

Hippocrate / Zuccari , Marii.

**Hyppocratis epidemialium
observationum pars prima. : Quatuor
contenta languentibus. In qua ne dum
praxis methodica, cum auxiliis legitur,
sed etiam multa quaestiones,
philosophis, ac medicis utilissime,
proponuntur. Marii Zuccari philosophi
ac medici Neapolitani ...**

Venetiis , Apud Sessas, 1621.

Cote : 5844

HYPPOCRATIS

Epidemialium

OBSERVATIONVM

Pars Prima.

QVATVOR CONTENTA
LANGVENTIBVS.

*In quae ne dum praxis methodica, cum auxilijs legitur, sed etiam multa
quaestiones, Philosophis, ac Medicis utilissima, proponuntur.*

MARII ZVCCARI PHILOSOPHI,
Le ac Medici Neapolitani, *Regium*

*Comitis Palatini, seu Iubilati, Theoriae Medicinae, in Florentissimo
Gymnasio Neapolitano Professoris Primi.*

CVM DVPLICI INDICE, ALTERO CAPITVM,
Altero verò rerum memorabilium locupletissimo.

Superiorum permisso, & Privilegijs.

VENETIIS, Apud Sessas. M DC XXI.

ILLVSTRISSIMO
DOMINO,
D. BERNARDINO
MONTALVO,

Sancti Iuliani Marchioni, Militis Sancti Iacobi, supremi
Ordinis, in Regno Neapolitano, Collaterali, Consi-
liario, ac Regiæ Camerae summariæ Locum-
tenenti Prudentissimo.

MARIVS ZVCCARVS
S.

QUOD Titum Imperato-
rem dicere solitum acce-
pimus (Illustrissime Mar-
chio) se se illa die ma-
gnam fecisse iacturam,
cum amicum aliquem si-
bi non comparasset, atque
cum in Bononiensi Accademia D. Petrum
de Vera Sacri Neapolitani Consilij Presi-

a 2 dem

dem tui amicum, atque familiarem in studijs
 confecisses, quaque antiquiori studio amicitiaq;
 non vulgari, nec celeri, sed vetusta benevolentia
 inter vos a me cognita. Eadem die actiones
 tuas praeclarissimas admiratus, ad altiore
 gloriam adipiscendam nouerim, pronunciaue-
 rim omnes.

Sed ante me Philippus Secundus virtutes
 tuas cum cognouisset, prius a Bononiensi Aca-
 demia vocatum Regia Camera Praesidem ac-
 clamauerit, fecerit. Quod autem admiror
 (vir Illustrissime) quoniam à Philippo Ter-
 tio ad supremum Italia consilium euectus, ut
 quasi habito saltu inter fortunam, & natu-
 ram superatis, atque euectis illis proprio inge-
 nio, proprijs viribus, tam insignia, ac suprema
 ornamenta Illustris facinora, veluti in-
 stantanea, ne dum admirationem in se con-
 uocasse exiguum, immo verò laudes infinitas
 confirmasse omnes; vix enim Hispanias accer-
 situs ad supremos Italia Consiliarios sine tar-
 da mora, immo instantanea pro negotio geren-
 do adeo insigni, ac supremo mox habitu indu-
 tus Sancti Iacobi, atque Illustrissimam tuam
 Familiam varijs decoratam habitibus alcan-
 tara

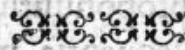
tara Calatrada Sancti Iacobi, et nouit ac pronuntiauit antiquitas (atque Illustrissime Bernardine) Regia Maiestas, cum nouisset bona sua huius regni committens animi tui candore, ac bonitate fretus illisque fides te Regia Camera Locumtenentem pronuntiauit, fecit, illustrauit; Expectabant te maiora pro tua prudentia, humanitate vite, genere incomparabili, qua omnia intuitus idem Philippus Tertius inter Marchiones huius Regni Sancti Iuliani titulo decorauerit. Tibi ergo Illustrissime Marchio, quartum ingenij mei fatulum dicandum proposui; tibi viro per gradus infinitos transacto; tibi viro ab utroque Philippo Regibus undique decorato, & tandem paucis perstringendo verbis, quod potuisset etas integra variis indiuiduis perficere, in te solo tuarum virtutum colligata ornamenta sub paucis horis perfecere signula. Testes sint ante te etate maiores, virtutum tamen copia longe differentes. Testes sint, qui varia maritima vagantes loca sub vario Caelo, vel exiguum, vel nullum obtinuerunt gradum. Testes sint, qui sub vario bello oppositis, concurrentibus astris, etatem fere totam consum-
INDEX pse.

pserint, te verò nec temporis angustia, nec
 stellarum oppositio fatigavit, nec aduersa for-
 tuna extinxit unquam; immò ad maiora eue-
 ctus viresque suscipiens eundo, splendidiori vir-
 tutum habitu indutus, infinita tua merita per-
 fecere singula; Carus es Regibus, sed qua Cla-
 rissimum te reddunt illis, offitia fides, constan-
 tia, magnificentia erga Reges tuos, confirmant
 omnia. Vale.

INDEX

INDEX CAPITVM.

In hoc Opere contentorum.

Inscrip̃tio libri proponitur. Cap. 1.	1
pag.	1
Vtrum libri Hyppocr. Epidemio- rum sint narratorii, an doctrina- les. Cap. 2.	12
Vtrum historię narratę ab Hyppo- craticis supponant habitum. Cap. 3.	15
De Methodo Hypocratica, & vtrum Hyppocrates rationalis fuerit Medicus. Cap. 4.	19
Germanorum Hypp. librorum methodus demon- stratur. Cap. 5.	26
Libri primi de natura humana methodus ostendi- tur. Cap. 6.	26
Hyppocratis librorum, quę in medica officina sũt, quęnam fuerit methodus obseruata, Cap. 7.	29
In libris prognost. quę fuerit obseruata methodus. Cap. 8.	34
In	

Index Capitum

In libris de ratione victus, quæ fuerit obseruata methodus, Cap. 9.	35
Aphoristica doctrinæ methodus, quæ nam fuerit, Cap. 10.	37
Librorum epidemialium, quæ fuerit methodus Hyppocratica demonstratur, Cap. 11.	45
Quotuplex fuerit cæli status, aerisq; mutatio, quæ ratione morborum epidemialium fuerit causâ, Cap. 12.	49
Morborum genera proponuntur, Cap. 13.	54
Symptomata consequentia morbos proponuntur, Cap. 14.	55
Morborum, ac symptomatum brevis causarum inuestigatio, Cap. 15.	56
De vitio aere, deque generibus eius, Cap. 16.	64
De effectibus perniciosi aeris, Cap. 17.	69
Constitutionis secundæ vera Hyppocratica descriptio eiusdemque declaratio, Cap. 18.	71
Quæ fuerit ab Hyppocrate secunda cæli constitutio, quæve intemperies in aere viguerit, atque epidemialium morborum censenda sit causa, Cap. 19.	71
Constitutiones secundæ declaratio, Cap. 20.	73
De temporibus anni brevis discursus, Cap. 21.	75
De Lunæ mutationibus, Cap. 22.	78
Quæ morborum genera pepererit secunda cæli constitutio, Cap. 23.	80

Series

Index Capitum

Series morborum secunda tempestate vigentium,	
Cap. 24.	81
Symptomatum numeratio, ac series. Cap. 25.	81
Morborum, ac symptomatum brevis causarum	
inuestigatio, Cap. 26.	82
Constitutio tertia proponitur, Cap. 27.	96
Morborum ea tempestate vigentium series propo-	
nitur, Cap. 28.	99
Symptomatum series enodatur, Cap. 29.	100
Morborum causę hic inuestigantur, Cap. 30.	101
Philisci hystorię primę declaratio, Cap. 31.	122
Methodus curatiua affectus Philisci cum auxiliis	
proponitur, Cap. 32.	153
Controuersię hystoriarum examinantur. Cap. 33.	
pag.	158
Controuersia prima, vtrum febris Philisci fuerit	
Inflammatoria.	159
Controuersia secunda, vtrum liceat enematibus vti	
in augumento accessionis.	162
Controuersia tertia, de inconstantia vrinarum.	
pag.	166
Controuersia quarta, de dierum decretoriorum ma-	
iori, aut minori vi.	171
Controuersia quinta, vtrum stillicidium sangui-	
nis die quinta apparens fuerit prauum signum.	
pag.	174
Hystorię secundę Sileni declaratio, Cap. 34.	182
Methodus curatiua affectus Sileni cum auxiliis	
b	propo.

Index Capitum

proponitur, Cap. 35.	201
Controuersia prima, vtrum excretiones die prima factę potuissent opitulari Sileno.	208
Controuersia secunda, de risu, & cantu Sileni.	216
Controuersia tertia, vtrum excretiones pingues fuerint signa pestilentis febris, atq; adeo potuissent conferre Sileno.	224
Controuersia quarta, vtrum exanthemata si in Sileno apparuissent in maxima copia morbum terminassent: deque eorum natura fusę disputatur.	230
Breuis methodus quot modis cutis fędetur.	232
Controuersia quinta, vtrum liceat pharmacare in apparitione variolarum.	238
Controuersia sexta, an mittendus esset sanguis in Sileno, quave ratione Hyppocrates siluerit.	239
Controuersia septima, an pharmacum conuenisset.	242
Hystorię tertię, Herofontis declaratio, Cap. 36.	242
Controuersia prima, vtrum crisis inopinata, & materierum depositiones fuerint causę sufficientes ad saluandum hominem.	250
Controuersia secunda, vtrum post recidiua fuerit affectus vnus, an affectus duplex, & differens.	256
Controuersia tertia, sub tempore intermissionis febris Herofontis corpus erat salubre, an insalubre.	

Index Capitum

bre.	258
Methodus curatiua Herofontis cum auxiliis.	
Cap. 37.	260
Hystoria quartæ Philini vxoris examinatur.	
Cap. 38.	266
Methodus medendi cum auxiliis, Cap. 39.	277
Controuersia prima, vtrum computatio dierum in enixis fieri debeat à die partus, an a die febris.	281
Controuersia secunda, vtrum hepar fuerit phleg- mone affectum in hac affectione.	284

Indicis Capitum Finis.

b 2

INDEX RERVM,

AC VERBORVM

copiosissimus,

QVAE IN HOC OPERE

continentur.

<i>Abortus a qua celi constitutione fiant.</i>	<i>pag.</i>	52
<i>Abortus causae aquilonari vigente constitutione.</i>		
	<i>pag.</i>	107
<i>Abscessus nomen in quartanis quomodo intelligendum.</i>		92
<i>Abscessuum, atque tumorum signa varia proponuntur.</i>		151
<i>Acuti morbi eadem die operandum demonstrant.</i>		157
<i>Acutici nomen pro malignitatis vocabulo assumitur ab Hypocrates.</i>		130
<i>Acuties morbi utrum fortiaur certum, ac stabilitum tempus.</i>		
	<i>pag.</i>	129
<i>Acuties morbi quot modis desumatur.</i>		126
<i>Eadem in quot quibusque contemplanda.</i>		127. & 128
<i>Acutos omnes morbos a tuggenti succo dependere.</i>		127
<i>Acutorum morborum effectus varios a luna dependere mutationibus.</i>		79
<i>Aegrotantium, ac sanorum cur in una eademque tractatione mē-</i>		
		<i>mine-</i>

I N D E X

<i>ininerit Hypp.</i>	41
<i>Aer facillimo negotio alteratur, & corrumpitur.</i>	64
<i>Eiusdem vitia quot modis considerentur.</i>	ibid.
<i>Aerea impressiones varijs modis gignuntur.</i>	52
<i>Eadem sunt, vel instantanea, vel diuturna.</i>	ibid.
<i>Aerearum constitutionum occulta qualitas demonstratur.</i>	
pag.	66
<i>Aerem corrumpi, & aerem mutari differunt inter se.</i>	67
<i>Aeris corruptio proprie quid.</i>	68
<i>Eiusdem varia consideratio.</i>	69
<i>Aeris coinquinatio quomodo spiritus vitales corrumpat.</i>	70
<i>Aeris contrarie constitutiones contrarios pariunt effectus.</i>	
pag.	51
<i>Aetas florens, & declinans, quomodo differentes gignant succos excrementitios, atque proinde morbos.</i>	91
<i>Affectus magnitudo triplex.</i>	240
<i>Altimarus ab auctore commendatur.</i>	68
<i>Anni tempora quoniam sint.</i>	75
<i>Quibus punctis Zodiaci contingant.</i>	ibid.
<i>Anni tempus duplex quinam populi fortiantur.</i>	75
<i>Antiquiores de natura humanana differentes quomodo rejciantur ab Hypp.</i>	29
<i>Aphoniae causae proponuntur.</i>	143
<i>Aphoristica doctrina ordo patefit.</i>	37-38
<i>Aphoristicas sententias cur non probauerit Hypp.</i>	40
<i>Aphoristica doctrina methodus ex quibusnam innotescat.</i>	
pag.	40
<i>Eadem quibus instrumentis innitatur.</i>	42
<i>Aquilone constitutione dominante, cur ardentes febres, cur parosides.</i>	56
<i>Cur tussis arida, cur genitalium inflammationes, cur celerrima tabidorum mors.</i>	57
<i>Aquilonares venti omnium tenuissimi.</i>	103
<i>Aquilonaris constitutionis effectus recensentur.</i>	51
<i>Ardentes febres aquilonijs flantibus ventis cur oriantur.</i>	56
Argen-	

I N D E X

<i>Argenterij sententia de doctrina aphoristica exploditur ab auctore.</i>	39
<i>Aristotelis de habituum acquisitione placitum dilucidatur.</i>	17
<i>Arist. Hyppoc. interpretatem existisse.</i>	20. & 21
<i>Artes, atque disciplina quomodo, quaque via nature defectus adimpleant.</i>	2
<i>Arts medicæ vim, naturam ipsam superare.</i>	ibid.
<i>Arts, & nature opera. vide natura.</i>	
<i>Astrorum cognitio cur medico non sit necessaria.</i>	77
<i>Athlantides stella, quanam dicantur, & cur sic dicta.</i>	75
<i>Auctor quæ ratione motus suas expositiones in Epidemias observationes ediderit.</i>	18
<i>Eiusdem propria eaque nova sententia in enodando problemate a semetipso proposita.</i>	15
<i>Auctor opus novum edendum pollicetur de morbis cpticatis.</i>	286
<i>Auctori quæ fuerit huius operis edendi occasio.</i>	ibid.
<i>Eiusdem docendi genus in hoc opere absolviendo.</i>	9
<i>Auctoris institutum in Hypp. illustrando.</i>	3. & 4.
<i>Auctoris docendi genus.</i>	4 & 5
<i>Auctoris edita monumenta recensentur.</i>	5
<i>Auctoris dubia mens in suo opere diuulgando.</i>	5
<i>Auctoris novam quædam sententia libri primi Hyppo. de natura humana.</i>	27
<i>Auctoris propria sententia de methodo Epidemialium observationum Hippoc.</i>	46
<i>Auctoris nova quædam sententia de pravo, atque momentaneo nature motu.</i>	213
<i>Auicennæ sententia de lassitudine arefactiva.</i>	185
<i>Austrina constitutio quos morbos quæque inferat symptomata.</i>	pag. 51. & 55.
<i>Autumni essentia in quibus consistat.</i>	74
<i>Autumnale tempus cur lethalium omnium morborum causa.</i>	97
<i>Autumnalis temporis descriptio.</i>	73
<i>Eiusdem partes tres.</i>	ibid.
<i>Idem cur sit adeo perniciosum.</i>	ibid.
	Bilio.

I N D E X

B

Biliofus humor multiplicem sortitur generationis locum.
pag. 86

C

Caliginosi aeris effectus commemorantur. 53
Caloris colliquantis differentie. 226. & 227
Cancris prava natura declaratur. 91
Canis sydus maius & minus. 77
Capiuacii error de differentiis doctrinarum. 23
Eiusdem lapsus de doctrina aphoristica. 37
Carnosum genus quomodo bilem gignare possit. 86
Cause morbigice quomodo acutiem prefeferant. 127
Cause procaciarice ad morborum cognitionem conducunt. 187
Cæli constitutio duplex 51
Cerebri temperamentum quomodo vitietur. 140
Clisteres virum adhibendi nec ne in principio accessionis. 162
Cognitionem nostram omnem a sensibus ortum ducere. 32
Colliquationis cause recensentur. 226
Modi eiusdem. 229
Colliquatio pinguium humorum febris pestilentis signum pato-
gnomonicum. 190
Eadem quomodo distinguatur a colliquatione quæ fit in hectica.
pag. 191
Colliquabilis subiecti contemplatio. 228
Concoctio duplex, totius & partis. 110.
Concoctio imperfecta quomodo dignoscatur. 251
Coniecturalis cognitio ab Hyppoc. contra Cnidios adhibetur. 36
Eadem quid supponat. ibid.
Continua febres quot de causis contingant. 249

Con-

INDEX

<i>Conciliator ab auctore commendatur.</i>	172
<i>Constitutiones aeris duae tantum recensentur ab Hypp. & cur.</i>	31
<i>Convulsiones dolorosae quanam sint.</i>	271
<i>Cordis nomine os ventriculi significatur apud veteres.</i>	268
<i>Corpora neutra decidentiae quanam sint.</i>	184
<i>Costantia a carrectis morbus.</i>	165
<i>Crises utrum prava vigente caeli constitutione expectanda sint.</i>	
<i>pag.</i>	119
<i>Crises per quot loca fieri contingant.</i>	119. & 120
<i>Crisis inopinata, quanam sit.</i>	247
<i>Crisis perfecta quanam sit.</i>	176
<i>Eadem per rectitudinem opera medica adiuvanda.</i>	178
<i>Eiusdem conditiones.</i>	250
<i>Criticam expulsionem quot precedere debeant.</i>	131
<i>Eandem cur non molestia precedat.</i>	133
<i>Criticorum dierum vera computatio.</i>	172
<i>Cruditates quanta sint pernicii causa.</i>	184
<i>Cutis actione caret.</i>	232
<i>Eadem quot modis fadetur.</i>	ibid.

D

D <i>Eclinatio ficta alicuius febris quot quibusque de causis accidere possit.</i>	135
<i>Definitiones medicinae ex Hypp. & Gal.</i>	39
<i>Delirium pertinet, aut ad facultatem, aut ad instrumentum.</i>	
<i>pag.</i>	140
<i>Idem diuersimode accidit.</i>	221
<i>Deliria circa mortem qua de causa contingunt.</i>	61
<i>Destillatio ad fauces cur austrina vigente constitutione.</i>	60
<i>pag.</i>	
<i>Diarrhearum biliosarum causa materialis, & efficiens.</i>	59
<i>pag.</i>	
<i>Dies apud Astrologos, & medicos quomodo differat penes illos</i>	liis

I N D E X

<i>hinc exortum.</i>	126
<i>Dies pares utrum obtineant maiorem vim iudicatoriam, quam impares.</i>	171
<i>Diuinum quid esse in morbis, quomodo intelligendum.</i>	62. & 66
<i>pag.</i>	
<i>Diuisiua methodus, vide meth. diuisi.</i>	
<i>Docendi modus, & docendi ordo qui differant.</i>	37
<i>Doctrina Hyppocratica, ubique methodo progreditur.</i>	36
<i>pag.</i>	
<i>Dolorosa conuulsiones, vide conuulsiones, & c.</i>	

E

E mpirici redarguuntur secantes venam frontis inflammatio cerebro.	109
<i>Emunctoria plura commemorantur per quæ natura peccantes hu- mores, ac excrementitios detrudit,</i>	120
<i>Endemius morbus, quis affectus.</i>	11
<i>Enemata pertingunt ventriculum, & cauiam iecoris partem.</i>	163.
<i>pag.</i>	
<i>Enemata duplici modo apparantur.</i>	165
<i>Enixarum curandarum methodus proponitur.</i>	277
<i>Earundem dies, an computandi sint a die partus, an a die febris.</i>	281
<i>pag.</i>	
<i>Epidemialium observationum opus qua incedat methodo.</i>	pag.
45. & 46.	
<i>Epidemialium observationum dignitas, atque præstantia demon- stratur.</i>	I. & 2
<i>Epidemialium observationum difficultas.</i>	4
<i>Earundem altitudo, veritas, atque cum alijs Hyppocraticis vo- luminibus comparatio.</i>	7
<i>Earundem doctrina qualis.</i>	12
<i>Epidemialium observationum opus ante alia medica volumina</i>	ab

INDEX

ab Hypp. fuisse confectum.	8
Epidemijs morbis, atq; symptomatibus vexatis cur unus, & idem non fuerit terminus agitudinis.	61
Epidemijs morbus quare ratione differat a peste.	12
Epidemijs morbus quid significet.	11
Erisipelatis, & herpetis discrimen.	233
Evaporatio deteriores effectus pariens quam sit.	53
Euentus morborum saluarem, aut lethalem, quam demonstrent, apud Hippocrat. Eundem pronosticorum finem esse.	34
Euentus morbi qua ratione diuidatur ab Hyppocrate.	34
Euentus morborum quibus de causis quibusque modis contingant.	92
Exanthemata quatuor habentia conditiones.	194
Exanthemata quomodo mala, & bona sint censenda.	195
Exanthemata, an sint abscessus necne.	236
Eadem cur euanescent.	ibid.
Iisdem apparentibus utrum liceat pharmacare.	238
Exanthematum natura inquiritur.	230
Eorundem color varius.	231
Differentia precipue ab euentu.	234
Excrementa humani corporis ad quos partes pertineant.	168
Excretiones pingues utrum signa sint pestilentis febris.	224
Experimentale principium, scilicet externum perfectum esse naturalis, & interni demonstratur.	18
Expulsio optima, & naturalis quibus fiat adnuculis.	197
Extremorum frigiditas ex quor causis dependeat.	141
Eadem quando lethalis, & quando non.	142. & 148

Febres

I N D I E X

F

F ebres ardentes cur sub aquilonia constitutione gignantur.	56
pag.	
Febres ardentes cur quandoque salubres, & mites.	104
Febres continua potius quam ardentes cur Aquilonari tempore contingant.	85
Febres continua quot de causis fiant.	249
Febres pusille ad tactum prestantes medicos decipientes.	
pag.	135
Febribus & ophthalmiis nihil esse contrarium quomodo intelligat Arist.	83
Febribus malignis parotis si superueniat cur lethale.	112
Febris ardentis, atque marasmodis discrimen.	224
Febris diarie cause proponuntur.	187
Februm acuties trifariam observantur.	128
Februm que sit validior ea que ex salsa pituita, an potius, quae ex bilioso succo.	104
Februm horrificarum cause recensentur.	58
Februm cum fluxibus complicatarum methodus proponitur.	
pag.	243
Iisdem simul existentibus, an corpus purgandum sit.	
ibidem.	
Februm aphlogosi dependentium natura explicatur.	136
Februm remissio, & intermissio qui differant.	ibid.
Fluxiones varia cur sub una eademque cæli constitutione factæ fuerint.	84
Fracastorius ab auctore laudatus.	222
Frigus extremorum, vide extrem.	

I N D E X

G

- G** Aleni erratum de morbo herophontis. 254
 Genitalium inflammationes, unde exoriantur. 57
 Gnidi medici, atque illorum sententia cur conuellantur ab Hyp-
 pocr. 35. & 36

H

- H** Abitum scientificum præsupponi ad Hippocratis narrati-
 uas historias rationes persuadent. 15
 Habitus primorum principiorum, nec pure naturalis, nec pure est
 acquisitus. 17
 Herophontis casus pulcherrimus ab Hippocrates propositus.
 pag. 245
 Eiusdem febris fuit maligna. 246
 Eiusdem crisis inopinata, an fuerit sufficiens hominem sal-
 uare. 250
 Idem cur in morbo superites fuerit. 253
 Eiusdem morbi a melancholia dependebant. 255
 Eiusdem affectus post recidivam fuit idem cum priori. 256
 Eiusdem corpus, an fuerit salubre intermissionis tempore.
 pag. 259
 Eiusdem morbo congruentia pharmaca. 261
 Herpes quomodo distinguatur ab erisipelate. 233
 Hieronymi Mercurialis in rebus epidemialibus enarrandis mal-
 uiloquium. 9
 Horrificæ febres, vide feb.
 Hypochondricus affectus Herophontem corripiens. 262
 Hiemalis temporis diuisio. 77
 Hippocratem methodi fuisse inuentorem demonstratur rationi-
 bus.

I N D E X

<i>bus, Atque auctoritatibus.</i>	20. 21. & 25
<i>Hippocratem philosophice progressum in suis monumentis demonstratur.</i>	26. & 27
<i>Eiusdem libri de natura humana qua methodo fuerint confecti.</i>	ibid.
<i>Hippocratis veri, ac germani libri connumerantur.</i>	20
<i>Hippocratis quodcumq; opus semper methodo incedere nunquam ab experientijs exordiri.</i>	47
<i>Hippocratis stylus, scribendi genus, medendique via.</i>	8
<i>Hippocratis opera medica doctum prudentemque medicum exposcere.</i>	9
<i>Hippocratis monumenta, qua intellectu difficillima reddant.</i>	8. & 9
<i>Hippocratis institutum in historijs epidemialibus dilucidatur.</i>	12
<i>Eiusdem tractatum epidemialium observationum potius doctrinalem esse quam narratorium.</i>	13. & 14
<i>Hippocratis sermo hyperbolicus notatur.</i>	88
<i>Hirundinum appositio quam efficax sit remedium.</i>	206
<i>Historie epidemicæ quodnam contineant doctrinæ genus patet.</i>	pag. 4. 7. & 13
<i>Quid supponant.</i>	15

I

I cteritia. vide regius morbi.	
<i>Ignis nomine febrem acutissimam significat Hippoc.</i>	185
<i>Inappetentia ex destillatione exorta.</i>	60
<i>Infecti aeris effectus varij indicantur.</i>	66
<i>Inflammatiō diafragmatis quomodo, & quibus signis distinguatur ab inflammatione hypochondriorum.</i>	189
<i>Influxus, an dentur necne.</i>	65
<i>Intermissiones in morbis quot quibusque de causis contingant.</i>	pag. 249
	Interna

I N D E X

<i>Interna uti extrema vero algere quibus de causis contingat.</i>	
pag.	149
<i>Indicatorij dies per imparium nomen significantur ab Hippocr.</i>	
pag.	172

L

L <i>Aboriosa nox. Vide nox lab.</i>	
<i>Lachrima involuntaria quam ob causam decidunt.</i>	
pag.	117
<i>Lassitudinis species tres considerantur.</i>	184
<i>Lassitudo arefactiva quæ sit ex Arabum sententia.</i>	185
<i>Librorum Hippocr. de natura humana de medica officina de ratione victus, &c. quisnam methodus existat, pag. 27. 29.</i>	
<i>& inde.</i>	
<i>Lien tumefactus quid malicordi inferat.</i>	148
<i>Lien utrum contineat sanguinem crassum, an tenuem.</i>	
pag.	160
<i>Lienteria æstivo tempore suborta cur secunda caliconstitutione contigerint.</i>	83
<i>Lienteria omnium fluxionum pessima.</i>	214
<i>Lingua nigra, & arida ardentis febris indicium.</i>	137
<i>Lingua fumosa, seu fuliginosa.</i>	138
<i>Lippitudo quid.</i>	82
<i>Lippitudines dolorificæ cur acciderint frigido spirante vento.</i>	
pag.	82
<i>Lotiorum summa differentie a suis causis dependentes proponuntur.</i>	169
<i>Lune mutationes due insigniores.</i>	78

M

M <i>Alignitas varios in se habet gradus.</i>	131
<i>Eadem</i>	

I N D E X

<i>Eadem in predicamento qualitatis reponenda.</i>	ibid.
<i>Manardi laus, & commendatio.</i>	77
<i>Medendi methodum primum Hipp. inuenisse.</i>	20
<i>Medicam artem constitui ab Hippoc. in lib. de natura humana,</i> <i>pag.</i>	27
<i>Eiusdem finem sanitatiuo prefigere Hipp.</i>	30
<i>Medici methodo videntis munus, atque officium.</i>	55
<i>Medici proprium munus quodnam sit.</i>	78
<i>Medicina non ab experientia, sed ab habitu scientifico originem</i> <i>traxisse.</i>	19
<i>Medico quæ contemplanda antequam pronunciet prognosticum.</i> <i>pag.</i>	152
<i>Medicorum dissidium plerumque mortem causat.</i>	229
<i>Medicæ artis cum humana vita comparatio.</i>	8
<i>Melancholicum humorem bifariam gigni.</i>	90
<i>Menstruus sanguis cuiusnam sit nature.</i>	279
<i>Mercurialis sententia, de Hippocratis ordine improbat.</i> <i>pag.</i>	20
<i>Mercurialis opinio de observationibus Epidemialibus confutatur.</i> <i>pag.</i>	46
<i>Methodo diuisiua vititur Hippoc. in Epidemialibus obseruationi-</i> <i>b.</i>	46
<i>Methodo resolutiua vititur Hippocrat. lib. de medica officina.</i> <i>pag.</i>	30. & 31
<i>Mictione extrema corpora regere, & horrere, & cur.</i>	274
<i>Montani opus de rebus Epidemialibus quodnam sit.</i>	9
<i>Montani quoddam opus ex historijs de promptum.</i>	6
<i>Montanus ab auctore commendatus.</i>	54
<i>Morbi austrinam aeris constitutionem consequentes.</i>	54
<i>Morbi Endemij, & Epidemij quidam sint.</i>	11
<i>Morbi dupliciter terminantur.</i>	92
<i>Iidem ad hoc, ut terminentur crisi, vel per abscessus, quæ condi-</i> <i>tionibus requirantur.</i>	ibid.
<i>Morborum acuties, atque acutorum terminus consideratur.</i> <i>pag.</i>	127
	Mor.

I N D E X

*Morborum Euentus, vide Euent.**Morbus pessimus quinam sit.*

299

N

N *Arrationes Hippocraticas doctrinales esse non autem empiricas.*

16

Natura triplici modo pugnat cum morbo.

135

Natura quomodo duo simul expellat excrementorum genera tenacia, scilicet & crassa.

197

Eadem non expellit crudum humorem.

210

Eiusdem prauus quidam saltus ab extremo ad extremum.

pag.

213

Nature, atque artis opera quomodo differant inter se.

215

Noctes laboriosæ, quot de causis accidunt egrotantibus.

pag.

132

O

O *Emutescentiæ causæ commemorantur.*

142

*Ophthalmia, vide lippitudo.**Ophthalmia, & febris nihil esse contrarium quomodo intelligendum.*

83

Ordore solutius ex notione finis auspicatur.

30

Idem ad inuentionem quantum conducatur.

ibid.

P

P *Arotis critica quomodo distinguatur a symptomatice.*

pag.

111

Partus duplex naturalis, & non naturalis.

283

Parotidis proprius locus quinam sit.

111

Eadem

I N D E X

<i>Eadem quor modis contingat , ut sit prauum symptoma.</i>	112
pag.	
<i>In eadem quando impellentibus, & quando suppurantibus sit utendum.</i>	ibid.
<i>Eadem in quibus morbis sit critica.</i>	113
<i>Parotidum flatuosarum, & humoralium causa, eorundem discrimen.</i>	56
<i>Paraplegie duobus modis , ac duplici de causa contingunt.</i>	
pag.	101
<i>Petri de Vera aegritudo, & mors.</i>	129
<i>Pestem remouentia remedia.</i>	68
<i>Pestilente aere dominante parum inspirandum.</i>	67
<i>Pestis, atque epidemij morbi discrimen patefit.</i>	12
<i>Pharmacum forte debile quodnam sit.</i>	204
<i>Philini uxoris uterus inflammatus.</i>	269
<i>Idem egrotanti congruentia auxilia recensentur.</i>	277
<i>Eiusdem obitus vigesima die.</i>	282
<i>Eiusdem hepar, an fuerit phlegmone affectum.</i>	284
<i>Philisci historia ab Hipp. proponitur.</i>	122
<i>Eiusdem etas , atque egrotationis tempus cur, ab Hippocr. comissa.</i>	124
<i>Philisci febrem fuisse ardentem malignam cum inflammatione rationibus conuincitur.</i>	159
<i>Philotei sententia de diebus decretorijs ab auctore laudatur.</i>	
pag.	173
<i>Phlegmonum varia species.</i>	253
<i>Phrenitidis causa, & essentia patefit.</i>	108
<i>Pingues excretiones vide excretiones, &c.</i>	
<i>Pleiades stelle quanam sint apud Gal.</i>	74
<i>Praxis partenopea laudatur ab auctore.</i>	265
<i>In Principijs morborum, utrum magis conueniat materiam prauam retineri, an potius expelli.</i>	214
<i>Principio morborum , cur nihil expurgetur via critica.</i>	
pag.	131
	d Pro-

I N D E X

<i>Prognosticorum liber quana[m] methodo progrediatur.</i>	34
<i>Prognosticum antequam pronuncietur, quae postulet consideranda.</i>	110
<i>Prognosticum afferendum quid considerandum exposulet.</i>	152
<i>Pulsus utrum noius Hyppoc.</i>	150

Q

<i>Quartanae febris natura, & actiones declarantur.</i>	90
<i>Eiusdem causae multae proponuntur.</i>	ibid.
<i>Quartanae liberant ab alijs morbis.</i>	92
<i>Eadem autumnali tempore aduenientes sunt acutae.</i>	120

R

<i>Recentiorum lapsus de Epidemialium observationum opere indicatur.</i>	48
<i>Recidivatum corpus, utrum purgandum necne.</i>	263
<i>Recidivarum natura; quenam sit.</i>	264
<i>Regij morbi cur apparuerint die sexta epidemialibus morbis detentis.</i>	105
<i>Regius morbus, quot modis, & quibus de causis contingat.</i>	106
<i>Remissio & intermissio morbi qui differunt.</i>	136
<i>Respirationis loco pulsus meminit Hipp.</i>	150
<i>Eadem actiones quomodo conveniant, ac differant inter se.</i>	ibid.
<i>Respiratio est opus, partim naturale, partim animale.</i>	150
<i>Eiusdem ingens momentum in morbis acutis ad salutem, vel ad mortem.</i>	151
	Reso-

I N D E X

<i>Resolutiva methodus. vide methodus resol.</i>	
<i>Reentricis debilitas ex qua causa dependeat.</i>	212
<i>Rigoris causa recensetur.</i>	103
<i>Risus quomodo fiat, & a qua causa producat.</i>	216
<i>Idem an sit in corde, & diaphragmate tanquam domicilio.</i>	
pag.	217
<i>Eiusdem definitio.</i>	222

S

S <i>Alubritas, & insalubritas morborum, unde emanet.</i>	
pag.	66
<i>Sanguinis stillicidium diei quinta alicuius morbi acuti apparens, an criticum sit uel symptomaticum.</i>	175
<i>Sanguinis effusiones, quando criticae sint existimande.</i>	
pag.	178
<i>Sanguinis copiosissima effusio, qua accidit cuidam iuveni per omnes fere corporis partes recensetur.</i>	179
<i>Sanguinis effluuium etiam in principio factum morbos terminare.</i>	115
<i>Sanguinis mittendi indicationes.</i>	241
<i>Sanguis in quibus casibus mittendus usque ad animi deliquium.</i>	
pag.	155
<i>Sanitas artis medicae finis constituitur ab Hyppoc.</i>	30
<i>Sanorum atque egrotantium cur in uno eodemq; aphorismorum tractatu memnerit Hyppoc.</i>	41
<i>Sedimenti & succi crudi differentia.</i>	199
<i>Sedimentum verum quas requirat conditiones.</i>	200
<i>Sedimentum verum in urina, quomodo a falso distinguatur.</i>	
pag.	60
<i>Septi transversa inflammatio. vide inflammatio.</i>	
<i>Signorum tractatio ab Hyppocr. conscripta medicina prohemium praefigitur a Galeno.</i>	31

d 2 Signo

I N D E X

<i>Signorum genera quibus vitur Hyppocr. ad finem indagandum.</i>	31
<i>pag.</i>	216
<i>Sileni risus quinam fuerit, & aqua causa originem duxerit.</i>	230
<i>pag.</i>	241
<i>Eiusdem exanthemata quanam fuerint, & utrum copiosius apparere debuerint.</i>	204
<i>Ipsam phlebotomatum fuisse multis rationibus convincitur.</i>	64
<i>pag.</i>	142
<i>Silenus utrum purgatus fuerit ab Hypp.</i>	94
<i>Solis presentia, atque absentia plurimarum mutationum origo.</i>	117
<i>Somnus illegitimus, seu vigilandi impotentia.</i>	140
<i>Sopores mixti cum vigilijs quibus ex causis oriantur.</i>	170
<i>Sopores pueris quibus de causis contingant.</i>	51
<i>Spiritibus animalibus lassis quomodo, & cur sequatur delirium.</i>	141
<i>pag.</i>	94
<i>Sputaminum cause, atque differentie proponuntur.</i>	144
<i>Status duplex aquilonaris, & austrinus.</i>	59
<i>Stillicidium ex naribus qui portendat.</i>	110
<i>Sudorum copia ex quibus causis proveniat.</i>	210
<i>Sudores frigidi cur lethales in morbis acutis.</i>	128
<i>Sudorum frigidorum causa.</i>	110
<i>Suppuratione, apparente in abscessu, an possit homo perire.</i>	57
<i>pag.</i>	84
<i>Symptomatum genera in re enacuata quoniam sint ex sententia Vallesii.</i>	Tempora
<i>Symptomatum sanorum, ac malignorum genera.</i>	

T

<i>Tabidorum celerrima mors austrina constitutione dominante.</i>	57
<i>Tapsia cur varia oriebantur morborum genera.</i>	84

Tempora

I N D E X

<i>Tempora anni, vide anni temp.</i>	
<i>Tempus constans, & inconstans quodnam sit.</i>	98
<i>Temporibus inconstantibus, quæ imminant mala.</i>	99
<i>Temporum mutationes quomodo humanis corporibus salubres esse queant.</i>	80
<i>Tenesmi cur æstiuo tempore orti fuerint.</i>	83
<i>Tertianarum felicitum natura describitur.</i>	136
<i>Tertianæ febres, an ardentibus grauioribus existant.</i>	86
<i>Tertianæ rigoriferæ cur sudore sanentur.</i>	87
<i>Tertianæ febres cur super ardentibus habuerint dominium.</i>	87
<i>pag.</i>	87
<i>Trinacriæ, atque Neapoli diuersi morbi exoriuntur.</i>	pagina
	66
<i>Turifani erratum de Hyppocratis doctrina deregitur.</i>	pag.
	23
<i>Turifani sententia de lassitudine arefactiua.</i>	185

V

V alerij de Valerij iuriconsulti mira quædam historia medica recensetur.	179
Vallesius breuiter studet in Epidemicis litorij enarrandis,	pag.
	9
Eiusdem opinio de dialectica Hyppoc. confutatur.	22
Vallesij sententia de Epidemialibus Hyppoc. observationibus rejicitur.	46
Vallesij noua opinio de symptomatum generibus in re euacuata proponitur.	210
Eadem rejicitur.	212
Eiusdem sententia de risu Sileni confutatur.	220
Vallesium diminutus demonstratur in recensendis causis morbis repentine.	102
Eundem lapsum fuisse in assignanda causa febrium ardentium.	

I N D E X

<i>rium.</i>	103
<i>Eiusdem erratum in adscribenda morte facta suppurationi.</i>	
<i>pag.</i>	214
<i>Variolæ verum Hipp. notæ fuerint.</i>	194
<i>Variolæ & morbilli, an ultra tertiam, vel quartam diem apparere incipiant.</i>	105
<i>Vergiliæ stellæ quænam sint apud Hip.</i>	74
<i>Eadem cur sic dictæ.</i>	75
<i>Vigilia quando soporibus commisceantur.</i>	94
<i>Vinum an possit causare febrem ardentem.</i>	186
<i>Vomituum crudorum, & variegatorum causæ recensentur.</i>	
<i>pag.</i>	93
<i>Urina optima quas nam habere debeat conditiones.</i>	168
<i>Urina mordax humoris biliosi signum.</i>	207
<i>Urinarum varietas ex quibus causis, seu fontibus proveniat.</i>	
<i>pag.</i>	168
<i>Urinarum tenuium causæ.</i>	269
<i>Urina tenuis paucitatem caloris arguit.</i>	191
<i>Urinæ quantitas definitur.</i>	193
<i>Urinæ crudæ cum crasso sedimento efficiens causæ.</i>	60
<i>Urinæ crudæ cum furfuraceo sedimento, unde proveniant.</i>	
<i>pag.</i>	167
<i>Urinæ decolores, at turbatæ multarum cruditatum indicium.</i>	
<i>pag.</i>	94
<i>Urinæ sanorum corporum quales.</i>	225
<i>Urinæ nigre ex quibus causis proveniant.</i>	138. & 139

Indicis Finis.

I N D E X

1	De morbo acuto
2	De morbo chronico
3	De morbo febrili
4	De morbo catarrhalis
5	De morbo inflammatorio
6	De morbo putrido
7	De morbo maligno
8	De morbo venereo
9	De morbo syphilitico
10	De morbo gonorrhoico
11	De morbo strumoso
12	De morbo scrophuloso
13	De morbo tuberculoso
14	De morbo carcinomatoso
15	De morbo leucematoso
16	De morbo lymphatico
17	De morbo myelomatoso
18	De morbo sarcomatoso
19	De morbo fibromatoso
20	De morbo lipomatoso
21	De morbo angiomaso
22	De morbo hemangiomaso
23	De morbo melanomatoso
24	De morbo neurofibromatoso
25	De morbo schwannomatoso
26	De morbo meningiomatoso
27	De morbo gliomatoso
28	De morbo astrocytomatoso
29	De morbo ependymomatoso
30	De morbo oligodendrogliomatoso
31	De morbo schwannomatoso
32	De morbo meningiomatoso
33	De morbo gliomatoso
34	De morbo astrocytomatoso
35	De morbo ependymomatoso
36	De morbo oligodendrogliomatoso
37	De morbo schwannomatoso
38	De morbo meningiomatoso
39	De morbo gliomatoso
40	De morbo astrocytomatoso
41	De morbo ependymomatoso
42	De morbo oligodendrogliomatoso
43	De morbo schwannomatoso
44	De morbo meningiomatoso
45	De morbo gliomatoso
46	De morbo astrocytomatoso
47	De morbo ependymomatoso
48	De morbo oligodendrogliomatoso
49	De morbo schwannomatoso
50	De morbo meningiomatoso
51	De morbo gliomatoso
52	De morbo astrocytomatoso
53	De morbo ependymomatoso
54	De morbo oligodendrogliomatoso
55	De morbo schwannomatoso
56	De morbo meningiomatoso
57	De morbo gliomatoso
58	De morbo astrocytomatoso
59	De morbo ependymomatoso
60	De morbo oligodendrogliomatoso
61	De morbo schwannomatoso
62	De morbo meningiomatoso
63	De morbo gliomatoso
64	De morbo astrocytomatoso
65	De morbo ependymomatoso
66	De morbo oligodendrogliomatoso
67	De morbo schwannomatoso
68	De morbo meningiomatoso
69	De morbo gliomatoso
70	De morbo astrocytomatoso
71	De morbo ependymomatoso
72	De morbo oligodendrogliomatoso
73	De morbo schwannomatoso
74	De morbo meningiomatoso
75	De morbo gliomatoso
76	De morbo astrocytomatoso
77	De morbo ependymomatoso
78	De morbo oligodendrogliomatoso
79	De morbo schwannomatoso
80	De morbo meningiomatoso
81	De morbo gliomatoso
82	De morbo astrocytomatoso
83	De morbo ependymomatoso
84	De morbo oligodendrogliomatoso
85	De morbo schwannomatoso
86	De morbo meningiomatoso
87	De morbo gliomatoso
88	De morbo astrocytomatoso
89	De morbo ependymomatoso
90	De morbo oligodendrogliomatoso
91	De morbo schwannomatoso
92	De morbo meningiomatoso
93	De morbo gliomatoso
94	De morbo astrocytomatoso
95	De morbo ependymomatoso
96	De morbo oligodendrogliomatoso
97	De morbo schwannomatoso
98	De morbo meningiomatoso
99	De morbo gliomatoso
100	De morbo astrocytomatoso

EPIDEMIALIVM OBSERVATIONVM

S V B Q V A T T V O R

*languentibus ab Hyppocrate observatis,
in Partem Primam*

P R Æ F A T I O.

QUARTA M videor aggredi pro-
uinitiam omnium altissimam, ac
difficillimam, historias interpre-
tari epidemiales, in quibus Hipp.
legimus Authorem. Medicinæ
præcepta fundantur prima, vera,
immediata, ex quibus verissimæ, ac necessariae colli-
guntur Conclusiones aphoristicæ; Medicinæ par-
tes omnes relucet, videlicet curatiua, significati-
ua, prognostica, in quibus, & narrantem, & do-
centem præceptorem legimus diuinum Senem, cu-
ius inuentionis ordo, ac docendi genus est admira-
bile, ac diuinum, & singula, in singulis narrata ver-
ba lan-

A

ba lan-

ba languentibus, arcana sunt aurea, atque diuina; etenim tradidit Arist. in politicis, artes, ac disciplinas naturæ defectus adimplere, aut enim imitando, aut corrigendo, aut superando, quæ ab ea imperfecta, quadam, diminutaque vi, atque non exiguo conatu, non sine paruo labore fuere genita, atque inuenta, absoluendo perficere. Testantur ossium luxationes, & fractiones, testantur lapidum à Vesicis extractiones, testantur in suffusionibus restauratæ visiones, qua in re tanquam à diuino quodam efflatus numine, seu prodigiosa quadam ratione incedens artifex, quasi verò à priuatione ad habitum physicus daretur regressus, admirabilem artem, atque diuinam reddant singula; testantur alexipharmaca medicamenta, vt tamen si portio partium præcipuè vitalium a venenosa quadam natura, seu deleteria materia fuerit destructa; talis enim, ac tanta esse videtur artis industria, vt ex variis simplicibus super orta quædam tertia entitas, illi non parum opposita, atque inimica vitale viscus roborando, deleteriam substantiam omnem destruat, fugat, extinguat; testantur mutilatæ, aut abscissæ partes in hominibus sensibus conspicuæ, illis obiectæ, quas natura quamuis prouidissima, nedum restaurare, immò verò nè resarcire minimam portionem posset, talis tamen, ac tanta esse conspicitur artis in agendo industria, in conficiendo celeritas, in prouidendo consilium,

agen-

agendarum rerum inuentio, differens ratio, agendi
via ac modus, vt tanquam egregius pictor deficienti-
tibus primis principiis abscissam partem delinian-
do, ac efformando, de nouo generet omnem: de pa-
radoxis ergo atque admirabilibus artis operibus,
cum naturæ operibus altercantibus, longa nimis
esset dicendi tractatio, nisi ad primum artis inuen-
torem, ac naturæ oraculum, diuinum inquam Se-
nem Hyppo. sermo dirigeretur omnis: hic ergo
præceptor primus naturæ nihil parcens, sed aduer-
tus illam, quasi propugnacula multa inueniens con-
temnendo ea, ad quæ natura propriis viribus pertine-
re nō posset, irridens, nisi solummodo ingeniosa,
ac solertissima ars, Cuius principia ab vberissimo
fonte hausta, inuenta, excogitata, denique illustra-
ta, & philosophi primi, & antiquitas confirma-
uit omnis. De primis ergo languentibus, de pri-
mis visitationibus, de primis auxiliis, denique de
primis lapidibus diuinam hanc fabricam medendi
construentibus, a diuino Sene tanquam à primo
Architetto inuentis, mea erunt partes, Deo Duce,
pertractare, vt propterea qua via quove ingenio
affectibus naturæ humanæ contingentibus pro-
desse poterat, cuncta inueniendo, ac illustrando
perfecit.

In prima ergo parte huius operis nostri, ac labo-
ris quarti Epidemialium observationum ab Hypo-
crate Inuentarum, & si temerariū munus

A 2 ali-

aliquibus fortasse videbitur, rem hanc supra vires velle attingere, Deo tamen Duce, ac propriis laboribus fides, spero prouintiam hanc, & præteritis numeratis laboriosam nimis, cum meum peculiare munus sit docendi luculentiori, nouoque docendi genere omnia perficere, atque sicut non exiguo labore, non sine exiguis controuersiis bellum gerere cum neotericis sum ausus, sperandum erit præsentibus, ac posteris, labores meos non parum profecturos; impossibile si quidem erat omnia ab Hyppocr. inueniri, omnia, & singula in lucem prodire, sed sub varia ætate, sub variis diebus, sub nouis obseruationibus, noua inuenit, ac tulit rerum conditio varia: poterunt si quidem legentes, quæ fuere scripta à præteritis neotericis, vel malè elaborata, vel tardiori ingenio inuenta, vel à multis sub recta, præueque translata more transcribentis indicis sana mente, rectoque discursu caute discernere in hoc opere adeo difficili a paucis tacto, fortasse à rei pertractandæ difficultate perterriti, semper existimantes, & hanc ætatem, & posteros multum mihi debere, animaduertentes qua negligentia fuerint vsi in hac prouintia, in qua diligentiores, accuratiusque quam maxime debuissent seipsum præbere, potius quam in cæteris: quæ vero in hoc angulo Italiæ, in studio inquam partenopeo, annis elapsis in hac laboriosa, ac senili inuentute mea proposuerim, explicauerim,

rim, legerim per temporum interualla, opuscula tria de ratione victus, more partenopeo, aduersus Iacobum Bonauenturam Clementis Octauī Medicum, alterum de venenis, tertium de morbis puerorum, noua methodo, ac nouo docendi genere traditum, ea omnia esse typis excussa, ac sensibus obiecta, fugiunt neminem: spero propterea nihil minus displicere opus hoc quartum in epidemias obseruationes, ceteris primis laboribus nihil inferius: subuerebar tamen ego quam maximè, ne labores mei, ac vigiliæ fatis prolixa, essent silentio perpetuo obuoluenda omnia, tum mecenatum inopia, tum a torpida studiosorum, tum multorum non leui impetitia, aliquorum indecenti ambitione, quæ omnia sub hac ætate præsentī, sub qua inuidia cum ruditate coniuncta, quantum polleat, experimur omnes.

*Aduersus
Iacobū Bo-
nauenturā.*

Ad prouintiam ergo præsentem enodandam, atque exornandam, petitiones tum discipulorum impellebant, narratæ tamen supra rationes retardabant non parum, tanti tamen apud me valuit rei pertractandæ necessitas cum utilitate coniuncta, ut vigiliis, ac sudoribus ex parte depositis quod sum pollicitus discipulis (Deo aspice perfecero) eoque magis, cum gloriabundos legamus nonnullos, qui de re hac, quasi ad umbilicum peruenientes, medii quasi itineris onus sustinentes, citra methodum aliquam, non pauca docere videntur imaginaria dogma-

dogmata: nos vero, qui non parum laboris impendimus, enixè studentes, quibus à rei natura petita sunt omnia, singulas, ac exactas historiarum omnium, à nemine quem hucusque legerim, methodos tradere non verebimur: & quamvis Montanus inter patauinos professores Methodicus præceptor primus, nonnulla, quæ ex hystoriis oriri poterant pro curatiua Methodo tentauerit, nos vero conabimur locupletiori docendi via examinando perficere: multa siquidem antiqua, ac barbaro more tradita, immo vero, quæ ea tempestate vulgarem videbantur habere medendi viam, remouere, radicitus euellere erimus coacti, mos hodiernus docet, canones sub ea memoria viguisse diuersos, à præsentibus, vt quasi nouam medicinam vulgares arbitrentur homines: regulæ siquidem artis perpetuo tempore vbiq̃ue locorum semper fuisse veræ, placuit Hyppocr. in prognosticis modificationes tamen medendi adeo distinctionem peperere non exiguam, vt tanquàm recentem, atque inauditam refecerint artem, qua propter iusta Hyppocr. verba, atque nobis institutum, quatuor examinandi erunt languentes iusta pollicitam primam rei peragenda partem, ad quam iam propero enodandam.

Propterea satis dixisse arbitror, quæ videbuntur necessaria circa opus præsens explicandum: nunc vero præbeo me, & cogor parari ad opus nouum

num de morbis complicatis in tres Tomos diuisum, à nemine, quem hucusque, aut viderim, aut legerim, inuentum; quidquid ego nunc progredior in vastiorem me altitudinem, atque in profundissimum pelagus inuehi videor, atque ad morbos complicatos componendos onusti mei laboris per decennium iterum redeo laborandum, cum essent intercepti labores pro aliis tractationibus typis excudendis, vt sunt theoremata medicina laboriosa non parum, sed de morbis complicatis (opus non multum fatigauit,) & iuuentutis meae portionem non exiguam adeinerit; spero tamen, Deo duce, propriis laboribus filius, prouintiam quintam omnium præclarissimam à nemine, aut excogitatam, aut inuentam futuris omnibus utilissimam, atque apprime necessariam, simpliciter allaturam utilitatem, ac necessitatem.

Sed vt redeat oratio mea vnde discesserat, Rogarunt discipuli in hac tertia parte huius anni, absolutis aphorismorum interpretationib. vt aliqua de epidemiis docerem, immo, quæ publicè docueram magna cum hominum frequentia, ac laude publicæ utilitati essent tradenda, efflagitarunt omnes.

Pendet primo loco tractationis altitudo propterea, quòd quidquid Hyppoc. docet tum in aphorismis, tum in prognosticis, ab his sunt desumpta observationibus primis quam doctrinam, ac Veritatem

ritatem primus docuit Galen. fidelissimus Hypocr. Interpres, qui libro primo epidem. commentario tertio, text. decimosextimo, habet hæc verba (quæ in libris prognosticorum sunt planè tradita, eorum hic exempla tantum indicem discipline reiicientes summam ad libros, quos conscripsi, spem venio fore mihi sermonem compendiosum) ex quibus clarè colligitur tractationis excellentiam esse magnam, ab epidemiis inchoante medicinæ exordio doctrina insuper aphoristica consequente, quam Galen. compendiarium appellat, non exigui ergo momenti erant excogitanda, atque iniicienda artis fundamenta, seu firma, ac vera, quibus accedit illa prima aphoristica Sententia, vitam breui temporis curriculo perstringi, artis vero medicinæ terminos a nemine fuisse tactos, ex quibus liceat colligere languentium infinitas observationes perterruisse Senem: epidemialium ergo observationum tractatio longè prius præcesserat, quam omnis alia Hyppocratica lectio.

De difficultate deinde, ac vtilitate agentes, an vtilitas difficultatem, an difficultas vtilitatem superare videatur, posset in controuersiam reuocari.

Legimus siquidem Hyppocraticum stylum esse adeo ieiunum, scribendi genus adeo simplex sine curationibus, medendique via carentibus,

vt

ut hystoriarum recensitę narrationes parum conferant ad medendi normam, nisi prudentissimus, ac doctissimus esset medicus, qui ex vna nuda, simplici que Hyppocratica relatione, certam, veramq; medendi regulam colligat, imitetur, addiscat, idque confirmant morborum varietates ab Hyppocrate numeratas, partium affectarum dignitates, symptomatum uis ac infestandi modus pugnautes, diuersique morborum euentus, causarum morlificarum conditiones, quantitates, qualitates, propter passionem consequentem mobile morificum, præsagia cerra, vel dubia, ab illis exhausta, excrementorum dissimilitudines, naturalia toto genere præter naturam, vires augmentia, aut proflernentia, dierum decretoriorum disparitates, atque in iudicando robur longe differentes, morborum recidiue, quæ omnia vix Gal. ponderat, atque paucissimi scriptores examinant: non possum non multum redarguere Hieronymum Mercurialem, virum fanè variarum lectionum doctissimum, in rebus epidemialibus interpretandis multiloquum, in rebus tamen inutilibus legimus hominem, Montanum vix aliqua traditione scripta a discipulis fuisse typis excussa, Vallesium more Galeni vtentem legimus, quasi illum imitatum breuitati studentem, diminutum legimus, Germanum ergo, ac fidelissimum interpretabimur Galenum, cuius commentaria referta doctrinis ac vbertate ad-

B

mirabili

mirabili docendi genere leguntur omnia, liceat tamen mihi Hyppocratem, per Hyppocratis verba interpretari, rogantibus discipulis, atque a publico, quo detineor profitendi onere, vigesimo octavo, ætatis vero meæ anno quinquagesimo secundo, Verum quia in omnibus operibus meis semper sum professus methodo omnia docere, propterea rem Deo Auspice, atque annuentibus discipulis, aggredior.

HYP-

B

mirabili

HYPPOCRATIS EPIDEMIALIVM

Observationum,

PARS PRIMA.

IN QVATTVOR CONTENTA
languentibus.

Inscriptio Libri proponitur. Cap. I.

Os antiquus scribentium est, aut infectantium dogmata Aristotelis, aut Galeni, a titulo libri eiusq; inscriptione exordiri. Nos autem breuiter iusta rei pertractandæ ordinem, à titulo inscriptionis exordientes, dicimus cum Galeno, primo, de acutis, com. 9. per epidemium morbum nos debere intelligere eos affectus, qui sub aliquo anni tempore vigeant, atque abundant, ad differentiam endemii morbi, quem in regione aliqua, quasi patrium, appellabimus: nam dantur aliqui, qui appellantur Sporades, quasi sparsim, & priuatim comprehendant varios languentes.

A 2 Dices,

Dices, datur ne differentia aliqua inter epidemios morbos, & pestem? Respondetur, pestem appellari à Gal. epidemiam perniciosam; pernities ergo, & prauitas est differentia contrahens, distinguens, atque constituens: possunt ergo epidemii morbi vagari sine pernitie; & tunc epidemii simpliciter appellabuntur; quibus si accedat pernities pestis, & pestilentes appellabuntur.

*Vtrum libri Hyppocratis epidemiorum sint
narratorij, an doctrinales.*

Cap. I l.

Circa præsens problema fusius infra disputabitur, quando de methodo hyppocratica epidemiorum peculiare imponetur Caput; prout tamen instituti ordo exposcit, dicimus, Hyppocr. narrando docere, atque docendo narrare medicinæ conclusiones primas, quæ ad vsum artis non parum conferre viderentur, ex narratis eliciens; quis enim poterit negare vigente febre, atque acuto calore extraneo, ac diminuto nativo, sudores si appareant frigidi, eos dicimus esse prauos scientes decretoria, non decernentia, aut mortem prælagire, aut affectum cronicum, sicut stillicidia meri, adustissimi sanguinis in febribus lypiciis, quarta die apparentia, obitum, illumque citiss-

rissimum pronosticari; defero syndionem sympho-
 matum, videlicet perpetuas urinarum cruditates,
 extremorum refrigerationes, respirationes vitiatas,
 mutitates, vim, atque morborum prauitates, uri-
 narum nigrities cum sudamine opaco, excretiones
 in primis diebus irritatas, post deliria, atque confir-
 matas phrenitides, hæc & alia proponit in hysto-
 riis narrandis Hyppoc. in quibus magis docentem,
 quam narrantem legimus præceptorem primum;
 iminò sunt adeo certa, ac firma medicinæ bases, ac
 fundamenta, ut medicum quàmuis dubium errare
 non permittant, cum sint perpetuo tempore vera:
 in quibus porro quis poterit negare, medicinæ par-
 tes non relucere omnes? prauitas primo loco, &
 morbi natura ex quolibet symptomate narrato con-
 surgit. Rursus, morborum causas conseruantes,
 eorum completam cognitionem assequimur: ex
 quibus omnibus, & euentus, eorumque tempo-
 ra, modosque firma quadam ratione licet collige-
 re; certas, ac stabilitas morborum ætates intuemur,
 quæue, aut latent, aut patent contemplamur, nati-
 uique caloris vitia, quæ possunt vitalem, aut natu-
 ralem, aut animale prostertere facultatem, ex
 quibus porro non narrantem, sed docentem, ac di-
 uinum præceptorem Hyppoc. ostendunt omnia:
 ex quibus omnibus accedit ratio magis demon-
 stratiua, nam tanquam agit narrando, & pro egro-
 tis proposuisse remedia, id quod porro debuisset
 presta-

prestare, & narrare historias, & auxilia pro languen-
tibus exhibita recensere, quod non fecit, nisi semel.
L. in anaxione secando venam die octava. L.
clisteribus memoratus ergo L. mancus est censen-
dus Hyppocrates, aut verus scientificus, qui nar-
rando docuit; sed sunt loca Galeni evidentissima;
ex quibus colligitur, Galenum proposuisse histo-
rias sine remediis, quasi narrando solum doceret.

Prima historia, est Larissæ Calui, tertio epidem.
3. tex. 76.

Galenus in com. habet hæc verba: Ego verò, an
in Caluo hoc sit sanguis detractus necne, non
habeo conicere; nam quatenus Hyppocr. habet,
nihil remediis est profectum, posset aliquis dicere,
in remediis Hyppocratem sanguinis missionem ap-
pellasse. Alius dicat non esse de adhibitis aliis au-
xiliis; verum quia mente excedit, tribusque diebus
obiit, fuisse derelicta auxilia, hæc habet Galenus in
commentario, ex quibus verbis multa colligo ex
Gal.

Primo dicit, comment. non habere de missione
sanguinis.

Secundo dicit, nihil fuisse remediis profectum.

Tertio dicit Hyppocratem fuisse oblitum, cum
mente exciderit. Ex quibus colligitur, Hyppocra-
tē non fuisse empiricum, quoniam auxiliorum me-
minisset, sed narrando docuit, ut non possint non
mirari, Galenum proposuisse calumniam præ-
cepto-

ceptori primo. Rursus locus est clarior in casu Critonis primo lib. epid. comm. 3. contemplatur Galenus in commen. causar. repentinæ mortis dicit, profluvium fuisse succorum a partibus ignobilibus ad nobiles, cum statim delirasset: Sed in calce comment. querit Galenus, quare venam non secuerit? Respondet Galenus, Hyppocratem morbo id progresso fuisse accersitum, sicuti apud plurimos. Ex quibus colligitur intentionem fuisse Hyppocratis narrando docere, neque vti auxiliis quamuis in hac historia excusare videatur Galenus præceptorem Hyppocratem.

Sed hic occurrit maxima differendi difficultas.

*Utrum hystoria narrata ab Hyppocrate
scientificum supponant habitum.*

Cap. III.

CAput hoc difficultatem cum nouitate docendi supponit non parum, propterea quòd problema hoc a nemine, quem hucusque legerim, proponitur, in quo sanè problemate nouo, & quæsito disputando, proponam sententiam meam, a nemine, aut propositam, aut patefactam, cum in rebus, quantumuis arduis, noua proponere dogmata nunquàm sum veritus: propterea

Substinemus narrationem hyppocraticam fuisse

se

se doctrinalem, non autem empiricam ; neque possum clariori docendi genere patefacere quæ intendo, rem scilicet a nemine excogitatam usque ad hoc tempus, nisi hominem diuinum narrando omnia docuisse: quæ doctrina paradoxa videbitur multis, qui in lectionibus Hyppocr. parum, aut nihil sunt versati; doctioribus tamen hæc omnia clarius patebunt; etenim quotquot aphoristicas proponit sententias epidemialium obseruationum, censendæ sunt conclusiones, ut paulò prius innuisse videor, ut infra fusiùs explicabo; omnia siquidem traxerunt originem ab his scientificis obseruationibus; etenim, quæ obseruauit Hyppoc. cum essent primæ obseruationes, nisi fuissent innixæ habitui scientifico, illa obseruationes tanquàm dubias proposuisset; verum videmus omnes esse perpetuæ veritatis, ut patet ex dictis, & ex dicendis, & tanquam propositiones, ac theoremata artis narrando docuit, sed magis docuit, quam narrauit; etenim scopus eius fuit magis docere, quam narrare; narratio siquidem, & recensere historias, fuit opus consequens scientificum habitum: & doctrinam hanc sustineo contra omnes scriptores usque ad hoc tempus; quæ doctrina quamuis paradoxa multis videatur, qui in contrarium Aristotelem tanquam ducem conuocant; qui in analiticis sustinet primò præcedere sensum; secundo ex sensibus pendere memorandi actiones; tertio fieri memorias repetitas; quarto

quartò pendere experimentum ex illis, & tandem quiescentibus omnibus vniuersalia pendere, atque oriri; ergo ex hac doctrina licet colligere, clara luce, Hyppoc. narrando docere præcedentibus sensibus, præcedentibus infirmorum observationibus multis, præcedentibus multis memoriis, a quibus experientia oriuntur omnes, atque vniuersalis cognitio quiescentibus omnibus videtur consequi, vt peripaterico videar vti verbo.

Cui difficultati liceat respondere per capita primorum principiorum, ac primæ veritatis non esse necessarium experimentum præcedens, propterea quod habitus primorum principiorum, nec sunt pure naturales, nec sunt pure acquisiti, sed partim arbitror esse ad intra, partim ad extra, sic placuit Arist. 2. æthic. vbi statuit, habituū semina in anima nostra esse: prima enim principia naturales causas sibi vendicant; quæ propter habitus primorum principiorum, neque ab aliis habitibus sunt sicut ceteræ virtutes, seu potentia, neque sunt a natura, vt sunt omnino determinati, sed in potentia proxima tam actiua, quam passiva; termini vero perfectionis sunt sensus, qui experientias determinant; quare concludendo dicimus, principia prima esse à natura initiatiue; completiui autem seu perfectiui ad extra, experientiarum infinitarum consequente concursu; iure ergo merito dicit magnus philosophus principiorum primorum habitus, neque esse naturales,

C

neque

*Doctrina
considera
tione di
gna.*

*Principiū
internū
fuisse ini-
tatiū ex
ternū per-
fectiū, s.
experime-
tale.*

neque acquisitos, sed vtramque sapere naturam; internum principium initiatiuum, externum vero terminans, & perficiens; quæ potro principia vera cum sint, philosophi liceat colligere verissimam conclusionem, Hippocrat. narrando docuisse, quæ ad artis vsum videbatur principia necessaria: quam conclusionem satis superque declarasse arbitror, principium internū fuisse initiatiū, perfectiū autem externum scilicet experimentale; quare habere principia externa medicinae experientias, sed solummodo completiua, quoniam habitus primorum principiorum non ab arte, sed ab interno principio ab Hyppoc. comparato, exterius manifestauit Hyppo. in indiuiduis; ne autem aliqui legentes gratis dicant id esse concedendum, liceat firmissimis doctrinis, ac rationibus confirmare; etenim si Hyppoc. voluisset artem inchoare ab experientiis, a languentibus exordium sumpsisset; tamen diuisiua methodo, & diuina, ab illo fuit proposita, vt infra docebo, de constitutionibus aereis, primo loco tradens doctrinam, mox ad experientias infinitorum languentium examinandos se conuertit, & hæc ratio apud me fuit adeo demonstratiua, vt duxerit me ad hoc opus interpretandum. Rursus Hyppoc. primo de nat. humana dicebat, si vnum esset homo, non doleret; quod sanè principium non ab externis causis, & experientiis, sed ab interno principio secum philosophatus, diuinus senex hæc docuit

uit, in quib. multos legimus lapsos, qui se Hyppocratis profitentur esse imitatores: virtutum ergo femina a natura contracta, ab externo principio perficiuntur. Rursus Gal. 3. de locis aff. cap. 3. habet hæc verba, idque sibi persuasum habeat, hac via, & ratione medicamenta me inuenisse, quibus morbos raro euenientes curarem, cum antea neque præceptorem vidissem huiusmodi morbos curantem, neque ipse expertum aliquod habere remedium, id quod per Deos immortales affirmare nequaquam timeo: ex quo colligitur, medicinam non habuisse originem ab experientia, sed a scientifico habitu, sed satis spatiati sumus ad hoc comprobandum; clariori tamen methodo seriatim in omnibus Hyppoc. libris enodandis, veritatem clarius demonstrabimus.

De Methodo hyppocratica, & Virum Hyppoc. rationalis fuerit Medicus.

Cap. I V.

Liceat mihi antequam ad hos libros germanos, atque observationes Hyppocraticas declarandas, deueniamus, quæcunque fuere a primo præceptore declarata enodare, præsertim cum multis historicis, atque obseruator Hyppocrates videatur, præsertim, cum rotam doctrinam confirmant ab observationibus agrotantium, atque ab

C 2 operi-

Hypp. methodi inuentor. Libri germani, ac veri: hic numerantur ipsius Hyppocr.

operibus artis initium traxisse; propterea meæ erunt partes aliqua supponere pro docendis, atque illud in primis, Hyppocratē methodi fuisse inuentorem in omnibus suis libris Germanis semper demonstrasse, ac primum fuisse philosophum. Libri autem Germani sunt, primus de natura humana; libri aphorismorum diuisi in septem sectiones; libri tres de ratione victus, libri prognostici diuisi in tres partes, libri de his, quæ in medica officina fiunt, libri epidemiales, libri de articulis, libri de fracturis, liber de aere, aquis, & locis, & vt placuit multis, liber de alimento, liber de humoribus.

Opi. Mercur. de ordine Hyppocratico proponitur.

Placuit Mercuriali viro variarum lectionum clarissimo in prælectiones pisanas, Hyppoc. sine euidenti ordine scripsisse commentaria, quod videtur confirmare ex Gal. qui primo de fracturis comm. primo ait, veteres omnes, & Hyppo. etiam sine euidenti ordine commentaria scripsisse: quam opinionem tanquam erroneam, atque Gal. fidelissimo interpreti licet impugnare.

Gal. primo methodi cap. 2. statuit, Hyppocratis de natura Aristotelem fuisse interpretem, tum in morborum discrimine quotquot, & qui sint, tum in symptomatibus, & Hyppocratem scimus fuisse inuentorem, & Aristotelem interpretem, ac fuisse interpretatum, qui sanè textus a nomine fuit neque obseruatus, neque consideratus, quem hucusque, aut viderim, aut legerim, & id, quod

quod reddit negotium difficilius, est nouus textus
 primum confirmans : nam Gal. 2. libro de natura-
 libus facultatibus, cap. 4. habet hæc formalia ver-
 ba, de morborum generatione, & remediorum in-
 uentione, primus post omnium memoriam Hyp-
 pocrates dixit, Aristoteles post eum rectè est inter-
 pretatus. Rursus idem Gal. eodem cap. 2. statuit
 scholâ peripateticorum, ac stoicorum iudicio, Hyp-
 pocrati in philosophia dandam esse, qui textus sup-
 ponunt diuinum Senem non empiricum, sed ra-
 tionalem, ac methodicum, philosophicæ partis in-
 uentorem, hanc verò partem empiricam citra me-
 thodum, citra rationem inuenisse nullo modo est
 asserendum. Rursus incedendi modus, ac scriben-
 di norma ostendit Hippocratem fuisse scientifi-
 cum, ac Methodi inuentorem, & si præcedentes
 rationes, & loca non sufficiunt ad demonstrandum
 Hippocratem scientificum, luculentius nunc alla-
 tura demonstrabunt.

Nam Hippocra. primo de natura humana in
 primis textibus principia phisica corporis, prima
 elementa philosophatus inuenit, vt particulari li-
 bro de natura humana declarando innuam; Idem
 Hippocrates philosophatus naturas febrium diui-
 sit eas in continuas, intermittentes, diurnas, & no-
 cturnas, in compositas, & simplices; ex quibus cla-
 ra luce licet colligere Hippocr. methodicum, ac
 scientificum fuisse præceptorem, ac proinde semper
 vsum

usum fuisse methodo, dum dialecticam primus inuenit.

*Fi. Et im-
magina-
tio Valles.*

Quare non possum non magnopere redarguere Vallesium primo epidemiorum commentario 3. super textum Hyppocratis febres, l. continua, l. nocte inuadūt, semitertiana, quartana, quotidiana, qui asserit Hyppocra. sciuisse dialecticam vulgari vtiliorem, non prosequens omnia usque ad minima, sed nullam vtilem partitionem derelinquens; quam opinione tanquam erroneo, & manifesto peccato errasse paucis ostendam; etenim Hyppocr. primo aphorismorum 14. demonstratio vritur argumento; nam ex vegetiori calore plurimum, ac copiosum arguit victum; atque sic argumentatur Hyppocrates, illi indigent maiori copia nutrimenti, quibus inest maior calor, sed pueris inest maior calor, ergo copiosior debetur victus.

Prob. maior, nam illis debetur copiosior victus, quorum corpora dissoluuntur, nisi victus tribuatur; sed pueris id poterit accidere; ergo: hic autem demonstrandi modus supponit Hyppocr. nedum logicum, immo vero illustrissimū philosophum; errauit ergo Vallesius qui vulgari vtiliorem censuit cognouisse logicam. Rursus contra hominem sic argumentor; diuinus Hyppocrates primo de natura humana, textu quinto, ex dolore colligit pluralitatem elementorum: sic ergo argumentatur contra antiquos, si homo esset vnum, non doleret, dolet,

let, ergo compositio est ex variis contrariis, sed te-
cum hunc infra declarabo.

Præterea Turisani erravit, qui libro primo ar-
tis medicinalis, textu quarto, statuit, antiquos in-
terpretes fuisse rudes, inchoantes à sensibus, in-
ipientium est inchoari a posteriori, atque sensibus:
vnde quidam ex antiquioribus, quæ obseruarunt
in egrotantibus accidentia mandarunt omnia li-
bris sicut Hippocrates, (hæc habet Turisani)
contra Hippocratem, quem manifesto cælo erras-
se argumenta supra allata demonstrant, hæc sunt
contra Turisani, demonstrauimus siquidem,
omnia Hippocratis verba fuisse methodica; neque
fuit inconueniens primo medicinæ inuentori, ar-
tem, eiusque principia inchoasse à sensibus, loquen-
do de principiis completiuis, vt paulo supra decla-
rauimus cum Aristotele.

Præterea lapsus fuit Capiuacceus, qui in opuscu-
lo, de differentiis doctrinarum, cap. 36. inuenit do-
ctrinam quandam experimentalem, quam distin-
guit a methodica; dicit siquidem, originem huius
doctrinæ experimentalis esse a sensibus, & exempli-
ficat suam opinionem de reubarbaro; reubarba-
rum inuit Socrati, & Platoni, ergo omnibus; ex
quibus obseruationibus reubarbari in multis indi-
uiduis sunt multæ memoriæ, ex quibus resultat si-
mulaerum memoriæ, opus animæ sentientis: hæc
habet Capiuacceus.

Sed

*Error Ca
piuaceti.*

Sed miror, Capiuacceum excogitasse talem docendi modum ; etenim recedit ab Aristotele , & imaginaria sunt omnia ; quod licet demonstrare ; nam idem est dicere experientiam doctrinalem , & doctrinam experimentalem , quæ non peritiam , ut ipse dixit , sed habitum parit scientificum apud intellectum ; nam ego peto , quæ differentia est inter intellectionem , habitum scientificum , & hanc doctrinam ? porro nihil est in intellectu , quin prius non fuerit in sensu , & omnis nostra cognitio ortum ducit ab illo , ac eadem via incedit intellectus in phantasmatibus , demandatis ab externis sensibus , quæ phantasmata conseruantur in memoria , tanquam in libro scripto ; intellectus discurrendo intelligit , ex frequentatis ergo memoriis , resultat scientificus habitus , methodicus , ac perfectus , non autem doctrinæ experimentalis. Secundo contra hominem sic argumentor , quoniam doctrina hæc , quam appellat experimentalem , causat quid tertium apud intellectum , quod ab experientia recedit , denique confundit terminos , dum apud Aristotelem habemus in analiticis , omnia acquiri ex sensoriorum ope , & auxilio . Quantum vero ad id , quod de simulacro confurgente asserit , simulacrum hoc aut est habitus scientificus , aut forte idem est , quod memoriæ representatur ; hoc autem secundum dicendum non erit , quandoquidem parit doctrinam , ergo dicendum erit esse habitum scientificum , causatum

factum ex frequentissimis sensationibus, ac memoriis externis.

Textus tamen est Galeni euidentissimus contra omnes scriptores hucusque numeratos, libro nono methodi medendi, cap. 8. (nemo ante nos methodum ordine definiuit, quanquám ab Hyppocrate via est inuenta, subdit, primus enim inuentor fuit, neque potuit omnibus operam dare, neque dignitates rerum finire, plurima pro antiqua breuitate omisit, atque interpretatus, Medendi viam omnibus aperuisse, neque potuisse omnia absolueré, & exemplo vtens viarum, alias dicit fuisse padulosas, alias lapidibus impeditas, vel propter magnitudinem fluminum, inuia longæ, vel aspere, & paulo infra concludit viam, & rationem ab Hyppocrate fuisse inuentam) quid clarius aut legi, aut excogitari poterat in via Gal.

Primus inuentor methodi fuit Hypp.

Insuper Galenus primo de acutis, text. 8. dicit, Hyppocratem pro morbis inueniendis fuisse vsum methodo; tradit ergo methodo omnia, sed non potuit omnia absolueré: quoniam inuentioni, ac breuitati studuit.

Hypp. pro morbis inueniendis fuit usus methodo.

Quare concludendum, Hyppocratem fuisse methodi inuentorem, aduersus eos, qui sub empiricorum secta collocarunt. Quare nemo sanè mentis poterit negare, Hyppocratem methodicum, ac philosophum primum: eam tamen methodum non potuisse perficere more primarum viarum,

D

quæ

quæ a sequentibus fuerunt completæ, ac perfectæ, ut interpretati fidelissimo Galeno credendum erit; quæ si vera sunt, sicut verissima, qua ratione motus Vallesius asserit, ignorasse veram dialecticam, sed nouisse illa uulgari utiliorem; propterea liceat nobis, quæ vniuersali quadam ratione, ac theoreticali via demonstrauiamus, ad particulares, ac singulos libros nos conferre examinandos.

*Germanorum Hyppocratis Librorum
Methodus demonstratur.*

Cap. V.

Supponentes nos primum inuentorem methodi fuisse Hyppocratem, ut luculentissime demonstrauiamus, postulat methodus, ut res de qua agitur, in singulis numeratis, scriptisque libris, singulas particulares methodos ostendendo, doceamus.

*Libri primi de natura humana Methodus
ostenditur. Cap. VI.*

*Hypp. phi-
losoph. 1.*

Mistus proponitur ab Hyppocrate liber, partim phisicus, partim medicus: phisicus quidem, propterea quod tanquam philosophus primus disputat contra eos, qui dicebant,

bant, hominem esse vnum, ac proinde prima elementa corporis humani inuenit. Medicus vero, quandoquidem veram curandi viam patefecit, atque medio medico vtens, & eo declarato, colligitur Hyppocrates philosophus; & medicus primus; immo audebo dicere Hyppocratem duo præstare in primo libro de natura humana, videlicet constituere hominem, & constituere artem; rem doceo, a nemine, quem hucusque aut legerim, aut audiuerim, excogitatam: immo admiror scriptores libellum de natura humana interpretantes, & alios de hac re oscitanter pertransisse omnia silentio.

Hypp. constituit hominem eodemq; tempore constituit artem.

Ad rem ergo deuenientes dicimus, Hyppocratem primo de natura humana, textu quinto, vbi ait, si vnum esset homo, non doleret: in quo principio duo relucet, obseruatione digna, videlicet, constitutio hominis, & constitutio medicina; quod sanè principium vtrumque præstare, neminem vsque ad hæc tempora, ex Hyppocratis authoribus, animaduertisse vidimus; de qua re, Deo duce, parte prima theorematum medicinalium typis excudenda, erimus fusissimi.

Huius igitur libri Methodus appellabitur diuisiua, & aliqua ex parte compositiua, etenim Hyppocrates fuit exorsus a simplicibus, hominem componentibus, disputando proluxa oratione, de primorum corporum numero; ex alia parte appellari poterat diuisiua; nam diuidens hominem in ele-

D 2 menta

menta prima, quærit, an sit vnum, vel multa, atque excludendo vnitatem demonstratiuis rationibus primorum corporum multiplicitem cōcludit, comprobaturque ex dolore, ex quo tanquam medio termino curandi viam, ac Methodum, excogitauit omnem, atque disputando de elementorum numero, de humorum specie, more proœmii, inquit, quicumque de natura humana altius differenter audire consuevit, quantum ad medendi facultatem pertingat, huic non est commodum meum audire sermonem, neq; enim prorsus dico aquam aerem, aut ignem, quoniam non est manifestum vnum in homine esse, sed volentibus dicere hæc permitto.

Hippocratis intentio est de hominis natura sermonem habere, atq; multa ab antiquioribus prauè dicta, ab hoc opere ammouere; in præsentī præfatur argumento vtens demonstratiuo, atque diuisiua Methodo, tanquā prisci philosophi faciunt, in cuiuscunque entis perscrutatione; quærunt, simplex ne sit illius entis natura, an fortasse multiplex, vnum, an plura dicantur eorum principia; nam propter dignitatem contradictionis, dicere oportet, aut esse simplicem, aut non simplicem naturam, quam diuisiuam Methodum per contradictionem habitam, scientiam parere videmus.

Altius ergo petito exordio incipit diuidere, & antiquorum malè philosophantium dogmata de vnitæte,

vnitate, & natura elementalī incipit narrare; atque vana philosophorum dogmata redarguit, eodemque tempore principia hominis constituens, medio itaque sumpto termino, a dolore, a sensu contrarietatis, syllogismo vtitur hypotetico a destructione consequentis ad destructionem antecedentis, sic argumentatus, si vnum esset homo, non doleret; sed homo dolet, ergo non est vnum.

Aduersus infinitos philosophos, aduersus Thalem, aduersus Eraclitem, contra Anaximenem, & infinitos alios philosophos, ea tempestate vigentes; declarata diuina Methodo, & inuentionis norma, vt diximus; nunc autem consero ad alios libros examinandos; in hoc enim primo libro, de natura humana, spero me fore locupletissimum, vbi theorematum medicinalium parte prima iste primæ propositiones explicabuntur.

Modus arguendi Hyppocr. cōtra philosoph. antiquiores.

Hippocratis Librorum, quæ in Medica officina sunt, quenam fuerit Methodus obseruata. Cap. VII.

REm fuimus aggressi nouam, propterea fuimus coacti nouam proponere, ac inuenire Methodum, antiquissimis tamen, sed non nouis innixam principiis, quàmuis nemo ante nos prouintiam hanc suscepit, vt a calumnia primum præ-

præceptorem saluaret; sed more artificum inter empiricos, ac manuales collocantes, cum a propria, ac singulari, laudeque diuina derurparunt; propterea insinuata, ac declarata priori Methodo, quæ ad primum librum, de natura humana, spectare videretur; ordo postulat, vt Methodum circa hos libros ostendamus, exorssi a verbis Hyppocratis, verba hec sunt.

Similia, an dissimilia a principio obseruanda ex maximis, facillimis, ex omnino, quocunque modo cognitis, in quibus verbis, & similibus, quanta polleat dicendi vbertas, quæve Methodus hisce fit inclusa verbis, Hyppocrates per verba numerata ostendit medicinam, resolvente Methodo, quam positionem licet probare ex verbis Galen. in commento: nam Hyppocrates supponit sanitatem pro fine medicine; expetitur autem sanitas ab illis, qui illam exercent, subdit Galenus; apertum siquidem est, esse quandam contemplationem, quæ ab eo discenda est, qui naturalem in nobis, siue dispositionem, siue dispensationem, siue statum, siue quouis alio modo appellet; ex quibus verbis supponitur, Hyppocratem præfigere finem, scilicet sanitatem, propterea inuenit media, ad hunc finem adipiscendum, est autem pars illa lymittica, seu de signis, sci-mus enim ex Gal. ordinem resolutiuum fieri ex finis notione, atque ad inuentionem multum conferre, vt primo artis Medicinalis in principio inquit Galenus.

Galenus. Quare notanda sunt verba illa, dum dicitur (habenda siquidem est contemplatio ea, quæ ab eo est addiscenda) ergo ex Galeno habemus partem hanc esse contemplatiuam; pars autem contemplatiua supponit Methodum, seu scientiam, atque clarius demonstrantes dicimus, in his libris finem esse sanitatem de his, quæ in medica officina fiunt, in quibus magna adest signorum cognitio: supposito ergo fine medicinali, ut puta, sanitate, Hyppocrates totam de signis tractationem adimplet, ac perficit. Immo Galenus adeo doctrinales, ac Methodicos censuit eiusmodi libros, ut totius artis præmium commune fuerit arbitratus; propterea multi fuerunt huius sententiæ, hos libros esse legendos ante alios, tanquam introductorios; hæc habet Galenus in initio librorum de his, quæ in medica officina fiunt.

Methodus ergo hyppocratica fuit diuina, dum supposito fine, resolutiua utitur Methodo, exordium sumens a signis, atque ut pro commodiori, ac faciliiori via finem consequendo declararet, tria statuit signorum genera, quibus tota signorum pars innititur, tanquam a posteriori philosophatus diuinus senex.

Circa Visum.

Circa tactum.

Circa auditum.

Quasi vellet innuere, ex visibilibus, tangibilibus,

bus, & audibilibus signis, nos consequi finem omnem, & tanquam primus philosophus omni sciens, statuit, nihil esse posse in intellectu, quin prius fuerit in sensu, & omnis nostra cognitio ortum ducit ab illo; ergo prudentem, ac rationalem medicum obseruare necesse erit, an signa sint similia, an dissimilia, an dissimilia sanis, an sint paria, an imparia, quæ ratione discrepare dicantur; etenim volens speculari via signi, seu demonstratione, quia, tribus vitur sensoris, tanquam magis consideratione dignis.

Quantum ad primum, est facies Hyppocratis, cæteraque signorum genera adsunt, de quibus in prognosticis, præsertim in primo libro, legitur Hyppocrates locupletissimus; nam oculos significat esse concauos, tempora collapsa, cutim rugosa, hæc, & alia.

Circa tactum vero, an sit cutis arida, an dura, vel distensa. Circa auditum sternutatio, tussis, flatus, hæc docet diuinus senex textu secundo, Textu vero tertio, quoniam censuit agendi viam, atque ordinem pendere ex sensibus, addidit, facultatem superiorem iudicantem, esse necessariam; ipsam autem appellauit intelligentiam, quam vt habet Galenus, & philosophi omnes appellant, mentem, seu intellectum; non ergo videbatur esse sufficiens methodus ex sensibus orta, nisi diuina appellata a philosophis, ea, quæ a sensibus subministrantur, corrigeret;

geret; diuina ergo dicitur esse philosophandi ratio, supposito fine, omnia media inuenire, quæ a sensibus oriuntur; sed quia sensus potest esse deceptionis causa, propterea excogitauit Hyppocrates superiorem potentiam debere sensibilia corrigere, videlicet dianiam, (quid ergo diuinius, ac illustrius excogitari poterat scribendi genus?) ut iure optimo inter primos introductores libros putauerit esse primo loco legendum, ut in initio huius libri explicare, atque inducere videtur; quam doctrinam Hyppocraticus docendi progressus verissimam affirmat, propterea quod dum in initio secundi libri delegationes resolveret in species, diuisiua vtens methodo, asserit, vel esse facientem, vel esse factam. Rursus diuidens facientem, dicit vanas debere habere conditiones; prima ut sit celer, secunda ut non sit dolorifica; tertia elegans; quarta prompta; quas conditiones dicit esse absoluendas; celeritatem perfici, ut opus absoluator, sine dolore laudatur ab Hyppocrate agendi facilitas.

Rursus diuidens factam, duas dicit habere conditiones, rectitudinem, & pulchritudinem; diuidit deinde pulchritudinem in simpliciter distinctam, hæc & alia docet Hyppocrates in his, quæ in Medica officina fiunt; quare tempus est, ut methodum ostendamus in aliis, in quibus non est diu immorandum, sicut in libris de articulis, & fracturis, propterea quod exorditur Hyppocrates

E

ana-

a natura, eiusque operibus, asserens naturam esse iustissimam.

In Libris prognosticorum, quæ fuerit observata Methodus.

Cap. VIII.

Postulat rei pertractandæ ordo, ut in libris prognosticorum eandem venemur veritatem, ac docendi genus, propterea in his libris conabimur demonstrare eum esse scientificum sicuti in enumeratis satis superque luce clara declarasse videor.

Supponit ergo Hyppocrates, finem esse dubium ratione euentus, an sit futurus perniciosus, an salubris; quem euentum conatur inuestigare ex quamplurimis signis, necessitatem primo loco perquirens, tractationis vtilitatem proponendo, ut laus ac victoria sit digna medico Hyppoeratico, propterea exordium sumens a fine vario, atque ambiguo euentuum, quamplurimas proponit differentias;

- ” hac habet conuocato medico multos perire, non-
- ” nullos diem viuentes vnum, nonnullos ex vi mor-
- ” bi; propterea in morbis si quid diuinum reperias, oportebit prædicere prouidentiam; supponit ergo finem esse euentum prædicere in morbis: diuidit ergo euentum in tempora, atq; differentias, tamen essentia

essentia morbi bene cognita ; propterea diuisua
proposita, ac enodata Methodo, exorditur a signis,
vtens demonstratione ; quia, seu a signis, & ad fi-
guras se confert manifestandas primo loco de agro-
rantium occubitu, seu vultu, agens, deq; sanorum,
& egrotantium similitudine differente; deinceps ad
actiones vitiatas, ad respirandi differentias, ac mo-
dos accingit, se enodandos, atque de excrementis,
vulceribus, tumoribus sermonem proponens sem-
per methodica, ac rationalis sectæ obseruatur prin-
ceps, hæc, & alia docet Hippocrates diuinus in
præfagiis.

*In Libris de ratione victus, quæ fuerit
obseruata Methodus.*

Cap. IX.

QUAM aperte libri de ratione victus Hippo-
cratem methodicum ostendunt, prima
verba luculenter testantur ; etenim contra
Gnuidias vocatas sententias argumentatur ; siqui-
dem ignoratis signis, nihil eorum meminentes,
quæ ad dignotionem facessere negotium oportebat,
in varios lapsos esse errores, eoque magis ad
coniecturalem cognitionem spectare videretur,
aliter, quam alii, fuerunt philosophati, seu erraue-
runt, atque volentes clariori stylo ea omnia demon-
strare,

E 2

strare,

strare, vno solo erimus contenti verbo Hippocrati-
tico, inuente diuinam Methodum, inuestigat si-
quidem Hippocrates, atque perquirirerasse Gni-
dios, quoniam coniecturalem cognitionem præ-
termiserint, coniecturalis autem cognitio suppo-
nit a re nota, ad rem notam debere incedere, talis
autem incedendi modus erit methodicus, & non
empiricus, atque adeo redarguit eos insufficientia,
atque ignorantia, quoniam methodum non fue-
rint affecuti circa cognitionem, atque morborum
partem prognosticam, circa finem consequendum,
videlicet circa medendi viam, circa morbos, propterea
sub clariori stylo dicamus secundum Galenum pri-
mo de acutis, 8. ubi docet Hippocratem fuisse
vsum Methodo pro inuentione morborum, quan-
doquidem Gnidii medici debebant prius morbo-
rum omnium perquirere essentias, deinde ratio-
nem victus pertractare, quod non fecerunt præci-
Medici, quare concludendum Hippocratem fuisse
vsum methodo in omnibus libris, quos
composuit, prout vires ingenii mei de-
monstrare permiserunt, propte-
rea nunc me confero ad
alios libros eno-
dandos,
quos eadem inductos Metho-
do aperiemus.

Apho-

*Aphoristica doctrina Methodus quam
fuerit. Cap. X.*

QUæ hucusque in aliis libris, declarauimus, verissima cum sint, veriora, ac difficiliora declaranda, atque demonstranda nobis supersunt, præsertim, cum tota difficultatis ratio ex eo pendere videatur, quoniam Galenus septimo aphor. penultimo, dicit, aphoristicam doctrinam fuisse collectionem plurimarum enunciationum; supponenda ergo erit enunciatio vniuersalis, quoniam præcepta, quæ hic traduntur, vniuersalia, cum sint, porro principia artis medicæ appellabuntur, constituentia illam.

Propterea liceat ad opiniones varias examinandas deuenire, quas conabimur ad lucem perpendere.

Capiuacceus statuit libro primo aphorismo. lectione prima, in fine, aphoristicam doctrinam, esse modum docendi, non autem ordinem.

Lapsus Capiuaccei.

Sed miror Capiuacceum methodi sane virum doctissimum, qui putat distingui hæc duo; nam dicere modum docendi, & ordinem docendi, arbitror esse distinctionem nominalem, & quæstionem logicam, atque a parte rei nullam esse prorsus distinctionem, & coincidere in idem, & errasse penitus: etenim dicere docendi modum est, dicere doctrinæ

doctrinae modum; doctrinae autem modus exorditur ab vno principio: hoc autem principium cum sit vnum, aut est medium, aut finis, aut principium, ex quibus docendi modi erunt desumendi varii, & sic coincidet in componentem ordinem, resoluentem, & definiientem, quo fit vt cogatur fateri libros hos esse doctrinales, scientificos, ac methodicos.

Quod si per modum docendi intelligat Capi-
naceus succintum, ac breuem philosophandi sti-
lum, via vtēs aphoristica, parum refert, si sententiae
inter se connexionem nullam habeant; dūmodo ta-
men, a scientifico principio aphoristica doctrina
pendeat; id solum videbitur sufficiens; in sententia-
rum autem connexione necessitatem admittere,
atque perquirere, prater rationem arbitror satis su-
perque sit, scientificum me demonstrasse scribendi
ordinem.

Censuit Argenterius primo aphor. cap. 9. circa
prologomina in hos libros, Hyppocratem nullam
obseruasse Methodum scientificam; nam in primo
libro docendi victum, atque euacuandi normam
statuit; in secundo signa, in 3. causas signorum;
propterea primo exposcebat Methodus agere de
naturis morborum, de causis, & signis; deinde age-
re, de victu, & de pertinentibus ad victum; quare
non erit rationi consentaneum primo loco pertra-
ctare de victu, sic statuit scientificam docendi ra-
tionem

tionem, non fuisse obseruatam.

Verum pace subtilissimi scriptoris dixerim, non erat ab Argenterio increpandus Hyppocrates primus præceptor, quasi vero casu quodam, & empirica obseruatione aphoristicam tradiderit doctrinam citra methodum; etenim supposito eo primo principio medicinam in additione, & subtractione consistere, quam definitionem medicinæ alibi tradiderat, ac patefecerit, quæ sanè definitiua methodus prædicatur de duplici instrumento, nutriendi, scilicet, & euacuandi; quæ duo instrumenta tametsi sensibus innitantur, corriguntur tamen ab intellectu; quare liceat sic philosophari in doctrina Hyppocratis, sicut philosophatur Galenus opusculo artis medicinalis in principio; dicit enim Galenus, medicina est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum, quæ definitio in se tria includit, ac de illis prædicatur, primo de corporibus, secundo de signis, tertio de causis; ita supponendo medicinam esse definitam, mediante subtractione, & additione: prædicatur enim de duplici instrumento, videlicet de instrumento curandi, & de ratione nutriendi languentes, atque in vtroque instrumento, quid poterat Hyppocrates inuestigare exquisitius, desumens indicationem victus ab essentiis variis morborum, ab eorum temporibus variis, a viribus languentis, a temporibus anni, ab operibus naturæ; diuisit enim victuandi scopum

in

Lapsus Argenterij.

in status varios, vt videar respondere Argenterio.

Rurfus de euacuatione loquēs, diuifit euacuatio-
num genera in varias caufas, & figna caufarum in
fymptomata varia, quæ inanito, euacuatoque
corpore accidere comperimus, dum interdum eua-
cuationes extremas damnat, propter virium iactu-
ram, dum turgentes fuccos contemplatur, eorum-
que euentus varios, dum extremitatem rimatus di-
uinus fenex, illico eodem fcopo, eademque indica-
tione vtens, per extrema debere medicum incedere
auxilia, ac proinde totus Methodicus, ac diuinus
obferuatur Hyppocrates.

Neque neceffarium erat prima inuenta probare
principia in his aphorifmis; fatis enim fuerat alibi
dum prima artis iecerat fundamenta, confirmata,
probata, ac ftabilia declaraffe.

Neque credendum erit Hyppocratem præter
naturam victum confundiffe cum fanis, & ægro-
tantibus, confundens sermonem, propterea quod
non poterat bona oriri indicatio pro languentibus,
nifi fanorum etiam corporum fuiffet primo loco
mentio facta prius; propterea vt fciamus quantæ
fint vires falubrium corporum, quove bonitatis
gradu ægrotantia corpora a fanis recedant, postu-
labat docendi ordo, vt ex neceffitate fequellæ, at-
que naturæ, docendique recto ordine, de vtroque
ftatu corporum nutriendi mentio fieret exquisita:
quæ doctrina ne aliquibus videatur paradoxa, ac
imagi-

imaginaria, liceat vno, vel altero vti exemplo; quæ enim ratione senes corripere non possunt acutis febribus, & paucis indigere fomitibus pro eorum nutritione, duplex videtur in hac sententia relucere status, alter naturæ, alter præter naturam; propterea rationabiliter a cognitione temperamenti, atque ætatis pendere, clare constat; immo ex frigiditate temperamenti. Præterea vndenam pendeat mendendi via, de indicatis auxiliis, ac prognosticandi via, & ratio certissima est, & non fallax, porro hæc omnia a temperamento vario; propterea de puerili ætate verba faciens, in qua calor dominatur, ac viget, varia docet nutriendi, atque euacuandi dogmata Hippocrates; ex quibus liceat colligere præter rationem ab Argentario fuisse redargutum Hippocratem, dum de sanis, & ægris eodem tempore peragere videtur, vt supra satis demonstrasse videor; illud vnum silentio non præteribo contra hominem, non posse statum præternaturalem primo loco intelligi, nisi natiui status præcedat cognitio, vt medicus rationalis cognoscat, an conseruandus, an curandus, an restaurandus, & si quæ emergant symptomata, ea lenienda sunt omnia, & Hippocrates docuit, & medicorum vniuersa docet schola.

Insuper quoniam argumento maiori poterat diuinus senex vario modo corpora nutrire, a variis correpta morbis, nisi ætatis vigentis, declinantis,

F

ac

ac media fieret mentio prius, a qua tamquam a si-
metria prima, & nutriendi, & euacuandi ratio de-
sumitur certa, sic placuit Hippocrati primo apho-
rif. 14. & 15. & sparsim alibi, a quibus sane, atque
humidi dissipatio, restauratio alterandi, ac resit-
mendi copiosius diminuto, atque aucto modo, in-
dicata vera, ac firma desumuntur omnia; exposce-
bat ergo methodos vtriusque status, memini se
tam salubriorem, quam insalubriorem corporum, ne
vna esset, ac vniuersalis alterandi, nutriendi, ac eua-
cuandi norma; quam doctrinam esse certissimam,
ac methodo innixam omnem, liceat clarius de-
monstrare.

Supposita ergo Hippocratis definitione medi-
cinæ, eaque prædicata de duplici instrumento, ut
diximus, diuidit instrumenta illa in quatuor
conditiones seu indicata; etenim volens pertra-
ctare de nutriendi via, quatuor essentialia pro-
ponit, videlicet primo quantitatem, secundo qual-
tatem, tertio tempus, quarto modum, quas sane
conditiones in nutriendis collanguentibus, atque in
euacuandis illis adimplet Hippocrates.

Si de victu primum loquamur, quid illud
an remem, plenum, magis plenum, & alius diffe-
rentias.

Si de qualitate loquamur, febricitantibus dicit
humidum victum conuenire primo Aph. 6.

Si de nutriendi tempore dicit, ab accessionibus
esse

esse abstinendum, primo Aphorif. 1. 1.

Si de modo docet Hyppocrates interdum rarius, interdum frequentius cibum esse exhibendum, primo Aph. 1. 7.

Atque de evacuationibus loquendo eadem videtur vi methodo; nam de quantitate evacuationis athletici corporis, utens exemplo multa docet primo Aph. 3.

Si de tempore evacuandi expectat concoctionem, 1. aphor. 2. 2. concocta esse medicanda, neque mouenda esse cruda.

Si de modo iubet Hyppocrates obseruandam esse naturam operantem, atque per eandem partem esse operandum, per quam natura mouet, primo aphorif. 2. 1.

Quod si de qualitate rei evacuanda loquamur, intelligentes per qualitatem rei evacuanda speciem peccantium humorum, clare constat, Hyppocratem esse locupletissimum 1. aphor. 2. 1. aphor. 2. 3. neque sententia ita frequenter repetitur apud Hyppocratem, sicuti presens, dum habet, si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert.

Sed hæc sufficiant pro Aphoristica sententia enodata, diuidens suam doctrinam Hyppocrates in septem sectiones, obseruans, corpora posse destrui a sex rebus non naturalibus, atque sparsim de illis agens, quamuis sententias non omnes connexas proponat; latis tamen sit totam viam Aphoristicam

ord. 1

F 2

fuisse

fuisse methodicam, atque a scientifico dependere principio; sed postulat scribendi tempus, ut id quod erat primum in intentione, sit ultimum in executione, atque ad epidemiales libros me confere examinandos, supponendo Hyppocratem, ut demonstrauimus, semper usum fuisse Methodo, quam aut in resoluentem, aut in diuidentem, aut in definientem, diuisimus scopum; neque laborandum in quaestionibus logicis, atque inutilibus, sicut inter Zabarellam, Piccolomineum, & alios modernos, neotericos, qui de ordinibus ascribendi via paginosa volumina composuerint: etenim iuxta nostrum institutum, non parum fuit demonstrasse Hyppocratem fuisse methodi inuentorem, in omnibus, quos composuit libris, de germanis, ac propriis sermonem habens, spuris tamē libris, ex parte derelictis, primo ab epidemiis fuisse distictos aphorismos, ut epidem. in casu Polifantis, similiter Euclidæ famula

Historiis, in quibus euentus varios vrinarum turbidarum comminit, ut repetit 4. aph. text. 70.

Libro-

Librorum Epidemialium quam fuerit Methodus Hyppocratica, demonstratur.

Cap. XI.

Satis superque dixisse arbitror, quæ ad superiores libros supra declaratos spectare viderentur; denique quid in illis libris doceat diuinus senex & qua utatur Methodo: nunc autem deuenio ad rem expectatam ab omnibus, & prouinciam primam in initio huius operis præpositam, conabor pro viribus explicare, vtrum scilicet obseruationes in quadraginta duobus languentibus, atque in infinitis aliis methodum aliquam præcludant scientificam, an fortasse merum experimentum.

Plerique moderni scriptores substinent, Hyppocratem obseruatorem fuisse, & sicuti præcepta artis in aliis libris docuerit, hic verò in epidemiis libris narrationes, ac historias tradiderit; & hanc primam opinionem sustinet Vallesius.

Secunda opinio est Mercurialis inter Neotericos modernos, qui substinere videtur, Hyppocr. sine cuiusmodi ordine commentaria scripsisse: nam propter paucitatem dogmatum Hyppocrates memoriarum mandabat, & scribebat, ad quam opinionem adducit Galenum primo de fract. primo, id affirmantem. Nos verò, qui prouinciam suscepimus diffi-

prima opinio est Vallesii.

Secunda opinio est Mercurialis.

Tertia opinio nostra, et verior.

difficilissimam, nouam conabimur ostendere opinio nem a nemine excogitatam, aut scriptam, Hyppocratem fuisse methodicum in Epidemiis, & non errantem, contra omnes scriptores, qui circa negociū hoc, in quo laborarunt omnes, demonstrare conabimur.

Hipp. fuit usus methodi diuina diuidentis morbos in causas, atque in varia symptomatum genera.

Propterea sustineo, & nouam cogor proponere sententiam, rationi tamen firmissimæ innixam, a nemine quem hucusque legerim, aut audiuerim, excogitatam, Hyppocratem fuisse vsum Methodo diuina; quod liceat ostendere, id, quod ante nos nemo, aut animaduertit, aut speculatus fuit: sed alter ab altero transcribens tamquam librorum indices apparuere omnes, asserentes, Hypp. fuisse obseruatorem, præsertim in illis libris; & vereor ego, ne ipsi increpantes Hyppocratem in labem empiricæ inciderint omnes. Ad rem ergo deuenientes dicimus, Hyppoc. diuisisse morbos in causas; causæ verò sunt, vel errata in victu, vel errata in aere; eiusque principiis, atque qualitatibus primis, propterea cum supponere varia morborum genera, pendere ab aere, ac victus ratione, & 3. aphor. i. declaraturus erat, mutationes reperi parere morbos; diuisit ergo morbos in causas; de illis vario modo philosophatus, vario modo ex mutationib. veris causas morborum pendere, atque oriri docet; de tempestatib. ergo variis sub vario celo loquens, sub variis obseruationib. notari digna ac diuina proponit theorematum: diuina

dere

dere ergo morbos in causas, atque de causis philo-
sophari, non empirica neque observabilis, sed
scientifica, methodica, ac rationabilis censenda
via erit; quam sententiam, & novam, & proprio
maie inuentam poterunt legentes contemplari,
ad quam opinionem confirmandam demonstra-
tione, atque evidentiissimo adducor argumento;
etenim ex senē Hippocratica, & variis anni con-
stitutionibus diuersa proponit morborum gene-
ra, discrepantes causas Symptomata opposita, sub
cælo vario, sub temporibus differentibus vigen-
tia, in quibus legimus Hippocratem locupletis-
simum in tribus cæli constitutionibus variis,
quas primo loco docet ante narratos languentes;
post quas constitutiones bene declaratas philoso-
phatus in illis, quantum potuisset mens humana
& methodica & scientifica methodus perquirere,
morbos diuidendos in causas, vt paulo prius do-
cimus, observationes omnes languentium fuisse
accidentiales, concomitantes, & consequentes, &
numquam fuisse scopum Hippocraticum ab ex-
perientiis exordiri artem; sed supposita methodo
prius scientifica intellectiua resolvente, ceperunt
variis languentes observari ab illo senē; in quo sta-
bilito primo principio phisico, ad quam plurima
declaranda se confert diuinus senex Hippocrates,
vt theoricalem doctrinam variis exemplis illustra-
ret, & patefaceret, vt in Philisco, Sileno, Hermocra-
te, &

Not. rem
nouā nun-
quā Hyp.
exordiri
artem ab
experientiis
sed semp
meth. suā
se vsūm.

te, & aliis agrotantibus quadraginta duobus, aliisque derelictis innumeris, quorum morbi, aut sunt noti, aut sub Hyppocratis via non sunt recensendi. Quate ad Hyppocratem redeat oratio nostra unde discesserat; atque iterum liceat repetere idem principium, diuisiua vsum fuisse via, dum de variis mutationibus aereis sub vario cœlo, diuersa ac diuina proponit dogmata doctrinalia; debebat si quidem, vt modernorum schola docet vniuersa, historias languentium recensere primas, morbos varios opposita symptomata, discrepantes, euentus morborum longa serie aut saltem Aphoristica via, vt solebat, recolere, quod non fecit; quare non possum non multum admirari, scribes peccato manifesto, & toto cœlo errasse omnes; Montanum, Vallesium, & Mercurialem, multosque alios antiquiores, quos sub vna eademque opinione cæcutiisse legimus, asserentes Hyppocratem obseruatorem, sed satis superque spatiosi fuimus circa doctrinam hanc verissimam, atque nouam, antiquissimis tamen innixam fundamentis; quam opinionem cupio, vt legentes obseruent, & præceptorem primum a calumnia vindicent, cum sub erronea opinione vsque ad hæc tempora extiterint, appellantes Hyppocratem obseruatorem atque a scientifico habitu semper recessisse; sed de hoc satis, confero nunc me ad huius doctrinæ confirmationem.

Lapsus Modernorum demonstratur omnium.

Quo-

Quotuplex fuerit Cæli status, aerisque mutatio, quæ ratione morborum epidemialium fuerit causa.

Cap. XII.

QUoniam fuimus polliciti ante historias recensendas ac examinandas est infinitas alias silentio pertransiens, Hyppocratis de mutationibus aeris peragere, cogimur propterea demonstrare, quomodo diuiserit Hyppocrates morbos in causas, inter quas fuit aer, eiusque mutatio varia; ut adimplere videamur ea, quæ ab initio huius capituli polliciti fuimus, Hyppocratem fuisse methodicum scriptorem in Epidemiis aduersus eos, qui se fidelissimos præbent interpretes; status ab Hyppocrate obseruati, morborum causa variorum, non vnus, sed multiplex fuit propositus; triplex vero ab Hyppocrate legitur, quos status cogor declarare, ne manca nimis ac diminuta videatur docendi ratio.

Primus status

In thaso Autumno circa æquinoctium, & sub vergiliis pluuiæ erant multe, continentes leues, ut cum spirat Auster Hyems austrina, parui venti Aquilonii, squallotes omnino similes veris, hyës fuit, Ver austrinum frigidum, parum pluit, æstas ferè

autobello

G

rota

tota erat nubilosa, nihil pluit, ethesiæ pauca, parua
 sparsim spirarunt; cum esset autem totus hic status
 Austrinus & squalidus, ante ver expriore cœlo,
 quod huic aduersarium fuerat, aquiloniumq;, pau-
 cos ardentes febres corripuerunt, eosque admo-
 dum stabiles, paucisque sanguis profluxit, nec ex
 his peribant, tubercula verò multis, secundum alie-
 rutram autem plurimis, secundū vtramque extite-
 runt, febre carebant, erant recti, nonnullis parum
 accendebantur, sed extincta omnibus sunt citra in-
 commodum, neminique suppurarunt cuiquam vti
 solent, quæ aliis ex occasionibus extubebant, erat
 eorum hæc natura, lasa erant, magna, liquida citra
 phlegmonem, atque dolorem, obscure omnibus
 euanescebant; accidebant hæc adolescentibus, iu-
 uenibus, adultis, atque præter ceteros luctatoribus
 & athleticis; mulieribus vero parum multis; multi
 præterea infestabantur arida tussi, nihilque excrea-
 bant, nec multo post grauescebant; nonnulli mult-
 tum post, quibusdam testiculus alter, aliis vterque
 dolore inflammabatur; quidam febricitabant; qui-
 dam non; plurimis hæc laboriosa fuerunt, ceteri
 quantum ad id relion, id est, medicina sine morbo
 degebant, hoc, & alia docet Hyppocrates in primo
 statu Epidemiali transferens sermonem ad tabidos,
 de quibus est locupletissimus Hipp. Cuius verba liceat
 clariori patefacere stylo, atque
 adeo perquirendum, quoniam sint Austrini status
 effectus,

effectus, Hyppocrat. tertio Aphorism. 17. duplici status meminit, scilicet, aquilonaris, & austrini; de aquilonari siquidem constitutione ratio est euidentissima, & Gal. in commento docet, propterea quod cum sit frigidus, & siccus, ventus omnes corporis consumit humiditates, atque adeò robur addit instrumentis, ac partibus; qua ratione ambientis frigidi robustiora, ac densiora fiunt corpora; secus philosophandum de Austrina constitutione; nam cum pendeat ex ventis calidis, atque humidis, atque per regiones calidas pertranseat, effectus qui oriuntur, sunt ab eodem Hyppocrate numerati, scilicet, humectant, ac dissoluunt corpora, auditum obtundunt, grauant caput, torpida redduntur ad motum corpora, visum heberant, aluos humectant. Varii ergo possunt esse effectus Austrine constitutionis; Aquilonares ergo, & Austrinae oppositae sunt constitutiones, atque naturae oppositi effectus; verum hic non exigui momenti sese offert disputandi quaestio, qua ratione duarum solummodo constitutionum meminerit Hyppocrates, videlicet Aquilonaris, & Austrinae, ceteris derelictis; quare verò illae aerem etiam non possint intemperare, alterare, atque adeò propria substantia corrumpere? & confirmatur magis; nam si quis fuerit diligentissimus lector Hyppocrat. tum in aphor. tum etiam in epidem. observabit Hyppocratem harum duarum solum meminisse, propterea perquirenda

Dubit. quare duarum constitutionum meminerit Hypp. derelictis ceteris.

da erit ratio, & causa huius constitutionis.

Respondetur, impressiones aereas esse variis modis: quædam enim exiguae cum sint parum durantes in illo, effectus, quos gignunt, aut parere possunt, sunt instantanei, de quibus non curandum, cum nihil imprimant in corpora; aut satis parum, secus philosophandum de Austro, & Aquilone, quorum qualitates cum diutius morentur in aere, alter refrigerando, & exiccando, alter vero calefaciendo, & humectando corpora, facili negotio, & a calido, & ab humido alterata incalescunt, humectantur, dissoluuntur, ac rarefiunt, calore nativo foras euocato, refrigerando vero, atque exiccando corpora, similiter alterantur excrementorum colluie, intus contenta prohibitaque vaporum exhalatione foras a circumspiciente, refrigerato, exiccatoque aere; nu-

*Abortiva
qua consti-
tutione ae-
rea orian-
tur.*

merate ergo qualitates actiuiores diutius morantes in aere, citius, & facilius in corpora imprimant, ea dissoluendo, humectando, comprimendo ut diximus; & ut iure quidem optimo vtriusque, & solius meminerit constitutionis, non alterius, immo austrina existente hyeme, vere autem consequente Aquilonari in mulieribus abortus concitare docuit Hyppocrates 3. Aph. text. 12. Atque si fortasse partus consequatur infantes imbecilles, ac morbofi euadunt; propterea videndum, quidnam peperit austrina constitutio, quæ ut ægritudines fuerunt consecuta, & quæ ex rei natura philosophantes conse-

qui

qui poterant, illud in primis supponendo, qualitates aereas esse posse quamplurimas, videlicet calidam, & humidam: verum quod nostro proposito favere videtur, est humida qualitatis consideratio: etenim in aere humiditas bifariam consideratur, vno modo humiditas ex pluviarum copia orta; alio modo ex copia vaporum humectato aere, fuliginibus, & exhalationibus perniciosis.

Sed hic posset aliquis petere, quænam sit humiditas perniciosa, & deterior magis, an ea, quæ ex aere vaporoso & exhalationibus pleno, an forte ex pluviarum copia.

Effectus ex qua evaporatione oriatur deterioris exhalatio curiosa.

Respondetur ex primo capite propterea quod aer cum sit caliginosus, atque vaporosus, corpora grauat, difficulter moventur, non possunt sensus erigi, sunt habetes, & operationes omnes torpescunt; quod si copia aquarum aerem vaporibus impleuerit, leuiora euadunt magis, non ita grauantur, sensus auctiores sunt, nulla ratione torpescunt, atque vnico verbo soluendo omnia longe grauiora parit symptomata, atque maligniora, humiditas vaporosa ex variis orta vaporibus, quam si copiose pluuia aerem diuturno tempore humectarent; accedit penetratio maior, propterea eius acuties cum fundetur in materia tenuiori, ac penetrabili magis, cuius ope ad interna decumbens viscera, alterando, variis modis, varios ac differentes producit effectus in parte animali; vitali,

ac

ac naturali; animali circa motum, sensum, & sensoria interna & externa; circa vitalem quando euocatur calor internus ab externo; circa naturalem, cum humiditas aerea corpora obstruit, opplet, occludit, excrementorum fit magnus aceruus, & per consequens virtus expulsiua atque concoctiua & omnes hebetantur simul; ab vno intemperato, austriuo aere.

Morbos vero, quos parit hæc austrina constitutio, varii cum sint, eos breuiori, quo potuimus stylo, supra inuimus cum Hyppocrate Aph. sed clariori via liceat alios declarare effectus, quos Hyppocrates recenset in Epidemiis. Ego tamen tamquam Aphoristica via vtens, recensere conabor; supponentes ergo hyemem fuisse austrinam ab autumnino spirantes tali vento, prauas fuisse consequutas exhalationes, in quibus numerandis viderer superfluous, nisi scriptores antiquiores de hac re exquisitiores legerentur, præsertim Montanus methodicus, ac præclarissimus, post Galenum scriptor primus.

Morborum genera hic proponuntur.

Raræ febres ardentes.

Parotides.

Aridæ tussis.

Genitalium inflammationes.

Tabi-

Super epid. Hyppoc. expositio.

11

Tabidorum mortes celeres.

Horridæ febres more semitertianarum.

*Symptomata consequentia proponuntur.**Cap. XIII.***S** Vdiores frigidi.

Diarrea biliosa.

Vrinæ tenues, & crudæ cum sedimento crudo intempestiuo: tussiebant inconcocta, & cruda.

Dolor faucium cum destillatione tenui, & acri.

Inappetentia.

Nulla filis.

Deliria circa mortem.

Diminuta profecto, ac manca nimis videretur Hyppocratis doctrina, statum recensentis austru-
num, cum quamplurimis morbis, nisi concomi-
tata symptomata numeraret ac recenseret; opus sa-
ne methodici, ac diuini scribentis auctoris, propte-
rea, vtrumque onus subire conabimur; primo
morborum genera proponere, atque morborum
symptomata; secundo philosophari circa causas
morborum, ac symptomatibus dilucidiori, qua po-
terimus via, adimplere.

Mor-

*Morborum, ac symptomatum brevis
causarum inuestigatio.*

Cap. XIV.

Ardentium ergo febrium vt ab initio exor-
diar ; apparitio fuit rara, quæ ortum duxit
ex opposito, flante vento Aquilonio, hu-
mores ad intimas impellendo partes, & sic ortæ
fuere ardentes febres, quam sanè clariorem doctri-
nam reddidit Hyppocrates lib. tertio epidem. com-
met. tertio tex. 34. Vbi habet (febris ardens non
acuta) propterea quod erat tempestas illa, quæ re-
pugnabat, symptomata esse concomitanda neces-
saria, ac propria, acutis, atque ardentibus febribus,
& Hyppocrates primo epid. commen. secundo tex.
18. vbi habet propterea non viguisse phrenitidem,
quoniam totus status erat frigidus, quibus lan-
guentibus caput non replebatur; ostensum est au-
tem phrenitides fieri, vbi cerebri regiones calefiunt;
etenim sopore magis tenebantur, quam delirio, si-
gna euidentissima febres ardentes non fuisse veras,
sed spurcias tempestate repugnante.

Parotidum generatio erat orta ex eadem tempe-
state, propterea quod erant tumores molles, digitis
cedentes citra dolorem, citra phlegmonem, ratio-
ne materiæ flatuosæ magis, quam humoralis, ad
diffe-

differentiam malignarum parotidum, quæ a materia maligna dependent, deponente natura ad aures, via symptomatis, & coacta natura.

Tusses vigeant aridæ, cuius sane causam reddidit Gal. id dependere ex statu austrino, cuius opus est caput replere, quo repleto capite destillationis dicitur esse causa; rauci siquidem euaserunt, dum tussirent, irrigatis instrumentis vocis, a quibus vox dependet, defero in præsentem causas raucedinis, ac vitiatæ vocis, in quibus nolo transcendere methodum; supponendo itaque instrumenta vocis esse vitiata, aut fortasse pro materia tenuitate fluente ad fauces, nihil poterat foras detrudi, & per cōsequens hoc symptoma apparuit & hæc a Gal. est proposita eidentissima causa.

Inflammationes deinde apparuere genitalium, habente consensu supernarum partium cum infernis quicquid a capite decidit in genitalia delapsa materia facili negotio scrotum in inflammationem, & in dolorem transit in consensum; scimus enim ex Hyppocrate lib. de flatu. consensus vnus, conspiratio vna omnia in omnibus, & per consequens existente statu Austrino, atque cerebro repleto materiebus vaporosis calidis, feruidis, humidis facili negotio infernæ partes abundantem succum a supernis excipientes testium inflammationem pepererunt.

De celeri vero tabidorum morte, non oportet

H

mul-

*Tabidorū
mors celer
rima un-
de superior
ta cause
investigan-
tur.*

multum immorari in eorum causa investiganda, nam supponentes cerebrum ab austina constitutione esse admodum repletum, facili negotio humores in corpore potuerunt computrescere, qui malitiam ac prauitatem contrahentes, atque unico verbo Galeni videor omnia concludere; nam qui citius patiebantur, opportunitate iniuria natura patiebantur, quasi vero quod Gall. assereret, celeritatem mortis in tabidis dependere dissoluo temperamento.

Defero alias causas celeritatis interitus, videlicet calore vitali dissoluto, ac labefactato, spiritib. a materia fere extinctis, partibus solidis solido nutrimento carentibus more frondium in arboribus existentium, inde sequitur, ut vitali calore propter dictas causas depauperato, atque humido radicali in consortium trahente illum, mors consequatur citissima, calore diminuto, dissipato, distracto, extincto.

*Horrificae
febris cau-
se.*

Horrificarū autem febrium causæ quidem multæ esse possunt, præcipue vero inæqualis, ac dispar humor partim biliosus, partim pituitosus, calidus humor simul cum frigido mixtus, tenuis humor simul cum crasso mixtus, acris, & mordax simul cum obtuso coniunctus, & tandem breuib. perstringendo verbis, qui continuas & intermittentes simul generat febres, propterea diuinus senex docet febres istas appellandas esse horrificas, propter mi-

xtum

xtum humorem sibi contrarium, a quo mixtus etiam prouenit affectus horrificus, propterea quod peccante bilioso humore, solus rigor efficitur, peccante pituita solum frigus; verum effectus mixtus prouenit ex mixto succo partim calido, & partim frigido; propterea & acutas, & more semitertianarum appellauerit febres, austrino, scilicet, vno flante vento, & huius, & morborum omnium ea tempestate vigentium, causa adaequata.

Hæc videor docere de causis morborum, qui ab Hyppocrate numerantur, ab ea constitutione, & anni tempore, dependentium; eadem ergo philosophandi ratione symptomatum, ab Hyppocrate ^{De sudore frigido.} numeratorum, causas inuestigando dicamus, primo loco apparuisse sudores frigidos, qui aut a materiae prauitate, aut a crudis succis, aut ab aliis causis dependere, docuit Galenus quarto aphorif. 37. etenim, aut esse extinctum calorem, aut extinctioni proximum demonstrat, vt quarto aphor. locis citatis 38. & 39. docet autem in animalis corpore tantam esse humorum copiam cum magna frigiditate, quos calor naturalis superare cum non possit, signum quippe euidentissimum perniciosæ febris, euacuatis sudoribus per cutim, cum tamen sub ipsa comburantur prauis succis.

De diarræis biliosis magna videbatur abundare ^{De diarræa biliosa.} humiditatis copia, & serosi, & succi crudi simul mixti a natura fuerunt expulsi, & mordacitate sem-

H 2 per

*De lotio
crudo.*

per comite, ut videar uti Verbo Galen.

Lotia præterea præferbant cruda cum sedi-
mento crasso, & crudo, quorum causa est flammeus,
& igneus calor, in crudos, atque crassos humores
agens, in quam materiam impotens calor agendo
superare illam, magna subsidet succi crudi, ac sedi-
menti copia, quæ sanæ præstantissimos in arte de-
cipit medicos putantes esse verum sedimentum,
prognosticantes morbi salubritatem; videmus ta-
men certum interitum ab vno succo crudo appa-
rente in matutula more sedimenti, de quo sedi-
mento locupletissimus legitur Hyppocrates secun-
do prognost. 26. secundo 28. 29. Turisani parti-
culari quæst. de Hypostasi vinarum Conciliator.
Valles. & alii sunt legendi de hac re fusissimi.

*De destil-
latione ad
fauces.*

De destillatione autem decumbente ad fauces,
non est multum immorandū, propterea quod di-
uinus senex asserit in destillationibus illis, hæc fuisse
concomitata symptomata, videlicet dolores in
faucibus, inflammationes, rubores materiæ, prauitas,
tenuitas, acrimonia, suppuratio, afflictio, quæ
tabescentibus corporibus accidisse Galenus in com-
mento docet, & methodus docendique via demon-
strat mixtam fuisse materiam destillantem a capite
dominante tamen bili a prima illa orta constitu-
tione, cælique statu diuerso intemperato, atque au-
strino.

De Inappetentia vero causas perquirendo eandem
asse-

asserimus sicut præcedentium symptomatum materiam vnā esse a cerebro decumbentem ad os ventriculi, ex qua materia ventriculi os & madefactum, & irroratum, denique saturatum permaneret; scimus enim in via Gal. adeo proximam esse viam communicabilem materiam ope neruorum inter os ventriculi, & cerebrum, vt cerebro repleto os ventriculi, & repleatur, & appetendi ratione careat, eademque philosophandi ratione dicimus, irrorato ore ventriculi omni siti caruisse languentes, de qua re fusius alibi ero locupletissimus.

De inappetentia.

De liria circa mortem apparuere, quæ non vitio cerebri inflammati contingisse arbitror languentibus tabidis, sed vitio exiguitatis spirituum, ac depauperato calore, cui phantasmata simul cum spiritibus cum non essent apta subiici, inde deliria sunt consecuti.

De delirio circa mortem.

Tandem concludens Hyp. morbos ea tempestate affligentes nonnullis assignat vigesimum, aliis quadragesimum, nonnullis octuagesimum diem, quorum sane terminorum ea reddenda est ratio, videlicet mixta materia, quantitas eius, qualitas, morborum essentia varia, quam doctrinam, atque causas clariore stylo paret facere in hystoriis narrandis conabimur.

Hæc de primo cœli statu, atque constitutione, ne videremur diminuti docuisse fuimus coacti, & paucis perstringendo verbis dicimus, totam anni

con-

constitutionem fuisse austrinam, atque a naturali temperie singula tempora recessisse; Nam in autumno circa æquinoctium sub Vergiliis coeperunt spirare austri, Hyems austrina calida, & humida, Ver austrinum, cum paucis pluviis, Æstas nubilosa sine aquis, & ex quibus licet terminare de hac constitutione, sermonem bifariam fuisse præternaturalem, primo ratione regionis, secundo ratione temporis eorundem. Desero hic quaestiones illas inutiles de ortu, & occasu sydei um, de partitione, anni tempore, de qua infra; de modo, quo in hac inferiora influant celi, atque astra, & de influentiis non pauca disputanda, ac differenda essent, nisi instituti operis limites transcederem, atque astrologico habitu viderer indutus; propterea illud solum non præteribo demonstrare, quomodo numeratorum affectuum, atque symptomatum aeris peccatum fuerit in causa, idque ab initio fuimus polliciti, arbitror peccatum aeris inesse interdum essentialiale, seu substantiale, non autem accidentale, id quod Hyppocr. sub ænigmate docuit primo Prognost. tex. 4. (siquid diuinum reperitur in morbis eorum addiscere prouidentiam,) quod sanè verbū, & antiquorum, & Neotericorum perturbauit scholam omnem; atque post multas recitatas a Gal. sententias, statuit tandem per diuinum Hyppocratem intellexisse cœli statum, seu aeris constitutionem; hæc habet Galen. in commenta. quarto

nu-

numerato, neque arbitror de constitutione manifesta aeris fuisse loquutum, sed de recondita, abditaque nobis a cælo in hæc inferiora demissa, quæ nos latet, atque infinitorum morborum causa censenda erit prima; & quamvis aliquibus videatur paradoxa doctrina, quomodo ex aeris constitutione liceat colligere prognostica, certa appellans Hippocrates (diuinum), nos autem cum Galen. asserimus, cum quo magis optamus errare, quam aliqua proponere noua dogmata, dicimus tamen cum eodem ambientis doctrinam, atque cognitionem cōferre multum ad morborum prognostica, quod licet breuiter ostendere; nam lib. de aer. aqu. & locis. de hac re multa docuit lib. de natura humana, in variis aphor. sed obsecro respondeant aduersarii, quæ ratione tertianæ æstiuæ sunt breuiores: rursus quare sub ardente sirio. si mutatio fiat cæli Roma, Neapolim, & incidat aliquis in febrem, vnde nam pendet cognitio prauitatis eius, non nisi ex diuino in aere concluso, sed de hac re obiter, & breuiter; infra enim fusius disputabitur sed tempus est me iterum ad mutationes aereas conferre.

De

*De Vitiato Aere, deque generibus eius.**Cap. XV.*

SI substantia aliqua reperitur, quæ impressiones recipiat alienas, quæque oppositis induatur formis, est aerea substantia, quæ, & vapores, & exhalationes, facili negotio recipiens, & alteratur, & corrumpitur, immo supremis lationibus sit subdita, facili negotio influxus recipiens, infinitorum, ac vniuersalium morborum censenda est causa, sic placuit Fernelio de abditis rerum causis. Verum quia nihil citra Methodum profiteor, propterea vitia aerea, vel referuntur ad corpora corruptibilia, vel referuntur ad astra; si referuntur ad astra, & cœlos; vel proueniunt occulti morbi, vel manifesti; si manifesti, ab intemperie aerea elementalī; aut a motu solari accedente, aut recedente a nobis, sic videmus morbos adequatos temporib. anni variis, & vt placuit Aristoteli Auer. & Philosophis antiquis sole accedente ad nos fieri generationes, recedente vero fieri corruptiones; nam agente sole, motu, & lumine, vt primo cœli 42. Aristoteles derelinquendo configurationes varias, de quibus infra, certum est solem varia mista generare animata, inanimata, perfecta, imperfecta, foxilia, mineralia, deniq; quæ sub ambitu cœlesti collocantur

tur, ea omnia ab vna simplici, ac nuda solaque actione solari dependent. Defero vanas reflexiones, defero varios circulos obliquos, & rectos, per quos mouetur sol, denique accessus, & recessus omnia generat, & corrumpit.

Præter motum, & lumen a Sole, & astris dependentia hæc omnia, a quibus variæ imprimuntur actiones aereæ, assignarunt multi philosophi influxus, quos apud Aristotelem semper esse negandos iudicaui, & præter rationes varias influxus, aut substantia, aut accidens. Si substantia, aut corporea, aut incorporea. Si corporea, proculdubio daretur penetratio corporum vsque ad hæc inferiora: si autem incorporea, & tanquam spiritualis substantia, quomodo communicabitur inferioribus corporibus, quidnam erit deferens hanc facultatem influentem? defero mixta infra aquam existentia, quomodo, qua ratione talis influentia, aut non destruat, aut remittatur ab elementali, a quo elemento; sed de his satis, vt supra innui; ad rem ergo deuenientes, aut morbi qui oriuntur, aut dependent ab occulta proprietate, & causa: hæc autem esset sola siderum vnio, & oppositio; sic videmus occultos oriri morbos, atque sub vno tempore vagari, sub vna regione, qui sub alia regione neque apparent, nec vagantur, sic experientia comperimus quotidiana apud partes Italiae varias, morbillos, & varias apparere: infinitos necare pueros, qui sub alia re-

*Negatur
influxus.*

I gio-

*Hyp. quid
per diuinu
intelligat
in morbis
Gal. opin.*

gione, & tēpore non apparent, sicut videmus in insula Trinacryæ longe differentes apparere, ac vigere morbos a Regno Neapolitano; rursus alii morbi vagantur salubres, alii vero insalubres, & lathales, pendet autem salubritas & insalubritas ab occulta, nobisque immanifesta causa; quare concludendum cum Hypp. 1. Prognost. 4. hoc esset illud diuinum appellatum in morbis, videlicet cœli statum, & æream constitutionem variam, a qua & morbi cognitio, & certum oritur præsagium, & Feruclius, quem post Galenum neminem veneror præter ipsum lib. suo de abditis rerum causis, statuit, occultos dari morbos ab occulta causa dependentes. Quare dicimus, aerem alterari a supremis causis, videlicet a cœlis communicantibus morbificam, & venenosam malam qualitatem aeri. Vitium ergo æreum; aut erit elementale, aut cœleste; si elementale, aut a vaporibus, & exhalationibus; si a vaporibus, & exhalationibus, aut natura similibus, aut contrariis; sic videmus aerem calefacere exiccare, humectare, refrigerare.

*Occulta
qualitas
peccat in
aere demō
stratur.*

Aut exhalatio est inimica vitæ, & naturæ; si inimica vitæ, bifariam, aut extinguendo, & suffocando calorem; aut distrahendo, illumque diminuendo: sic videmus exhalationem cadauerum, fluminum, stagnatarum aquarum, facili negotio calorem vitalem vna cum spiritibus obruere; sicut experientia nos docet quotidiana, foueas frumenti

-org

1

re-

repente apertas homines suffocare, aut aer inimica homini qualitate induitur; sic obseruamus in peste, quod homines expirant aerem corruptum, ac vitiatum, eos omnes perire labefactata cordis substantia, corruptis humoribus cordis, vitali calore diminuto, coque extincto, qua ratione Gal. secundo de nat. hum. comm. 4. docebat, quod existente corruptione aerea, quam corruptionem non in qualitate, sed substantia, & proprietate inimica naturæ obseruamus in duobus, asserit Gal. debere medicum insistere, videlicet primo mutat cælum, secundo loco, ut parum inspiret; quò fit, ut obseruans Galen. tantam perniciem, posse afferre pestilens aer, iubet paucam debere esse respirationem, quamuis alibi contrarium doceat, ut lib. 3. artis med. text. ii. quo loci qualitatis meminit aeræ quantitate derelicta, de qua re alibi fusius disputabitur a nobis, quamuis in publicis lectionibus me disputantem fusissime pluries audierunt discipuli.

*Tex unde
cimus 3.
lib. artis
medicinalis
Gal. de
claratur.*

Ergo in aere peccatum, seu vitium, a proprietate materiæ dependens, quasi vellet docere Gal. collocari in aere aliquid occultum; occultum autem appellatur vitium substantiæ aeræ, neque multum immorandum in hac ocula proprietate aeræ; nam Gal. lib. de The. ad Pis. 8. dari asserit prauam in aeræ mutationem; & mutatio, corruptionem supponit, seu putredinem; sequitur ergo fieri in aere corruptionem, non autem mutationem; elementum

1 2 liqui-

liquidem acreum, ut alias docui, propter sui raritatem, loci constitutionem, qualitates primas, & secundas dominantes, & vapores, & exhalationes recipit quam plurimas. Rursus dari morbos aereos a tota substantia pendentes, idem Hipp. 1. Epid. comment. 3. docet, & Gal. 3. art. med. tex. 5. dum coinquinamentis, atque vaporibus repletur variis.

*Pro peste
removen-
da, ignis
ab Hippo.
laudatus.*

Accedit his omnibus medendi norma, atque methodus, quandoquidem varia documenta requirerebat Hyppoc. in Aethiopia, ubi aderat pestis, graves inuadens, ubi per totam urbem iussit Hyppoc. ignem accendi, ut aer purior redderetur ab omni excremento, & labe separatus, tenuior aptus natus magis ad spiritus animales, & vitales restaurandos, alterandos, nutriendos, qui oppositi effectus observantur ab aere coinquinato.

*Altima-
rum lan-
des.*

Neque credendum erit, mutationem acream esse illam, quæ supponit corruptionem aeris degenerantis, aut in ignem, aut in substantiam alienam; sed per corruptionem aeris intelligendum esse illam, quæ est in aere, mutationem, quæ sit inimica vitæ, existente eadem substantia aerea, sed quæ exhalationibus, & fuliginibus sic adeò repleta, atque si inspiretur calori, & vitæ, est prorsus inimicus idem aer, quæ omnia esse verissima cum Galen. paulo supra demonstrauimus, & inter omnes scriptores Altimarus tractatu de pestil. febr. cuius opera sunt adeò illustria, ac præclara, ut primus omnium de febre-

febris, ac morbis iuxta Gal. dogmata præclarissimus extiterit, vigentibus ea tempestate Arabicis doctrinis; immo audebo dicere toties fuisse edita opera Gal. quoties opera Altimari, ex quibus, & doctrinæ claritas, & non exiguus labor, saltem in congerendis rebus inspicitur.

De effectibus perniciosi Aeris.

Cap. XVI.

QVos vero pariat effectus venenosus, ac prauus aer, postulat declarare; effectus, qui pendent ab aere coinquinato, aut pertinent ad calorem vitalem, aut pertinent ad spiritus.

Si ad calorem Vitalem, tunc Methodo diuidentes dicamus, interdum erisipelari, ut Gal. videar uti verbo 3. de prælag. ex pull. c. 4. euenit autem id ab intenso gradu putredinis, ab aere corrupto, atque putrescente dependens, aut a putredine aerea intensa attracta, atque suffocata, non secus ac ignis ex lignorum copia viridium obrutus, diminutus ac veluti extinctus obseruatur; aut in consortium humido compatiente caloris adæquato subiecto trahente consortium subiecto primo; humidum autem subiectum caloris aut augetur, aut dissoluitur sicut omnibus accidit mixtis; primo loco fieri humidio-

ra,

ra, tandem degenerare in terram, ac cinerès, ut placuit Aristot. ut 4. metheor. putrescit siquidem sanguis vitalis cordis, qui ventriculis eius continetur, aut dissolvitur sibi amico, ac familiari dissoluto, sicuti sudores diaphoretici, ita appellati, ostendunt, sicuti calore vitali iam labefactato, atque extinctioni proximo, humidum radicale dissolvitur; quare brevibus perstringendo verbis vapor pravius ex acre corrupto dependens, labefactando, quæ in corde, quæque in tota vitali parte, ac circumferentia continentur diffusaque labe prava in sphaeram corporis totam, quæ ope spirituum vitalium, & symptomata observamus lethalia & repentinas mortes oriri, vno primo vitali principio affecto ex aeris vitio, atque peccato trahente originem, eademque philosophandi ratione dicimus de spiritibus vitalibus, qui aut putrescunt, aut corrumpuntur a vaporibus infectis, caliginosis, humidis, naturæ humanæ inimicis, vitæ, seu visceri vitali oppositis; maiora dicerem nisi tractationis meæ transcenderem limites, deque

Fracastorij laudes.

re hac, & Fracastorius, & scriptores omnes consulentes sunt locupletissimi; satis sit, quæ ad temperates pertinere videntur, quæque morborum genera originem trahere videbantur a variis aeris constitutionibus intemperiebus ac vitiis, de quibus satis me demonstrasse arbitror.

C.O.N-

CONSTITUTIONIS

Secundæ

*Vera Hyppocratica descriptio eiusdemque
Declaratio.*

Satis, superque enodasse arbitror, quæ ad primam cœli constitutionem spectare videntur; quæq; morborum genera super orta, eorumque causas rimari, atque vitia omnia aeri contingentia, ea, qua potuimus, methodo, induimus, ut inde facillimus dicendi possit patere additus: divini senis verba legamus.

Quæ fuerit ab Hyppocrate secunda Cœli constitutio quæve intemperies in aere visuerit, atque morbo epidemialium causa. Cap. XVII.

HYppocratis verba hæc sunt, in thaso, ante autumnum frigora intempestiva, spirante Aquilone, hæc autem durant usque ad Vergilias, & usque ad occasum Vergiliarum, hyems Aquilonia, imbres multi, largi niues, cœlum procellosum, nubilum, Ver Aquilonium, frigidum,

„ dum, nubilosum, pluuium; æstas vero multum
 „ feruida, æthesiæ spirarunt, mox circa arcturum spi-
 „ rante Aquilone per multum pluebat, cum totus
 „ fuisset humidus annus, & frigidus, & Aquilonius,
 „ per hyemem fere commode habebant; at sub ver
 „ multi, adeoque plurimi laborabant: primum igitur
 „ cœperunt lippitudines manantes, dolorificæ, hu-
 „ midæ, crudæ, lemiæ paruæ erûpentes, multis egræ,
 „ plurimis redibant, tandem sub autumnum recesser-
 „ runt æstate, & autumno lienteria, disenteria tenes-
 „ mi, alui fluxiones, biliosæ tenues multæ crudæ
 „ mordaces nonnullis etiam aquosæ tenues, multæ
 „ mordaces, multis præterea effusiones dolorificæ bi-
 „ liosæ, ramentosæ, purulentæ cum stanguria con-
 „ iunctæ) hæc, & alia docet diuinus Hypp. in illa
 „ constitutione, quæ gratia breuitatis prætermitto,
 „ ne uideamur in tertia constitutione eandem Pali-
 „ nodiam cantare; ad rē ergo deuenientes, ad consti-
 „ tutionis secundæ verba enodanda me confero; con-
 „ cludit Hip. in hac constitutione, totū annum fuif-
 „ se Aquilonium frigidum, & humidum, atque
 „ tempora inchoante vere, cœperunt apparere mor-
 „ bi; hæc habet Hippo. & multa alia in hac constitu-
 „ tione; Verum ne videamur instituto deficere, li-
 „ ceat nobis pro intelligentia dicendorum, atque
 „ pro constitutione intelligenda, nonnulla notare;
 „ & primo quamnam fuerit natura temporis ea tem-
 „ pestate vigentis, propterea nihil recedentes a prio-
 ri

ri docendi norma, eandem insequendo methodum multa præstabimus.

Constitutionis secunda declaratio.

Cœpit erga cœli constitutio Aquilonaris in-
tempellua, frigora ante Autumnū, Aquilo spiravit, quæ usque ad occasum Vergiliarum, & sub Vergiliis perdurarunt; pro cuius tex. intelligentia multa arbitror animaduertenda, & in primis Aquilonarem constitutionem fuisse frigidissimam, quæ sane constitutio perduravit usque ad Vergilias; cœpit ergo hæc ab autumno ab inæquali tempore. Autumnus autem dicitur esse tempus frigidum, & siccum, sed magis licet appellare tempus inæquale, propterea quod sub vna, eademque die calor, & frigus eodem tempore percipitur, habetque tempus hoc tres, in quas diuidi potest, partes, primam, secundam, & tertiam; Prima æstatis, a qua recedit, secunda Hyemis, ad quam accedit, tertia vero sapit naturam propriam, de qua re locupletissimus legitur Hipp. & Gal. 3. Aph. 9. & sparsim alibi, ubi acutissimos dicit in autumno apparere morbos; propterea perniciofa, ac præternaturalis cœpit constitutio ab autumno; parit autem huius temporis natura prauos effectus; primo propter eius inæqualitatem, & incōstantiam vnius diei; propter oppositas, quos percipit homo qualitates, atque

Intelligentia text.

K

adco

adeo natura ad contraria distrahitur.

Secundo, quoniam tempus æstiuum præcessit, in quo multi humores fuerunt assati; tertio propter viriū iacturam, patiente natura a feruido calore æstiuo precedente; quarto, quoniam præcedente tempore æstiuo, mouebantur ad cutim succi: nunc vero intus impelluntur ad viscera, & per consequens intus detrusi putredinem concipiunt maiorem; frigora .n. apparuerunt. Autumno sub tempore inæquali, atque illa fuere intempestiua; hyeme vero adhuc apparente, frigiditas cum siccitate coniuncta, debet esse vera Autumnī essentia, quæ temperies si recedit ab hac, est causa infinitorum morborum; Subdit, quæ vsque ad Vergiliarn occasum, & sub vergiliis perdurauit: de ortu, atque occasu syderum multa a me essent docenda, nisi Phisici Medici limites transcenderem, propterea prout docendi ratio expostulat, satis pauca per capita, & conclusiones, nihil tamen prætermittendo intantum, cogor deferere.

Per vergilias primas, intelligendæ sunt quædam stelle quæ a Gal. appellantur Pleiades, primo epid.
Stellæ vergilia, seu pleiades. comm. primo com primo constitutionis secundæ, comm. secundo. Pleiades autem sunt septem stellæ in dorso Tauri, quarum hæc sunt nomina, vt Eusius: 3. aphorif. 14. vtilissime autem sunt stellæ, quæ ad nauigationes conferunt multum; appellantur autem ab alijs scriptorib. Atlantides, quasi verò Atlantidis.

tidis sint filiae; a Latinis verò Vergiliae dictæ, quoniam die 19. Aprilis nascuntur, deinde paulopost ingreditur Sol Taurum, per Arturum intelligimus occasum Pleiadum, quæ mutatio fit Mense Octobris, atque ut utar verbis Galen. primo epid. comm. secundo com. 2. Vergiliarum occasum finire Aurumnum, antea docuimus, hæc sunt verba Gale. ut autem deueniamus ad nomina supra allata a Fusio loco cit. 3. aphor. sunt autem septem nomina Maia, Taygetel, Celeno, Merope, Electra, Sterope, Alcione; sed exposcit rei, de qua agitur, doctrina, nonnulla de anni partitione proponere, quam nisi Gal. tetigisset, silentio præterissem tamquam rem sane omnibus notam.

De temporibus Anni brevis discursus.

Cap. XVIII.

Tempora Anni non apud omnes sunt quatuor, sed apud quosdam sunt octo, ut accidit habitantibus sub Equatore, nam in eadem Solis reuolutione comperunt duæ æstates, cum Sol bis transit per uertices eorum; similiter duæ hyemes, cum Sol bis maxime recedat ab eis, & quatuor alia tempora intermedia respondentia duplici Autumno, & duplici veri; distinctionem autem veram quattuor anni temporum sortiuntur illi, qui

K 2

incolunt

incolunt eam terræ partem, quæ mediat inter Tropicum, & Paralellum, & Borealem, vt nos, vel Australem, vel Antipodes.

De principio tamen apud omnes non conueniunt scriptores Astronomi ad Cælum referentes: considerant enim quattuor Zodiaci puncta, quæ cardines vocant, cum in eis fiat permutatio, adeo quod punctum Æquinoctii, quod est principium Arietis, sit principium veris; punctum solstitii, quod est principium Cancræ, sit principium æstatis; primum punctum libræ in æquinoctio Autumnali, sit principium Autumni, solstitium libræ, sit principium Capricorni.

Principium capricorni sit principium hyemis.

Alii putant relata quattuor puncta non esse initia, sed media anni temporum; adeo, vt initium veris sit in medio Aquarii, Æstatis in medio Tauri, Autumni in medio Leonis, hyemis in medio Capricorni: hæc habent moderni, quorum relata refero: alii antiquiores de temporibus anni varia docere videntur, vt si dicamus cum Hyppocrate diuisa esse anni tempora in septem partes; nam æstatis tempus, ad Canis ortum ostenditur ad decem, & octo Calendas Iunias, cum scilicet Sol in quarto gradu Cancræ immobilis constiterit, quando scilicet prima Leonis, sydera, quorum vnum in narium extremitate, alterum vero circa os; inde consequuta fuere differentia ortus canis, propter

per duas stellas, quarum una appellatur canis maior, altera canis minor; syrios, a græcis appellatur stella in ore canis canicula dicta, ergo canis ortus seu syrius dictum, sequitur usque ad ortum arcturi; insequitur opera, seu fructus fugaces, quos autumnus insequitur integer, atque hiemale tempus accedendo in tempus; quod est solstitium, ut id quod præcedit, & ad quod sequitur, sit tempus sementationis, tempus infarctionis, tempus medium; nam neque tempus veris, neque autumnus fecatur, nam Verduos habet menses inter arcturum, & ortum Vergiliarum: Nam inter arcturum, & ortum Vergiliarum intercedunt dies si circiter.

Multum tamen sunt, qui assignant, ac diuidunt tempus Hyemis in quattuor, vel plus, sicut accedit in regionibus frigidioribus, sed in temporibus non est diu immorandum, præsertim cum pollicitos limites medici transcendere videar, de qua re medici astrologi sunt legendi, ut Fufius, Cardanus, & alii, super Aph. sub cane & ante cane: sed hæc de mente aliorum; nostri tamen instituti scopus fuit præfixus phisicas de re medica exaggitare questiones: quæ vero investigationem exposcunt alienam, ipsi videant, præsertim cum ipse non profitear cognitiones Astrologicas astrorum, in quibus fateor me esse parum versatum, sed in hac re relata refero: cognoscetes ad medicum parum satis conferre memoria continendo ea, quæ a Manardo viro doctissi-

*Manardæ
laudes.*

mo

mo in Epistolis continentur: melius erit in morbis intueri lotia, quam astra contemplari: diligens siquidem medicus rimatus magis causas internas, quam externas, magis immediatas, quam mediatas, magis vicinas, quam longinquas, magis agentes Phisicas actiones internas; quam externas: magis agentes immedatione suppositi, quam immedatione virtutis, a quibus, & medendi via, & norma, & tempus desumuntur omnia; clarè colligitur externas, & cælestes esse negligendas, deponendas, ac parui faciendas; internas verò constantes magis summo cum iudicio esse observandas.

De Luna Mutationibus.

Cap. XIX.

DE Lunæ tamen mutationibus ipsi contingentibus, non esset præter rationem aliqua docere, præsertim cum Gale. legamus multiloquum lib. de diebus decretoriis; duæ insignes mutationes Lunæ contingunt, quatenus a Sole, aut inferiori, aut superiori illustratur, quarum altera est in solis congressu; altera verò cum ex Diámetro ab ea distat: prima mutatio, nihil luminis in hæc inferiora ei aculatur: quando sub Sole delitescit, vocatur hic congressus coitus; deinde nouilunium consequitur, quod durat trium dierum spatio; deinde

deinde in 4. die veluti ex coitu solis, egressa foras liberā faciem, tanquam pudore effusam cū ostendere nō audeat se totā, sed falcatā semper ostendit effigiē; deinde die septima sumit incrementum; quæ cum medium iter confecerit a Nouilunio ad Pleniluniū vsque scilicet circuli totius quadrantem, non immerito dimidiam faciem nobis ostendit illustratam, rursus die vndecima tota fere est illuminata, exigua tamen remanente portione; quare tota gibero videtur deformata; ex quo nomen etiam dissimile adinuenit, quæ propter curua apparet vtrinque tamen die 14. ad quem terminum duæ septimanae perueniunt, ac terminant, & sic libera facie nobis se ostendit Luna.

Verum post Pleniluniū rutilantem illum splendorem ad Solis progressum properat, idest apparitiones, aut facies ostendit: nam die quarta sequenti fit, qualis die vndecima extiterat; rursus die tercia septenario postea, deinde paulatim decrescit quousque cum Sole iterum coeat; ex quo docere videmus effectus varios in morbis acutis dependere a Luna: nam die 4. 7. 11. 14. validissima accidunt iudicia, quoniam sunt termini acutorum morborum; similiter videmus in anno quattuor insignes mutationes Hyemis, Veris, Aestatis, & Autumnis: hæc de Lunæ mutationibus phisici non transcendendo limites.

Verum satis spatium fuit de temporibus anni, tum

rum quantum ad philosophos, tum quantum ad astrologos, quibus parum credendum, ut alibi demonstrabimus.

Quæ morborum genera peperit secunda

Cæli constitutio. Cap. XX.

EA est anni temporibus innata conditio, ut propriam sortientia naturam, sibi que debita temperamenta, tantum abest ut corporibus humanis obsint, & aliquid mali afferat; immo vero salubris causa censenda sit bona, sic placuit Galeno lib. 1. Epidem. commentario 2. comm. 5; aquilonaris totius anni tempestas statum omnem turbavit cum imbris, procelloso existente Cælo, & nubilo, mirum non fuit, si corpora perpetuo tempore apertione pororum gaudeant, tunc facta est obstructio magna in poris, existente statu aquilonari frigidissimo, & siccissimo; Ventus ad intimas quascunque partes permeans, quancunque materiam siue humoralem siue excrementitiam intus impellens, flante tamen borea magnæ acciderunt in poris obstructions, & per consequens morborum genera ac differentia variæ; scimus siquidem calidiorem aerem attrahere, aperire, digerere, dissipare, aut in alitus, aut in excrementa; sic videmus, salubriora corpora degere, diffiante corpore per poros cutis; quod si densiora reperiantur corpora,

ra, excrementorum colluie coaceruata ab aëre
constipante poros, tunc deteriora obseruantur illa
vt Hippocrates. hæc volui insinuare pro dicendis.

*Series morborum in secunda tempestate
vigentium. Cap. XXI.*

- 1 Lippitudines dolorificæ.
- 2 Estate lienterie, disenterie, tenesmi.
- 3 Febres continuæ, paucis ardentes:
- 4 Tertianæ erant grauiores ardentibus.
- 5 Quartanæ incipientes, quartanæ consequentes.
- 6 Pueri conuulsionibus tentati.
- 7 Obscessus in quartanis fiebant.

Symptomatum numeratio, atque series:

Tandem docendi normam insequentes, eodem-
que vtentes stylo, sicut in prioribus, liceat narrare,
quæ fuere morbos concomitata symptomata, ea-
que recensere diligentius, quam hucusque recen-
tiores, qui scripserint, aut Hippocratis verba osci-
tenter fuerunt commentati.

Symptomata vero hæc fuere.

- 1 Vomitus biliosus crudorum ciborum.
- 2 Sudores multi.

L

Ex-

- 3 Extremitates frigeant.
- 4 Vigiliis, & sopore rursus detinebantur.
- 5 Stranguria multos a periculis vendicabat.
- 6 Humorum decubitus ad articulos.
- 7 Urinarum copia cum crassitie, rubore, & purulentia hæc & alia apparere symptomata, ea tempestate vigentia.

Morborum, ac symptomatum brevis causarum investigatio. Cap. XXII.

ATque ex lippitudine dolorosa exordiendo cum Galenio, lippitudo ophthalmia a grecis appellata iuxta Galeni doctrinam lib. de differentiis morborum 13. est inflammatio membrana, quæ ceradridæ tunica adhæret, & de partibus artis medicæ cap. 3. Gal. idem docet primo de causis symph. c. 2. ex quibus locis, & similibus colligitur tunica agnata esse inflammationem, quæ a tunica ossis capitis, & caluariam ambientis originem trahit, vulgus autem appellat coniunctivam.

Quare vero appelletur ab Hyppocrate dolorifica lippitudo.

Respondetur, tum quia oculi erant verberati a Ventis frigidis, & propterea facili negotio oculos fuisse tentatos, sed adueniente humiditate, & diuturna causarum fluxione simul cum tristi sensatione,

ne,

nè, seu cum dolore coniuncta; quod Hyppocrates sub verbo illo declarauit, et ante crude, inueniens temporis diuturnitatem.

Sed hic licet dubitare cum Aristotele quarto Topicorum, cap. 4. vbi statuit febre, & ophthalmie nihil est contrarium: ergo non poterant lippitudines re-
cta methodo curari.

Responderetur, textum Aristotelis loqui de virtutibus, & vitiis, atque disparem esse philosophandi rationem inter virtutes, & vitia, febres, & ophthalmias; propterea quod singulis vitiis sunt sibi oppositæ virtutes, aliter de febribus, & ophthalmiis, cum non habeant species contrarias, & genera. Quare concludendum Autumnali tempore, existente compresso cerebro a frigido, more manus comprimentis spongiam, aer summe frigidus oculos debilitas, lippitudines genuit, existente eodem aere nebuloso, ac frigido, quam doctrinam Hyppocrates 3. aphorif. 4. reperit, & eandem libro de aere, aquis, & locis proponit doctrinam. Ad hæc æstate lienteria, dysenteria, tenesmi, quorum sanè morborum facilis reddenda est causa propterea, quod facta pororū contipatione ex ambiente frigido, humores ceperunt intus computrescere, atque ea fuit natura æstatis, aut per secessum, aut per sudores, aut per aliam regionem excrementa intus retenta ad secessum, ad intestina detrusa, dysenterias, & fluxionum genera petere varia.

L. 2. Dices

Dices, vndenam tot fluxionum genera & excrementorum fuerint orta? Respondetur cum Gal. lib. 1. de morbis vulgaribus commentario 2. tex. 6. id prouenire ex uario corporum statu; etenim quibus iecur erat infirmum, vnum genus fluxionis oriebatur; quibus imbecillum lien alterum, quibus Venter, intestina, denique varie humani corporis partes, variis afflicte intemperiebus, non est mirum si varia, ac differentia excrementorum genera excipientes etiam in insula temperatissima, sicut in tapisia varia oriebantur morborum genera, decumbente scilicet succo ad os ventriculi vomitiones, superfluitatibus decumbentibus ad intestina disenteria, tenesmi, eademque philosophandi ratione ad vesicam stranguria, & purulentes interdum oriebantur mictiones.

Quare concludendum cum Galeno non fuisse aerem generationis causam horum humorum; sed maus dicere causam coaceruantem propter frigidum statum poros constipantem, & non calidum; siquidem calidi effectus est rarefacere, aperire, discutere, diffilare, & tandem quicquid in habitu corporis reperitur, euacuare; quos sane oppositos affectus status aquilonaris frigidus genuit omnis, sed tempus erit me conferre ad tertium morbi genus.

(Febres continua paucis ardentes.)

Affectus hic tertio loco, propositus ab Hyppocrate, est consideratione dignus, propterea quod

vaga-

Super epid. Hypp. expositio. 88

vagabantur continuæ febres paucis ardentes; scimus enim ex Galeno distingui febres ardentes a continuis: loco etenim minera ardentium est inter ala, & inguina; continuarum vero minera in venis minoribus conclusa.

Rursus putrescit, in ardentibus humor in venis magnis quantum ad febres, ut 4. de acutis in primis textibus.

Qua vero ratione pauci detinebantur febribus ardentibus, clarissima est responsio, propter tempus anni, contra indicans; scimus enim ex Galen. 4. aphor. 4. rarò hyeme flauam bilem abundare; immo ea est natura humorum, ut debitis temporibus debeant facere symptomata sibi adæquata; nam tempore anni calido æstiuo semper abundat bilis, sicut in aliis temporibus differentes humores. Quare concludendum spirante aquilone habitum corporis refrigerari, inde secuti sunt morbi adæquati, atque doctrinam hanc verbo Galenico, præcludendo dicimus, squalidum, calidum, & torridum fuisse, propterea quod multæ viguissent ardentes febres, quæ non apparuerunt propter rationem assignatam.

(Tertianæ erant grauiore ardentibus)

Verba hæc, quæ subdit Hyppocrates; & difficultatem, & doctrinam sapiunt difficilem: ratio autem dubitandi esse dicitur, propterea, quod vnde tanta vis, atque in tertianis vigor agendique vehementia,

vt

*Antertia
ne sit gra-
uiore ar-
dentib. du-
bium pro-
ponitur.*

vt grauiiores, & numerosiores ardentibus dicat Hyp-
pocrates. de frequentia tertianarum, non miror, sed
de vehementia, agendique potentia maiori, posset
in dubium reuocari; quæ sane doctrina verissima es-
set, atque dubitatio nõ exiguum, sed amplissimum
haberet campum, nisi Galenus fidelissimus Hypp.
interpretres, multa de bilioso humore, eiusque genera-
tionis loco non fuisset commentatus, quæ sanè mox
erunt explicanda; videbitur autem multis paradoxa
doctrina, rationalibus autem medicis, atque philo-
sophis rationi, atque Hypp. adæquata nimis.

Biliosa substantia non vnum, sed multiplicem
habet generationis locum; huius siquidem humo-
ris tres esse possunt regiones, tresque loci, ac genera-
tionis officinæ; aut enim in ventriculo, vt secundo
prognost. 39. de bili porracea, quæ habet generatio-
nem in ventriculo, cuius origo est ex cruditatibus:
aut generatio eius est in hepate, & venis, qui hu-
mor decumbit ad ventriculum; generatur autem
hic ab igneo venarum calore; aut in tertia regione fit
eius ortus, nempe in carnibus, qua in re parum im-
morandum propter empiricos hac tempestate vi-
gentes, quib. paradoxum hoc videbitur, propterea
rem aggredior difficilem explicandum.

Ea est natura carnosæ generis, vt porosum cum
sit facili negotio quicquid excrementosi generis ad
partes illas detrudit, illud dissipant, aut expurgant,
aut sensibilibus, aut insensibilibus, præsertim sudore:
sic

sic videmus rigorificas tertianas sudore sanari, detruso humore ad carnes, propterea Hyppocrates 2. aphorif. dicebat, quibus quotidie rigores fiunt, febres solvuntur; euenit tamē sepius, ut carnosum genus excrementa biliosa detineat, ibique generantur, ac congerantur, atque statu aquilonari repugnante, propter eius frigiditatem contipatis poris, biliosus succus in carnibus genitus, atque congestus putrescit, inde tertianæ possunt apparere vehementiores ardentibus; quam doctrinā declarat Gal. lib. de rig. trem. palpit. cap. 7.

Verum vndenā tanta tertianarum vehementia, quæ ardentes febres in sui natura superaret? si enim ea est ardentium febrium natura, ut focum putredinis interulas, & inguinās, atque nobiles venas internas contineat, atque visceri vitali communicatus calor febrilis simul cum vaporibus coniunctus focus oriatur intensissimus, vndenā tertianarum super ardentes febres dominium?

Ad hæc materiæ peccantis tenuitas, ichores siquidem cum sint subtilissimi, instantanea veluti vi, atque modo excalescunt, inflamantur, putrescunt, ut 4. de acutis Hyppocrates, & Gale. comm. primo, & sequentibus docere videtur, qui sane affectus, sub diuturniori tempore, & fieri, & obseruari asserimus, peccare corpulenta substantia humoralī; quo fit, ut dubitandi ratio sit nimis rationabilis, quæ a prudenti Medico censeatur, propterea ad Galenum de

de hac re philosophantem liceat recurrere.

(Tertianæ febres erant grauiores ardentibus) propterea quod excrementa biliosa, plus iusto aucta, atque in carnibus detenta, pristini effluxus impedimentum habentia, vehementiores fecerunt tertianas ardentibus febribus; verum prior ratio videtur esse magis efficax, quoniam bilis in carnibus genita, grauiores potest causare febres, quam si maffa biliosa, aut sanguinaria tota esset putrefacta in venis; existente siquidem igne in parte carnosa, totus habitus corporis igneus apparet, ex quo calor effunditur vniuersalis ardentissimis, atque partes eodem suffuse calore, flammæ apparent omnes, quasi vero cum ardentibus altercationem habentes, tertianæ febres in carnibus originem trahentes, vehementiores.

*Sermo hyperbolicus
Hyp. hic
notatur.*

Mea tamen est opinio Hippocratem, & Galenum quotos fuisse magis de frequentia, quam de vehementia, & fortasse hyperbolicum fuisse sermonem; quasi vellet dicere Hippocrates, tanta erat in tertianis febribus vehementia, atque agendi vis, ut viderentur acutiores ardentibus propter constipatos poros, propter biliosæ materiæ impeditum effluxum; constipatio ergo pororum a ventis aquilonaribus fuit causata; excrementa intus coercuit, impedimentum eorum prohibuit, & per consequens bilioso succo in carnibus contento, atque cohibito suscipiente magnam putredinem cum caloris vehementi-

hementia, existente anni tempore æstiuo feruido, quod non potuit perficere venosum genus, totum tribuendum fuit carnosio generi; quare satis, superque satis me declarasse arbitror, bilem posse in carnibus generari, atque tertianas parere vehementiores ardentibus, & quamuis doctrina hæc primo occursum empiricis, & philosophia carentibus medicis paradoxa appareat, Hyppocratici tamen medici, atque philosophi verissimam hanc doctrinam affirmant omnes, neq; diu immorandum erit inter tertianas, & ardentis febres; scimus siquidem in via Galeni primo loco conuenire in causis. 2. distingui loco. 3. conuenire in medendi via, ac methodo. 4. conuenire in symptomatibus, quamuis Galenus diligentius de ardenti febre philosophatus dicat, febrem ardentem habere sua signa pathognomonica, videlicet caloris vrentium, & inextinguibilem sitim, vt 3. Epidem. coment. 3. 34. docet, & de pleuritide, & disenteria asserit Galenus vt 5. de tuenda valetudine cap. 11. habere sua signa pathognomonica, eademque lege fuisse donatos morbos istos, aliter de aliis morbis dicendum, hæc mihi suppetunt pro intelligentia huius textus, in quo asserit Hyppocrates ardentis febres non esse acutas, de notis autem loquitur, non de veris repugnante anni tempore.

(*Quartana incipientes, & consequentes*)

M

Ea

Ea est natura quartanarum, ut a variis morbis homines vindicent, ut 6. Epidem. commentario 6. tex. ultimo, ubi habet, qui quartana corripuntur, a maximo morbo non corripuntur, sed ab aliis morbis liberantur; huius vero morbi causa multa esse possunt, primo loco melancolica natura, seu temperamentum, cuius officium est magnam melancolice copiam coacervare; inde sequitur, ut venosa genere hoc humore repleto, natura illum, tanquam superuacaneum reiiciat, febremque generet quartanam.

Consequentes autem quartanæ multas habent causas, aut enim sunt viscerum obstructions, præsertim lienis, aut frigidus, & humidus status, existente in corpore causa cruda, atque inconcocta; aut ex pharmacis præteritis, aut reliquis acutorum humorum, atque prolixarum febrium, quæ doctrinæ de quartanis, ut pateat omnibus, oportebit in memoriam reuocare doctrinam Gal. 3. prognost. 3. & 38. ubi habet Gal. generationem humoris melancolici fieri bifariam; aut enim fit ex sanguine crassiori habente proportionem vini in dolio, sicut fex; aut generatur ex bili flava vehementer assata, subdit, hæc autem atra bilis malefica est, atque partes erodit, in quibus abundè collecta fuit, altera vero mitior, quam hæc, sed potissimum, quoties non traxerit in animali moram; aut cum aliquo calore abundanti fuerit versata diutius. qua doctrina sic habita,

habita, paulo infra docet Galenus, quoties febris fue-
 rit continua ; si autem fuerit intermittens, sicut
 euenit in æstatis fine, in quartanam verti necessariū
 est, & paulo infra in eodem commento docet, quar-
 tanam fieri ex atra bile præcedente æstiuo tempore
 transeunte in Autumnum: immò docet cineres as-
 fectorum humorum in corpore existentium, aut ex-
 calefactorum degenerare tandem in febres, & quo-
 niam atra bilis, aut mouetur, aut quiescit, aut putre-
 scit, aut efferuescit, inde inordinatas consequi febres
 docet Galenus; immò datur proportio inter tempo-
 ra anni, & ætates: sicut enim in tempore æstiuo in-
 calescunt humores, & ebulliunt, ita colligi necesse
 est atrabiliarium succum, qui tandem in Autumno
 viget, quod tempus impedit diffationem illius,
 ita in ætatibus philosophari oportet; nam quicquid
 in ætate florenti viguit humoris, ita declinante illa
 excipitur atrabiliaris succus, qua ætate vltima vi-
 get elephantiasis, cancer, lepra, atra bilis, febris quar-
 tana: hæc sunt verba Gal. textus 38.3. prognostico-
 rum, ex quo tex colligitur, & vbi clara luce demon-
 strat, febrem quartanam oriri, & dependere ab eo-
 dem humore, a quo fit cancer, & lepra, qui textus
 apud me semper fuit difficilis; etenim effectus can-
 cri est exulcerare, erodere, diuidere; vnde est, vt talis
 effectus in quartanis intermittentibus, non appa-
 reat demandata atra bili ad carnes, in quibus vlcera
 erodentia apparere deberent.

M 2 In

In quartanis apparere abscessus) eodem textu diuinus docuit senex, propterea Galeus tanquam rei infuetae, consideratione dignam proponit doctrinam, fac inquit memineris, quo modo vsurpetur nomen hoc abscessus in quartanis; propterea de re hac erit altius speculandum, qua ratione quartanis accidat abscessus, id quod silentio pertransiuit Vallesius proprio loco; etenim quartana cum sit morbus longissimus, qui a succo melancolico pendet, crasso, lento, ac viscido, vndenam abscessus oriantur? praesertim cum singulis quattuor diebus moueatur humor.

Insuper quartanae liberant ab aliis morbis, vt supra docuimus cum Gal. qua ergo ratione tentatur abscessus.

Propterea ad Methodum redeamus. Morbi, aut Crisi terminantur praecedente primo loco coctione materiae, aut per abscessum, vt primo aphorif. 20. primo de Crisibus, & sparsim Gal. si primum requiritur acuties morbi, secundo materiae tenuitas, tertio viarum apertio, quarto naturae robur, ac vigor; quinto coctioni materia obediens, haec omnia proposita ex natura rei deducta demonstrabunt prudenti Medico, vel concoctione, vel aliqua via euidenti materiam esse purgandam; quod si facultas fuerit debilis, praesertim expellens, extra sphaeram corporis non expellit, sed ad partem aliquam decumbente humore abscessus oriuntur. Rursus materia

Eventus crissi morborum causa hic re-feruntur.

teriarum copia, crassities, densitas, quam doctrinam Galenus 3. prognost. 2 4. ex duobus pendere omnia asserit, videlicet, ex humore peccante in qualitate calida, vel frigida; præterea ex viribus debilibus, ad fortibus inepta: ergo natura ratione peccantis humoris cum sit rebellis a coctione, cum sit materia melancolica, deponitur a natura ad partem sibi vicinam; sic videmus exulceratas tibias ab humore falso, & præternaturali.

Convulsiones in Pueris.

De hac re non oportet pertractare, propterea quod in opere meo laborioso de morbis puerorum, videor locupletissimus, propterea adeant legentes ad prædictum opus; vndenam vero tot grauium symptomatum genera orta fuere? nunc dicam: etenim vomitus ea tempestate apparentes, fuerunt biliosi, cruditatem tamen præferebant; quare non est mirum, si variegati apparuerint vomitus; etenim pro biliosis naturis, ac temperamentis; biliosus etiam supernatauit succus, sicut de pituitosis esset dicendum, quare iuxta varios humores abundantes fluentibus succis crudis ad ventriculum, atque superfluitatibus, vomitio apparuit cruda ratione temporis, ratione tempestatis anni, omnibus fluentibus infra.

De sudoribus copiosis in illis non est multum immorandum, propterea quod ex humiditatum su-

per-

perfluarum copia, grauara natura difficillima sunt iudicii in primis morbi diebus, non leuantes naturam, præcipue si multi & calidi fuerint copiam demonstrabunt, aliter de frigidis; peiores enim sunt cum acuta febre si fuerint coniuncti, cum mitiori vero morbi longitudinem demonstrant, ut Hippocrates 4. aph. 37. & 38. docet, neque diu est immorandum de causis sudoris frigidi ut infra luculentissime disputabitur.

(Frigeant extrema)

Cuius sane frigiditatis causa fusius a nobis disputabuntur in hystoriis; sufficiat tantum nunc scire, aut copiosos, & multos esse frigidos succos, aut insignis in visceribus fuerit conclusa inflammatio, ex quibus difficulter extrema incalescunt.

(Vigilijs, & Sopore rursus detinebantur)

Soporum vero, ac vigiliarum causæ dicimus, multos esse vapores, propterea humido dominante sopores fiunt, atque oriuntur in cerebro, calido vero, & sicco vigiliæ consequuntur continuæ ut 2. aph. 3. & 4. 3. epidem. coment. 3. 34. multos languentes delirare, & sopore derineri, propter mistum vaporem, de quibus mistis symptomatibus fusius in hystoriis disputabitur.

Vrinæ apparuerunt variæ crudæ decolores, crassitudine præditæ, turbatæ, nihil subsidentes, quæ vero subsidebant, erant pessimæ.

Quæ

Quæ omnia arguebant, crudos humores scaterere in venis, quorum tanta videbatur esse copia, ut natura commodo, quo potuit, expulit per eadem vasa. Verum de subsidencia urinarum, multa a me essent docenda, nisi hyistoriarum narratio exquisitiore disputationem, & exquisitius docendi genus exposcerent, propterea eo loci, examinanda arbitror quam plurima de venis, ac ficta urinarum subsidencia; illud tantum sufficiat pro huius textus examine, tantam fuisse humorum crudorum copiam, & superfluitatem, ut per omnem regionem, quo potuisset natura tentando expelleret, quam doctrinam cætera symptomata confirmant, etenim articuli facili negotio humores alienos cum exciperent, tumores apparebant in articulis, quæ omnia vitio, & plectoria, & cachochimia contigisse arbitror, quibus accedebant urinarum multitudines, & crassities, & varietates deponente corpore, ac vigente, expellente facultate ad varias humani corporis partes, quæ omnia symptomatum genera numerata, quoniam naturæ expellentis robur demonstrabant, concludit diuinus senex tex. 42. neminem periisse, atque omnes fuisse superstites, hæc de secunda Cœli constitutione sane salubri: cætera silentio pertranseo, & confero me ad tertiam tempestatem examinandam, gratia cuius prima pars proponitur a me epidemialium observationum disputanda, & examinanda.

Con-

Constitutio tertia proponitur, etc. Cap. VXXII.

Tertius proponitur status, qui propter sui in-
 equalitatem, temporū inconstantiam, flan-
 tium ventorum diuersitates, sub variis stel-
 lis, seu sideribus, sub vario cœlo interdum sub im-
 bribus copiosis, interdum frigore vigente multum
 lethales, ac pestilentes produxerit effectus, quorum
 morborum symptomata omnia clariori stylo,
 quo poterimus examinando singula latiusque phi-
 losophantes gratia doctrinæ, spero prouintiam no-
 stram nos perfecturos magis, quàm cæteri, qui ante
 nos illam tetigerint, eoque magis, quæ fuere exami-
 nata prius ad hanc tertiam constitutionem dirigantur
 omnia, immo ut cenſeo maiorem partem medi-
 cinæ præcludit, ex qua spero utilitatem magnam
 legentes consecuturos; postulat ergo tractatio hæc
 tertia, ut textum proponamus, atque verborum se-
 riem, ut inde colligenda ducantur.

In thaso paulo supra arturum, & ante arturum
 magni imbres spirante aquilone vsque ad vergilias
 imbres austrini frigidi venti, magnæ niues, subdit
 ver Aquiloniū, pluuiæ parue, frigide circa solstitiū
 æstiuum, imbres pauci, magna frigora vsque ad Ca-
 nem, post Canem æstas calida, ætus magni sensum
 incalescentes, sed perpetui vehementes, nō pluit, spi-
 rarunt Ethesiæ, circa arturum pluuiæ ad æquino-
 ctium

Etiam vsque vernum austrinę . hęc habet Hyppocrates , circa tertiam hanc temporis constitutionem .

Si qui morbi ab Hyppocrate fuere propositi , & experientia antiqua potuit obseruare illos ab hac tertia constitutione , & pendere , & oriri diuinus dicit senex , propterea quod talis , ac tanta fuit temporis inęqualitas , ac si totus annus fuisset autumnalis apparens : scimus enim in Hyppocratis doctrina inter omnes partes anni , autumnale tempus esse omnium partium inęqualissimum , vigente modo calore , modo frigore modo flante vno vento , modo altero , interdum oclusis poris corporis , interdum apertis , de sero errores eo tempore commissos vt paulo supra docuimus , propterea de hoc statu inęquali , lethaliū omnium morborum causa potissima , & adequata nimis , & diu , & latius , a nobis erit philosophandum , atque exordiēdo ab aquilone spirante , sub quo pluuias contingisse multas , & magnas docuit Hyppocrates , atque post pluuias contrarias præcedenti constitutioni consecutas fuisse aeris intemperies autumnales , atque , vt Galenicis videar vti verbis pro Aquilonio statu , Austrinum fuisse , pro pluuioso , paruas habuisse pluuias , post pluuias hyemem consecutam fuisse Aquilonarem , & siccam , qua propter in hoc statu magnam fuisse temporum inęqualitatem , & sub Cane , & ante Canem , & austrinos , & magnos , & aquilonarios ęstus ,

N . deinde

deinde imbres, quapropter concludendum cum Galeno totam anni constitutionem fuisse perniciosam. Textus hic duplicem sapit partem, & astrologicam, & medicam; de astrologica paulo supra ex parte disseruimus iuxta placita scribentium. De medica vero nostro proposito satis accommodata, non pauca a nobis erunt disputanda, partimque theoricalem supponunt disciplinam, partim vero, quæ indiuiduorum observationem præcludunt.

Verum antequam ad morbos horum temporum declarandos deveniamus, liceat de constantia, & inconstantia temporum aliqua docere; de hac Hippocratem legimus locupletissimum lib. de aere, aquis, & locis, 3. aphorif. 8. intelligimus autem cum præceptoribus tempora constantia, quæ ordinatam suam servant temperaturam; secus vero de inconstanti tempore: dum temperies singularum partium non observatur, inconstantia dicuntur tempora, immo vero inditia fieri difficillima perniciofa cum recidivis, appello difficillima propterea, quod cum casibus periculosis, ac symptomatibus sunt perniciofa propter imminens vitæ periculum, ac virtutis collapsum, semper vigentibus perniciosi morbis propter temporum inconstantiam, propter varios, & oppositos peccantes humores, propter difficiles crises, & inditia, denique status inconstans est apprimè periculofus, propterea quod facili negotio in recidivam incidunt: tria ergo timenda sunt in inconstantibus.

obno-

VI

tem-

temporibus. Primo periculosa, & mala inditia, seu Crises. Secundo perniciosi, qui contingunt eueptus morborum. Tertio recidiue in illis; etenim coctiones, aut non fiunt, aut sunt apparentes in morbis inconstantibus, & si quando natura aliquid tentauerit expellere, expulio illa erit symphomatica, non critica, & iure merito in illis recidiue seu morborum reditur expectantur.

Morborum series ea tempestate vigentium.

Cap. XXVIII.

Hyme paraplegie, ex quibus multi subito perierunt.

Ante ver febres ardentes multi superstites fuerunt, pauci peribant.

Regio morbo erant multi sexta die affecti;

Mulieres vero gerentes, aut languide fuerunt, aut in grauem partum inciderunt.

Moriebantur multi a partu.

Dysenterie in mulis.

Febres ardentes cum phrenitide correpti, multi peribant.

Parotides circa aures, & mors cum suppuratione veniens, vt in ancilla pectoris, hæc, & alia morborum genera proponuntur ab Hyppocrate in hac tertia anni constitutione, quorum morborum sympho-

N 2 mata,

mata, & multa consideratione digna censuit Hyp-
pocrates.

Symptomatum series proponitur.

Cap. XXIX.

Sanguinis profluvia morbos terminantia.
Rigores inordinati.
Urinæ tenues, & boni coloris cum pau-
co sedimento.

Sopor in pueris.

Lacrimæ inuoluntariæ erumpentes :

Sanguinis in magna copia effusio adolefcētibz,
ae iuuenibus, quibus non fluxit, mortes sunt conse-
cutæ, hæc, & alia proponit Hyppocrates sympto-
mata in languentibus ea tempestate affectis, vt ri-
gores in principio, in somnia, sudores circa frontē,
& clauiculam; deliria, timores, mēstitia, frigida
partes extremæ, accessionibus diebus paribus, sudo-
res frigidi, non sitiebant, urinarum nigrities, tenui-
tates, sanguinis stillicidia, quæ Hyppocrates
recensuit primo epidem. comment. 2.

74. quorum symptomatum

causas infra cla-

rissi-

mè inuestigabi-

mus.

Mor-

Morborum causa hic inuestigantur.

Cap. XXX.

Postulat Methodus a nobis proposita, de morbis ea tempestate vigentibus, ut causę hic inuestigari debeant, atque primo loco paraplegiæ, qui affectus capitalis cum sit, causam eius bifariam afferimus; aut enim via critica id accidit deponente natura a cerebro quicquid molestum est ad nervos, inde resolutiones a scriptoribus latinis consequuntur, ac nominantur; sic videmus resolutionem brachii, tibiæ, aut alterius membri; & paulatim materia calefacta, attenuata, rarefacta, denique suscipiente parte calorem maiorem, spiritibus ad partem concurrentibus ope interdum externorum auxiliorum ad pristinam partem reduci; experientia nos docet quotidiana; nisi tamen ætas obstiterit aliquando, ut in senili corpore observamus, & parte spiritibus depauperata nimis, aut affecto primum cerebro, eoque refrigerato nimis, ibique materia coercita, ac in cerebro conclusa, præsertim obfidente totum corpus cerebri præ crassitie materiæ, viscositate, atque abundantia, impotens fit natura ad partem ignobiliorem, atque ad emuntoria sibi debita deponere materiam, inde sequitur sæpissimè accidere repentinas euadere apoplepticos homines, quam

quam doctrinam Hyppocrates diuinus 3. aphorif.
 12. clarioribus verbis docens, hæc habet, dantur de-
 stillationes cito interimentes, quam doctrinam li-
 bro de aere, aquis, & locis contraxit ad ienes; iue-
 nes id etiam pati possunt, propter irruentem mate-
 riam, eiusque copiam, viarum obstructions, ac fa-
 cultates debilitatas; quare iure optimo Hyppocrates
 dixit ea tempestate paraplegias hyeme apparuisse,
 mortes etiam repentinas propter frigidum, & sic-
 cum statum, propter aquilonios ventos, propter an-
 ni inconstantiam vsque ad canis ortum; qua pro-
 pter ex aere summe frigido inæquali cerebrum fuisse
 intemperatum, obstructum, denique dissolutum
 propter repentinas mortes, de quibus paulo supra;
 qua in re legitur diminutus Vallesius, qui huius mor-
 bi veram non assignauit causam, nisi concretionem
 humoris in cerebro propter externas pluuias; nam
 tunc non esset sufficiens causa repentinæ mortis, sed
 catarrhalis fluxionis; experientia siquidem nos docet
 quotidiana, præcedente primo loco intemperie sum-
 me calida aerea, deinde adueniente intemperie fri-
 gida aerea, discretia obseruatur in corporibus, & va-
 riæ fluxiones obseruantur in illis ad oculos, ad fau-
 ces, ad nares, ad guttur, immo vero in venas irruit
 materia, & febres aliquando originem trahunt ma-
 li moris.

Ad rem ergo deuenientes dicimus, veras intem-
 peries aereas vario modo potuisse cerebrum intem-
 pera-

perare; Verum mortes causare repentinas magna cum difficultate potuisse, nisi aut magna succorum copia corpus cerebri simul cum poris opplevisset, atque adeo obstructione magna, ac repentine facta in illis, mortes fuisse consequutæ repentinæ.

*Ante Ver febres ardentes salubres, & astatem
esque perdurabant.*

Non oportet diu insistere in huius textus speculatione, propterea quod supponentes principium illud verissimum huius tempestatis aquilonare viguisse tempus, in quo venti, quæ vigent, penetrant usque ad viscera, propter eorum tenuitatem, pluvii deinde advenientibus, propter temporum intervalla, hinc arbitror factum esse, bilim suscepisse ebullitionem, aut maus dicere ichores biliosos, qui putrescentes salubres peperere ardentes, quare arbitror lapsum fuisse Vallesium, qui dixit, pituitam peccare falsam, nam hyems propter frigiditatem congeffit pituitam, etenim sicca constitutio falsam causavit. Cuius sane error manifestus est; etenim quod solabilis peccaverit, verba diuini senis, & textus consequentes id confirmant, primo ex fluxu sanguinis narium multis accidebat salus, quibus vero itillicidia mors; Rursus rigores circa crurum, qui arguunt calidam, & pungentem materiam. 3. contra eundem Valles. in his febribus ardentibus regni mor-

*Erravit
Vallesius.*

morbi, seu icteritia apparebant die sexta, ex quibus licet colligere bilim fouisse hanc febrem, & peccato manifesto peccasse Vallesium.

Vndenam vero salubritas harum febrium ardentium dependeret, arbitror inquisitione esse obscurum nimis, propterea quod arguebant tempus anni contrarium. 2. fortem causam, & 3. magnum a statu naturali recessum. Cui difficultati respondetur febres fuisse lenes ardentes, quoniam status non erat calidus, & siccus, nam si calidior fuisset status, procul dubio periculosiores fuissent febres, & per consequens statu repugnante, & placide, & mitiores apparuerunt.

*Cariosa
bitatio p-
ponitur.*

Sed hic est disputandi locus, vtrum validior, & intensior sit febris, quæ ex pituita oritur salsa, an fortasse ex bilioso succo, eoque tenui, acri, & mordaci? quæ sane difficultas nostros transcenderet limites, nisi Gal. quarto de acutis comm. 13. illam determinasset; dicit siquidem, veram causam dependere ex amara bili, pallidas fieri excretiones, febres ardentes semper augentur. Aliter philosophandum peccante pituitoso succo; etenim difficulter excernitur, febrē non ita parit vehementem, neque sitim incompestibilem, neque in spiritum vertitur, & evanescit; quare concludendum peccasse bilim, nō pituitam, quæ placidas, ac mitissimas produxit febres, nō quidem ratione causæ, cum ab igne pendeat, sed ratione temporis externi repugnantis frigidi.

Icteritia

Ictericia die sexta apparens.

Amplissimus nobis disputandi campus proponeretur de Ictericia, sub variis temporibus apparente, de qua re mista gogos medicinę legimus varios, Hyppocratē, videlicet & Galenū, quos non pauci ex antiquioribus, & neotericis sunt consecuti: de qua re conciliatorem legimus in differentiis Valles. in Controuersis, Cardanū in contradictionibus, Trincauellium, Montanum, ceterosque neotericos in epistolis, quare locus hic cum disputationem non permittat prolixam Commentatoris munus gerens, breuissimus ero.

Breuis digressio de Ictericia die sexta apparete.

Tota lis, ac difficultandi causa videtur dependere ex pugnantibus Hyppocr. locis, nam quarto apho. 62. statuit ante septimam diem Ictericiam esse perniciosam, & Hyppocrates, quasi sui oblitus primo de morbis vulgar. commentario 62. 64. docet multos fuisse sexta die affectos morbo regio, & conualuisse a morbo. Contradictio hæc antiquissima semper fuit in scholis: multi tamen multa dixerunt.

Placuit aliquibus Hyppocratē non dixisse læthale, sed malum, ac proinde posse multos liberari; ratio vero, quæ in dubium reuocat hæc doctrinam, est, quoniam nulla præcedente coctione, aut magna copia, bilis effunditur in cutim, uia symphomatica contingit, & non Critica; accedit naturam expellere materiam extra habitum corporis, & sc-

O ram

ram eius, quod non præstat, sed intra eosdem limites illam detrudit, signa quippe efficacissima impotentia naturæ expellentis, impotentia naturæ sequestrantis, impotentia naturæ concoquentis, quæ omnia verissima esse, nunc demonstro; primo, quoniã expulsio fit in principio morbi. Secundo quoniam bilis illa excrementitia non demandatur ad loca sibi debita propter vitium sequestrantis facultatis, & quoniam cruda est bilis, coctio supponitur vitiata.

vera apho-
ris. propo-
nitur expo-
silio.

Nos autem citra omnem controuersiam, quæ longo labore didicimus, docere non verebimur, etenim dicimus aphoristicam doctrinam esse intelligendam de ea effusione biliosa, quæ pendet ab inflammato hepate, non autem de aliis causis; quæ doctrina ne paradoxa videatur, multis breuiter liceat asserere cum Galeno, Ictericam hanc interdum provenire vitio obstructionis pori fellei, aut vitio duritumoris, ad quas sanè causas non est reducenda Hippocratis sententia; etenim videmus multos ambulantes, cæteraque facere munia vitæ, in quibus aphorismus nihil valet, quare concludendum Hippocratem in aphor. 62. contraxisse sermonem ad sententiam cum febribus, quæ cum phlegmonem, seu inflammationem supponat in parenchymate, dubio procul, & iure optimo censuit diuinus senex, ne dū malum, immo lethale signum apparere, Ictericam cum febribus inflammato hepate ortum ducētem;

miser

O

aut

aut dicendum nullam esse pugnantiam inter dicta
 Hyppocratis; nam textus epidemialis, hæc habet;
 verba erant; qui sexta die erant affecti morbo regio;
 sed his purgatio profluxit per vesicam, per aluum,
 per fluxum sanguinis narium, quare concludendū
 non contrulisse sententiam apparentem sexta die lan-
 guentibus: sed alia consequentia vacuationum ge-
 nera numerata, iuuisse non parum, sed de hac diffi-
 cultate satis. In controuersis enim locupletiores
 erimus.

*Mulieres vtero gerentes, aut languida
 erant, aut post partum moriebantur.*

Textus hic, est similis 3. aphor. 12. quo tempore
 existente constitutione Aquilonari fuerunt causæ
 abortus, immo multi infantes in vtero peribant;
 duo autem symptomatum genera contingisse mu-
 lieribus ex Hyppocrate habemus, primum langui-
 ditas, seu debilitas mulierum vtero gerentium, se-
 cundo obitus multorum post partum; nos vero ad-
 dimus tertium cum eodem Hyppocrate, & Gale-
 no morbifici ortus infantum, aut eorumdem inte-
 ritus, vt eodem 3. aphorif. comment. docet Galen.
 quorum sane euentuum causa videbatur esse eueni-
 tissima, frigida illa ambientis constitutio, quæ sum-
 ma, ac intensa frigiditas pereutiens internas corpo-
 ris partes vterinas, ac genitales peritioforum eueni-
 tum, apud Hyppocratem, & scriptores causa con-
 genda

O 2

O 2

lenda

fenda fuerit prima; enixe siquidem post partum sanguinem diu contentum in utero, & venis pro naturæ commodo foras effudunt quadraginta dierum spatium in famellis; in maribus vero triginta duo; quo fit, ut existente utero intemperato, atque ab inteso frigore veluti sopito facultates habentur omnes, retentiva facultas fit fortissima, expellens languidissima, atque adeo natura segnis redditur ad excrementorum expulsionem peragendam, de quibus Deo duce post paucos dies typis excudetur opus meum de morbis enixarum quod erit quintum in ordine.

Aut dicendum, immoderatas sanguinis effusiones matrem, & fatum facili negotio debilitasse, & supra narrata apparere affectionum genera.

Dysenteria in multis.

Affectus hic non exposcit multam investigationem; etenim deposita bili ad ventrem, & intestina, excoiationes, & vulcuscula fuerunt super orta.

Febres ardentes cum phrenitide, quos homines mors subripiebat.

Ea est natura phrenitidis, ut inflammatis meningibus prius, mox communicata inflammatione cerebro, illoque apostemato toto, cum non sit remedium locus, vel nullus euadit vel satis rarus languens; pender autem phrenitis ex bilioso succo in cerebro,

cerebro collecto, & amentia, & facultatum inter-
narum cum læsione magna ex copiosis humoribus
inuenis, contemptis, orta, qui partem supremam af-
ficientes, simul cum corde, & cerebro sympathiam
habentes, vtrumque viscus dissoluūt ac labefactant,
communicata putredine arteriarum ope.

*Aduersus
empiricos
med. seccā
tes venā
frontis cō-
municata
& confir-
mata in-
flāmatio-
ne cerebri*

Qua in re non possum non multum redargue-
re empiricos medicos, qui expectantes confirmatio-
nem inflammationis in cerebro, tandem secant ve-
nam frontis, multaq. alia remedia topica applicant;
nam præterquam quod ratio methodica nos docet
longa, vsu expertus sum vt diutius morando in mis-
sione sanguinis a fronte, vicinisque partibus in phre-
niticis nullus certe euasit; quibus vero adaucter ex
fronte, & cucurbitularum scarificatione, fuit dem-
ptus sanguis, eos omnes euasisse vidi, ad quod con-
firmandū ducor ratione demonstrante; etenim com-
municata a meningibus corpori cerebri inflam-
matione furculis, ac ramulis venarum infinitis inflam-
matis, nullus erit remedio locus; velocissimum ergo
exposcit medicum affectu hic capitalis, & si quando
medici empirici ad factum, & fiens, ad consen-
sum, & essentiam recurrunt manifesto cœlo aber-
rant propter rationem assignatam.

Parotides circa aures.

Si doctrina aliqua sapit certum prognosticum,
est præsens de ancilla pictoris proposita ab Hyppo-
crate

crate fuimus coacti uia dubitationis multiplici illa declarare.

Primo dubitatur, vtrum suppuratione apparente in abscessu aliquo possit homo perire?

Secundo dubitatur, Vtrum parotides sint critiche, an symphomaticæ?

Quantum vero spectare videtur ad primam difficultatem, videtur, quod non possit homo perire, apparente suppuratione in parte; nam habemus ex Hippocrate. 1. Epid. 2. 43. concoctiones celeritatem iudicii, & vitæ securitatē demonstrare. Secundo suppuratio species coctionis est, quæ fit vigente calore superante causam morbificam; ergo non potest sequi mors, suppuratione præcedente, dumodo tamen non sit apparens, & ficta, sed vera.

*De ancilla pictoris
concoctio
dupl. in Hi
floria 2. o
tatur.*

Cui difficultati citra omnem controuersiam Respondetur cum Galeno, quod concoctio est duplex; quædam est totius, quædam partis; quare potest contingere esse crudos humores in venis, concocta tamen materia, ac suppurata in parte; quare ancilla pictoris non perit ratione parotidis suppuratione, sed ratione crudi humoris in toto existentis, vt liceat mihi vtī verbo Galenico, atque doctrinam hanc esse memoriæ dignam propter exempli huius raritatem, & singularitatem, intuentur omnes, non ergo debent medici imprudentes statim pronuntiare prognosticum ad pauca respicientes, sed excrementa omnia bene obseruare, coctiones partium bene

bene contemplari, virtutis tenorem, caloris augmentum, diminutionem, pulsus imbecillitatem, vel magnitudinem, & vehementiam, aequalitatem, vel inaequalitatem, & tandem vires morbi cum viribus languentis comparando caute loquendo libenter poteris certa pronuntiare praeſagia.

Quantum vero ſpectat ad ſecundum de paroti-
de critica, ac ſymphomatica longum ſane, ac proli-
xum expoſceret ſermonem, niſi ad quafdam condi-
tiones breuiſſimas perſtringerem omnia, primo pa-
rorides tunc ſunt ſymphomatica, quando varias in-
ſe habent conditiones, quarum prima eſt ſi appa-
reant in initio morborum crudo exiſtente humore.
Secundo ſymphoma eſt ratione loci. Terſio ſym-
pthoma eſt ratione quantitatis.

*De paroti-
de critica
atq. ſym-
phomati-
ca clara
proponi-
tur doctri-
na.*

Quantum vero ſpectare videtur ad primum;
quacumque expelluntur a natura inchoantibus
morbis, omnia ſymphomaticè, & coacta natura,
atque cruda cum exiſtat materia ad malos abſceſſus
conuertitur natura, vel ad labores, vel ad mortem,
vel ad recidivas, eorundem morborum pronun-
tiant omnia 4 aphoriſ. 22. docet Galenus.

Quantum ergo ad ſecundum ſpectat de loco af-
fecto, epiglotites tonſille muſculi infra cerebrum,
denique partes omnes recipientes non ſunt loca ade-
quata expurgationis venarum; nam ea, quæ conti-
nentur in venis, habent loca particularia, per quæ
expurgantur, aut per ſudores, aut per vrinas, aut per
ſeceſſum

*Locus pa-
roridis qd
eſſe debeat*

secessum ; qua ergo ratione natura a venis deponit magna in humores infra collum, proculdubio cum sit motus violentus, & symphomaticus, humores erunt, aut attracti, aut impulsivi, aut vecti, quæ doctrina methodica & verissima cum sit dicimus parotides in febribus malignis esse mortale symptoma, impulsis humoribus maligna vi ad loca vicina cerebro, qui locus non est deditus expurgationi venarum sed solum cerebro ab aliqua causa morbifica oppleto ut infra dicam.

*Materia
purganda
quantitas
atq. moles
parotidis.*

Restat tertio loco examinanda conditio circa materiae quantitatem expurgandam, quæ cum sit exiguae portionis ; quorum natura expellit exiguum humorem peccantem, si venosum genus prauis scatet humoribus ; quorum tanta videtur esse colluies, atque quantitas ut sursum magna vi ferantur omnes, quare breuibus perstringendo verbis dicimus symphoma hoc sub triplici ratione formali esse prauum ; primum ratione temporis cum sit in principio crudo existente succo ut diximus. Secundo ratione loci, cum emuntoria cerebri sint destinata cerebro. Tertio ratione molis exiguae improporionatae causae morbi.

*Metb. obseruanda
pro viacuanendi.*

Dices, qua ergo methodo debet prudens medicus incedere in tali abscessu symphomatico, an impellentibus utendum, an suppurantibus, & trahentibus foras ? quàmuis locus hic sit theoricus magis, ac speculationibus deditus, rei tamen de qua quaesitum

tum

tum proponitur, permittit nonnulla in hoc loco mi-
scere, quæ alibi practico vsui essent deseruenda, pro-
pterea sunt administrandi foras, multaue alia re-
media indicata à concursu humoris; qua in re non
possum non multum redarguere empiricorū igno-
rantiam pigro quoddam modo incedentium, qui
timentes applicare trahentia foras, intus fluctuantis,
ac regurgitans materia causat mortes interdum re-
pentinæ, & hoc debent medici memoria mandare,
præcipuè cum quamplurimos, & infinitos ex impe-
ritia medicorum obire intuemur circa topica paro-
tidum.

Tunc vero arbitramur criticas esse parotides,
quando cerebrum aliquo affectu capitali detinetur,
ut phrenitide, comate, lethargo, epilepsia, aliisq. sym-
ptomatibus cum afficiatur cerebrum, quicquid in
illo detinetur, aut generatur præternaturâ, ad pro-
pria emuntoria, sibi que loca vicina deponit: scimus
enim in via Galeni cerebrum purgari per nares, au-
res, oculos, per futuras, & musculi infra cerebrum
sunt dediti excrementis cerebri expurgandis, id quod
demonstrant conferentia, & tolerantia languentes,
quare concludendum in morbis capitis naturam
leuari ope parotidum, in morbis autem venarum,
ut sunt febres malignæ, omnes sunt pestilentes, &
prauæ, quo in loco errauit Vallesius, dixit enim an-
cillam Pictonis periisse per ipsam suppurationem fa-
cto abscessu maiori, quem ut ferre posset compute-

*Critica pa-
rotides q-
nam sint*

P

scantibus

Error
Valles.

scientibus quibusdam particulis, lethaliter hoc signi-
ficat verbum illud suppuravit. Sed miror Valsesum peccato manifeste peccasse,
se, dum asserit magnitudinem suppurationis necesse
se angillam; nam præterquam quod nullum ostendit
verbum Hippocrates, quod dicat abcessum
fuisse maximum, & quamvis gratis concedamus,
non tamen mors est adscribenda quantitati abcessus,
nam tunc citius conualuisset supponentes maiorem
copiam materiæ fuisse concoctam, atque foras
expurgatam, per consequens dominante naturæ
causam morbi, ridiculum est asserere maiusculum
abcessum fuisse in causa mortis, sed solam cruditatem
venosi generis tribuit Galenus. Immo tanquam
rem singularem, ac raram proponit Galenus in principio
commenti.

Accedit secundo, quoniam fuisset facta maior
spirituum dissolutio, qui facili negotio poterant restaurari
nutrimento euchimo, & per consequens non erat
expectanda mors. Veriores ergo censendæ rationes
a me paulo supra allatæ, postquam methodo sunt
innixæ omnes, & Galeni doctrinæ non sunt oppositæ.

Symphomata hic examinantur.

Symphomata consequentia morbos numerat
multa sunt ab Hippocrate proposita, inter quæ
erat stillicidium sanguinis, cuius symptomatis
quenam

quam sit causa, quodve praesagium sit colligendum Galenicum, infra in hystoriis declarabimus, sicut ex opposito effusiones, & profluvia sanguinis multos terminabant, idque rationabiliter propterea quod omnes quattuor succi uniformes in sanguinis effusione effunduntur, neque spectanda est coctio aliqua sicut in aliis humoribus; propterea sit

Vnica conclusio, in primis morbi diebus sanguinis effusio facta morbos terminat, probatur, quoniam sanguis non expectat coctionem, ceteri vero humores sic, ut infra disputabimus clarius.

*Sanguinis
evacuatio
in primis
morbis die
b morbos
terminat
vero hic
ostenditur.*

*Vigores inordinati febres istas
consequabantur.*

Ordo vero sicut pendet ab vno solo simplicique, ac nudo humore, ita inordinatus inaequalem supponit materiam, eamque eterogeneam, appellari autem possunt inordinati, quasi vero sibi non correspondentes propterea Hippocrates quarto aphorism. 46. dicebat si rigor incidat, febre non deficiente, existente agro debili lethale, & Galenus quasi grammaticae eruditioni vacans, altissimam tamen docens medicinam, hac habet, differt dicere, incidat, & inciderit, propterea, quod inciderit, vnum significat insultum, incidat vero plures, utroque itaque affecto rigore languente nondum constat eventus, an mors sit secutura, an perfecta morbi iudicatio, seu crisis.

P 2 De

De urinis tenuibus.

Arbitror in illis declarandis non esse diu morandum, hæc enim cum sint excreta venosi generis, multas possunt arguere causas, aut obstructions in visceribus, aqueos, & crudos humores abundare in venis, aut alio fuisse attractos humores, aut immoderata moles rei potata, aut caloris imbecillitatem; calor siquidem proprio suo munere media concoctione crassa reddit omnia, hæc et alia possunt causarum genera assignari, vt scriptores omnes antiqui, duce Galeno, docere videntur, vt secundo prognost. Gal. actuarius Niccolus, & alii moderni.

Nolo silentio pertransire prauum humorem, malignam febrem fouentem, sic videmus vrinas esse tenuissimas atque dealbatas, calore venarum natiuo existente languido, distracto, diminuto, labefactato, & fere extincto; de quibus disputandis dabitur alibi occasio, sicut ex opposito sedimenti copia, & flauities, pallearis color a vulgaribus medicis dictus mediocritatem inter crassum, & tenue; albedinem, lenitatem, & æqualitatem sedimenti venosi generis perfectionem, natiui caloris dominium, ac vigorem hæc & alia testantur, confirmantque omnia, de quibus vrinis in hystoriis Deo duce, & doctior, & prolixior habebitur sermo.

*Lacrimas
inuoluntarias
esse
pernitiosum
synthoma
Gal. docet*

Quid vero de lacrimis inuoluntariis, de symphomate hoc in excretis consistente dicendum, paucis

per-

perstringam; etenim si sympthomata aliqua sunt pernitiola in arte hoc est omnium deterrimum, propterea quod inter calorem, & humidum radicale, talis, ac tantus videtur esse nexus a primordiis naturæ ex femine, & sanguine, ut deficiente vna causa labatur, fluatque & altera; apparent ergo lacrimæ involuntariæ, propter humidi radicalis dissolutionem, quo fit ut dissoluto nativo calore sibi amico, ac socio, facili negotio labatur humidum, & per consequens mors est quam primum expectanda.

Pueris multis sopor accessit.

Idque non mirum, existente siquidem habitu corporis humidiori pueris, facili negotio cerebrum propter eius humiditatem connatam, maiorem contraxit intemperiem ab anni tempore aquilonari, & propterea non mirum fuerit si sopore fuerint detenti.

Hæc autem tempestas necavit primas ætates, propterea quod iuvenes, adolescentes, adulti omnes perierunt.

Dices, qua ratione Hyppocrates harum solummodo ætatum meminerit, alias silentio pertransiens?

Respondetur, de calidioribus solummodo fecisse mentionem, videlicet adolescentium, iuuenum, adulatorum; qui vero ætatem aliam habent, difficulter habitum corporis digerunt, propterea quod frigidioris sunt temperamenti, habent enim obstru-

ctos

Etos poros Glabri, qui albidam habent cutim, capillos rectos, & tandem qui vitam ducunt sedentariam, & per consequens primarum ætatum meminit Hyppocrates sicut præceptor Galenus in com. docet. Verum quia multa proponuntur ab Hyppocrate, symptomata circa historias Epidemiales propterea ne videatur bis repetere eadem, quare cum noua inuestigandæ ratione, ac methodo vti debeamus, propterea silentio pertransimus.

Sed aliquis diceret in tali constitutione pernitiola apparuit ne crisis aliqua, aut euacuatio naturæ factis conferens? ex vna parte est negandum, propterea quod tunc obseruantur crises, quando materia est concocta, a natura vincibilis, quæ facili negotio, & concoqui, & sequestrari, & tandem expelli a natura posse, medicorum schola docet vniuersa, duce Galeno 4. aphorif. 22. cum autem multi morbi hac tempestate apparuerint maligni, qua ratione natura criticare in his morbis, nulla ratione poterit, & doctrina est aurea Galeni. 2. aphorif. 13. vbi habet in constitutione pestilenti crises non esse expectandas, quare concludendum in hoc statu, non potuisse crises apparere, opus alioquin Hyppocrati, & Galeno adeo amicis, sæpe ab illis recensitum, ubique locorum ab ipsis decantatum; tunc siquidem est vere opus criticum, quando natura videtur concoquere, & tandem expellere; signum quippè dominantis natui caloris supra causam morbificam, quæ si benigna

nigna fuerit, natiuo calori obediens, critica consequuntur opera; aliter philosophandum in malignis succis, quorum natura sapit essentiam veneni, ut alias docui, & per consequens victa natura succumbit morbo; iure ergo optimo Galenus aphorif. 1. 2. secundæ sectionis docuit in pestilenti morbo non esse crisis expectanda, propter rationes assignatas, & paradoxum empiricis videbitur opus, semper insistentes medici in operibus artis, vel pharmacando, vel secando venam; naturæ vero opera nihil imitantes in varios videmus incidere errores.

Ex alia vero parte Hyppocrates primo Epidem. 2. 78. docet, quibus modis, quibusve signis multilinguentes fuere superstites, ac sanati; quattuor autem recenset loca critica, per quæ natura causam morbi expellit, tanquam per emuntoria, primo loco nares, secundo loco vesica; tertio intestina; quarto in mulieribus uterum erumpentibus mensibus.

Loca per quæ natura critica re solet hic Hypp. locus notatur.

Quantum ad nares profluvia sanguinis, febres terminantia, & iure optimo non tota massa sanguinaria, ac peccantes succi facili negotio febres remittebant, expurgatis illis.

Quantum ad vesicam totus habitus corporis expungatur per vias urinae, atque venoso genere repleto pravis humoribus, & parte concava hepatis in idem repleta succis, natura depofuit per urinas quicquid erat noxiū in venis.

Gal. 4. apho. 69. 1. epid. com. 2. & 4.

Quantum ad tertium intestina biliosorum receptacula

ptacula

ptacula excrementorum facili negotio morbos terminabant.

Quantum ad mulieres quarto loco Hyppocrate legimus, erumpentia excrementa vterina morbos terminare omnes, quæ sane doctrina Hyppocratis theoricam, & praxim docet diuinam: etenim natura fecit peculiaria loca pro expulsiōe variorum excrementorum, quæ in ventre inferiori continentur, in pancreate, omento, mesenterio, facilis conceditur aditus ad intestina; quæ vero in venis continentur, atque in hæpatis parte concaua, vel in parte gibba, facilius per vesicam, ac tutius demandantur omnia; similiter ebulliente malsa sanguinaria tota sicut in sinecis, ac ardentibus euenit febribus, tunc sursum petentibus succis, nares sunt loca expurgantia totum, eademque philophædi ratione de genitalibus, & vterinis loquendo partibus, & hanc doctrinam innuit diuinus Hyppocrates primo aphorif. 21. vbi habet, quò natura vergit, eo ducere oportet per loca conferentia, quasi vellet dicere diuinus senex, natura varia fecit in corporibus emuntoria, & per consequens per illa detruduntur excrementa, atque excipit pars illis destinata; qua propter concludendum in hac constitutione prauas apparuisse crises, morbos terminantes; propterea liceat respondere ad obiecta prima.

Difficultates illas superiores esse intelligendas de pestilenti statu, ac lethali, & de eo humore, qui in se
venenum

venenum continet, vires a prima die prosteruens, calorem distrahens, atque extinguens; in quo sane nulla expectari potest concoctio, nulla naturæ benignitas, nullus naturæ gradus, nullus expellentis facultatis vigor, & tandem paucis perstringendo verbis, quid boni expectandum erat? quæve crisis? calore vitali extincto ferè toto, ope cuius quæcunque in humano corpore fiunt, ope illius, ac auxilio perficiuntur omnia.

Sed tempus est, ut vela contraham, atque ad expectatos discipulos hystorias expectantes, atque examinandas illas deueniamus; Verum sicut Hippocratem diximus in principio huius operis, atque methodicum appellauimus, ita ante hystorias numerandas seriem adeo longam diagnosticae partis proponit, ut singula verba aphoristica veluti contineant doctrinam. Morbos dignoscimus, docti ex communi omnium natura agro oblati offerente, natura facillius, ac difficillius, propterea ex vniuersali, ac particulari Cœli statu, & locis particularibus, consuetudine, victus ratione, vitæ genera, ætate, cum sermone, taciturnitate, imaginationibus, insomniis, vigiliis, quibus, & quando, lacrymis, frictionibus, accessionibus, urinis, sputis, vomitibus, sudor, rigor, tussis, sternutamentum, singultus, & sic de aliis docet diuinus senex significatiuam partem, in qua omnia medico necessaria cognoscenda ante oculos proponit, sed tempus est post prolixam

INTEQ

Q

de

de temporib. narrationem, ac temporum examen, deuenire ad languentes examinandos, quorum numerus infinitus cum sit, vt habet Galenus, obseruatione digniores proponit.

DE PHILISCO HISTORIA

Prima :

Historiarum Hyppocratis declaratio prima, atque interpretatio Philisci.

Cap. XXXI.

Philiscus prope mænia habitabat, hic morbo
 ” decubuit, prima die febris fuit acuta, sudauit,
 ” laboriosam noctem habuit, postridie omnia
 ” euaserunt grauiora, vesperi a clystere melius ha-
 ” buit, nocte quieuit, die tertia mane ad meridiem vi-
 ” sus est liber a febre; sub crepusculum vero febris
 ” cum acuta corripuit vna cum sudore, sitibundus
 ” erat, lingua exaruit, urinam nigram reddidit, no-
 ” ctem grauiorem habuit, non dormiuit, delirauit;
 ” quarta cuncta fuerunt exacerbata, vrina nigra, nox
 ” molestior, vrina melioris caloris; quinto ad me-
 ” ridiem parum de naribus stillauit, vrinae variae, in
 ” quibus erant nubes geniture similes, non residebāt,
 ” subdito balano pauca retrimenta flatuosa, nocte
 ” grauiter se habuit, somni pauci, deliramenta loque-
 batur,

batur, extremitates vnde quaque frigebant, nec
 iam ad calorem reuocari illæ poterant, minxit ni-
 gra, aliquantum dormiuit, sub diem obmutuit,
 frigida sudauit, extremæ partes liuescebant, die sexta,
 ad meridiem defunctus est: spiritus huic erat per-
 petuo quasi reuocanti rarus, & magnus, lien in tu-
 morem rotundum elatus erat, sudores perpetuo fri-
 gidi, accessionibus diebus paribus. Historia hæc
 prima, quot verba continet, tot habet difficultates,
 & theoricæ partis, & practici operis medici contro-
 uersias videtur præcludere quamplurimas, in qua re
 licet ordine in hac historia examinanda incedere,
 & primo incedendo more physico, quid intendat
 Hyppocrates in hystoria docere, examinando; se-
 cundo diuidere historias in partes; tertio verba sin-
 gula ponderare; quarto difficultates emergentes ex
 verbis Hyppocraticis, & doctrinis eius disputare;
 quinto qua methodo medici debuissent incedere,
 quibusve indicationibus vti circa præsentem lan-
 guentem.

Quantum ergo spectare videtur ad primum, in-
 tentio Hyppocratis in hac prima historia est, duas
 illas primas curatiuæ methodi absoluere partes, vi-
 delicet significantem, & prognosticam, supponen-
 do a parte significante medicos rationales arte hyp-
 pocratica dignos, posse desumere medendi viam,
 & indicationes curatiuas, supposita parte digno-
 stica primo loco bene cognita.

*Intentio
historia.*

Q 2 Di-

*Diuisio
historie.*

Diuidi potest hystoria Hyppocratis in quatuor partes, in prima parte recenſet locum, quo cepit agrotare, atque adeò ſignificans eſſentiam febris collocandam eſſe inter acutas, ſilentio pertranſiens, quo tempore cepit agrotare, & in qua ætate, quorum contraria docuit in ſileno, vt in fra docebimus: ſed fortasſe hæc tanquam nota ſupponens, ſilentio pertranſiit, aut dicendum fuiſſe in ætate videnti, & inuenili, ſcientes ſenes difficilius corripi acutis febribus, vt 1. ſect. aphoriſ. Hyppocrates. Conſicere itaque licet collocandum eſſe hunc languentem inter iuuenes, ad quod comprobandum adducor ex Hyppocrate qui lib. 1. Epid. comm. 2. 62. febrium ardentium criſes enumerans, per fluxum ſanguinis natium nominat Sylenum, & Philſcum, qui ambo perierunt, quoniam vtrique nares ſtillarunt, quo fit vt ducan in hanc opinionem. ſub eadem ætate fuiſſe vtrumque languentem; in ſecunda parte ponderat magnitudinem ſymptomatum; ea autem ſymptomata ſub triplici facultate læſa docuit, videlicet animali, vitali, & naturali. Circa animale vt ſitis, linguæ ariditas, noctes inſomnes, reſpirationis læſiones, deliria, mutitas. Quantum ad naturalem, nigredines vrinarum, repetita excrementa flatuoſa, & pauca, ſudores frigidi.

Quantum vero ſpectat ad vitalem, tanta erat vitalis partis, ac viſceris frigiditas extrema, vt difficile ad calorem reuocari potuiſſent partes.

In

In tertia parte præfinit terminum huius morbi, videlicet die sexta periturum languentem. In quarta parte contemplatur Hyppocrates quasi commentator, & non inuentor eiusdem hystoriae, respirationem magnam, & raram; secundo lienis tumores; tertio contemplatur sudores perpetuo frigidos; quarto accessiones diebus paribus affligentes. Quantum ergo ad ponderationes verborum deferro in præfenti futilia, & vana multa a Mercuriali inuenta, ac proposita; sed rem vilem agentes quaecunque docebimus, ea semper erunt innixa methodo. (Prima die) verbum hoc duplicem supponit contemplationem; partim astrologicam, partim medicam; in astrologica parum immorabor, ne videar transcendere limites mei instituti, illud solummodo dicam, penes orizontem sumi quantitatem diei, ac noctis; etenim volentes definire diem astrologico more iuxta opinionem scribentium, esse moram dicimus solis sub orizontem, noctem vero esse moram eius infra orizontem, immo ne aliquid tractationi nostrae deficiat, recedendo a superfluis questitis, quæ altiore, & astrologicam videntur continere cognitionem, dicimus, breuiter paritatem dierum cum noctibus, earumque imparitatem pendere ab æquinoctiali circulo, quam veritatem, atque oculatam observationem bis in anno accidere compertimus; excessus vero dierum a noctibus propter excessum

cessum solis ab æquinoctiali circulo, ad quem paulatim rediens breuior, atque angusta fit dies, doctrina tamen est cōmunis astrologorum, ut cum sol motu diurno vni formiter mouetur, si arcus, super quos mouentur supra orizontem existentes, æquales fuerint, arcus sub orizōte dies dicuntur esse æquales noctibus; si vero arcus super orizōtē maiores extiterint, vel minores, aut dies maiores noctibus, aut contra affirmare licet; quare concludendum breuiter ex vno motu solis super zodiacum, noctes fieri aut lōgiores, aut breuiiores; negandum tamen non erit, quibusdam vnum mēsem esse diem integrum; quibusdam aliis esse constitutum diem vnum ex duobus mensibus; fertur tamen apud indianas regiones diem vnum constare sex mensium spatio;

*Dies apud
medicos
quor.*

sed de parte astrologica satis. Ad rem ergo redeuntes medicinalem, speculationem, in qua diutius immorandum, dies apud medicos, aut arte conficiuntur, aut ex motu solis zodiacum peragantis, & sicut dies supponit initium morbi, sic dicimus diem, seu principium esse trifarium; aut enim quousque appareant coctionis signa, aut in primo insultu, aut principium accessionis, Gal. lib. 1. de crisib. cap. 7. primo aphorif. comm. 12. febris fuit a cura, in qua acutie declaranda liceat parum immorari, de acutie morbi loquitur Hyppocrates primo de morbis vul-

*Acuties
varijs mo-
dis desu-
merenda.*

gar, commentario tertio: tertio, vbi acutiem assignat in continuis febribus; habet enim febres continuas

tinuas esse acutissimas, & lathales.

Nos vero philosophantes in rei natura dicimus, acutiem esse variis modis, primo acutiem esse contemplandam in morbis, secundo in causis, tertio in symptomatibus.

Quantum ad primum, acuties in morbis supponit celerem motum cum vitæ periculo, qui & magnitudinem habet, cum celeritate iudicii coniunctam, secundo aphorif. 23. statuit acutos morbos quatuordecim dierum spatio terminari, sic febres ardentes, pleuritides omnes celeritatem cum supponant, atque iudicium proximum, aut ad vitam, aut ad mortem appellantur morbi acuti, quicquid sit de hac quaestione adeant legentes scriptores neotericos fuscè disputantes.

Acuties interdum observatur in causis, sic docet Galenus 7, aphorif. 32. & alibi in lib. de crisi, bilim producere morbos, secus de pituita, atque humore melancholico dicendum, qui cum tarde moveantur, non possunt celebrem causare motum, atque iudicium: supponitur ergo in acutie motus velocitas, qua propter statuo hanc conclusionem, omnes morbos a trugenti succo dependentes, esse acutos, sicut sunt febres malignæ, pestilentes, phrenitides, pleuritides, & alia id genus, morborum genera.

Dices, solum acuties estne observanda in humore calido? nonne ipsa pituita acutos etiam producit

ducit morbos, ut est apoplepsia, & epilepsia?

Respondetur, acutiem non consistere in essentia, neque in causa morbifica solum, sed in effectū producto, propterea conféro me ad symptomata, & ad effectus; solemus enim circa actum practicum multa symptomatum genera obseruare, quæ acutiem ne dum exiguam, sed maximam supponunt; etenim symptomata multa sunt, quæ gerentia vicem causæ, & morbi vires prosternunt, sic videmus in parte animali phrenitides, quæ facili negotio, atque temporis interiecto curriculo labitur animalis facultas, atque dissipatur contrahente cerebro inflammationem.

In parte vitali lypothomia, ac syncopes, quæ vires prosternit omnes, ut Gal. 12. meth. 5. syncopes est præceps virium lapsus. In parte vero naturali deiectiones ventriculi, inappetentia, fluxus alui cibales, cardialgia, denique acuties tanquam genus prædicatur de morbis, causis, & symptomatibus, atque methodus nos docet innixa Hyppocrati, & Galeno, acutas febres trifariam obseruari; aut enim incipiunt, & perseverant acutæ, aut incipiunt acutæ, & euadunt segnes, & mites, remittuntur autem in via; aut tertio loco mites incipiunt, degenerant tandem in acutiem magnam, ut Hyppocrates, & Gal. in epidemiis in hystoria Parii, ubi habemus perdurasse febrem ardentem centum, & viginri diebus, non quousque ad diem illum potuisset morbi acuties

per-

perdurare, sed in itinere remissa fuit febris, non intermissa, sed iterum suscipiendo vires coepit acuties, qua remissa iterum terminata est febris extra limites acutorum, quem textum multi cum non intellexissent in consiliis, in varios errores abierunt, sicut in consilio quarto habito in aegritudine Illustrissimi Praefidis D. Pedri de Vera ab Aragonia, in quo consilio magna fuit inter medicos altercatio, de essentia febris, de causis eius, de temporibus, eiusque vi; tandem inter nos dissentione super orta non exigua, periisse vidimus.

Dices, acuties sortitur necertum tempus, & stabilitum?

*Dubium de
certo tpo
acuties.*

Respondetur, certum tempus esse decimum quartum diem in uia Hyppocratis 2. aphorif. 23. & quare ratione acuties sub duobus edomatibus terminabitur, alibi disputabitur: pergit enim acuties ulterius usque ad dies 20. & 40. appellati a Galeno ex decidentia, & tandem paucis perstringendo verbis, varias docet acutiei conditiones. Hyppocrates in primo aphorif. dum loquitur de victu, denique omnis acuties pendet partim ab externis, partim ab internis causis.

Solu. dub.

Ab internis causa morbi, & symptomatum, ab externis vero tempore mensurante, motu totius affectus, quod tempus aut breuissimum est, aut prolixum nimis; non desero docete tempora anni multum conducere ad talem motum, atque ad acuties mor-

R

borum

*Desferoan
aquamin
febuliscō
trouerfiā
do efēua
acutū que
fū de qua
re legendi
Altimā
rui, ē a
lij neoteri
ci nos ta
mē Alti
rem decla
rare Pro
uiniā fui
mus Polli
ci cōmu
nibz de
reliā cu
antiquis
quest.*

borum pariendas, tanquam causę exteriores, & sic
obseruamus, quartanas autumnali tempore esse acu
tas, & Galenicis utendo verbis, secundo aphoris. 2. 5.
non absque ratione utitur Hippocrates, exemplo
longissimi morbi, videlicet quartanę, promuncians
exempla; ab hoc etenim æstatis tempore humores
discutuntur, temporis ergo breuitas absque morbi
resolutione non parum pendere videtur ex tempo
re, in mensurante causam: sic videmus ex opposi
to hiemali tempore humores intus remeare, tan
quam in latibulis cubantes, neque etiam contingit
agrosani, seruatis viribus.

Dices, Philisfei febris fuit ne solum acuta, an for
tasse acutiei terminos excesserat?

*Hypp. acu
tiei memi
nit nō aut
maligni
tatis ter
mino, sē
uerbo.*

Respondetur, nomine acutiei Hippocratem, &
Galenum esse intelligendos pro gradu superiori, sci
licet malignitatis, propterea quod putredo erat insi
gnis, quę non poterat, neque ab arte, neque a natu
ra corrigi, sed semper spiritualem, atque animalen
partem afficiens, breuissimam excitauit mortem;
erat enim febris cachoetica perniciosissimis firma
ta signis in primis morbi diebus, & per consequens
miror Hippocratem non dixisse febrem fuisse mali
gnam, adeo diuini obseruatoris legentes presā
gium, morborum preuidendo futura; poterat ergo
Hippocrates malignitatis meminisse superioris gra
dus acutiei, non autem acutiei simpliciter solius,
nisi esset, quod primus inuentor Hippocrates

non

non potuit omnia, & inuenire, & clara luce docere, sed solius acutiei mentionem faciens, summa malignitas sub hoc termino, ac verbo erat intelligenda, supponentes malignitatem varios in se habere gradus, cum in prædicamento qualitatis dicatur esse collocata, & per consequens prauitas in prædicamento qualitatis existens, acutiem supponit, & idē Hyppocrates paulo supra citatus docet primo epid. comment. 3. text. 3. in febribus continuis, & acutiem, & magnitudinem symptomatum, seu prauitatem collocanda omnia esse, sed conféro me ad secundum verbum examinandum huius historię.

Sudauit, laboriosam noctem habuit.

Galenus doctrinam illam auream sæpius repetere videtur, decretoria non indicantia, aut læthalia, aut difficilis sunt iudicii, sudor Philisci tantum abest vt febrem terminauerit; immo vero auferit; crudi siquidem erant succi, & per consequens abundantia, seu copia humorum in venis scatētium, demonstrabant, quàm crīsim, sic placuit Galen. quarto aphorif. 23. vbi habet ea, quæ expelluntur in principiis, nihil expelli naturæ ratione, sed omnia sunt casus in corpore dispositionum; quare concludit Galenus eodem commento, nihil posse critica via expurgari a natura in principiis, propterea quod primo loco præcedere debet concoctio; secundo loco

Via critica in principijs nihil posse expurgari

R 2 se-

sequestratio ; tertio expulsio, ad hoc ut fiat perfectum iudicium ; sudavit ergo prima die, extremam supprensens cruditatem, copiam humorum, & per consequens natura faciebat id, quod poterat sudando, atque ad cutaneas partes deponendo succos, sed de sudore paulo infra fusius loquemur.

De laboriosa vero nocte multa essent a nobis proponenda, nisi methodus causas determinatas invenisset.

*Causa laboriosa
noctis in e-
gris quod
esse possint
hic inue-
niuntur.*

Nox laboriosa languentibus accidit, aut ratione novae accessionis, aut ratione novae putredinis, & minerae, aut ratione symptomatum, aut ratione crisis, aut ratione ventralis affectus vitio, aut causa morbi, & vitiae coctionis eius, aut ratione destillantis materiae a cerebro ad illum.

Quantum ad accessiones accidit, sapissime languentes pati varias accessiones nocturnas, & diurnas, ut Hippocraticis videatur uti verbis, & per consequens languentes serenam transigentes diem, accessio nocturna eos affligens noctem in illis causat molestam.

Aut fortasse, quoniam nova minera putredinis excitatur in fecta languenti, non expectata a Medico, sic videmus languentes noctes pertransire infomnes, coque magis si putredo a bili adusta, eruginosa, aut vitellina pendere videatur, a qua eleuati vapores ad cor, ad cerebrum, ad septum transversum, denique occupantes totum, languentem reddunt

infe-

infelicem, & insomnem; hæc autem solet esse causa potissima, qua ratione noctes sint graues in languētibus, propter nouam mineram, nouos putrescentes succos; inde sequitur natium calorē fatigari pro eorum concoctione facienda, & per consequens grauiiores reddunt noctes.

Tertium caput est, propter varia genera symptomatum; sic videmus copiosos, ac biliosos vapores sursum tendentes ad partem animale[m] paraphreniticos causare homines.

Ad partem vitalem, aut naturalem decumbentes, aut coctiones turbando, aut reddendo corpus plus iusto ignitum, non possunt languentes, nisi noctes transigere grauissimas, principium euidentissimum partibus obsessis a prauitate vaporum illas obsidentium.

Aut quarto crisis ratione, sic placuit Hyppocrati. 2. aphorif. 13. quibus crisis futura est, nox præcedens molesta est; futurum ergo opus naturæ criticum supponit noctem præcedentem molestam, propterea quod calor fatigatur, turbatur coctio, irritatur expultrix, deniq; opera naturæ confunduntur omnia; quò fit, vt languēs molestissimam transigat noctem ab vno opere naturæ turbante omnia.

Accedit quinto, vt aliquando Ventralis sit affectus, qui facili negotio laborem infert calori, inde sequitur per phisicam actionem, & reactionem in crudos ventriculi succos, aut ratione obstructionis pri-

marum

marum viarum, mesenterii chylicatione turbata, opera ventis ruant omnia, ex quibus sequitur consequi diarrheos, celiacos, aut lientericos fluxus, iuxta caloris ventriculi qualitatem, quantitatem, seu robur; defero externas causas affectionis nocturnæ, ut copiosæ potationes, destillationes ad pectus, animi passiones, externi nuntii, sed solum philosophari in internis causis, hæc habuimus docere; Philisci labor nocturnus, fuit magnus, tum propter nouam accessionem, ut arbitror, tum propter nouam putredinem malignam, non potuit quiescere, signa quippè euidentissima naturæ grauata a prauo succo, & copia illorum; hæc ergo euenere prima die affectus.

Postridie omnia euaserunt grauiora.

Vesperis a clysteri melius habuit,

nocte quieuit.

Quasi vellet dicere Hyppocrates, secundā mineram, seu putredinis focum fuisse validiorem, differentem a priori in symphomatibus, in afficiendi modo, & via; exacerbatio vero maior efficitur ex motu materiæ de nouo putrescibilis, quæ nouum suscipiens focum symphomata parit vehementiora; habet autem, melius habuisse post clysterem; non quod causa morbi fuerit educta mediante clystere, quoniam clysteres, ut infra disputabimus, ad prima intestina pertingunt, neque possunt causam morbi educere, nisi magno temporis interiecto

curricu-

curriculo, sed aliqua fecuum educatione facta, visus
est languens leuior factus.

Tertio ad meridiem visus est liber a febre.

Sed hic iunior peteret, quidnam velit Hyppo- Ficta de-
clinatio fe-
bris quor
causas ha-
beat hic
inuestiga-
tur.
crates per hæc verba, visus est libera febre, & quor
causæ d. poterunt demonstrare. Arbitror causas esse
posse multas, ex rei natura philosophantes. Prima
esse potest, quoniam natura nihil audet contra cau-
sam morbi fatigata nimis, secunda, quoniam tri-
plex est pugna inter naturam, & morbum, aut quia
morbum superat natura, aut quia naturam superat
morbus, aut neutrum, neutrum, potest esse inter-
dum victoria neutra, morbo nihil apparente supra
naturam, nec e contra.

Tertia propter virtutis iacturam, quoniam febres
istæ pusillæ cum sint, circa tactum adeo decipiunt
medicos præstantissimos in arte, ut non videatur
languens febricitare, quæ propter dicimus multo-
ties languentem apparere liberum a febre, est tamen
febris acutissima, & mali moris; quarta propter ex-
tremam in corde putredinem, quæ vitalem calorem
opprimendo, & extinguendo reddit homines velu-
ti munes a febre: quinta propter symptomata ap-
parentia circa facultatem animalem, naturalem, &
vitalem; nam animalis aliquando apparet bona, &
sana; vitalis verò succumbit, & sic iudicantibus no-
bis; circa faciem languentis dixit Hippocrates visus

est

est liber a febre: sexta, quoniam ea die mouebatur
 minera benigna, quæ secum afferebat benigna, &
 non sæua symptomata: septima propter naturam
 febris, quia quiescebat exterius, perturbabat autem
 interius, vt barbaris videar vti verbis: octaua, quo-
 niam nulla præcesserat crisis in hac febre; sed op-
 pressa videbatur natura a copia humorum, atque
 adeo cum nulla præcesserat vacuatio, neque vacua-
 tionis genus, quod posset turbare naturam, pro co-
 ctione facienda, aut critico opere: nona quoniam
 habet Hyppocrates quod iis, quæ præter rationem
 eueniunt, fidere non oportet, secundo aphoris. 27.
 erat enim declinatio ficta, & remissa, & apparens;
 immo vero regulis Hyppocratis sanè repugnans, &
 febrium naturis: habemus enim ex Hyppocrate,
 quarto aphoris. 43. vbi febres tertia die fortiores
 fiunt, in magno vitæ periculo versari languentes,
 proponens doctrinam de acutis febribus diuinus se-
 nex; febrium autem naturis repugnans; etenim ea
 est natura tertianarum, aut febrium a phlogosi de-
 pendentium, vt tertia die exacerbeant magis, & sym-
 ptomata euadant vehementiora; die autem hac
 tertia omnia visa sunt remissa, & iure optimo timen-
 da erant mors, & citissima, quibus omnibus accedit
 doctrina eiusdem Hyppocratis, de Hermocrate lo-
 quens, cui dixit, omnia die vndecima videbantur
 remissa. Verbum ergo remissionis a medicis om-
 nibus esset memoriæ continendum, sine iudicio
 pronun-

pronuntiantes euentum morborum, dicentes, languentes esse immunes a febre; ignorantes enim intermissionem differre a remissione, in varios labuntur errores.

Quam veritatem sequentia verba huius hystorie demonstrant, nam cum iisdem, immo vero validioribus, fuit consequuta febris, symptomatibus.

Sub crepusculum febris acuta eum corripuit.

Circa quæ verba tres videlegendi modos apud scribentes. Montanus legit, sub crepusculo, Mercurialis circa vespervas, & circa occasum solis. Vallesius legit (deinceps) utcumque tamen sit, arbitror lectionem Montani primi præceptoris methodici post Hyppocratem, Galeno ex parte deposito, esse satis Hyppocrati consonam; nam post dimidium noctis arbitror nouam correspondisse mineram primæ accessionis, primæ diei; quod autem hoc sit verum, inquit Hyppocrates (febris acuta corripuit) quod verbum primo proposuerat, quæ sane accessio præcedens quartam diem, & accessio valida correspondens primæ diei cum eisdem plenitudinis signis, post quam cum sudore, siti, linguæ ariditate, sed primum signum plenitudinis ostendit inditium.

Opi. Montani Venetior.

Notandum tamen circa practicos, arbitror dari linguam nigram, & linguam aridam; lingua siquidem arida, & nigra ardentis febris est inditium; ni-

S gra

Notetpra
etici exGa
le. lib. ad
uersus Ly
cum dari
linguā fu
mosam,
seu linguā
fuliginos-
sam, &
linguam
aridam.

gra vero fuliginibus coniuncta ex humore melan-
colico pendet, vt primo de locis affec. scilicet placuit
Gal. talis liquidem videbatur focus internus ex in-
flammatione lienis dependens, vt lingua arida, atq;
nigra nimis esset, ac perduraret.

*Vrinam nigram reddidit, noctem grauem
habuit.*

De nigræ vrinæ longa nimis esset tractatio,
nisi interpretis transenderem limites; breuissimè
tamen omnia perstringendo, quatenus, & theori-
cum, & practicum perstringit opus, arbitror depen-
dere ex variis causis; primo ex vi, ac febris ardore,
summoque feruido calore, eoque magis cum infla-
matio esset in viscere lienoso.

Dub. quæ-
re vrinæ
nigræ
non me-
minerit.

Sed licet dubitare in hac historia, vnde est, vt ter
sit facta mentio vrinarum nigrarum? Cui dubita-
tioni satisfaciētes, dicimus, primam vrinam nigrā
fuisse sine contentis, secundam fuisse cum hyposta-
si: tertiā habuisse originem ab extincto calore; non
est ergo mirum mentionem fuisse ter factā vrinarū
nigrarum, a variis causis dependentium, quod sane
de nigris vrinis negotium satis necessarium est, ad
practicum actum non parum conducens, propterea
in vrinis nigris insistendum, atq. de illis parum
philosophandum.

Illud in primis notandum, nigræ in vrinis
esse causatam, aut a mera intemperie, aut permissio-

ne

ne materia: si ab intemperie, aut affante, aut extin- *Vrina ni-
grities vni-
de & qua
sint cause.*
guente; si prima intemperies, ea erit summe calida,
adurens massam sanguinis; si fuerit intemperies sum-
me frigida, ea siquidem poterit calorem extingue-
re, humorumque massam rueret. Aut a permistio-
ne materia, sic videmus bilim flauam tingere, pri-
mo epidem. commen. 2. 72. ab afsata ergo flatua bi-
li fieri lotia nigra censemus cum Galeno; ea tamen
conditione esse donata, vt aliquando vrina sit cras-
sa, interdum tenuis: an autem possit tenuitas cum
nigritie consistere? Breuiter responderetur cum Gal.
2. prognost. 32. primo epidem. tertio text. 20. de He-
rophonte mingente lotium nigrum, & tenue pri-
mo de crisibus 12. appellatur autem tenuis vrina;
quoniam caret contemptis: de extincto ergo calore
nigrities extrema, ac mors est intelligenda; prolixa
ergo tractatio esset de nigris vrinis, nisi medicinae
duces Hyppocrates, atque Galenus, omnia tradidis-
sent; post eos vero Arabes Niccolus, Auicennas,
Actuarius, Iacobus de partibus, quos necoterici
quamplurimi sunt infecuti, Argenterius, Monta-
nus, Mercurialis, Capiuacceus, & alii in tractationi-
bus particularibus. Nos vero ne transcenderemus
interpretis munus, satis iudicamus, quae docuimus.

Delirauit.

Symptoma euidentissimum facultatis anima-
lis imaginantis laesae, atque raptus materiae sursum,

S 2 sed

sed huius vitiatæ actionis, quænam fuerint cause, liceat eas methodo inuenire, cum mei muneris sit, quæcunque profiteor, ea omnia methodo docere, ac tradere.

Delirium aut pertinet ad facultatē, aut ad instrumentum commune, per facultatem autem intelligendum arbitror cerebri temperamentum; quod cum vitietur, necessarium erit ipsum etiam vitari, atque corumpi; si corrumpitur aut a maligno humore, aut a bilioso succo in eo contento, aut alterius farinæ cerebrum labefactatur, atque dissoluitur.

Si de instrumento communi loquamur, illud dicitur esse spiritus, qui aut debilitatur media diminutione, aut dissipatur, aut corrumpitur; inde videmus delirii species esse quam plurimas ac varias, quæ pendunt ex debili calore dissipato, distracto, atque diminuto, eodem nativo calore, sicut in senibus melancholicis hominibus morbofis, ac languentibus, aut effusione sanguinis facta, aut defectu spirituum animalium, qui cum sint phantasmatum omnium subiecta, procul dubio sequitur, vt deficientibus illis, phantasmata confundantur omnia; sic senes in ultimo senio constitutos videmus fere omnes deficiente calore, deficientibus spiritibus, & turbatis phantasmatibus vt diximus, sed de hoc satis, Dabitur siquidem alibi locus disputandi fusius.

*Quarta die omnia fuerunt exacerbata,
urinae erant melioris coloris.*

De accessionis vehementia maiori, non miror, propterea quod ea die mouenda erat minera maligna, & per consequens symptomata secum ducebant vehementiora, qua vero ratione apparuerunt variae urinae, in controuersis declarabimus.

Stillauit è naribus die quinta, Urinae melioris coloris.

Stillicidii apparitio duo docet, eaque signa esse perniciosissima, & Galenus, & methodica ratio insinuant, quantum ad Gal. primo prorhet. comm. 1. commen. 1. dicit quod absoluta morbi malitia significatur; si autem ad methodum recurramus, dicimus esse symptomata perniciosum, propter varias causas, de quibus in controuersis, satis sit scire pronunciamus, & familiarem humorem a natura foras expelli, intus autem detineri inimicum, ac prauum.

Extremities unde quaque frigebant.

Si symptomata aliquod reddit morbos perniciosos, est praesens. Cuius sane symptomatis perniciosi variae esse possunt causae; primo loco caloris conuocatio ad partem inflammata, propterea quod lenis patiebatur inflammationem: secunda propter eiusdem caloris depauperationem: tertia causa esse pote-

poterat insignis illa putredo, a qua dependet mala illa qualitas, appellata a Galeno, natura veneni; immo hoc symptoma cetera antecedit; limitatur vero hæc doctrina a Galeno septimo aphorif. comm. primo, ubi habet, in morbis acutis frigus extremorum læthale, Galenus autem in tribus casibus docet, regulam hanc non esse veram; primo in ætate senili: secundo in morbo cronico: tertio in anni tempore frigido, in quibus casibus Hyppocratis regula non est censenda vera.

Minxit nigra, dormiuit, obmutuit.

Tertia hæc mictionis nigra mentio ab Hyppocrate proposita, supponebat calorem esse proximum extinctioni, atque adeo mortem iustare, neque arbitror illum fuisse verum somnum, sed vigilandi potius impotentiam, sicuti videmus conuiuentibus oculis homines dormire more leonum: nulla enim esse poterat causa, quæ potuisset cerebrum irrigare, ac humectare, sed omnia vergebant ad ignem atque incendium internum.

Obmutuit. Vallesius dicit obmutuisse, non propter morbum aliquem, vel linguæ, ad musculos aliquos petinentem, sed propter facultatis lapsum, thoracem mouentis, aut propter magnam hominis conturbationem, sicut accidit multis, qui ex repentino timore aphonii fiunt.

Peccatū
Valles.

Sed errauit Vallesius, quoniam vitium non erat

pen-

pendens ex motiua facultate thoracis, cuius musculi etiam ad vocem edendam ex parte concurrunt, quoniam etiam aphoni loquuntur, sed cum vitiata voce, ac si catarrali fluxione essent irrigata instrumenta vocis, sicuti catarrhis accidere uidemus: dixit ergo Hyppocrates obmutuit, non autem aphonus euadit, & si aliqui repentino timore afficiuntur, non loquuntur, per aliquod instans non loquuntur: loquuntur tamen deinceps, significantes, quæ in animo essent passionēs, illasque explicant. Accedit secundo contra Vallesium, quoniam aphonia causa multæ sunt, vt Hyppocrates primo prout. comm. primo. 24. dicit, aphonias cum resolutione factas, esse malas: qui autem aphoniam patiuntur, scapulas mouent, ita vt super vestimenta motio perspicitur; viarum ergo fit angustia, respirationi deferuentium; qua propter si aphonus euassisset de aphonia, loquutus fuisset Hyppocrates, & non de mutitate, cum longe distinguantur, immo vero genere.

Insuper languens delirauerat die quinta; deliria vero adiuuant ad motus phisicos edendos, ergo motiua facultas thoracis non erat lapsa pro motu, immo debuisset delirium adiuuare ipsum motum, sic videmus experientia quotidiana multos prope mortem existentes, vehementissimos edere motus ratione inflammationis cerebri.

Mercurialis varias reddit rationes, & causas, vel quia mens, & imaginatio nihil operabantur, aut
quia

Probabi-
lis opini-
o
Mercur.

quia instrumenta scilicet musculi, erant impediti, propter siccitatem, aut fortasse quia thorax illustratione cerebri uidebatur esse orbatus, ut inde sequeretur mutitas; sed rationes istæ Mercurialis sapiunt probabilitatem.

Opin. no-
stra ve-
rior.

Nos autem asserimus mutitatem consecutam fuisse, propter natiui caloris influentis extinctionem; omnia siquidem animalis opera si ad animam siue ad naturam pertineant, omnia calore indigent, tanquam primo animæ instrumento simul cum spiritibus, quæ doctrina uerissima cum sit existente influente calore fere extincto, qua ergo uiderentur musculi linguam mouere, atque articulare? quod comprobatur ex eodem Hyppocrate ubi habet, totus frigeat, liuescebat, neque calor poterat euocari foras, euidentissima quippe signa extincti caloris, aut proximi extinctioni.

Sudores frigidi.

Euacuatio hæc sudoris frigidi morbi pernitiem ostendit, quod prognosticum inter aphorismos collocauit Hyppocrates quarto aphoril. 37. & 38. si sudores fuerint frigidi cum acuta febre, mortem. Ostendit siquidem tantam esse in corpore animalis humorum copiam, atque multitudinem, ut neque a serui, neque a natiuo possit superari calore, & ea, quæ est in animalis corpore natura, aut est extincta, aut etiam proxima extinctioni, & quamuis cutis frigida

frigida sit; quæ vero sub illa sunt, comburuntur: hæc Gal. in comm. 3 7. quartæ particulæ.

Extrema liuescebant propter caloris extinctionem. Die sexta periit.

Temporis huius meminit Gal. in comm. dubitat duo; primo, qua ratione die sexta, non autem die octava, aut prius; secundo, quare die pari?

Ad primum Respondetur, quod si Philiseus fuisset validioribus viribus, die octava periisset, si usque ad illam diem morbis fuisset extensus, & signa, cæteraque symptomata non fuissent adeò læthalia; etenim cum tertia, aut quarta die urinas nigras reddidisset, aperte demonstrabat morbum cachoetem, fudores deinde consecuti frigidi, atque stillicidium sanguinis ostendebant, exitiosam mortem esse in propinquo.

Quantum ad mortem die pari accidentem, Respondetur cum eodem Galeno, quod quotiescunque dies quartus est sicuti tertius, graua habens symptomata in morbo acuto, iudicium breue est expectandum iuxta pares dies; & quoniam accessiones erant affligentes diebus paribus, propterea diebus paribus afflictio est maior, & mors necessario consequitur, & Hyppocrates quasi rei nouæ, atque circa actum consideratione dignum, nouam proponens doctrinam, atque obseruationem dignam, & perpetuo tempore memoriæ mandandam, dixit, accessiones erant diebus paribus. An autem virtus ma-

Tior

ior habebitur in paribus, an imparibus diebus, controuersia peculiaris proponetur.

Respiratio Magna rara quasi reuocanti similis.

Respiratio magna rara videtur, esse nuntia delirii, & reuocanti similis, quasi dicat, vt recordanti, & quasi agro obliuiscente, aut nesciat cohibere, aut a qua partes sciat auspicare, hec docet Galenus in commento.

De perpetuis symptomatum in historia Philisci examinandis.

*Notum:
atq; diffi-
cile proble-
ma exa-
minati.*

Notum videtur Hyppocrates proponere problema. Vnde est, vt defuncto agro symptomata videatur recensere notia, quæ aut poterat in historia progressu recensere, aut in calce eiusdem: sed mirum quilibet videri poterit, & non paucam, eddit admirationem, defuncto agro noua examinare, proponereque symptomata. Porro consideratione digna proponitur difficultas, quam neque Montanus, neque Vallesius considerauerunt, vii. alioquin historiis epidemialibus apprimè clarissimè.

Mercurialis libauit hanc difficultatem, dixitque, aut vanum, aut superfluum fuisse repetere de respirationis latione, aut quod Hyppoc. ceteri quoddam calamo scribens, fuit oblitus.

*Lapsus
Mercur.*

Sed miror Mercurialem, qui omnia vidit, pauca

tamen

tamen fuit contemplatus, & tanquam index libro-
rum omnium observatur ab omnibus, fortasse Hyp-
pocrates erat oblivione redarguendus, primus me-
dicinæ parens, qui omnia adinuenit, omnia nouit,
neque repetitione aliqua diminuta, aut immodera-
ta poterat redargui; immo in ultimis verbis huius
historiæ magna ingenii diuinitas observatur.

Mea tamen est opinio, diuinum senem post nar-
ratam historiam respondisse tacitæ obiectioni; nam
cum dixisset, perit die sexta, posset aliquis dubitare,
ac petere, quare tam citissimus morbi euentus; et
enim præcedens febris acuta, sudores ab initio, lin-
guæ ariditates, sitis, urinarum nigrities pluries repe-
titæ, sanguinis stillicidia, hæc & alia similia acutiem
certe poterant demonstrare simul cum copia hume-
rum, atque prauitate eorumdem; sed euentus perni-
tiosus die sexta factus, hoc poterat dubitandi locum
legendibus tribuere; huic ergo tacitæ obiectioni
Hippocrates quasi respondens ait, spiritum fuisse
rarum, & magnum, lien in tumorem intumuisse,
quasi vellet dicere, euentum fuisse citissimum, & per-
nitiosum; quoniam languens duo petiebatur infla-
mationum genera; alterum in cerebro, alterum in
liene, & per consequens obsessus duplici abscessu,
altero in cerebro, altero vero in liene prope cor exi-
stente; miror quousque perdurauerit usque ad diem
sextam; debebat siquidem perire die quarta, non re-
cedens ab Hippocrate lib. 3. de morbis vulgar. com-

*Opin. no-
stra subti-
lior solues
quæsitum.*

*lib. 3.
fol. 14.*

obiguit

T 2 men-

mentario 3.74. vbi Hyppocrates proponit historia phrenitici, qui periit die quarta, delirauit ager perpetuo tempore, ergo erat phreniticus, ex altera parte tumor lienosus quid poterat cordi inferre, nō nisi prauos, igneos, ac malignos vapores, qui ponentes cor in calefacto esse simul cum cerebro consentientes, potuerunt mortem conuocare citissimam, duplici membro inflammatione obfesso cerebro, ac liene; in quo tanta arteriarum copia continetur, vt Galenus clare docet quarto de vlu part. 1. s. atque confirmando subdit sudores perpetuo tempore fuisse frigidus, vtroque viscere existente inflammatione obfesso; semper siquidem fuit febris lipiria, a prima die maligna, qua in re miror Vallesium cecutisse, qui censuit si febris fuisset maligna, tunc non fuisset frigus superueniens, sed pathognomonicum; sed peccato manifesto videtur errare, siquidem sudores perpetuo tempore fuissent frigidi; ergo non poterat esse cum partium caliditate. Insuper tam cerebrū, quam lien patiebantur duo genera inflammationum, ergo non poterant partes semper frigere existentibus duobus visceribus inflammatis, cachochymia ergo fuit febris, & praua. Vt autem doctrina hæc dilucidior appareat, Hyppocrates, & Galenus tertio aphoris. text. primo statuunt, frigus partium extremarum lethale esse signum; in tribus autem casibus absoluit præsentem sententiam eamque limitat Galenus in morbo cronico, in tempore anni, frigido,

Lapsus
Valles.

frigido, & in ætate senili, atque nares, pedes; aures, extremasq; partes esse frigidās, nihil absurdum; accidit tamen aliquando inagnis viscerum inflammationibus, cū quibus continuæ consequuntur febres: frigent enim extrema, & interiora vruntur; fit autem hoc more cucurbitulæ, trahentis humores intus, quæ doctrina verissima cum sit, clarè constat, nō potuisse esse sudores summe frigidos simul cum cerebri, ac meningarum inflammatione, propterea quod cerebri inflammatio vicinas partes igneas reddit omnes; sic videmus ophthalmias in phreniticis caluariam, thoracem, atque partes omnes circum adjacentes, flammeo calore esse affectas. Accedit his omnibus non semper potuisse calorem febrilem intus coerceri, sed in accessionum incremento ad extra febrilem, atque igneum diffundi calorem; in principiis autem diutius frigere partes, & per consequens, non poterant omnia eodem tempore semper frigere, taquam frigus esset pathognomonicum signum; ad quæ confirmanda verba prima huius historię ostendunt: nam aliquando vilus est liber a febre, ergo non fuit omni tempore frigidus, supponentes verissimam Galeni doctrinam, non posse præternaturalem calorem semper in visceribus eodem gradu perdurare, sed foras expandi saltem circa loca, & vacua arteriarū, inflammatis spiritibus. vitilibus intensiori facto febrili calore, quæ omnia non possunt tanquam in clibanos intus coerceri, sed fo-

ras irruens saltim ad loca arteriarum receptacula
excrementorum cordis, & per consequens per tem-
porum intervalla adduci observamus, sed de hoc
satis.

*Pu'it.
Solutio
Hyp. non
cognovit
pulsu sed
loco illius
utitur re-
spiratione*

Sed hic dubitaret aliquis, unde est, utram in hy-
storia prima Philisci, quam Sileni, meminerit Hyp-
pocrates respirationis magnæ & raræ? Respondetur,
Hypocratem non cognovisse pulsum, & loco illo-
rum respirationis meminerit, atque in utroque mo-
tu respirationis, & pulsus datur diastoles, & sistoles,
& nulla datur differentia inter respirationem, & pul-
sum; quare inter motum pulificum, & respiratio-
nis, calor vitalis augetur, atq; cōservatur, quare pari
passu inceduntur respiratio, & pulsus; etenim sicut
datur pulsus magnus, & parvus, ita datur respira-
tio magna, & parva; si datur respiratio celer, & tar-
da, similiter pulsus celer, & tardus; finem tamen ha-
bent vnum; distinguuntur tamen ambę actiones: er-
enim diversis gaudent facultatibus; animalis liqui-
dem facultas respirationem diligit, est autem respi-
ratio partim vitalis, partim animalis, partim volun-
taria, partim natura concurrente, semper tamen
consui in doctrina Galeni mixtam esse actionē par-
tim animæ, & partim naturæ. Ad animale ergo
pertinet respiratio, ad vitalem pulsus, distinguuntur,
& secundo ratione instrumentorum deseruietium;
cordi siquidem deseruiunt arteriæ, thorax autem,
musculi, multęque alia partes adiacentes cerebro

158

Super epid. Hypp. expositio.

respiranti homini, primo prognost. 24 & 25. statuit. Hippocrates magnam siquidem habet vim respiratio in morbis acutis vel ad salutem, vel ad mortem terminantibus, qua propter concludendum Hippocratem huius actionis fecisse mentionem, ac si esset motus pulsus, & Gal. in commento. 24. respirationem magnam, & raram esse nuntiam delirii dixit, cuius rei causam reddens idem Galenus dixit, similem esse talem actionem obliuiofo homini, qui nesciat quando cohibenda est respiratio, & quando iterum auspicari incipiunt eandem respirandi actionem. Tertio distinguuntur, quoniam respiratio potest cohiberi, pulsus autem non; sine tamen vno gaudent omnes, videlicet refrigerare, & ventilare, vapores expellere, denique vitalem calorem conseruare, eumque augere.

Lien tumorem patiebatur rotundum.

De figuris tumoris, & abscessus multa essent a me ponenda atque docenda, nisi breuitati studentes, dicamus, abscessus figuræ rotundæ, materiæ cruditatē, massam humorum mixtā, non separatam a natura arguere; non enim erat scirrhus, sed inflammatorius tumor, cum materiæ cruditate multa; non ignorantes, eam salubrem abscessus, figuram esse pyramidalem, ad acutum vergens; quod si aliis sit figuris, sicut rotunda inflammatio duo in se uidebatur continere pernitiola signa: primum quoniam erat in viscere

Signa abscessus, atque tumorum quot sint.

scere nobili intrinseco, scilicet in liene : secundum, quoniam figuram habebat rotundam, non autem pyramidalem, & per consequens abscessus fuit prauus, a quo super orta febris viguit.

De diebus paribus iam in controuersis disputabitur, qua ratione mortem prædicere magis, quam salutem oportet; qua in re non possum non redarguere eos medicos, qui singulis visitationibus singula proponunt prognostica, vt aliquid illorum veritati accedat, nihil veri de tempore, de euentu certo præfagientes, eiusque modo : hoc enim est doctissimi medici arte Hyppocratica digni, certa a primis diebus proponere præfagia, eaque sub certis legibus artis stabilire, euentaque sub tempore præfixo expectando obseruare; sunt tamen non parum redarguendi alii medici, qui morbi simplicis proponentes euentum, perniciosum verentes, de aliquo prauo euentu; praua, ac pernitiola latitare symptomata, carentes methodo, verentur omnia, simplicemque morbum formidant, innixi malæ intelligentiæ Hyppocratis aphoristicæ; iis, quæ præter rationem eueniunt, fidere non oportet, neque timenda sunt mala, quæ præter rationem eueniunt; quare interdum fidendum, interdum non fidendum, ad prognostica tamen certa facienda, quot sint necessaria, alibi dabitur occasio commodius docendi, præter ea, quæ neoterici scriptores, vt subtilissimus Argenterius, & alij, literis tradiderunt.

Methodus

Methodus curandi hunc affectum cum auxiliis. Cap. XXXII.

Laborauerunt ante nos, qui prouintiam hanc susceperere enodandam, ut aliqua docerent de modo curandi languentes Hyppocraticos. Nos vero quoniam ab initio onus subiuius interpretandi singula Hyppocratis verba, instantibus discipulis, illisque summè petentibus, qui lectiones publicas audiuerunt attentius, illis cupientes satisfacere, & methodum & remedia illi indicata, docere conabimur: cupientes ergo veram methodum medendi venari ad languentes alios relatione habita, erimus coacti multa supponere verissima, quæ enarratis, ac bene declaratis colligenda decreuimus.

Illud in primis supponendum erit, febrem fuisse acutissimam, malignam, atque vndique prauam cum delirio perpetuo, & inflammatione lienis, ergo duo sunt colligenda, primum est, materiam fuisse turgentem. Secundo inflammationem obsidere duo viscera, cerebrum, & lien; cerebrum ratione delirii perpetui; lien, propter tumorem apparentem: in turgenti vero materia reperio humores malignos, & prauos, motos ad viscera nobilia. Secundo materię prauitatem, eiusque venenosam substantiam illi innixam, copia probatur ex sudoribus in primis morbi diebus, ex laboriosis noctibus, ex geminatis

V accessio-

accessionibus, paribus diebus inuadentibus; prauitas vero materiae sursum tendentis; signa euidentissima aderant cerebrum, cor, lien, denique materiae lapsus ad linguam, & quod peius est, nihil natura demandante ad partes euacuationi deditas, sed ad principes solum ad cor, cerebrum, lien; malignorum ergo succorum copia, ac motus videbatur esse magnus, de prauitate simul cum quantitate coniuncta, non est multum laborandum in illa opinione probanda; etenim deliria perpetua, stillicidia sanguinis, urinae nigrae pluries apparentes, furfuraceae, extremitatum frigiditates, lienis, ac cerebri inflammatio, omnia haec, & similia humorum prauitatem testantur. Quare concludendum, febrem Philisici fuisse prauam, & cachoeticam, a duabus sortam, atque conseruatam causis, scilicet a quantitate, secundo a praua qualitate humorum.

Quantum ad inflammationem, arbitror fuisse bilim cum sanguine simul coniunctam, vitellinam, scilicet, & eruginosam, quarum specierum ea est conditio, atque natura, ut quotquot pariunt affectus, eos malignos censeamus, atque cum Galeno asserimus.

Quae si vera sunt sicuti verissima principia, necessarium erit colligere varias indicationes, videlicet, minorandos esse humores, eosdem esse quam primum euacuandos ratione turgentiae materiae ratio, ne vero inflammationis utriusque visceris, reuellentibus,

ribus, deriuantibus, refrigerantibus contemperantibus materiam, immo vero repellentibus in principiis, ne inflammationes potuissent firmari, atque eradicari in visceribus. Arbitror propterea Hippocratem statim accersitum, secuisse venas varias, & vniuersaliores, & minus vniuersales, & remotas, & vicinas, ita exposcente methodo curatiua Galenica primo aphorif. 23. in tribus casibus, Medicum debere mittere sanguinem vsq; ad animi deliquiū, scilicet in inflammationibus, doloribus, atq; ardentissimis febribus, quamuis illius Hippocrates non meminerit.

De pharmaco nulla fit ab Hippocrate, sed folius balani, atque clisteris, vt propterea censuerit Mercurialis abstinnisse propter eorum sumum calorem; vtebatur enim veratro, atque peplio Hippocrates.

Sed dubitatur, fuitne indicatum medicamentum purgans?

Respondetur affirmatiue tum ratione turgentiae materiae, tum ratione synipthomatum prauorum, tum etiam ratione inflammationis vtriusque visceris. Talis enim ac tanta fuit turgentiae succorum colluies, ac prauitas, vt impotens facta natura, eos concoquere, atque superare, morbo maligno, citissimo euentu, eoque pernicioso succubuerit.

Conueniebat ergo pharmacum, sed leniens, vt est manna, succus rosarum perficatum, tamarindi, reubarbarum, & alia simplicium genera.

V 2

Sed

*Contra
Mercur.*

Sed quæ dies fuisset aptior pro corporis purgatione? Arbitror, diem tertiam fuisse aptam ad corporis purgationem, sumpta indicatione a die secunda, sub qua symptomata graua facta fuerunt omnia; propterea tempus magis aptum ad purgationem corporis poterat esse dies tertius; & quamuis dies tertius sit primus decretorius, dies tamen illa tertia fuit quæta languenti; die vero eadem accessio videbatur leuior, quoniam minera, quæ mouebatur, erat quietior eadem die tertia; ergo tunc erat operandum, vt Galenus primo aphorif. 2. 3. sed miror Mercurialem de pharmaco veritum propter morbi faciliem, asserentem, non fuisse conueniens propter facia symptomata prostermentia vires, quare cum essent facta imbecilles, non erat conueniens medicamentum, ne vires magis debilitarentur, propterea quod vrinæ erant crudæ; quod autem vires essent imbecilles, demonstrabant refrigerationes partium extremarum; quare concludit alterantia magis fuisse conuenientia medicamenta, quam euacuantia; etenim quæ spes esse poterat pro hoc languente curando, aut huic morbo similis morbus, quam statim pharmacare?

Sed errasse in multis Mercurialem demonstrabo.

*Argum.
Contra Mer-
curialem.*

Primo, quoniam vires non erant prostrate die tertia, in qua melius habuit, ergo ea die erat operandum. Secundo materia erat turgens, ergo eadem die

die etiam obstante cruditatis in vrinis signo. Tertio scimus in via Galeni quod quo magis durat putredo, eo magis vires debilitantur, ut quarto aphor. 10. quo loco docet in morbis acutis eadem die esse operandum, atque adeo fieri vires imbecilliores in dies, propter augmentum putredinis ad vicina viscera accidentis. Quarto deliria, atque sudores ab initiis demonstrabāt copiam, & malam qualitatem innixam materiam; ergo exposcebat medicamentum ad huius materiam eradicationem: nam poterant firmari in variis partibus, sicut de facto ita fuit; nam erat solis prognosticis derelinquendus, verendo de viribus, & vrinarum cruditate, ut censuit Mercurialis: sed indicationibus curatiuis utendo, eas quam primum prosequi; pharmacandus ergo erat die tertia, non ratione numeri, quoniam dies non indicat, sed ratione novæ mineræ, quæ movetur, & per consequens materia ea die mora, erat benigna: secus dicendum de die quarta, in qua graviora evaserant omnia, atque adeo videre, quomodo se haberent, & sequerentur accessiones febrium iam pharmacato corpore, cuius autem conditionis esse deberet pharmacum?

Respondetur, debere esse magis leniens, quam eradicans, minorans, & ut Arabes dicunt, (Duce Aviceenna) forte debile, eoque magis, cum colluies magna esset in venis omnibus, & inflammatio esset duplex, duo viscera afficiens, videlicet, partem animalem, & lien: utrumque ergo viscus inflammatum

Medicamentum cuius conditionis esse debuisse Filisco.

expo-

exposcebat leniens, ut est manna, tamarindi, cæte-
raque genera simplicium, quæ & refrigerandi, hu-
meclandi, relaxandique, & primas venas expurgan-
di, cum simplicibus sit connata facultas, & parces
dolore affectas leniendi, quæque inflammationem
contrahebant, atque bezoartica appellata auxilia, &
post corporis purgationem approximare, ut omnis
putredo à tota substantia dependens, prohiberetur,
& summus ille gradus antitodis coerceatur cum te-
riaca, bolo armeno, succo limonis, succo citri, succo
fenci, bezoarticis utendo; extrinsecè vero, ut praxis
partenopea nos docuit; oleum Serenissimi Ducis
Ethruxiæ circa regionem cordis apponendo epithe-
mata cordialia, ut empiricorum schola formulâ do-
cet, apud quos legant.

*Controuersia circa historiam Philisci exami-
nantur. Cap. XXXIII.*

QVoniam ea apud peripateticos censenda est
vera opinio, quæ ne dum firmissimis est in-
nixa fundamentis, verum etiam quodlibet
problema soluit in contrarium: absoluta ergo histo-
ria partim narratoria, partim doctrinali, superest,
ut controuersias circa historias contingentes, exa-
minemus.

Con-

Controversia Prima, utrum febris Philisici fuerit Inflammatoria.

in Huic primæ controversiæ a nemine è scriptoribus propositæ, liceat breuiter respondero, febrem Philisici fuisse ardentem, malignam, cum inflammatione lienis: quam opinionem liceat multis comprobare. Primo ex signis ardentis febris; nam 3. epidem. comment. 3. text. 3 4. lingua aruit, sitiuu, calor erat maximus, & si non externus, saltem circa viscera; nigrificantiæ lotiæ apparuerunt deliria, sanguinis stillicidia; hæc de ardenti; de prauitate vero non est in multis immorandum, primo ex sympthomatibus in exeretis. Secundo ex actione lesa. Tercio ex affectu corporis; sudores ergo prima die apparentes vrinarū nigrities, stillicidia sanguinis. Quantum ad actiones lesas animales, vitales, naturales, omnes legimus, atque obseruamus labefactatas. Quantum ad animalem deliria, mutitates, vitiatæ actiones respirandi, accessiones diebus paribus; circa affectum vero corporis, lienis tumor: q̄ autē lien fuerit affectus, breuiter liceat demonstrare: etenim in tumorem fuit elatus, sudores frigidi, partes viridæque frigebant cum liuore; signa quippe euidentissima inflammationis internæ, immo artus orobitum ita celere fuisse, causatum ex lienis inflammatione;

Febris Philisici fuit ardens maligna cum inflammatione lienis.

tionem; lienis enim constitutio sanguinem allicit melancolicū, crassum, faculentum, subtilior tamen fit ope arteriarum, attenuatur; hic autem oritur magna controuersia, & contradictio antiqua in scholis, nam Gal. 4. de vlsu partium. 15. docet, lien nutrir sanguine subtili, & nigro; hepar tamen nutrir sanguine crasso, & rubro, ex alia parte Galenus secundo de naturalibus facultatibus, cap. 9. statuit, in liene contineri sanguinem crassum, receptaculum alioquin feculenti sanguinis ab hepate demandati, quæ contradictio breui negotio terminabitur, si dicamus, verum esse sanguinem demandari crassum. Verum tanta est copia arteriarum, vt fiat magna attenuatio sanguinis, & per consequens quod erat crassum densum feculentum, tenue, subtile, nutrimentale euadat, quæ omnia sunt adscribenda vitali calori vigenti, ope arteriarum in magna copia existentium; memini contradictionem hanc in partenopea Academia inter italos, & Hyspanos fuisse controuersam; sed de hoc fatis. Ad rem ergo deuenientes dicamus, existente in liene inflammatione, cum ibi copia arteriarum reperiatur non exigua; cordi, fuit, communicata phlogosis, quæ, & ardentem simul cum prauitate concomitante partium vicinitate febrem peperit prauissimam.

Difficultas proponitur consideratione digna ex verbis Hyppoc.

Sed miror Hyppocratem euacuationis per secesum non meminisse in hac Historia, oppositum fecit in Sileno, & aliis languentibus, de quibus infra, sed

sed solummodo vrinarum mentione repetita, solummodo flatuosi spiritus, eorumque remediorum, quæ ab arte poterant adiuuari, sicut erant enemata, & augetur difficultas; nam sicut natura tentauit per sudores, per vrinas, poterat etiam per secesum aliquid moliri, quod non fecit, neque Hyppocrates sub aliquo verbo meminit.

Dubium hoc neque Vallesius, neque Mercurialis, neque aliquis è scriptorib. tentauit, ex antiquioribus nemo, quod sanè erat consideratione dignum dubium.

Cui difficultati nouæ diu contemplatus, tandem coniieci, problema hoc ita esse soluendum, ac respondendum, naturam semper tentasse per vrinas aliquid expellere, id quod noxium erat; quod autem hoc sit verum, euidentissima verba textus ostendunt, postquam pluries fuit facta mentio vrinarum.

Vera, atque adæquataque sit responsio.

Aut Secundo, Respondendum, simul cum calore naturam, & cum spiritibus fuisse adeò oppræssam ab inflammatione lienis, vt natura oppræssa a copia humorum inflammationem parientium, distracta, nihil poterat per sedem expellere.

Tertio Respondetur, subtilissime totam causam morbi fuisse tripartitam, pars vna erat in cerebro, sicut deliria demonstrabant, pars altera erat in spiritibus, videlicet in corde, vicinisque partibus, sudores, & partes refrigerata indicabant. Tertia erat ma-

Subtilissima ac noua solutio tertia.

X ligna

ligna, corruptaq. materia in liene coercita, inflammationem gignens atque fouens, quæ omnia cum sint verissima ex Hyppocrate collecta, eiusque verbis, quod poterat natura distracta ratione loci inflammati, rationi foci putredinis, & aliarum causarum dictarum, nihil potuit moliri per secessum: avara ergo reddita fuit natura per secessum aliquid tentare, causam morbi expellendo, quod non potuit vt diximus.

*Controuersia Secunda, Virum liceat enemati-
bus vti in augmento accessionis.*

Primo. Et videtur quod non, primo, quoniam distrahitur natura in actione phisica, dum mediante calore nativo agit supra causam morbi; ergo.

Secundo. Secundo quoniam magna fieret commotio, & agitatio in malsa humoralis, & longum tempus expoleret, & spatium, neque potest sequi naturæ commodum, ergo non debet medicus rationalis vti clystere in augmento febrium, immo vigente illa.

Contrarium legimus apud Hyppocratem die secunda clysterem, qua die omnia euaserant grauiora; ergo non est dicendum in die quietiori declinante febre; Secundo, quoniam enemata non pertingunt ad ieiunum intestinum, vt habet Gal. 13. libro methodi, cap. 17. & quamuis quæstio sit antiqua in scholis, ad quam partem enemata pertingant;

gant; dicimus tamen, nos posse etiam vsque ad ventriculum pertingere, quamuis violenter, vt 3. de sympthomatum causis primo; immo vero vsque ad partem concavam iecoris, vt quinto methodi. 1. 1. & 13. lib. methodi cap. 15. quæ si vera sunt, quare Hypocrates iubet in die molestiori enemeta esse iniicienda, cum causam morbi non pertingant? quam difficultatem cum vidisset Mercurialis, tranquillam noctem habuisse languentem a clisteri iniecto, & vapores a fecibus eleuatis sursum, fuerunt remissi. Quare noctis sequentis quietem tribuit Mercurialis clysteri iniecto, immo admiratur Hyppocratem, qui nihil superflui annotauit, neque aliquid omisit necessarii, sed solius clysteris meminit, & hoc fuit ab Hyppocrate notatum tanquam remedium multum conferens; sed hæc opinio est imaginaria, neque aliquid sapit veritatis; etenim ea die mouebatur minera maioris afflictionis, & minere cum essent duplices, altera pessima, & maligna, altera vero minor, qua ratione clyster multum contulit, si nihil excreuit; etenim Hyppocrates debebat munisse alicuius rei excretæ ope clysteris. Conferentia ergo a clysteri vndenam originem traxit, debebat profecto Hyppocrates mentionem facere, aut bilis torridæ, vel eruginosæ tanquam causæ morbificæ fouentis morbum. Conferentia ergo illius diei meo videre, non erat adscribenda clysteri, immo neque fecum eductio poterat languenti asserre conferentiam ef-

Quies noctis fuit causam a clisteri ex Mercur.

Imaginaria sententia Mercurialis.

X 2 fatu

fatu dignam, cum cepisset morbus leuissimus, atque
vndique læthalis, eoque magis, quoniam, vt idem
Mercurialis dicit, clisterem fuisse blandem, & mol-
lem, quasi lenientem, & verbum grecum dicit cli-
mate, scilicet clysterulo vtens; qua ergo ratione po-
terat enema adeò leniens conferentiam inducere
languenti, præcipue cum nihil subtraxerit morbi-
ficæ causæ, & humoris, naturam habens lenientem,
& excretionis nullæ fuerit facta mentio, ergo dicen-
dum melius habuisse vesperi, & conferentia ex parte
fuit secuta, saltem intentionalis ex natura rei neces-
sario debebat sequi conferentia saltem apparens ea-
die, quoniam minera uidebatur esse benignior; vt
autem questioni huic uideamur satisfacere, & quæ-
situm omnino solacere;

Respon-
dis ad-
quæ quæ-
sitis.

Sit prima Conclusio.

Existente minera putredinis in primis viis, pos-
sumus vt libenter enematibus, ratio est euidentissi-
ma, quoniam iniecta per aluum facili negotio
morbificam causam foras alliciunt, atque trahunt.

Secunda Conclusio.

Existente minera putredinis in spiritualibus viis,
& calore multum fatigato, medicus rationalis non
debet distrahere physicam actionem a causa morbi,
virium iactura existente magna.

Tertia

Tertia Conclusio.

Enemata aut sunt lauantia seu lenientia, aut eradican-
tia, & acria, tunc asserimus posse lauantia, &
lenientia conuenire, acria vero non; ratio est, quo-
niam totum genus venosum turbatur, non sine ma-
gno virtutis detrimento, caloris distractione, ac di-
minutione.

Quarta Conclusio.

Modus inediendi Hyppocratis fuit dubius, &
probat, quoniam adeo symptomata apparue-
runt die secunda validissima, vt ea tentauerit ea-
dem die lenire, aliqua euacuatione facta per seces-
sum; sed notum iam erat diuino Seni, internos, oc-
cultos, ac putridos humores, leniente enemate, non
posse educi. Quare concludendum, quæ secuta
fuere mitiora, non esse adscribenda enemati inie-
cto, quoniam nihil eduxit, sed minora benigniori,
quæ die sequenti erat mouenda: ex necessitate er-
go sequela, atque ex motu materiae conse-
quentis benignioris, necessarium erat
apparere benigna, eadem die se-
quenti: hæc pro Con-
itauerit
secunda suffi-
ciant.

De

*De Inconstantia vrinarum, Controuer-
sia tertia.*

Adeo frequens fuit facta mentio ab Hyppocrate vrinarum, vt interdum nigras obseruauerit, interdum melioris coloris, interdum cum nubibus, interdum more geniturę ibi existentis, in dispersa substantia non residente; quo fit, vt in dubium possit reuocari; si enim causa morbi erat genita a bilioso succo adusto, aut vitellino, aut eruginoso, atque adeo humor erat vnus vniformis; ergo vrinae debebant apparere sub vno eodemque colore perpetuo tempore: cui accedit secunda ratio, & fortior, nam supponentes, febrem fuisse lypiriam, seu malignam ardentem, quę habebat originem ab inflammato liene, igitur vrinae, aut debebant apparere perpetuo tempore crudę, & aqueę, calore conuocato ad viscus inflammatum, vt superiori Controuerfia prima demonstraui; aut igneę, & subrubrę, propter calorem in venis igneum contemptum; causa siquidē erat ignea torridę bilis, febris erat ardens, itaque tā ex morbo, quam ex causa, color debebat apparere igneus, & flammeus in vrinis, quibus rationibus posset in dubium reuocari; vndenam tanta vrinarum diuersitas, atque differentia? Tertio confirmatur ex eodem Hyppocrate; nam lib. 3. epidem. com-
men.

men. 3. 77. in hystoria Periclis, dicit, fuisse affectum „
 febre acuta, lienosus erat, siti vexatus cum dolore ve- „
 hementi, minxit vrinas multas, crassas, & albas, vri- „
 næ non subsidebant, deinde vrinas crassas cum sub- „
 sidentia, affectus tamen erat in liene cum dolore ve- „
 hementissimo, & febre acuta, lotia tamen erant tur- „
 bata, crassa, & alba, quæ tamen apparuerunt in ca- „
 su Philisci, duplici morbo affecti, acuta scilicet, &
 maligna febre, cum lienis phlegmone.

Sit unica Conclusio.

In hac Controuersia vbi asserimus, quo magis
 deiectiones sunt variæ, eo magis supponuntur in
 humano corpore dispositiones, succi supponuntur
 prauis, ethorogeneis, quorum natura partim inten-
 dit supra causam morbi, illamque superare, quare
 vix potest rudimenta imperfecta saltem circa colo-
 rem vrinis tribuere; quapropter vrina obseruabitur
 variata, seu vario colore pro prauis, & ethorogeneis
 humoribus; signa quippe euidentissima malæ co-
 ctionis; Vrinæ ergo erant crudæ, & quod peius cum
 furfuraceo sedimento more farinæ crassioris; nam
 hoc dicitur esse prauum: assato enim sanguine, at-
 que inæqualiter colliquis carnibus, id accidere so-
 let, vt 2. prognost. 28. Galenus, & Hyppocrates, &
 nos in verborum ponderationibus, fuimus locuple-
 tissimi; ex qua Hyppocratis veritate bene cognita
 liceat respondere obiectis, suppositum primum fuit
 falsum,

falsum, humorem, scilicet fuisse homogeneum, dico fuisse ethorogeneum, & facili negotio, calorem fuisse distractum ad varia obiecta: sed responsiones clarius patent ex supra narratis.

Verum quoniam omnia sum pollicitus docere cum methodo, propterea sumpta occasione ab inconstantia vrinarum, de inconstantia illarum, & de inconstantia excrementorum, multa docebimus, & primo loco supponendo illam esse optimam vrinam, quæ habet sedimentum album, lene, & equale, apparens per omne tempus primo aphorif. 12. primo de crisibus, & secundo prognost. comm. 13. vsque ad 17. comm. Hyppo. & Galenus, & sparsim alibi Galenus.

*Methodus
de excre-
mentis hic
proponi-
tur.*

Quare sumpta occasione ab vrinis, excrementa humani corporis, quæ solent esse causæ morborum, vel pertinet ad sputum, vel ad vrinam, vel fæces, atque exordiendo ab vrinis, earum varietas, ac differentia pendet ex variis fontibus, aut ex causa materiali vrinarum, eaque esse potest vel remota, vel propinqua; remota, vt alimentum, propinqua, vt humores, partes quorum naturam, quantitatem eorum, vel qualitatem, vel quæ sunt primæ, secundæ, vel terciæ qualitatis, aut pertinent ad motum humorum, illi vero mouentur, aut rapido motu, aut attracti, vel depulsi ad vrinarum loca, diuersitates vrinarum generant; vel pendet varietas ex morbo venosi generis, scilicet ex putridis febribus, in quibus

bus putridi, ac fuliginosi vapores, per venas vagantes, massam humoralem inficiendo vel omnem, vel partem, lotia redduntur longe differentia; massa vero humoralis inficitur putredinoso calore, qui cum contineat differentias tres, tres etiam solet parere effectus; aut enim mediocritate gaudens, a nativo parum recedens, mediocria in substantia, in contemtis, atque in colore connato paret lotia simillima fanis; aut recedens parum saltem graduale entitate addita, illa plus iusto colorata reddens, alterata appellamus illa; aut est tanta eius diminutio ab aliqua substantia inimica vitæ, labefactante, ut sit vel extinctus, vel extinctioni proximus: qua ratione dicimus, atque appellamus cruda cocta, & mediocria lotia; quæ omnia ab uno fonte agente, scilicet calore, asserimus dependere; accidit sæpissime misceri substantiam interdum excrementosam, aut cum lapillis, aut purulento corpore, aut cum aliis humoralibus corruptis substantiis, quæ numero quatuor esse possunt, videlicet sanguinea, biliosa, melancolica, pituitosa, quarum natura, vel simplex, & nuda peccat; aut commista in venis; tunc differentia observantur lotia; aut fortasse novus humor de novo motus, novæ putredini paratus, nova generans symptomata, nova, ac inconstantia reddit lotia. Ex hac brevissima methodo liceat breui manu colligere lotia læthalia, sana mediocria, penes calorem, aut superantem, aut superatum, quam doctrinam esse verissimam cum

Y Hyppo-

Hyppocrate. 2. prognost. per multos textus, liceat comprobare, exordiens a tex. 2 6. vsque ad tex. 3 7. eiusdem libri, ad quem poterunt adire legentes, de quibus fatis. Nunc autem conféro me gratia methodi, ad alia excrementa declaranda, in quibus & colores, & consistentias, & egerendi tempus contemplatur Hyppocrates eodem. 2. prognost. quæ omnia de excrementis primæ coctionis proposita incōmoda, demonstrant viciatam esse primam coctionem, a tex. enim 1 3. 2. prognost. super tex. 2 4. deiectiones bonas, ac prauas variorum colorum pauca consistentia, ex frequentia illarum, & in opportuno tempore expellendi, & tandem de exitialibus dicit nigra, liuida, fatida; quorum sane excrementorum varietates, eas omnes dependere ex germano, connatoque partium calore, tanquam instrumento operationum omnium communi.

Quibus omnibus accedunt sputamina pro tertia parte huius methodi, quæ spiritualium partium vitia significant, propterea Hyppocrates primo aphorif. 1 2. si sputum appareat in pleuritide, morbum breuiat, illudque vel liuidum, vel nigrum, vel flavum, vel pallidum, vel purulentum, seu albicans apparere solet; variari ergo solet hoc excrementum penes causam morbificam, eiusque quantitatem, & qualitatem, vel viarum vitia, aut commoda maiora, aut minora; quare concludendum breuiter, omnia numerata excrementa maiorem mutationis partem

rem trahere originem ex caloris actione maiori, vel habetiori, facta in materia, aut omogenea, & etho-rogenea, ut pleuritici dolores, empiemata, peripneumoniæ, denique thoracis affectus omnes demonstrant singula, de quibus satis declarasse arbitror ab urinarum varietate, & incōstantia, sumpta occasione; verum pro coronide controuersie huius tertiæ legendus est Galenus cum Hyppocrate. 4. aphorif. 21. quo loci de varietate excrementorum locupletissimus legitur Galenus.

*De iudicantium dierum criticorum maiori,
aut minori vi, Controuersia
quarta.*

Scio controuersiam hanc esse in scholis antiquā, quibus diebus sit vis maior insita, an paribus, an forte imparibus, arque inæqualibus diebus? cuius controuersie causa, est ab Hyppocrate mota clarissimis verbis, dicens, in casu Philisci, eiusque historia narrata, accessiones erant diebus paribus, quasi vero pares dies multum conferant seu conducant ad morbos iudicandos, & controuersia de vi dierum iudicantium pendet etiam ex Hyppocrate, qui quarto aphorif. 61. febricitantem, nisi diebus imparibus homines febris dimiserit, solet recidiuare; impares ergo sunt, qui iudicant, textus hic scholam

Y 2 medi-

medicorum turbavit omnem; propterea Galenus, qui omnia vidit, fuitque contemplatus singula, in commentariolo illo duo dicit; primo aphorismum hunc esse dubium, an sit inter aphorismos collocandus, & Hyppocrati adscribendus: secundo docet, per impares intelligendos esse iudicatorios; quæ sane doctrina probatur, propterea quod videmus die quarta, 14. 20. 40. morbos terminari; quare concludit per impares intelligendos esse iudicatorios. Vallesius lib. 10. controuers. cap. 10. subripiens a conciliatore viro omniscio, laborat multum, vt reddat rationem diei decimequartæ, quam dicit esse paræ, aut imparæ: similiter de die vigesima, eodem modo philosophatur; qua propter video hominem citra rationem afferre suam opinionem, circa difficultatem hanc, sed solummodo laborando in computatione paræ, aut impari, sed vim difficultatis non tangit, etenim si vis tota dierum posita est in imparibus diebus magis, quam in paribus, seu aqualibus, cur Hyppocrates, quarto aphorif. 36. loquens de euacuatione sudorifica, sudorificam dicit bonam esse die tertia, quinta, septima, & sequentibus; quod si sudorem consequatur tolerantia, tunc boni sunt sudores; quando vero non recidiuam, seu morbi longitudinem, seu laborem significant, labor vero, & recidiua pendent, quoniam non est factum bonum iudicium; siue ergo dies sit par, siue impar, parum refert, ad quod confirmandum adducor ex Galeno

*Lapsus
Valles. in
computa-
tione die-
rum. criti-
corum.*

leno, qui quarto de acutis, 68. super verba Hypocratis, & si paribus diebus superuenerit melius) in iudicatione autem perniciosum, nisi sanguis multus abundauerit per nares, per sedem, per abscessum cum doloribus hyppocondriorum, ad crura: coctis autem his, urinae apparent crassae, & albae, Galenus huius rei recordatus, docet, si praedicta symptomata diebus paribus superuenerint, non continuo, ex his dicere melius, quemquam dixerit; neque enim si pares fuerint, intueri oportet, sed si fuerint iudicatorii dies, nempe quarta quae par est, & ipse ex ordine paulò ante maximam habere facultatem asseruit, multaue alia contemplatur loca Cardanus in contradictionibus medicinalibus, quamuis in aphorismis aliter sentire videatur. Nos autem utilitati studentes, ac breuitati; quaestionem hanc non intendimus determinare cum astrologicis, quoniam esset extra limites tractationis nostrae, atque in longum protraheretur controuersia praesens; sed magis credendum Philotheo graeco, quem praeter Galen. in aphorismis neminem veneror, dico sententiam illam 4. aphorif. 61. esse intelligendam de morbis peracutis, quorum terminus dicitur esse dies septimus, & tunc si quae crises sunt in paribus diebus, perficiuntur; haec arbitror posse sufficere, quantum ad praesentem controuersiam per conclusiones, & capita; scimus enim, qui controuersias ediderunt medicinales, ut Conciliator, Cardanus, Vallesius,

uniusquisque

&

& alii esse nobis locupletiores, sed transfero me ad quintam Controuersiam.

Controuersia quinta, utrum stillicidium sanguinis die quinta apparens, fuerit prauum signum?

Controuersia hæc quinta apud Galenum videtur certissima, ideoque disputatione egere non videtur, dum in commento præsentis semper signum perniciosum dicit esse; nos vero, qui singula verba examinanda fuimus polliciti, in controuersiam proponentes, illam examinatione indigere iudicamus.

Et videtur, quod non, ex Hyppocrate, quarto aphori. 74. ubi habet, quibus speratur, futurum abscessum ad articulos, abscessu liberat vrina multa crassa, & alba reddita, qualis in febribus laboriosis quarta die, quibusdam exire incipit; quod si ex naribus etiam sanguis profluxerit, breui admodum solutio fit: ex hoc textu colligitur, non esse tantæ pernicipi, quarta, vel quinta die apparitionem sanguinis.

Secundo ex Galeno, qui eodem commento 74. quibus maior caliditas materiam subleuat, aut sanguinis profluium patiuntur, vel parotides, sequitur, breuem esse morbi solutionem, ergo sicut parotides collocantur inter euacuationes crticas, ita etiã sanguinis

sanguinis profluvia; in vtrisque vero assignat diem criticam quartam, vel quintam, cuius rei reddit rationem Galenus dicens, subleuante calore materiā sursum; apparitiones ergo sanguinis sunt bonæ ex Galeno.

Tertio laudat Hyppocratem in hoc tex. in febribus laboriosis; sed hæc nedum laboriosa, immo acuta, & mali moris, quarto ex Hyppocrate, & Gal. 3. prognost. 2. quo loco assignat quartam; & quintam diem terminum perniciosorum, & salubrium morborum; non est ergo inconueniens, saltem si natura tentet euacuationem morbificæ materiæ per nares. In hac controuersia circa actum practicum erimus prolixiores. Propterea sit

Prima Conclusio.

Stillicidium sanguinis est symptoma perniciosissimum: probatur ex Gal. primo prore. commentario primo, commen. primo, vbi habet, quod absoluta morbi malitia significatur ex stillicidio sanguinis, quarta die, vel quinta apparente. Secundo rei, quæ expellitur; tertio ratione quantitatis: quarto ratione qualitatis; quinto ratione loci: sexto ratione temporis, quæ doctrina, & rationes demonstrantes ne videantur paradoxæ legentibus, liceat clariori stylo illa patefacere.

Quantum ad Primum tentauit natura expellere alios humores sibi inimicos; quos vero humores familiares

miliares parit, eos retinet, sed non expellit; ergo expulsiō ratione substantiæ est pernitiōsa, & praua.

Quantum vero ad secundum, ratione quantitatis; etenim effusione facta ipsius sanguinis copiosa, videmus febres, & morbos terminari ad bonum, citissima euacuatione facta critica; sic videmus stillicidia sanguinis; via ergo irritamēti, punctiōis, & vellicatiōis natura expellit illa, qua propter tantillam sanguinis portionem nō esse sufficientem naturam exonerare, veluti a sarcina, nemo in via Galeni negare poterit; copiosi siquidem sunt humores in venis contenti, quos natura intendit foras detrudere, causam morbi expellendo, quod non potest præstare; id ergo videbitur pendere ab ea causa irritante humores, in venas contentos, via grauaminis coacta natura.

Quantum ad tertium ratione qualitatis, vitium erit; etenim non formam sanguinis, sed adustissimi meri vergentis ad nigrum, seu ad adustum; flammæ ergo supponit calorem, massam sanguinis comburentem.

Quantum vero ad locum spectare videtur, repugnantia est ratione loci, tunc enim fiunt perfectæ crises, quando loca sibi debita a natura sunt dedicata, per quæ causa morbifica expellitur: quamuis enim locus esse possunt nares, talis enim ac tanta causa morbifica, qua ratione poterit expelli per nares, guctam vnam, vel alteram expellendo sanguinis, illud

Iud in memoriam reuocantes in via Galeni, venas multa receptacula excrementorum recipere, illeque vel ad habitum corporis demandant, aut ad loca vinarum, aut per secessum, denique totus habitus corporis per vias vrinæ prugatur, vt quarto aphorif. 69. Galenus. Ex quibus clare colligitur, vt cum loca varia sint destinata a natura, primo aphorism. 21. semper naturam imitando vias proprias sibi destinatas pro euacuationibus faciendis, vt Hypp. aureis verbis dicit, quo natura vergit, pro expurgatione illorum adenes, epigloctides, vares, aures, sunt emunctoria cerebri, vrinæ expurgant vtrâque partem hepatis, intestina, quæ in Ventriculo, omento, pancreate continentur, excipiunt, vterus in mulieribus receptaculum est omnium, axillæ, quæ demandantur a vitalibus partibus recipiunt, quæ si veræ sunt, sicut verissimè ex doctrina Galeni clare colligitur, stillicidium sanguinis symphoma esse ratione loci.

Possit & secundo appellari symphoma ratione temporis, sed sanguis solus hac lege videtur esse donatus, vt etiam incipientibus morbis foras expelli nulla expectata coctione noua, sicut humores exposcunt. Cæteri tunc verò ex opposito bonam, ac salubrem asserimus, quando copiosam videmus, quamuis in principiis, prauum tamen symphoma semper erit stillicidium in morborum initiis, vt loco citato Galenus luculenter affirmat.

Z

Secunda

Secunda Conclusio.

Effusiones sanguinis sunt saluberrimae, atque criticae evacuationes morbos terminantes in primis diebus; ratio est evidentissima duplex, tum quia sanguis non expectat coctionem; tum quia omnes humores simul cum sanguine ducuntur. Quare non magis unus humor, quam alius foras detruditur, sed omnes uniformiter, uniformes foras expelluntur, attractis humoribus ad cerebrum, ibique effervescentibus ad venam illam, quae appellatur torcular; depraessis omnibus effusio cruenta observatur criticante natura per nares. Verum illud circa actum practicum observatione dignum notandum est in effusione sanguinis per nares, medicos rationales observare debere catissim, quam latini scriptores, duce Galeno primo aphorism. 20. partium rectitudinem appellant; propterea existente laesione in hepate effusione facta ex nare sinistra, est insalubris, sicut ex opposito existente inflammatione in liene effusione facta ex nare destra est morbosa, quibus conclusionibus sic propositis liceat ad argumenta supra ducta facili negotio respondere, argumenta omnia supra ducta tam Galeno innixa, quam rationibus comprobata, sunt intelligenda de effusione sanguinis, ut supra adductae rationes, & loca comprobaverunt. Haec de historia Philisici docuisse satis arbitror, tum quantum ad essentiam morborum omnium,

quibus

quibus uidebatur affectum, tum quantum ad loca
ac vitiatas partes, tum quo ad examinationem sym-
ptomatum, verborum ponderationem, nouas,
quas disputauimus, controuersias, & disputationes,
in quibus omnibus satis ieiunos, & legimus, & vi-
demus scribentes, & quoniam medicina nouis sem-
per perficitur obseruationibus, sub hac die, in qua
historiam examino, ac perficio, nouus mihi submi-
nistratur casus, obseruatione, atque admiratione in-
credibili dignus, & tanquam rem inauditam a mul-
tis fortasse paradoxam notabimus verissimam, nos
autem verissimam historiam proponemus, sumpta
occasione a stillicidio sanguinis Philisci. Cum essem
conuocatus ad iuuenem iuris prudentia eruditissi-
mum, atque doctorem, curis, & sollicitudinibus ne-
gotiorum satis versatum, nomine Valerium, de Va-
leris ex castro veteri, hic annum agebat vigesimū,
qui febre fuit correptus acutissima, in cuius obser-
uatione duo ad erant nostrae tempestatis viri excel-
lentissimi, Quintius Bon, Ioānes Archiater, & Lati-
nus Tācredus philosophiae professor primus, pro cu-
ius iuuenis consilio, eiusque salute cum essem con-
uocatus, atque aacerfctus, rem & admiratione, &
contemplatione dignam inueni, quam nunc recen-
sebo, iuuenis sanguinem expuebat in maxima co-
pia, eiusque iuuenis mictus erat cruentus in quanti-
tate effatu digna, per secessum magnam sanguinis
copiam effundebat, nares stillabant sanguinem, im-

*Hist. nota
tur hic ad
miracione
& contem-
platione
digna.*

mo vero proflua, & denique tota cutis erat suffu-
 fa infinitis exanthematibus latissimis nigricanti-
 bus, denique effusio sanguinis apparebat per totum,
 cepimus in consilio inuestigare causas emanationis
 sanguinis per regiones omnes, quænam esset vera,
 ac legitima tam cruentarum excretionum, & ratio
 difficultandi erat eidentissima; etenim cum natu-
 ra esset auara tam prætiosi nutrimenti, ope cuius
 partes principes, & operantur, & vigent, posset sane
 natura criticando per vnam solummodo regionem
 effundere sanguinem; sed vt per omnes regiones san-
 guis in maxima copia emanet, rem sane, vt dixi,
 tanquam nouam, & casum rarum, in corpore raro,
 in præsentī historia recolere censui, atque in contro-
 uersia fuit reuocatū, an esset pharmacædus iuuenis?
 & cū affirmassent seniores, mea fuit opinio negan-
 dum fuisse pharmacum, idque aut leniens, aut ad-
 stringēs, nulla ratione erat indicatum; leniens non,
 nam propter relaxationem, magnam, & venarum
 apertionem, cohibens, neque multum adstringens,
 ne grumosa cruenta substantia intus retenta cor-
 rumperetur, putresceret, ac iam venenosam transiret
 substantiam, atque mecum ipse contemplatus in
 via Galeni dum cum præstantissimis medicis con-
 fulerem, conieci pro sanando iuvene, vitæ genus in
 via Galeni esse primo loco contemplandum, a quo
 methodus medendi morborum omnium, præser-
 tim huius pendebat origo.

Conieci

Conieci mecum ipse in toto magnum, atque igneum vigere calorem, & tanquam cauma in venoso genere contineri inde ex variis negociis, curis, ac sollicitudinibus pro iuris prudentia negotiis adimplendis, tota massa sanguinaria erat adusta, excalesfacta, ebulliens, & cuius calore orificia venarum debilitata, rarefacta, aperta denique fuerunt in toto, rem sane ut dixi prius admiratione, & speculatione effatu dignam, iterum repeto, quem sane languentem si Hyppocrates vidisset aut Galenus obseruasset, locupletissima edidisset commentaria. Nos vero interpretis gerentis munus. hæc gratia Philisci recensere volumus.

Ad rem ergo devenientes decreui in consilio esse iuuenem summe alterandum cum potionibus frigidissimis, ex quibus massa sanguinea ex parte contemperaretur, feruor remitteretur, biliosa substantia ibi commista, & tandem in crassato sanguine saltem exigua, & si non fortissima, oriretur in orificiis venarum obstructio, supponendo fuisse minoratum sanguinem pluries; erat. n. secta vena quater, vel quinquies, & quoniam languens sæpe in hypochondriam incidebat, vitali calore deficiente ex immoderata sanguinis effusione per totum, cibis euchimis, seu multum nutrimentalibus, determinauimus pluries in vna die esse nutriendum, ne virtus laberetur, atque concideret. Placuit sententia mea sociis, qui omnes fuerunt eiusdem voti, corpus esse summe

Cui morbo liceat alterare immoderato modo.

summe alterandum exhibendo potum aqua gelida
in maxima copia, ex quibus potionibus excretiones
cruentae fuerunt remissae; tandem post aliquos dies
exhibito leui pharmaco compimente ex reubarba-
ro, mirabulanis, & infusi ros. conualuit.

Historia secunda Sileni.

Cap. XXXIII.

Silenus, qui in Platamonis adibus, prope filios
Eualcidis, habitabat, ex laxitudinibus, pota-
tionibus, & exercitationibus intempertis,
ignis corripuit, cepit simul ex lumbis laborare, &
capitis grauitate tenebatur, collumque contende-
batur.

Prima die aluus biliosa, mera, spumosa affatim
multa reddidit. Urina nigra, in qua nigra subside-
rent, sitibundus erat, lingua arida, nocte nihil dor-
miuit; altero die febris acuta, recrementa plura, te-
nuiora, spumosa, urina nigra: Nox grauis, aliquan-
tulum delirauit.

Tertio cuncta ingrauescebant, praecordiorum
contentio submollis, utrinque promissa ad umbili-
cum, aluus tenuis, subnigra, urina turbida, nigra,
noctem infomnem duxit, multa verba, risus, can-
tus, moderari sibi non potuit. Quarta die eadem
erant. Quinto deiectiones mere biliosae leues, per
quam

quàm pingues, vrina tenuis liquida, pauca mente „
 construit. Sexto caput parum sudauit, extremitates „
 algebant, huiuscebat multum, se se iactauit, alius mi „
 hil excreuit, vrina restiterunt, febris acuta. Septima „
 die obmutuit, extrema partes non amplius reddi „
 derunt ad calorem, nihil minxit. Octauo frigidus „
 toto corpore sudor, papulae cum sudore rubentes, ro „
 tunde, parca varis similes permanebant, nec absoes „
 sum efficiebant, alui irrationes paruae, stercora „
 tenuia, veluti cruda, multa cum labore reddebatur, „
 vrinam reddebat, cum dolore mordacem meram, „
 aliquantulum resumebat caloris, somni tenues, & „
 quasi sopores, obmutescibat, vrina tenuis liquida, „
 Nono nihil mutabatur. Decimo potum non su „
 mebat, sopore tenebatur, & somni tenues, similia al „
 ui excrementa, minxit multum, quod sub crassum „
 in matella euadebat, quod subfidebat, erat simile fa „
 rinae crassiori album, extrema membra iterum tri „
 gebant. Vndecima obiit, a principio hic vsque ad „
 finem spiritum magnum, & ratum abiit, praecor „
 diorum perpetuam palpitationem, annum agebat „
 circiter vigesimum.

Postulat Hippocraticus ordo, vt declarata pri „
 ma Philisci historia, secundam percurramus, in qua „
 nihil recedendo a more primo intentionem obser „
 uabimus. Secundo diuidam illam. Tertio verba „
 ponderabimus. Quarto multa controuersia erunt „
 diluende.

31033

Qua-

Quantum ad primum intentio Hyppocratis est in hac historia declarare quantæ perniciæ sint, atque etiam prauitatis morbi, qui ex cruditatibus dependent, exemplo Sileni.

Diuidi potest præsens historia in varias partes; in prima assignat causas procatarticas huius febris acutæ, videlicet intempestiuas exercitationes, atque cruditates; in secunda parte proponit symptomata huius febris, præsertim diarream, & omnia pertinentia partim ad actiones læsas, partim ad excreta.

In tertia parte agit de symptomatibus ad habitum corporis pertinentibus, dum de papulis, variis, & aliis loquitur Hyppocrates.

In quarta parte prælagendi ratio viger, dum de obitu die vndecimo, facto tanquam de die impari.

Quantum ergo spectare videtur ad primam partem, febris acuta habuit ortum, tum ex exercitationibus, tum ex cruditatibus: faciunt tamen ad negotium magis cruditates, propterea quòd cum multum potasset, exercuit seipsum plus iusto, cepit corpus laborare laxitudinibus, per quæ sunt dispositiones præuiæ ad futuros morbos, sub quibus laxitudinibus corpora appellantur neutra decidentis, dum ab optima illa sanitate decidunt in morbos; scio me multa posse docere de speciebus laxitudinum, cum Hyppocrate, & Gale. 2. aphorisi quinto, & Turisano lib. 3. artis medicinalis super text. 12. quarum species sunt tres, phlegmonosa, scilicet tensiva, vlcerosa. Vlcerosæ

cetose siquidem laxitudinis causa est humor subtilis, & mordax, pravi videlicet cibi; tenuis vero laxitudinis causa esse dicitur copia ciborum crudorum, & suecorum, qui pondere suo partes, musculos, & venas grauant. Apstemosa, seu ulcerosa tandem dicitur, quæ utcumque continet copiam humorum cum mala qualitate coniunctam. Quartam admittunt Arabes, Duce Auicenna, quæ appellatur arefactiua, ut Turisanus de hac re est locupletissimus libro tertio, artis medic. super tex. 12. causatur autem hæc ex immoderato exercitio & appellatur arefactiua; præcessit enim prius ulcerosa ex copia humorum calidorum, partes sensitiuas totius corporis mordicantium. Laxitudo ergo fuit effectus, & cruditatis & motus inordinati; cum enim multum ingessisset, venæ omnes sunt repletæ copiosis cruditatibus, inde orta est febris acutissima ex eorum egestione, atque ciborum corruptela.

*Lassitudo
arefactiua,
quæ sit
ex opib.
barorum.*

Prima ergo, ac secunda regio fuit repleta cruditatibus; permeantibus ergo illis ad venas internas, atque nobiliores succi crudi, seu cruditates partim attractæ, partim impulsæ vitio vacui viarum, quæ omnia ex motu inordinato post cibum proficisciebantur calore immoderato aucto, quo factum est, ut repletis venis crudis succis, iisdemque putrescentibus, atque poros venarum obstruentibus, putredo fuit super orta insignis, ac febris acutissima, & appellata fuit ab Hyppocrate ignis, neque præterire oportet.

A a

ter

ret Galeni sententiam in hoc commento vbi habet, nam si quis laborando se se ad laxitudinem vsque affliget, patet autem largiter, tunc intempestiue exercitationes subeat, idest vel a cibo, aut vbi tardius concocti fuerint cibi, antequam nutrimentum sit in sanguinem conuersum, hic partim in bilim propter labores, aceruet, partim crudos, & inconcoctos humores ex potu, & intempestiuis exercitationibus, sunt autem morbi hi multo grauissimi, in quibus magna vtriusque colligitur copia: hac habet Galenus in commento huius historiae.

Sed hic dubitat Mercurialis, qua ratione potuit vinum causare febrem ardentem, immo solet causare affectus frigidos, vt paralysim, epilepsiam, ceteraque genera symptomatum frigida; dubium certe puerile est, indignum tali viro; quare colligitur oscitanter legisse Hyppocratem, etenim per potum intelligenda non est potabilis substantia solum, sed etiam esculenta; verum etiam simul intelligenda erat esculenta cum potulenta coniuncta.

*Opin. ve-
rior contra
Mercur.*

Verum dico quid sentio, intempestiuae exercitationes incaluerunt massam sanguinis, neque potus fuit sufficiens causa, vt somniauit Mercurialis, cum textus clare loquatur de exercitiis intempestiuis post cibum, a quibus coaceruati succi crudi inconcocti intra venas attracti violenter, ope caloris venosi generis, praua, ac pernitiiosa peperere symptomata, atque calor putredinalis fuit superortus
vali-

validissimus, existentibus humoribus attractis intra venas, ibique putrescentibus putredine insigni, quis poterat dubitare febrem non fuisse superortam ardentem, flammeam a biliosis succis crudis, adustis præ immoderata exercitatione superortam, sed exposcit ordo, ut ad verba deueniamus.

Prima die cæpit aluus biliosa mera spumosa expellere. Pro cuius testis intelligentia notandum erit, causas procatarticas multum valere ad cognitionem morborum, ut si corpus reperiant aptum ad morbos validiores, atque ad febres putridas generandas, tunc putridæ oriuntur febres; quod si corpus non sit aptum, tunc febres diariæ oriuntur tutissimis firmatæ signis, quæ facili negotio evanescent, accessant, ut tertio prognost. in primis testibus. Verum symphomata prima die apparuerunt læthalia, ut ergo ad textum videar iterum accedere declarandū, ingeniosissimi scolares, quorum gratia, & vestrum, opus hoc & lectiones publicas typis excudendas, petitionibus vestris decreui.

Prima ergo die aluus biliosa spumosa multa reddidit. Arbitror naturam via irritamenti, & symphomatis expulisse morbi causam crudam, atque inconcoctam, conicere tamen possumus cæliacam fuisse ex mixta substantia humoralis; atque cibali corrupta, nihil tamen contulisse nature, immo omnia fuisse prava, ac via symphomatica; fuisse autem cæliacum, non diarream, non disentericum, nec

Aa 2 lien-

lientericum, ea me cogit ratio, propterea quod præcesserat extrema cruditas, dixit Hyppocrates spumosa, & biliosa, mixtus ergo fuit fluxus ex duplici substantia ortus, vtraque tamen substantia corrupta cibali, & humoralis, biliosa, videlicet, an vero fluxus hic potuisset conferre, infra in controuersis disputabitur.

Symptomata apparentia die secunda non oportet ea iterum examinare, postquam in historia prima satis superque fuere declarata, videlicet de vigiliis, de delirio, de urinarum nigredine, de lingue ariditate, ea siquidem omnia, ex intenso, ac flammeo videbantur pendere calore. Sed quæ apparuerunt die tertia, examen exposcunt diligentius præcordiorum, scilicet tentio usque ad umbilicum; ex quibus verbis dubitatur, an fuerit inflammatio aliqua, an inflammatorius tumor.

*Mercur.
opin. exami-
natur.*

Mercurialis fuit huius sententia, neque fuisse veram inflammationem, neque tumorem inflammatorium, sed fuisse insignem obstructionem ex fœcis ortam; nam præcesserat cruditas in primis diebus, quam natura tentauit per secessum; mox retentis excrementis crudis facili negotio fuit super orta obstructio in visceribus naturalibus, propterea Mercurialis admonet Medicos debere cognoscere statum hypocondriorum; nam ibi vis tanta morborum videtur esse insita, sed pace doctissimi viri dixerim, atque præceptoris in Italia primi, tumor ille fuit eni-

*Opi. Mer-
curial. di-
gnatur.*

pelato.

Super epid. Hyppoc. expositio. 189.

pelatosus, immo inflammatio vera & exquisita septi transuersi; etenim signa demonstrabant eidentissima; etenim omnia vergebant ad igneum calorem, partes naturales inflammantem, quæ omnia demonstratiuis liceat confirmare signis, alius primo expulit nigra, vrina nigra, ac turbida, non fuit infomnis, quæ omnia sūt nota caloris interni ignei, & verba textus declarant, tumor erat submollis usque ad umbilicum; erat enim veluti inflammatio, seu ardor cum fluxione, nullus tamen videbatur esse tumor durus, quare concludendum erit esse veluti phlogosim: Sed hic circa verba aliquis dubitaret, an inflammatio esset in diaphragmate, an in hyppocondriis, quæve poterant assignari signa distinguentia?

*Inflam-
tione di-
aphragma-
tis ab in-
flamatio-
ne hippo-
condrii
distingue-
re signa,
quæ sint.*

Respondetur, hanc esse differentiam, quoniam inflammatio si obsidet hyppocondria, apparet tumor, in septo autem transuerso non; tensio ergo apparuit in Sileno subuacua, submollis; quare cum in Sileno esset tensio vacua sine tumore, signum erat eidentissimū, quod inflammatio erat in diaphragmate, non autem in hyppocondriis; hæc autem vacuitas erat extensa usque ad umbilicum; vtraque ergo parum erat sine tumore, quoniam inflammatio erat in diaphragmate, seu in septo transuerso: quare concludendum fuisse inflammationem cum vacuitate sine tumore, & clarius tam delirium, quam tensio demonstrabant adesse inflammationem in se-

011

pto

pto tràsuerſo, quam doctrinam, & Galenus in commento affert, & Hyppocrates in prognosticis docuit prius; dicit enim in fine hystoriæ (perpetua fuit præcordiorum palpitatio) ergo palpitatio illa erat signum obstructionis, immo vero inflammationis interne, ut diximus.

Vrina nigra) De causis huius nigredinis satis superque supra demonstraui in hystoria Philisci, ubi diximus vitio caloris aut adurentis, aut extincti, aut permissione materiæ expurgatæ permixtæ, ut alias disputabimus.

Risus Cantus) Quæ verba ut intelligantur, longam, ac difficilem exposcerent disputationem de sensu horum verborum apud neotericos, & scribentes omnes, in quibus disputabo fusissime in controuersis, dum de risu, & cantu peculiaris proponetur quæstio; sed pergamus ad alia verba.

Deiectiones apparuerunt leues pingues) quæ certa symptomata cum sint in excretis, demonstrabāt copiam præcedentium cruditarum, a quibus orta fuerat febris maligna simul, atque cum esset magna facta adustio in massa sanguinaria excreta, apparuerunt pingua; hoc autem signum est euidentissimum pathognomonicum pestilentis febris ut Galenus appellat tertio Epidem. comm. 3. 56. nam fortis, & vehemens calor ne dum vim habet admirabilem colliquandi humores, sed etiam pinguedinem, & adipem. Verum hic oritur difficultandi ratio

tio

tio, nam tam febris hectica, quam ardens colliquat humiditates; quæ ergo est assignanda differentia inter vtrumque genus?

Respondetur cum Gal. 10. meth. ultimo, excrementa ardentis febris apparere colliquata, vtitur autem Galenus exemplo carnis suillæ super prunas, ex quibus quod colliquatur apparet; secus dicendum de febre hectica, in qua quidquid colliquatur, discutitur, & euanescit, ita vt non sit mirum; si in hecticis corporibus excrementa colliquata non appareant; ratio est, quoniam quod colliquatur, euanescit, secus philosophandum de malignis & ardentibus febribus, a quibus solidior, & corpulentior emanat substantia; inde sequitur apparere ad extra, id quod foras detruditur; solummodo ergo hoc signum erat sufficiens prauæ naturæ febris, eiusque pernitiæ ac pestilentia, pinguedine apparente in excrementis, sed de his in controuersis.

Vrina tenuis) de quo symphomate non miror; nam tenuitas supponit exiguum calorem naturalem, sicuti crassities vigorem eiusdem, fortasse poterat tenuitas dependere secundo loco ex delirio, vt quarto aphorif. 72. si vrina appareat in delirantibus perspicua, & alba, lethalis; aut tertio loco, quoniam excrementa biliosa, quæ poterant expurgari per vias vrinæ, illisque tribuere colorem varium per secessum, fuerunt a natura expulsi; & quamuis eadem die mente constitit, tamen non erat credendum huic

fym-

symptomati, remisso præter rationem apparatu eorundem symptomatum, perseverante vehementius.

Sudores apparuerunt circa caput pauci, extremi-
tates frigida cum liuore.

Non est diu immorandum in sudoris excretionem; nam satis superque in superiori historia declarauimus; scimus enim ubi sudor est, ibi morbus, ex Hippocrate quarto aphorif. de frigiditate deinde extremorum, in superiori etiam historia patefecimus exacte; maligna siquidem prauitate morbi, facili negotio instrumentum naturæ primum scilicet calor influens distractus, ac diminutus dissoluitur, eoque magis, cum in initio huius historiae declarauimus inflammationem fuisse in septo transuerso, deinde cerebro fuisse communicatam, ut symptomata noctis tertiæ, & quartæ, & perseverantiæ eorundem symptomatum: sexta, & septima luculentissime demonstrant materias malignas habuisse raptum ad cerebrum, ibique firmas radices infixisse, morbosicam, prauam, malignamque causam) & per consequens distractus calor a parte vitali ad cerebrum, expellentes facultates fuerunt ferè sopitæ. Cuius veritatis duo sunt signa clarissima, videlicet excrementorum suppressio, urinae, & alui facum, quæ apparuerunt in fine diei sextæ, quorum sanè symptomatum multæ esse possunt causæ; aut enim tribuendum erat expellenti facultati resolutæ, vitio voluntariæ

arie naturalis, vtraque tam ea, quę est per secessum, quam ea, quę est per vias urinę, tam musculis etiam adiuuantibus, aut vitio instrumenti primi, videlicet extincti caloris. Cuius officium est facultatibus omnibus opem ferre, atque opitulari; nam sicut expulsio fit a calido, humido, ita retentio a frigido sicco; aut tertio dicendum talem esse, ac tantam febrilis caloris actiuitatem, vt excrementa omnia etiam inutilia exiiciat, atque consumat, scientes ex Hyppocrate 3. epidem. 3. 61 urinam debere esse proportionatam potui; & si fuerint urinę copiosiores plusquā materia potabilis expostulat, male sunt cum symptomatibus prauissimis coniunctę; naturę siquidem irritamentum demonstrant; similiter etiam paucitas eorundem perniciosum etiam ostendunt symptomata.

Septima die obmutuit, extremę partes amiserunt calorem, nihil minxit.)

Totum negotium videbatur dependere ex extinctione caloris, aut eius diminutione magna; nam extremarum partium refrigerationes ad calorem non redientes, amplius impotentia mingendi, hæc & similia symptomata demonstrabant, proximū esse extinctioni, eoque magis cum septima die appa-
ruerint, cum sit terminus primę hebdomadę, & ab Hyppoc. magnificendus dies, vt 2. aphor. 24. & in epidemiis sparsim.

Exanthemata cum rubore rotunda, parua.)

Bb

subdit

*Utrum
Hypp. va-
riolas co-
gnoverit.*

subdit Hippocrates apparuisse exanthemata, quæ
quatuor in se videbantur habere conditiones; primo
erant permanentia, secundo varis similia, tertio rō-
tunda, quarto rubentia: sed hic occurrit difficultas,
an Hyp. variolas cognoverit: de qua difficultate præ-
beo me locupletissimum in opere meo, de morbis
puerorum, in quo opere Hyppoc. cognoscentem, &
doctorem video affirmare, quamvis Mercurialis
videatur asserere neque hic, neque alibi Hippocra-
tem cognovisse variolas, ut in commento asserit;
rationem autem hominis dubit asserit, quoniam nun-
quam videntur variolæ erumpere die octavo, aut
tertia die, aut ad summum quarta; porro duo hic oc-
currunt demonstranda, in quibus Mercurialis vide-
tur gravissime allucinatus, primum est, textum

*Allucina-
tur Merc.*

hunc esse de variolis saltim apparenter, quem ne-
gat, secundum asserit erumpere die tertia, vel quar-
ta, quod semper debere fieri asserit, non autem ultra.

Quantum ad primum, falsum est, textum esse de
variolis, sed textum Hippocratis esse de exanthema-
tibus, & præter apparitionis tempus, quod gratis
conceditur: dico tamen fuisse signum corruptorum
humorum in exanthemata, quod præter naturam si
fuisset apparitio morbillorum, & variolarum even-
tus fuisset salubris fortasse, sicut in multis, febris fuit
fecunda, sed febrem legimus a prima die fuisse ma-
lignam, ergo, secundo, signa omnia erant peccantis
(humoris biliosi etuginosi, aut vitellini, propterea
febris

Super epid. Hyppoc. expositio. 101

febris neque fuit finocæ, neque benigna, sed prava, eachoetica, & maligna; re hæc ostendit euentus, perniciosus, atq; citissimus, & apparitiones exanthematum bonæ sunt ratione signi, malæ vero ratione causæ; arguunt enim internam aduersionem humorum atque sanguinariæ mæsse, caussa, internarumque partium feruorem non exiguum; sed quod reddit me in admiratione dignum, est, Mercurialem virum variarum lectionum, atque obseruationis antiquissimæ asseruisse, semper variolas, & morbillos die tertiâ aut ad summum quartâ, cuius contrarium nequidam infinitæ languentium obseruationes demonstrant, immo vero, rationes phisicæ oppositum comprobant; atq; exordiando ab obseruationibus, vidimus sapissime per septem, octo, & nonem dies retardasse variolarum, & morbillorum ostentationem; deinde magno impetu foras erupisse; immo talis, & tanta est celerissima eorum apparitio, vt perterriti medici quamuis doctissimi, nihil audeant operari; supponentes naturam ad eum criticasse materiam omnem, vt in Illustrissima D. Costantia a Carreotis, annum agente sexagesimum quintum, oculata experientia vidi, atque in dubium uidebatur reuocari inter Cæsarem Scannapecum, & Ioannem Berardinum Longum philosophos, ac medicos eximios, ea tempestate, meosque præceptores, non satis laudatos; de tanta ergo apparitione difficultas erat inter eos, post multos tamen dies, atate

non

B b 2

quam-

quamuis extrema, repugnante variolis, correpta nobilissima domina, diē clausit vltimū; neq; argumenta desunt ad id cōprobandum, tum quia natura interdum reperitur grauata a copia humorum, & sanguinis; eademque exonerata, citius foras detru-
dit ad cutaneas partes, cuius doctrinæ non im-
mor Galenus 1. 1. lib. meth. 14. & 15. secundo apho-
rif. 29. eandem semper repetit sententiam, naturæ
leuamen operari citiorem expurgationem foras,
tum quia interdum pororum reperitur aliqualis ob-
structio, aut quia crassities multa in sanguine ex-
pellendo foras, aut fortasse externum frigus impel-
lens, aut fortasse errata multa, aut languentis, aut
astantium; hæc, & alia argumenta ostendunt aut ci-
tioris, aut tardioris apparitionis causas, vt in opere
meo de morbis puerorum videar locupletissimus;
vt ergo redeamus ad speculationem inchoatam, at-
que ad exanthematum apparitionem, dico, non
fuisse variolas, sed prauarum signa dispositionum;
peccabat ergo tota sanguinaria massa, quæ a mali-
gno calore erat corrupta, propterea erant rubra ra-
tione ichoris sanguinei: rotunda, quia pituitosa erat
mixta materia; tertio quoniam faciebāt abscessum,
erant biliosa, vel parua varis similia; vtcunque ta-
men sit, excretio non fuit critica, sed symphomati-
ca, arguens multitudinem humorum simul cum
prauitate cōiunctam, facultatem omnem præcipue
concoquentem ac retinentem; ex quibus sequitur,

insup

s. d. d.

non

non potuisse naturam ab horum exanthematum apparitione leuamen percipere, propterea quod instrumentum omnium operationum erat resolutum, dico natium calorem, ex cuius imbecillitate quid boni sperandum erat, tam die septima quam die octaua extremorum, frigus extremarum parrium, sudores frigidi totius corporis, signum euidentissimum protractæ naturæ, impotentis retinere, atque extinctæ alterantis, & imbecilli caloris; ergo non poterant esse critica, sed præuissima, mortalem restantia naturam; scimus enim ex Galeno, quod omnis expulsio fit coctione præcedente, secundo sequæstrante, tandem conante natura expellere causam morbi euictam, ut quarto aphorif. 22. Galenus; neque ergo poterat maligna concoqui materia, quoniam deerat coctionis instrumentum, viuificus ille calor, qui omnia perficit, atque terminat, eoque deficiente ruunt omnia; immo natura duo expellit excrementorum genera simul, crassum, & tenue, & videtur paradoxum intellectione, quomodo vitata expulsio fuerit facta eodem tempore, sub eadem regione, scilicet circa cutim expellere sudore, & expellere exanthemata, quorum alterum fundatur in materia subtili, alterum vero in crassa. Alterum genus euacuationis cito permeans per poros, alterum vero in illis impingitur, atque adheret; alterum euanescit, alterum vero non; ea tamen lege donata sunt ambo scilicet exanthemata, & sudor, ut interdum

dum sub critica, interdum sub symphomatica recludi possunt via; emanare tamen sudorem simul cum pustulis, & naturæ imbecillitatem, & materiae heterogeneitatem, atque impotentis naturæ sequestrantis arguit vim, eoque magis cum habemus ex Hippocrate quod decretoria non indicentia, aut mortem, aut morbi longitudinem demonstrant; itaque tam sudor, quam exanthemata symphomatica fuere pertinentia ad resolutam facultatem, quam doctrinam arguunt consequentia signa excrementa cruda apparentia, alui irrationes, quæ die capit obmutescere, sopores, urinae tenues.

Nona die perseverarunt) signa evidentissima materierum habentium raptum ad cerebrum, quod facili negotio contraxit materias illas a partibus inferioribus, & a sede, ubi collocata erat munera putredinis.

Decima die non poterat potare) aut quia per potum intelligunt rem omnem liquidam, aut simpliciter per potum intelligendum erat, non potuisse naturam aliquo modo actuare materiam liquidam, siue quia sopore tenebantur, siue quia musculi defuerint deglutitioni, erant resoluti, siue quia facultas atratrix, quæ calore tanquam instrumento, utitur, erat extincta, supponentes nullum fuisse impedimentum in viis, quoniam fecisset mentionem Hippocrates tandem concludens historiam duorum symphomatū meminit, videlicet urinarum

rum

rum

rum & caloris. Quantum ad urinas, aliqui dicunt
fuisse furfuraceas; aliqui dicunt fuisse paucas, sed
crassas; aliqui dicunt mictiones fuisse frequentes; id
quod tamen expellebatur, erat crassum, turbidum,
atque confusum, signum evidentissimum totum
corpus scaturisse succis crudis, & sicut in principio
historiæ de cruditate per secessum fuit facta mentio,
ita in fine eiusdem historiæ de cruditate venosi ge-
neris, eandem reperit doctrinam, dicens, urinas fuisse
crassas, turbidas, farinaceas, de quibus quarto
aphor. 77. multa docet Hippocrates: veritas ta-
men est, Hippocratem 2. prognost. farinaceam
urinam adustionem magnam in visceribus de-
monstrasse, crassities tamen magna apparebat in
fundo matulæ; qua in re liceat breuiter notare, non
fuisse verum sedimentum, sed crudorum succorum
colleuiem, quæ ipsa natura videbatur oppræssa, post
quam omnes venæ, immo totus corporis habitus,
crudis succis videbatur abundans, ut diarrææ in pri-
mis morbi diebus apparentes, crassa, & turbida lotia
cum succorum copia crudorum, domus enim in
via Galeni & Hippocratis distingui sedimentum a
succo crudo, penes multa, primo ratione causa effi-
cientis, nam sedimentum verum puri simile, arguit
naturam calorem dominantem; succus vero crudus
arguit debilem.

Secundo distinguuntur in loco, propterea quod suc-
cus crudus diffusus, ac dispersus per matulâ, apparere
verum

*Distingue
succum cru-
dum a se-
dimento
demonstra-
tur.*

verum sedimētum, figuram obtinet pyramidalem.

Tertio color simul cum sedimento correspondet existente germano sedimento cum colore flauo; succus vero crudus varios habet colores, interdum est subalbidus, interdum est subpallidus.

Quarto succus crudus matulæ adhæret, aliter de sedimento dicendum, & cum Galeno, & scriptoribus concludendum arbitror, verum sedimentum esse portionem humoris putrefacti cineritii hepatis, fugiens coctionem a partibus solidis suscipiens albedinem, vt tertio de prognosticis puls. septimo, primo aphorif. 12. primo prognosticorum vltimo, secundo prognosticorum 60. & de hac re locupletissimi leguntur scriptores, Turisanus quæst. de hypostasi vrinarum, Conciliator in differentiis, Valles. in controuersis, Cardanus in contradictionibus, & in finita alia, schola disputantium de sedimento, quos nominare tædet, postremum est partium frigiditas, cuius signi pro coronide vltimo loco meminit, quod adeo magni ponderis est illud præstantia, ac maiori vi cætera superans ac antecellens, tandem concludit obitum die vndecima factum. Galenus in eodem commento reddit rationem, quare perseverauit vsque ad diem vndecimum, præcipue cum die tertia, & quarta pessimis fuit cruciatus symptomatibus, tribuit Galenus hæc omnia viribus robustis, præcipue cum annum ageret vigesimum, & in fine hystoriæ Hyppoc. proponit respirationis raritatem

tem, tarditatem, præcordiorum perpetuam palpitationem.

Methodus medendi cum auxilijs:

Cap. XXXV.

NE videamur ab instituto recedere, atq; ab eo ordine, quem seruauimus in prima historia, eundem insequi postulabat methodus; qua propter in hac historia antequam deueniam ad controuersias disputandas, primo perquirenda est essentia ipsius febris. Secundo quam causam arguat. Tertio quo loco fuerit minera eius. Quarto an fuerit necessaria missio sanguinis. Quinto de pharmaco exhibitionis tempore, & qualitate.

Quantum spectare videtur ad primum, febris quantum ad ideam fuit maligna, ut in verborum serie, ac examine patefecimus; ergo præter primas indicationes, & qualitates, quæ poterant indicari ab essentia eius, alexipharmaca, siue antidota sunt indicata, ut est bolus armenus, terra sigillata, lapis belzuar, & alia id genus antidotorum familia. Verum, quia causa erant cruditates, loquendo de procararri-
cis seu occasionalibus, propterea cum istæ massam sanguinis corrupissent omnem, putredinem causando insignem, atque effatu dignam; ergo oportebat refrigerare, ventilare, euacuare duplici auxilio, missione sanguinis, & pharmaco. Verum causa pu-

C c

tredi-

redinalis non erat bilis pallida, atque flaua, sed suspicor fuisse aut vitellinam, aut eruginosam, aut porraceam, ab adusto calore & feruido causatam; propterea insurgit indicatio, post corporis purgationem esse summe refrigerandum.

Quantum ad secundum, cum supposuerimus phlogosim fuisse in praecordiis, insurgebat indicatio inflammationem omnem impediendi, auxiliis repellentibus, & deriuantibus ex parte refrigerantibus, quorum omnium primum locum obtinet missio sanguinis. Minera ergo erat tripartita partim circa naturalia viscera, quae semper fuere cruditatibus obfesa, partim circa animalia, vt sopores, mutitates, somni tenues partim circa vitalia, vt extremorum refrigerationes atque haec omnia ad breuiora capita reducendo, dicamus, vires non fuisse multum fortes propter colluuiem symptomatum, prostermentium illas; ergo indicatio erat desumenda a viribus, atque cum cibis euechinis illas reparare, non more Hispanico, aut Italico, sed quae clemētia calidi, & mos partenopeus docere videntur, vt disputatio, ne particulari de ratione victus more partenopeo videor locupletissimus; quare viribus incumbendum conseruando, & augendo illas, causam morbi, & prauitatem educendo immediate, & tandem tertio loco symptomata singulis diebus apparentia, leniendo, atque praecauenda.

- Accersio itaque medico, prima die a missione
san-

sanguinis erat abstinendus, præsertim cum paulo prius multum potasset, & cruditates fuissent circa primas venas, quamuis fuerint mixta multa excrementa biliosa; erat deinde prohibenda putredo acidis frigidis, & succis antidotis, ut esset bolus armenus, terra sigillata, teriaca, belzuar, multaque alia antidotorum genera supra narrata, atque perseverantibus accessionibus febrium, calorem febrilem alterare, exhibendo potum aquæ frigida, aut syrupum aliquem alterantem, ut de cicorea, endivia, de oxizaccaro, & aliis, eoque magis, cum tota massa sanguinaria fuisset effervescens facta, atque corrupta, die tamen sequenti venis ex parte succis crudis inantis, arbitror Hippocratem secuisse venam, quamuis siluerit, eoque magis cum turgens esset materia caput petens, ut deliria demonstrarunt.

Opi. Mercur.

Miror tamen Mercuriale curasse febres in genere, putans curatiuam adhibere methodum pro languentibus curandis in genere, atque in futilibus rebus insistens, necessaria deferens, laborantem legimus in curandis febribus in genere tam Philisci, quam etiam Sileni earumque historiarum ne verbum quidens proponens, ac docens.

Mercur. curavit febres ingentem, tam Philisci, quam Sileni.

Nostre tamen fuerunt partes, sicuti polliciti fuimus, verborum omnium proponere methodum, docendique viam, hunc affectum ab Hyppoc. propositum facta missione sanguinis indicata ab essentia morbi, a causis morborum, a symptomatibus, in

Cc 2 surgit

furgit indicatio noua, num Hyppocrates corpus purgauerit, & si non purgauerit, qua die insurgebat indicatio corpus fuisse pharmacandum?

*Qua impe-
dire pote-
rant Hyp-
ne fuisse
purgatas
die prima
languens.*

Mea est sententia, quod nisi fluxisset aluus crudatum, & crudarum materierum, procul dubio Hyppocrates purgasset hominem die prima, sic ipse docuit quarto aphorismo. eoque magis, cum elset materia summopere turgens praua, pernitiola, & pestilens; quo fit, vt perseverante eadem morbi fauicie die quarta postquam die tertia erant symphomata prauissima, vt inflammationes in diaphragmate, cetera excrementa & venarum, atque intestinorum apparebant nigra, signa euidentissima adustionis internae, putredinis insignia, spirituales partes obsidentium.

Purgans ergo pharmacum erat indicatum a tot humoribus corruptis, specie differentibus, eorumque motu inordinato, & quamuis aluus fluxerat, symphomatica tamen erat euacuatio, cum nulla sequeretur conferentia, atque tolerantia, sed in peius decideret languens; conueniebat ergo pro extrema, quam patiebatur, cachochima, humores educere die quarta, cum diebus primis magis porro fuisset conueniens, fluente tamen aluo cruda, id non conueniebat, sed pharmacum ab Arabibus appellatum forte debile, respiciens ad causam, eiusque colluuiem atque copiam, respiciens ad vires, easque magis confirmans, quam prosterbens; cum praesertim in horis potuisset

potuisset debilitari magis a fortiori, atque vehementiori pharmaco.

Sylva tamen simplicium indicata esse poterat manna syr. ros. solutius, reubarbarum, triphera. Inter confectiones, aut diacatholicum prout, & vires, & natura languentis expostularet, aut maiorem, aut minorem vim pharmacorum; qua in re lapsus est Mercurialis, qui ab humidis abstinet, ut cassia manna, laudat tamen summopere clysteres, sed miror Virum alioquin in Galeni doctrina versatum, clysteres peccantem humorem non attingere. Accedit septimo; quoniam causa morbi erat humor adustissimus; & confirmatur magis, quoniam humor crudus per secessum, adustus perpetuo tempore euacuabatur; expostulabat ergo causa morbi pharmacum, quod ipsum fortiter foras educeret, ne commoti, ac turgentes succi partem obsiderent præstantissimam; credibile tamen erit Hyppocrate purgasse hominem die quarta, aut si non purgavit, saltem methodus id expostulabat, quoniam excretiones erant biliosæ, pingues. De nigritie excrementorum nullam facit mentionem die quinta, signum euentissimum fortasse ab arte fuisse purgatos humores, pingua tamen perseverabant, euentissimum præcedentis adustionis signum, & massæ sanguinariæ colliquamentum: quo tempore duo erant scopi confurgentes rationalis medici, alterare in maxima copia; secundo antidotis uti, resistendo causæ

*Erravit
Mercur.*

mor-

morbificæ, in quibus non oportet iterum insistere, cum satis superque de bezoarticis auxiliis locuti fuerimus, ut est smaraldus, ut sunt margaritæ, bezoar, rheniaca, bolus armenus, terra lemnia, seu sigillata, de quibus, & antiqui, & moderni sunt locupletissimi, apparente deinde excrementorum suppressione die sexta, diuretica erant applicanda auxilia, aut fortasse enemata per secessum provocando humores cum enematis subtrahentibus, quem usum præstare solent oleum violaceum, aut amigdarum dulcium, castia, diacatholicon, multa que alia confectiones per secessum eduentes, sicut excellentissima praxis partenopea methodica nos docet, & antiquiores præceptores discipulis tradiderunt.

Consequente deinde mutitate die septima, quoniam erat signum materiæ raptus ad cerebrum, tunc oportebit uti missione sanguinis reuulsiva a cerebro, quem usum potuissent præstare hyrundines in venis sedis appositæ; in quo auxilio non est immorandum, scientes, quantum proficiant numerata remedia, videlicet appositio hyrundinum, quæ tantum abest, ut obsint, immo vero extinctis, & prope mortem existentibus, profint, quamvis Argentarius de hoc remedio fuerit gloriabundus, apud partes hætruriæ: nos autem adeo frequenter hoc auxilio utimur, ut fateri cogar, non esse auxilium ita efficax in arte medica, sicuti præsens, apparuit deinde sudor universalis, & frigidus, signum evidentissimum

num, naturam succumbere morbo; tunc ergo indicatio confurgit augendi vitalem calorem fere dissipatum cum hyacinto, confectione alchermes; & quoniam papulæ erant per cutim emanantes, tentandum erat per eandem regionem operari, scarificando per cutim, euacuando sanguinem per eandem regionem, ut saltem potuisset hæc euacuatio cutanea conferre naturæ, præcipue cum tentasset suum opus per cutim, quod autem esset in eum naturæ irritamentum, liceat observare signa: nam urinant mingebat mordacem, signum evidentissimum vellicantis humoris biliosi, aut humorum crudorum, qui erant irritati a causa morbifica.

Subdit, sopore tenebantur) ex quibus liceat concludere, existente raptu materiæ ad cerebrum, coniecere possumus Hyppocratem purgasse hominem die sequenti, aut si id non fuit operatus, præstandum erat, sequenti ergo die existente tanta humorum colluie, calore foras expanso exanthematibus apparentibus, febre iam petente cerebrum, corpus erat purgandum, sumpta indicatione a numeratis symptomatibus; die ergo nona ne firmaretur materia in cerebro, purgandum erat corpus, cum reubarbaro, agarico, & aliis pilulis, quorum formulas, & receptas hic non propono, cum gratia methodi docendæ videat laborare, speranda ergo erateductio materiæ a cerebro ad subiectas partes, ne lethargicus efficeretur homo, ne nova materia in cerebro firmaretur,

retur, mixta ex pituita, & bili; ad quod confirmandum ducor eo argumento demonstratiuo, quoniam cum languens esset prope obitum, multa, atque crassa expulit per vias urinæ; hæc & maiora arbitror adhibuisse auxiliorum genera Hyppocratem primum præceptorem; quæ remedia petita a natura rei nisi Hyppocrates exhibuisset, ratio tamen exposceret fuisse exhibenda: hæc de examine historiæ secundæ: confero me ad quæstiones examinandas.

*Virum excretiones die prima facta, potuissent
opitulari Sileno.*

Controuersia Prima.

Ne videamur instituto deficere, ne ve difficultatibus ex historiis emergentibus, propterea postulat methodus difficultates examinare, propterea ad quæsitum deuenientes, examinandum, dicamus primo; nam peccantibus cruditatibus portiones earum fuerunt a natura foras detrusæ; præcedentibus enim cruditatibus aluus deiecit multa cruda, spumosa, biliosa; ergo portio causæ foras detrusa, contulit, & probatur; nam si in venis contenta fuisset materia illa cruda, tota massa sanguinaria fuisset corrupta, & obitus citissimus fuisset consecutus. Secundo non est inconueniens si pituita, aut bilis peccant in principio, aut varius humor in principio

tipio expellatur, & argumentor demonstrante argu-
mento; nam sicuti valet in arte, sic valet in natura;
sed ars purgat corpora etiam principiis, ergo natura
purgante in principiis cruditates, aut humores, me-
lius habebit, ratione sumpta a natura rei; videmus
siquidem artem imitari naturam, & opera artis cum
natura pari passu incedunt.

Tertio turgentes in Sileno videbantur esse hu-
mores pravi, vitiosi, crudi, quos natura tētavit expel-
lere, ergo contulerunt. Quarto si medicus pararet
portionem, & eam natura ad intestina non expellit,
quoniam tota causa morbi erat in primis venis, sum-
ma, & extremae erant cruditates; peto per quam re-
gionem erat expellenda causa morbi cruda, aut per
vomitum, aut per secesum; primum natura non
tentavit, ergo si tentavit secundum, illud erit confe-
rens natura. Quinto si esset censenda mala ista eua-
cuatio, in principio facta esset, ratione temporis; sed
tempus nihil obstat, ergo probatur sequela maioris
ex Hypp. 2. aph. 29 inchoantib. morbis esse aliquid
operandū, propterea, q. superior facta natura, quod
superest cōcoquit, & expellit; tota ergo causa morbi
cum esset cruda, atque copiosa, non poterat a natura
vinci, nisi eadem natura portiones cruditatum foras
non expulisset: id non praestitit, ergo dicendum, hoc
evacuationis genus potuisse multum conferre na-
tura. Oppositum euentus morbi demonstravit; etc-
nim evacuatio hec facta in principio fuit symptho-
matica,

D d

matica,

matica, præternaturalis, quoniam omnis euacuatio facta in principiis, est præternaturalis, ex Gal. quarto aph. 22. fuit enim euacuatio per viam irritamenti punitionis; etenim impossibile est credere, naturam expellere morbi causam crudam; ergo erit asserendum fuisse symptomaticam euacuationem. Verum bipartita erat cruditas, portio altera erat in primis venis, portio secunda erat in regione secunda, conclusa atque coercita, quæ cum putruisset, accepit gradus putredinis intensiores cum corruptela humorum maiori, atque adeo, qui erant præsentis humores biliosi expultricem irritarunt.

Op. Vallesii noua proponitur eaque examiatur.

Vallesius scilicet lib. controuers. cap. 3. dicit esse duplex genus symptomaticis in re euacuata; primum est in quali, & utrumque genus esse cohibendum; nam ex Hippocrate habemus, si talia qualia euacuantur, confert, & leuiter ferunt, primo aphorif. aphorif. secundo, & hæc sententia aphoristica frequentissime ab Hippocrate est repetita; ut autem Vallesii opinio intelligatur ab omnibus, notandum fingit Vallesius quatuor agrotos; sint duo in biliosi morbi declinatione & expellant magnam bilis copiam usque ad animi deliquium; alter deiciat pituitam sinceram, sed non in maiori copia, sicut est consuetum hominibus, sit alius in melancholici morbi principio, & expellat atram bilim; quartus in declinatione sinoci expellat sanguinem per nares omnes, isti expellunt symptomaticè, & præter naturam, diuersa.

Super epid. Hypp. expositio. 211

diuerſa tamen ratione, primus in quantitate, ſecundus in qualitate, tertius in tempore, quartus in regione, ſed derelictis omnibus aliis deuenit Valleſius ad tempus, quod videtur irridere, dicens, hoc non obſtare in principio.

Respondent aduerſarii eſſe malum ratione, quæ concoctio non eſt facta & ante tempus coctionis materia expellitur, aduerſus quam opinionem inſtat Valleſius; nam ſi expellitur portio materiae, & cauſæ morbi, atque adeo minuitur copia, ergo debet eſſe utilis euacuatio facta in principiis morborum: ſed respondent aduerſarii, euacuationem factam in principiis eſſe malam, quoniam facultas debilitatur, quæ euacuatio non fit a facultate expellente, ſed ex retentiua debilitata.

Respondet Valleſius, rem hanc eſſe probabilem, de proinde non negare fieri maiorem virtutis reſolutionem, quam pro euacuationis modo; accidit autem hoc quando præter copiam humoris dicitur eſſe virtutis reſolutio, & ſic dicit eſſe euacuationem malam, & nocere, non ratione copiae, ſed ratione virtutis debilis, ſubdit idem Valleſius eſſe notas euacuationes ſymptomaticas ex copia humorum, non autem ex virtutis debilitate; ſubdit idem Valleſius paulo infra in eodem capite, aliqua eſſe mala, ut ſigna, aliqua eſſe mala ut cauſa, & e conuerſo, hæc autem doctrina fuit uſurpatiffima apud Galenum 4. aphor. 46. ſicuti eandem recipit Conciliator in dif-

inſub

D d 2 ferentiis

ferentis; quare concludit fieri maiorem virtutis resolutionem, quam pro euacuationis modo, pendere tamen magis ex copia, quam ex virtutis debilitate.

Verum (pace tanti uiri) dixerim, quæ sita, eorumque absolutionem non absoluit Vallesius, sed videtur confugere ad virtutis retentiuæ debilitatem in principio: nunc vero ad copiam peccantium humorum, cupiens fugere difficultates, quæ ex tempore principii pendunt, atque oriuntur.

*Aduersus
Valles. de
monstra-
tione argu-
mentatur*

Sed contra hominem sic argumentor, si facultas retentiuæ supponitur in principio debilis, ergo debilior expultrix; quare vitium debilitatis videtur dependere ab utraque, & non magis ab una, quam ab altera. probatur antecedens; nam debilitas retentiuæ pendet ex quantitate materię, impotentis naturæ sustinere causam morbificam, ergo facultas expultrix irritabitur, & debilitabitur a qualitate materię: quæ ergo maior ratio est, ut sit arguenda debilis retentiuæ, non autem expultrix, si ad retinentem pertinet, quantum peccans, ad expellentem quale peccans: quale vero fundatur in quanto, atque utriusque vitium ad idem prorsus tempus spectare videtur, videlicet ad principium; si ergo euacuatio symptomatrica censenda erit, propter retentiuam debilem in principio in eodem principio, debilis erit expellens ut diximus, propterea in hac difficultate antiquissima, & altissima, in scholis diu contemplatus, deueni

deueni in eam sententiam, vitium totum pertinere ad naturam, quæ facit saltum ab extremis sine medio, & quoniam nouam videor docere doctrinam, propterea a me, & verissima, & noua sunt proponenda principia.

*Nona, ac met hodi-
ca propo-
nitur do-
ctrina.*

Tempus, vt ab eo exordiar, est mensura motus secundum prius, et posterius, 4. phisicorum cap. de tempore, atque res externa cum sit, an sit appellanda principium, an augmentum, an vigor morbi, parum refert, nisi totum pendere videretur a mobili, seu a materia, atque cuiuscunque mobilis finis ultimatus, nutritio est, siue loquamur de chylo, siue de humoribus; nutritio autem omnis efficitur beneficio omnium concurrentium, propterea cum facultas sit attrahens, propterea attrahit, vt retineat, retentiuam famulatur alteranti, concoctiuam expulsiuam, & tandem omnes quatuor vni soli facultati inferunt nutriti, scilicet, gratia cuius chylus fit, sanguificatio consequitur, partes denique omnes nutritione gaudent, tanquam ultimato fine nutrientium partium; inde sequitur naturam facere saltum ab attrahente ad expellentem; uix enim materiam attraxit, uix retinuit, nihil concoxit, & statim atque acrios expellat omnia, ex qua expulsionem facta ita citissima atque intempestiua, arguendum erit, materiam esse ineptam ad nutritionem, quoniam non fuit, neque retenta, neque concocta, sed statim foras detrusa, atque expulsa.

*Propo-
nitur opinio
qua fufe
declara-
tur.*

*Difficilis
notatur
hic doct.*

Uterius

Uterius si petas, quare saltus naturæ tam extre-
mus?

Respondetur, vitiosam fuisse materiam, quam
natura non audet retinere, propter multa ac infini-
ta, quæ consequi possent incommoda.

*Curiosum
dubium.*

Peteret secundo aliquis, quodnam esset maius in-
conueniens, retinere materiam prauam in principiis
morborum, an expellere illam?

Respondetur cum Gal. quarto aphorif. 22, expul-
sionem magis esse damnatam quam retentionem;
ratio est, propterea quod cum humor sit naturæ dis-
similis, quoniam crudus, iudicare debemus esse mix-
tum crudum cum aliquo concocto, & congerie
materiæ, quare confusa natura expellens sensibiler
frustrata suo ultimo fine, videlicet assimilare, quæ
sane nutriendi actio fit ope chilificationis, atque
sanguificationis, appositionis, agglutinationis, quæ
sane omnia tria coctionum genera quatuor illis
gaudent facultatibus, videlicet attractrice, retentri-
ce, concoctrice, expultrice: parui faciendum ergo
semper fuit tempus principii, ut principium, immo
timendum maximopere illud, propter rationem
demonstrantem assignatam, atque liceat exemplo
declarare. Videmus siquidem clarissima experientia
inter omnia genera fluxuum, lientericum esse om-
nium prauissimum, atque natura frustratur a suo fi-
ne, & proprio nutriendi munere, atque veluti effi-
ciens saltum naturæ, ab illo siue ruunt omnia tan-
quam

*Lienteri-
cus ex om-
nium flu-
uum pessi-
mus non
proponi-
tur.*

quam a primo principio vitiato; quare concludendum, principium morbi, seu prima morbi ætas concurrat in parte curatiua tanquam signum, ac proinde euacuatio symptomatica poterit prædicari tam de principio, quam de augmento morbi, quam de statu; oportet tamen contemplari vires nature, morborum, res quæ expellitur, parum curantes de tempore propter rationem assignatam, ex quib. omnibus bene declaratis, facile est argumentis respondere. Si tota est in primis venis collocata cruditas, tunc omnia contulissent; sed portio cruditatis permeauit intus vsque ad secundam regionem, in qua humores susceperunt gradum putredinis maiorem; quam doctrinam esse verissimam euentus demonstrauit perniciosissimus.

Ad secundum Respondetur, differre opera nature ab operibus artis, quoniam hæc cum electione fiunt, illa vero non.

Secundo Respondetur, artem expellere humores in principiis turgentes, ipsa vero natura grauata ab illis, nihil foras detrudit; nam per corpus vagantur omnes aut in partem aliquam nobilem irruunt, ibique firmatum genus aliquod prauæ symptomatis generant.

Ad tertium Respondetur, turgentes erant humores, & crudi eosque crudos si natura expellisset foras, per viam irritamenti expellisset.

Ad quartum & quintum patet ex dictis, quod
nam

nam scilicet conferat tempus ad euacuationes peragendas? in qua controuersia prima, antiqua nimis in scholis, arbitror, opinionem meam difficultatem omnem, & nouam, & antiquam euacuasse, quam si recentiores animaduertissent in errores fortasse quam plurimos non incidissent.

*Controuersia secunda de Risu & Cantu
Sileni.*

De horum verborum sensu atque Hypoeratis mente, legimus authores adeo dissentientes, vt varii varias proposuerint sententias, quas omnes ordine examinantes, liceat nobis exordiri a recentioribus.

*Prima opinio est
Mercur.*

Prima opinio est Mercurialis interpretatis verba diuini senis, in quibus explicandis multa supponit.

Primum suppositum est, Risum non pertinere ad animam, sed esse opus coniuncti: probat autem hoc suppositum sermone prolixo, dicens, risum non esse passionem sentientis animæ, quoniam bruta risu sunt orbata; secus esset si pertineret ad sentientem, neque pertinet risus ad motiua; fit siquidem sine cognitione præcedente, neque pertinere ad intellectiuam, quippe quæ cum sit seiuncta a materia corporea, & pueri statim ac nati sunt, rident, statuit propterea Mercurialis, fieri cum sensu, ac facultate præcedente.

Secundo supponit, risum habere originem aliquam

aliqua voluptate, quæ consequitur motionem, ac calefactionem partium spiritualium, quo fit ut spiritus dilarentur.

Terrio supponit neque cor, neque diafragma esse domicilia risus, sed cerebrum; nam in cerebro vis cognoscitiua est collocata, dum incalescit, causat risum, effundendo spiritus in os, atque in buccales musculos; quare vis imaginatiua cerebri læsa veluti ex calefactione similes motus edit.

Quarto supponit cerebri calefactionem non debere esse immediate causam risus, quoniam phrenitici semper rident, sed debet esse, quæ non comburit: ex quibus omnibus concludit, risum Sileni fuisse ex cerebro calefacto, sed non fragante seu comburente, quoniam cecinit cum cantu, hæc Mercurialis.

Secunda opinio est Vallesii fuisse motum cōuulsium septi transuersi, quasi propter ingentem calorem partes non poterant contineri, quæ ad septum transuersum pertinebant, neque prorsus erat signum animi, hæc habet Vallesius in hoc commento, & quinto controuersi. nono, ubi ex percussione septi transuersi agitato intus calido, ita ut non possit facultas septi continere, sic refert Aristote. 3. de part. cap. 10. ex vulneribus septi transuersi multis hominibus fuisse risum excitatum.

Tertia opinio est Montani, quæ prius fuit Auicennæ, & Auer. in canticis, risum fuisse causatum

Ec

ex

ex vapore sanguinis, qui eleuari vapores faciebant ipsum delirare; risus autem, & cantus supponebant sanguineam inflammationem, probatur hæc opinio, quoniam erat temperata natura; agebat enim annum vigesimum, in qua ætate multum viget sanguis, propterea vapores calidi, atque humidi ascende-
debant ad cerebrum, & causabant delirium, quod sane non erat ferinum, sed placidum cum alacritate; ea siquidem est natura bilis, vt faciat furorem, melancoliam, vt reddat pertinaces homines; sanguinis vero vt reddat homines benigniores; causa ergo fouens hoc delirium, erat sanguis, hæc Montanus cum Arabum schola, eamque opinionem compre-
bant cum Hippocrate, qui 6. aphor. 53. dicit, delirium cum risu minus malum, præcipue cum a sanguine pendere dicatur.

Porro disputatio hæc de hac passione symptomatica, risu, videlicet & cantu, exposcit non nullas conclusiones, a quibus problematis solutio omnis pender, atque oritur.

Prima Conclusio.

*Aduersus Vall.
rationib.
demonstrā-
tib.*

Risus in Sileno non fuit motus conuulsivus septii transuersi, propter calorem partium ad eam regionem pertinentium; probatur hæc conclusio, primo; nam tunc sequeretur, febres ardentes semper eundem producere effectum, vaporibus igneis sursum eleuatis ad septum transuersum seu ad diaphragma.

Secundo

Secundo, & fortius, quoniam inflammato ore ventriculi, risus sequeretur maior, quoniam maior convulsio, atque ratio partis nervosae esset validior. & confirmatur, quoniam partes illae ventriculi circa os pertinentes, omnes vapores, & exhalationes igneas perciperent atque continerent, quod non videmus; calor ergo partium sibi vicinarum septo transverso neque convulsionem, neque risum parere possunt, sicuti neque septi transversi calor id poterit efficere, tantum videlicet languentibus. Tertio probatur, nam si fuisset motus convulsivus, aut ab inanitione, aut a repletionem habuisset originem, iuxta doctrinam Hippocratis, 5. aph. in primis textibus, sed ex nullis dictarum causarum, ergo: minor evidentissima est, cum sit maior certa; etenim diutius perdurasset affectus ille convulsivus, cuius certe fecisset Hippocrates mentionem, quod non fecit, ergo. Quarto septo transverso inflammato, deliria, quae sequerentur, obscura essent, atque ferina, communicata caliditate cordi sibi proximo vicinoque visceri; deinceps cerebro, atque adeo non porerat delirium ita benignum apparere, cum risu conjunctum; neque mirum si illato vulnere recenset Hippocrates multos perisse, ridendo; ratio est, quoniam ille non erat verus risus, sed sardonicus, & tunc erat convulsionis species, non autem hoc delirium cum risu: haec quoad Vallesium.

*Secunda Conclusio.**Adver.
sus Merc.*

Lapsus est Mercurialis, qui volens huius symptomatis reddere rationem, quot proposuit supposita, tot errata tradidit, quoniam nemo negare poterit, risum esse coniuncti, cum sit passio animi influentis in corpus; similiter sedem esse cerebrum, neque cor neque diafragma, eoque calefacto oriri videmus risum cum voluptate fieri, neque calefactio dicitur esse cerebri combustiua, quoniam semper phrenitici riderent; sed quorsum hæc a Mercuriali proponuntur? porro hæc supponunt risum naturalem, cuius causa sit calor, voluptas excitat, intellectio ex parte concurrit, de quibus abundantissimus legitur Mercurialis, sed de morbofo risu, ac vitiato, ac præternaturali cantu ne verbum quidem profert, quorum certe symptomatum reddenda est causa, & ratio, sed obliuioni omnia dereliquit; quare concludendum, errasse Mercurialem, qui horum duorum symptomatum causas non inuestigauit adequatas.

*Tertia Conclusio.**Adver.
sus Mot.
m.*

Montani opinio non est recipienda, & probatur, quoniam symptomata erant sæua, atque inflammati cerebri signa omnia aderant, summumque calorem demonstrabant omnia signa, non autem erat sanguineus vapor, causans deliriū cum risu, & cantu,

cantu; probatur, nam signa erant adustissima materię biliosa torride, sicut lotia, & alia signa clare demonstrabant.

Quarta Conclusio.

Nos tamen sustinemus, symptoma hoc fuisse vnius dici, neque in toto progressu hystoriae fecisse mentionem ipsum Hippocratem; quare sub vna die, sub vna obseruatione sola, fuit facta mentio ab Hippocrate; quare mea est opinio, totam quæ sit rationem, ac problematis esse petendam ab obiecto; etenim ridebat, eodemque tempore canebat; propter obiectum ergo aliquod, repræsentatum imaginatiuæ facultati, in quo obiecto, seu phantasmate duplex erat repræsentata formalis ratio, videlicet admiratio ex vna parte, gaudium ex altera: obiectum ergo imaginationi repræsentatum, duplici qualitate videbatur indutum, primo admiratione, secundo lætitiâ; qua ratione factum est, ut eodem tempore delirando caneret, atque rideret; qua ratione arbitror a scriptoribus præter omnem causam, fuisse motam controuersiam de risu languentis Sileni; postquam videmus variam esse symptomatum feriem, interdum languentes delirant delirio ferino, mox rident, iterum delirant, iterum rident, iterum redeunt ad actiones animales sanas, bene discunt, bene imaginantur; sic ortum fuit com-

*Opin. nostra
vera
rior ex
quæ
situs do-
cet.*

muere dictum habere languentes, (lucida interval-
la,) videmus eos dormire, & versus canere, multa
dormiendo dicere, delirando profiteri, ut pluries
me observasse vidi varios languentes, nonnullos de-
lirantes mæstitia affectos, & silentes; silentium au-
tem, ac pauca verba, deliria sunt omnia, ut docet
Galen. non ergo insistendum in symptomatibus,
nam videmus languentes, ridentes, canentes, feri-
tos in actionibus, mox silentes, iterum ridentes; in
quarum actionum vitiorum causis, & symptom-
matibus variis non oportet diu immorari; præci-
pue, cum vapores celerem habeant ad cerebrum
motum, facili negotio discutiantur, iterum mouen-
tur, atque cerebrum afficiunt, interdum mixti; in-
terdum sinceri in eodem morantur, atque quies-
cunt: interdum multi, interdum pauci, interdum
acres, & mordaces: interdum mitiores penes pec-
cantem causam biliosam, sanguineam, melancoli-
cam; penes quantitatem eorum, penes qualitatem
eorundem vaporum, denique propter varias substan-
tias cum illis commistas.

Sed idem problema reddit disputandum de no-
uo, unde risus, & cantus.

Respondetur ex obiecto variæ imaginationi ob-
blato, variisque symptomatibus, atque vaporibus
illud afficientibus; etenim risus est admiratio cum
gaudio, sicut scriptores omnes definiunt, præclarif-
sime tamen omniscius Fracastor. ex admiratione
ergo

ergo prouenit risus, ex gaudio vero, tanquam ex re
lala, cantus consequitur: quapropter non est incon-
ueniens in bona philosophandi via, obiectum mor-
bosum ex bile eleuatum, vel ex alio vapore imagi-
nantem facultatem affici: illud autem obiectum du-
plici habitu videbatur inductum, admiratione, vi-
delicet, & letitia; qua propter imaginor languen-
tem prius ridere, deinde canere, propter obiecta er-
go varia in variis temporibus imaginationi obla-
ta, posse varia facere opera, satis, superque declarasse
arbitror, id quod forte li scriptoribus oscitanter fuisse
se praetermissum, ad quod confirmandum ducor,
propterea quod risus, & cantus non fuerunt affectio-
nes diuturnae, sed fere instantaneae passionis, & pau-
co temporis momento durantia symptomata; &
hanc opinionem siculi iuniorum, & non arbitror
ita methodo magis innixam, & numeratis omni-
bus, veriorum, praecipue cum sit consona
intellectui, & omne problema ex
haec opinione recte euacha-
tum videtur, con-
tem-
plentur alii doctiora,
& veriora si po-
terunt.

Con-

Controuersia tertia, vtrum excretiones pingues signa essent, pestilentem febrem fuisse in Sileno; et vtrum excretiones pingues potuissent conferre Sileno.

Quinta die excretiones apparuerunt in Sileno pingues) ex quibus verbis magna se se offert dubitandi occasio, vtrum excretiones pingues sint signa ad conuertentiam dicta pestilentis febris. Et videtur, quod sic, ex Galen. 3. epidem. comment. 3. 56. vbi dicit, quae in ea euacuabantur, erant synthexis, colliquata excrementa, hoc autem symptoma videtur esse peripetum, pestilentis febris signum: ergo euacuatio illa rerum pinguium, erat signum pestilentis febris.

Secundo ex eodem Gal. qui 10. meth. cap. ultimo, assignans differentiam inter febres ardentes & marasmodos, dicit, si liquantur carnes cum adipe, apparent excretiones pingues ad extra; si vero sine adipe, siue si fuerint, in marasmodos febres transeunt) clarissimo argumento vtitur Galenus; etenim infirmi, qui per aluum, quod liquatur, excernunt, qui nisi prius vel morbi violentia, vel medicorum inscitia moriantur, in marasmodos febres incidunt; siquidem quoad materiam vberem habent, hanc colliquant, vbi illis tum adeps, tum caro mollis deficit,

ficit, duras, & ægre liquabiles carnes siccant, a quibus propter siccitatem nihil defluit, veluti nec ab iis, quæ sale sunt siccata; si quis has quoque torrere parans, pari cum illis igni admoueat; nam, & ficciores earum carnes reddentur, & corii ritu durabuntur, nec defluet ex his ulla sensibilis liquatio) hæc habet Galenus, formalia hic ponendo verba pro lectoribus.

Ex altera parte videtur esse signum salubre, ex Galeno 4. de tuenda valetudine cap. 6. ubi docet; concrevit enim in ore iuris in superficie sanguinis; constat enim cum sanguinis sero pinguedinem educi, præcipue cum magna in venis copia contineatur; quare si citra dolorem, aut symptomata aliquod tale excrementum colliquatum apparebit, tunc certum erit pectoricam naturam esse arguendam; ergo non valet consequentia, excrementum observabitur pingue, igitur semper pendebit ex pestilenti morbo; immo vero sapissime erit arguendum signum salubre.

Secundo probatur experientia euidentissima in urinis corporum salubrium, in quibus magna rei pinguis apparet copia, nullo tamen præsentem morbo, ergo. probatur, quoniam tanta esse potest pinguedinis copia in renibus, ut facili negotio superuacanea substantia simul cum lotio foras detrudatur.

In hac controuersia sane in Galeni doctrina antiquissima, in scholis parum exagitata, apud medi-

Ff

cos

cos vero practicos nihil frequentius, aut obseruatione dignum videor reperire, propterea liceat parum immorari in ea, atque methodo diuisiua vtentes, tanquam efficacissimo rerum inueniendarum medio, atque ordine.

Dicimus omnem colliquationem, eiusque differentias pendere aut a causa efficiendi colliquante, aut a materia colliquata, aut ex loco, seu viis, atque ex colliquationis modo.

*Caloris
colliquan-
tis differe-
ntia.*

Quantum ad efficientem causam, dicimus, causas esse posse quatuor, primo videtur esse heceticus calor: secundus calor est ardens seu igneus simpliciter; tertius calor est ardens cum prauitate coniunctus, & appellatur ardes malignus; quartus est calor cum summa putredine coniunctus, quam doctrinam non esse imaginariam, sed Galenicam licet probare; etenim Galenus 10. meth. cap. vltimo, docet, quod caro suilla in prunis est similis febribus ardentibus; nam si colliquatur adeps, & pinguedo, statim decidit in prunas, subdit colliquatiuus etiam est hic calor; nam sicciore carnes exiccabuntur more corii, cum nulla tamen sensibili apparente liquatione.

Secunda causa est ardens calor, atque ardentis naturam continens, vt tertio de acutis, comm. 12. vbi habet, quando sincera biliosa apparent excrementa, tunc scias, febrem esse de genere colliquantium, que ad tabem perducunt, vt Gal. 3. epid. 3. 34.

Tertia

Tertia causa est calor ardens malignus. 2. pro-
 gnost. comm. 12. & comm. 21. docet hæc verba,
 duplicem deiectionum formulam reperiri, amba-
 rum euenientium propter absorptionem, dissiden-
 tium vero, in quantum exigua glutinosa, & candida
 deiectio pinguedine absorpta ab igneo calore, non
 tamen vehementer maligno, ergo datur calor colli-
 quans, malignus, qui textus a paucis intellectus, er-
 rorum infinitorum causa censetur adæquata; dicunt
 siquidem excretiones cãdidas, ac dealbatas esse chy-
 lollas, parum observatores doctrinæ Galeni, atque
 empiricos insequentes præceptores, theoria Galeni
 ex parte deposita, atque neglecta, in varios labuntur
 errores: si ergo deiectiones istæ candidæ apparent a
 calore non multum maligno, ergo ex maligno ca-
 lore causari, ac pendere necessario affirmare cogi-
 mur: nam si affirmatio, est causa affirmationis, ne-
 gatio est causa negationis, & contra, ratio logica
 docet eidentissima.

Quarta causa solet esse pestilens, & summe cor-
 rumpens calor, ut Galenus 3. epidem. 3. 57. ubi ha-
 bet hæc verba, quæ euacuabantur ea tempestate, erant
 synreptica, scilicet colliquatiua, & hoc symptoma
 est perpetuum signum pestilentis febris, ex quibus
 locis, & similibus clare colligitur, quatuor esse posse
 differentias inter calores differentes vario modo agē-
 tes, primus hecticus, secundus ardens simpliciter,
 tertius ardens malignus, quartus corrumpens pesti-

Caloris
 differentiæ
 quatuor
 hic notan-
 tur.

Ff 2 lens,

lens, quæ sanè doctrina de pathologico statu morbofo, est intelligenda, non autem de bono, ac salubri statu, & plectorica natura, in qua vegetus, ac vigen-
gens calor colliquat superuacancam in venis pinguedinem; qua ratione soluuntur argumenta, præfertim illa in locis Galeni fundamentum habentia: illa porro esse intelligenda iudicamus de statu salubri, quo tempore calor natiuus, sed excedens ex parte, interdum calliquat, effectus tamen non oritur prauus, neque morbosus, pinguedine ex parte minorata.

*De subie-
cto quid
consumi-
tur metho-
dis propo-
nuntur.*

Quod si philosophemur de subiecto, quod consumitur, dico, non esse vnum, sed multiplex; vel enim est humorale, vel est carnosum, pingue, & adiposum: si humorale, bifariam, aut erit humorale secundum aliquam in se continens humiditatem, sic obseruamus in Galeni doctrina, secundas humiditates facili negotio absumi ab igneo calore, & sic transeunt in marasmodos, seu febres hecticas habituatæ: quicquid enim cõsumitur secundarum humiditatum, facili negotio in vapores digeritur, vt idem Galenus docet, decimo methodi, vltimo: aut humoralis substantia consumitur cruenta, de qua Galenus 3. de causis sympth. cap. secundo dicit, aut pingue carnosum, & adiposum corpus consumitur, quod exemplo suillarum carniū vtens, apparet in prunis pingue corpus, propter igneum calorem consumentem.

Quod

Quod si loquamur de loco, in quo fit talis consumptio, & colliquatio, dicimus, quod locus, aut est intestinalis, aut nervosus, more turis pulli defuper natantis, aut more telæ aranæ, ut Galenus 3. de prognosticis puls. 4. docet, immo vero ratio id confirmare videtur, propterea quod ea est conditio agentium phisicorum, ut si imprimantur actiones in obiecto vario, quæ vario modo recipiendo illos actus, variæ videntur impressiones, interdum subiectum est solidum, firmum, & carnosum, eoque tenuiori reddito per vrinas expurgantur sepius, & sicut pars solidior per secessum, ad quam partem solidiorem explicandam me confero; rei igitur consumendæ colliquandæque substantiæ exposcit ratio, ut si fibrosum, ac densum, obtineant subiectum, ut eo fortis calor, ac vehemetissimum efficiens requiratur, tunc eo citior, & velocior sequitur actio. Secundo temporis diuturnitas, sic observavi in infinitis languentibus observationum mearum, anno existente vigesimoquarto, sub pauco temporis spatio, interdum excretiones pingues sicut in Illustri Præside Sacri Consilii D. Petro de Vere ab Aragonia, qui propter discrepantia inter nos consilia, atque oppositas, diuersasque Medicorum observationes, misere periit.

Discrepantia medicorum consilia mor-tes causant

Sed tempus est, ut nos præcludamus sermonem de colliquationis modis loquentes; si dicamus, viæ aut sunt latentes, aut patentes, quod sub clariori sty-

lo

lo dicimus colliquationem, aut fugere sensum, & esse insensibilem, aut sensibilem iuxta substantiam, quæ colliquatur, iuxta differentias causarum agentium, sed satis arbitror me difficultatem de excrementis syntepticis absoluisse.

Vtrum exanthemata, si in Sileno apparuissent in maxima copia, morbum terminassent? deque eorum natura, fusè disputatur.

Controuersia Quarta.

Inter febres malignas satis raræ sunt, quæ cum exanthematibus non appareant, cutis non fœdetur, medicorum mentes ab hac excretionem cutanea turbata non appareant, auxilia medica indicata, aut non exhibeantur, aut non sine magno vitæ discrimine, propterea sumpta occasione a Sileno, de eius exanthematibus loquendum.

Altius ergo petito exordio de eorum natura differendum, de qua adeo ieiunos legimus scribentes, vno solo excepto Auicenna, in lib. 4. fen. prima, ubi habet, quod apparet aliquando cutis subalbida, aliquando rubra, interdum velocis apparitionis, interdum velocis occultationis) ex quibus verbis duo colliguntur, primum calor, quo suffunditur cutis, secundum verbum est motus.

Quan-

Quantum ad colorem, duos solummodo tangit Auicennas, videlicet rubrum, & album; arbitror per album esse intelligendam excretionem suppuratam: Iacobus de partibus, alios docet colores, videlicet violaceos, nigros, liuidos, de quibus coloribus infra.

Nos vero ex verbis Barbarorum poterimus essentiam exanthematum colligere, exanthema est vapor venarum cutim afficiens, ex humorum corruptela dependens, cuius motus tarditate, acceleritate apparitionis perscribitur.

*Exanthema
maturum
essentia pro
ponitur.*

Dicitur primo loco vapor, qui bifariam obseruatur, aut simplex, & nudus, aut cum præsentia peccantis materiæ, scilicet cum fuligine pingui, aut crassa densaque materia, qui sane vapor cutim afficit, eamque faciat variis coloribus; hoc autem est loco subiecti ex humorum corruptela, pendens loco efficientis causæ; quoniam vero ea vaporis conditio est, ut cito generetur, cito etiam absoluat, propterea eorum natura, aut celeri; aut tardo motu terminatur, cito apparent, cito soluantur, sub vna die apparent infinita, delirescunt sub altera, quandoque diutius durant, tanta est vis, atque irruentis vaporis natura in cutaneas partes, ut quæ celeri motu ad illas demandantur, celeriori motu discutiantur, dissipentur, euanescent; sic obseruamus illico apparere, illico occultari, ut videar vti verbo barbaro, propter poros apertos, materiæ caliditatem, eiusdemque tenuitatem, diffusibilitatem, quæ vix cutim tangit,

VI

ut cutis suffusa, aut non obseruetur, aut statim euanescent omnia.

An autem possint copiosi vapores cutim fadantes, morbum, aut febrem terminare, in dubium posset reuocari, propterea altius petito exordio, perquirendum, quot sint species, & vaporum differentia, cutim fadantes, atque insipientes; ab hoc siquidem capite bene absoluto, atque intellecto, quæ sit solutio pendet omnis.

Cutis actione caret.

Cutis in corpore humano actionem non habet, sed solummodo usum scilicet recipiendo vapores, & materias, quæ ad cutim diffunduntur, & Galenus lib. de causis morborum, 6. eandem doctrinam luculenter docet, propterea ad methodum, tanquam ad sacram anchoram, recurramus.

Methodus, quot modis cutis fadetur.

Longa nimis esset disceptatio de differentiis enchimatum seu excretionum cutanearum, aut clariori stylo loquentes sudaminis venarum, nisi, quæ a natura petenda sit methodus, & pateat, & omnia doceat.

Excretiones cutaneos sudamina venarum cum sint, aut biliosa, aut pituitosa, aut melancolica, in quibus inuestigandis methodo omnia docendo dicamus.

Vel biliosus merus vapor foras detruditur, vel putredine circumscribitur; si solus vapor flauit obseruatur,

feruatur, suffusus bili ex more rosaginis, totus corporis habitus inspicitur.

Aut circumscribitur vapor cum putredine, & sic nascitur affectus, qui appellatur herpes, distinguitur tamen ab erisipelate, materiæ subtilitate, qua crassitie in biliosa materia putrescente ibi exiltente, sequitur appellari aliquando herpetem depascentem miliarem, tamen aliquando ratione figuræ sacrum ignem appellant, sicut greci dicunt Istiomeni, scilicet inflammationem a sincera colera. Aut cum putredine circumscribitur varius humor putridus, aut cutaneas detrusus in partes, sic legimus apud Galenum, & scriptores omnes erisipelas edematofum sub dominio pituitæ ibi existentis, aut erisipelas phlegmonofum dominante sanguine, aut erisipelas ferrosus cum permistione melancoliæ, eadem philosophandi ratione dicimus, in sanguine phlegmon, erisipelatofum, phlegmon scirrosus, phlegmon edematofum. Rursus sanguis per poros venarum emanans biliosus tenuis, sic morbilli, si crassus terreus variolæ oriuntur, sic in tractatione mea, de morbis puerorū videor locupletissimus; quod si sanguis emanet ex venis, tunc putredine insigni putrescere poterit generando bubones prauos a febre maligna dependentes; quare ad methodum omnia poterimus reducere, dicentes, vel esse sanguinem inflammatum, atque excalesfactum, & tunc numerati sunt affectus cutanei. Vel pustulæ oriuntur ex putredine

G g

tredine

redine eiusdem, & ichores oriuntur seu exanthemata dicta; tunc autem oriuntur, quando ichorum copia abundat in venis, vt Galenus. 3. de causis symptom. cap. 2. docet, quod si pituitosa pustula appareant, non oportet significare quot genera poterunt oriri, propterea quod penes adurentem calorem, aut frigus condensans, & nodi, struma, glandulae, verruca, clavi, colli, uari, infinita denique alia pustularum genera cutim afficiunt, praesertim scabies a falso, ac seroso humore oreum ducens, eademque philosophandi ratione de melancholia dicimus, in qua, & lepra, & cancri, & elephantiasis oriuntur.

Methodus
proponi-
tur diffe-
rentiari
ab euentu
ipsorum
exanthema-
tum.

Rursus differentie desumuntur ab euentu; si ab euentu, quaedam sunt criticae, quaedam symptomatice; si criticae, conditiones earum esse debent variae, atque quam plurimae, primo vt sint laeae, secundo rubrae, tertio copiosae, quarto in toto, quinto cum febris remissione, sexto in die critica apparentes, septimo cum coctionis saltem signo aliquo.

Quod si symptomatis nomine insigniantur, tunc dicendum, exigua, atque angusta esse praua, violacea, liuida esse prauiora, pauca, demonstrare prouident Medico naturam esse a praua materia concitata, atque irritatam ad foras detrudendam morbi causam, quod perficere non potest, sed veluti digito significare, eoque magis prauiore indicabunt naturam, quo magis pars determinata afficietur, si-

amborum

20

cuti

cuti cordis regio, spirituales obsessæ partes, quibus accedere solent febrium incrementa, tyrannici dies, solutioni morborum non dicati, sed naturæ operibus, aut fatales; cruda tamen si appareat, sicut in principiis, tunc complementum erit omnis symptomatis; sed videnam eueniat euanescentia tarda, aut celer.

Pro cuius doctrinæ declaratione maiori, quæ ad actum practicum non parum conducere videtur, liceat ad methodum recurrere.

Effectus numerati curanei produci nulla ratione possunt, nisi multa concurrant.

Primo pororum apertio, secundo fluentis vaporis natura, eiusque subministratio pauca vel multa; tertio viscositatis, ac purredinis soboles peccans vapor.

Quantum ergo ad poros, aut obseruamus densos, aut raros: Quantum ad vapores, vel pauci, vel multi: Quantum ad qualitates calidus, calidior, aut a biliosa materia dependens, seu vaporis conditio, & idea. Quantum ad primum esse potest sordida putredo, atque viscosa, quæ annexa vaporis, diuturnam causat in poris adhaerentiam, illud supponentes, exanthemata esse venarum sudamina: desero in presentiarum facultatum robur, atque imbecillitatem in expulsionibus, atque retentionibus, ceterisque operibus obeundis, aut ex vi morbi expellente natura.

Gg 2 Du-

Dubitarur, an sint collocanda exanthemata in genere abscessuum?

Responderur affirmatiue, propter passiones carnosio generi contingentes.

Dubitarur secundo, vnde est, vt ita exigui, ac parui abscessus poris delegantur, vt videar. vti verbo hypocratico secundo prognost. 68.

Responderur per ly, deleri, nos intelligere retrocedere; experientia siquidem nos docet quotidiana, interdum apparere, illico post paucas horas delerium symptomatum syndrome, eorumq. ui, atque languentis pernitie.

Quare exanthemata euanescent causæ inuestigantur.

Varia ergo esse possunt delitescentiæ causæ, seu deletionis, seu retrocessionis, quas Galenus loco citato philosophatus methodo inuenit; etenim dum materia per abscessum foras detruditur, multa id efficiunt, primo humoris tenuitas, secundo partis laxitas, tertio ambientis caliditas, quarto medicamenti adhibiti potestas, quinto virium robur; tunc prout naturalis moles citò discutietur, euenit tamen sepè oppositum transmeantibus humoribus ad eandem sedem a qua sunt commoti, aut in partem aliquam in profundo corporis positam, quapropter citò deleri, aut demonstrat materiam esse statim resoluturam, atq; euanuisse, noxiæ materiæ ostendens resolutionem, aut deterrimam affectionem: quæ omnia si vera sunt, sicut verissima principia,

Dubitarur, vtrum possint aliquando conferre,

ca-

eademque philosophandi ratione potuissent saluare Silenum ?

Omnes scriptores asserunt esse bonas excretionem, ratione signi, malas ratione causæ; quam distinctionem Galenicam omnes admittunt, & Galenus hanc distinctionem docet 4. aphorif. 46. & iure optimo; etenim natura expellit quod potest ad partes cutaneas, apparente causa morbi, eiusque malignitate.

Vt autem deueniamus ad quæsitum principale Sileni, cuius hæc omnia docuimus, vtrum copiosi abscessus parui, exanthemata appellata, potuissent iuuare ?

Respondetur ex parte potuisse prodesse, non tamen sanare hominem; ratio est, quoniam expulsio esse dicitur vaporosa per poros emanans, deterior autem, atque corpulenta humoris pars intus detrusa, atque latitans, potest sæuissima causare symptomatum genera, dummodo causa in dies deterior fiat, putredinemque intentionem suscipiat: non ergo est sufficiens causa, morbi que solutio, vaporosa illa, atque etiam alitiosa expulsio cutanea; quamuis enim ex parte exoneret, ex toto tamen leuari sarcina prauorum humorum nullo modo potest.

Vtrum

*Utrum liceat pharmacare in apparitione
exanthematum?*

Controversia Quinta.

Practica proponitur controversia, consideratione digna, nam an sit sanguis mittendus, infra declarabitur; de pharmacia autem in controversiam reuocatur, magnum enim in se conferunt periculum; pharmaci itaque exhibendi occasio, eiusque disputatio apparentibus exanthematibus, non exigui momenti est.

Illud tamen silentio non est praterendum, nam aliquando opera artis impediunt, ut sunt pharmaca; iis tamen legibus, & conditionibus donari debent, ut tanta sit copia, ut vix exiguae cutis partes suffusa non inspiciantur; secundo, ut ruborem contineant, signa porro sinocarum febrium ex corrupto sanguine, interdum etiam ex calefacto, eoque magis doctrina hac est memoria mandanda, quò magis videmus exanthemata latiora more rosaginis, & tunc sistendum ab opere, ac proinde committenda sunt omnia operibus naturæ, ac denique non esse pharmacandum, quæ omnia sub duabus conclusionibus concludenda arbitror, ne discipulorum, ac legentium mentes præ difficultate confusa permaneant.

V

Prima

Prima Conclusio.

Apparentibus exanthematibus latioribus, rubris, in maxima copia etiam vigente ardente febre, non est pharmacandum, tum quia supponitur ex parte criticum opus, tum quia supponitur peccatum in sanguine, tum quia retrocederet fortasse corruptus sanguis ad interna viscera mobilia, & per consequens multos vidimus propter incertitas medicorum pharmacatos periisse.

Secunda Conclusio.

Apparentibus exanthematibus exiguis, liuidis, vel nigricantibus, paucis, audacter pharmacandum, tum quia extremam supponunt corruptionem, tum quia supponunt alienos humores peccare a sanguine, tum quia demonstrant multos, & copiosos humores, eosque corruptos existerē in venis.

Controuersia sexta, an esset mittendus sanguis in Sileno, quauē ratione Hyppocrates siluerit?

Non est presentis controuersia disputare de scopis missionis sanguinis, an ex vi, atque morbi magnitudine pendeat, an ex vitio succorum ex sanguine dependentium, qui differentes, ac dispares erunt

omni

sunt

fant morborum effectus, apprime magnos, an ex plenitudine, quæ aut partis, aut totius sit, aut præsentis causat affectus magnos, aut futuros; etenim hæc historia verissima cum sit, iuxta omnium placita citra controuersiam aliquam; arbitror propterea, quod si intuemur morborum magnitudines, & essentiam febris, eiulque prauitatem, atque partium affectarum, id luculentissime demonstrabit. Triplicem enim in via Galeni obseruamus magnitudinem affectus, primo ratione lēſionis principis partis, secundo ratione symphomatum, tertio ratione cachochimiæ, quarto methodi 6. triplicem hanc habebat febris conditionem. Rursus si percurramus eorum sententiam, dicentium, esse indicans prauitatem humorum a sanguine dependentium, nemo sane mentis dicere poterit, non fuisse in hoc febre signa corrupti sanguinis, ut papule rubicundę sine vestigio abscessus, euidentissimam porro morbi nedum magnitudinem, immo a corrupto sanguine dependentiam; quod si tertio loco tertię sententię placitum examinarem, quę maior excogitari poterit plectoria cum cachochimia coniuncta, quam illa, quam præſentis historię verba singula narrant, ac testantur. Propterea, quod aderat morbi magnitudo, multiplex symphomatũ colluies, maxima vitiosi, ac corrupti sanguinis copia, quæ singula mittendum esse sanguinem testabantur omnia, ad quæ demonstranda, atque ostendenda accedo.

Primo

Primo vehementia febris indicabat refrigerans, secundovrinarum nigrities, insomnia, tertio deliria, quarto hypocondriorum inflammationes, quinto rubentes papulæ, vrinarum ardores, atque acrimonia, hæc & alia symptomatum genera ignem consequentia indicabant, reuultiones, deriuationes atque euacuationes in sanguine, eoque magis cum effemus in inflammatione viscerum videlicet diaphragmatis in delirio, denique permittente natura quod noxium erat ad cutim deponere, quiquid sub sanguine vitioso erat contemptum quod papularum rubedo sine abscessu luculentissime demonstraret; quæ si uera sunt, ut verissima, venæ vniuersaliores erant tundendæ sicut iccorariæ, cõmuniores venæ cephalicæ, venæ sedis, tandem frontis ut cerebro impacta putrida, corruptaque bilis foras esset detrudenda, nec silentio præteribo fuisse indicatum auxilium mittendum esse sanguinem a spatulis cum scarificatione, obseruantibus nobis naturæ motum ad cutim, quantumuis fuisset symptomaticus, ut ex papularum, seu exanthematum rubore licuisset colligere; gratia ergo ventilandi febrilem, ac igneum calorem, gratia reuellendi a principibus, corde, cerebro, septo transuerso, gratia minorandi, ut leuata natura tanquam a sarcina validius expelleret, gratia denique lenitionis symptomatum, nihil poterat indicari vtilius, quam missio sanguinis, neque poterant obstare cruditates; etenim illæ erant venosi

Hh

generis,

generis, & ut videar uti modernorum verbo, cruditates erant in venis, seu in secunda regione, non autem in ventriculo; qua vero ratione auxilium hoc siluerit Hyppocrates, arbitror, ut tanquam certum, & a nemine negatum fuisse Hyppocratem, aut breuitati studentem, narrationibus magis incumbentem quam auxiliis medicis examinandis, nihil prorsus meminisse, sed tacuisse omnia, quaecunque, apparatus morborum, aut symptomatum conferre potuissent, declarando.

Controuersia septima, an pharmacum conuenisset?

Vitiosorum, atque corruptorum humorum tanta videbatur colluies, eorumque inordinatus motus ad viscera varia, ut cor, cerebrum, diafragmatis turgentium materierum impetus, ut nedum vnum, imo vero repetita exposulassent pharmaca, parum lenientia, partim eradicantia iuxta causas morbificas, affectas partes, symptomatum colluuiem, simplicia esse potuissent, si tunc turgeret materia, syrupus ros. sol. persicus, reubarbarum, variae confectiones, praesertim triphera persica, parum addendo sy. de 2. infus. ros. rub. quae omnia usurpantur frequentissime apud nostros partænopeos, aut fortasse diacatholicum diaprunis solutiui iuxta tempus anni, aetate, vires, vitæ ante actâ, celi conditione.

Sed

H

Sed

Sed hic esset dubitandi locus, si perpetuo tempore videbatur aluius fluida, vnde nam desumenda erat indicatio purgationis? Respondetur, excreta per aluum, semper fuisse symptomatica prauarum in corpore humano, ac venoso genere dispositionum, propterea existente febre validiori, quæ vires susci- peret cundo maiores, prudentis medici munus erat, corpus pharmacare, pro cuius curatiue methodi in- telligentia, aliqua notanda arbitror, ne legentium mentes ab hac difficultate obruentur.

Fluxus cum febribus ea lege sunt donati, vt vel ambo augeantur, vel ambo remittantur, vel alterum perduret, ac perseueret, altero vero remisso, qua- rum sane inuestigatio causarum non est præsentis instituti operis; sed alibi, quando de morbis compli- catis difficillima, ac altissima proponetur disputa- tio prolixior, quamuis in aliis operibus meis diffuse disputatum inueniatur, per capita tamen, in ea ta- men tractatione de morbis complicatis, & locuple- tissimus, & fusissimus ero, a nemine, quem hucusq. aut legerim, aut audiuerim, tactis; quod sane opus in tres tomos (Deo auspice) erit diuisum, propterea ad rem atque prouinciam supra aggressam iterum re- deamus, ac nonnullas conclusiones proponamus.

*De febr-
bus cōpli-
catis cum
fluxib. me-
thodus vo-
tatur.*

Prima Conclusio.

Existente febris prauitate cum alui fluore, corpus erat purgandum; probatur ex Galeno in hoc com-

Hh 2 mento,

mento, quoniam morbi, qui oriuntur ex cruditatibus, sunt prauissimi; ergo oportebit, quæ in venolo genere continentur, foras detrudere, alioquin maior sequeretur corruptela cum vitæ periculo.

Secunda Conclusio.

Medicamentum esse poterat forte debile, ut barbaris videar uti verbis, ut causam euacuaret cum aliqua corroboracione ut alias me fusissime docuisse legant, hæc de historia Sileni.

Historia tertia Hierophontis.

Cap. XXXVI.

” **H**ierophontem febris acuta corripuit; primo
 ” pauca, & cuiusmodi in teneſmo ſolent,
 ” deiecit, deinde tenuia, bilioſa, plura, non
 ” dormiebat. Vrina nigra tenuis. Quinto die mane
 ” obſurdeſcebat, omnia ingraueſcebant, lien intume
 ” ſcebat, præcordia contendebantur, pauca, & nigra
 ” aluus excreuit, deſipuit. Sexto delirabat, ſub noctem
 ” ſudabat, frigebat, aluus excreuit, deſipuit. Septimo
 ” extremis membris frigebat, ſitiebat, deſipiebat, ſub
 ” noctem ad mentem rediit, obdormiuit. Octauo fe
 ” bricitabat, lien reſidebat, omnia intelligebat, doluit
 ” ei inguen primum, ſecundum lien, deinde in vtra
 ” que tibia dolores demigrauerunt, noctem facilem
 ” habuit,

habuit, vrinę erant melioris coloris, & residebant, in „
 his pauca: die nono sudauit, iudicatus est, intermisit: „
 die quinta rediit, & simul splen intumuit, febris „
 acuta, surditas iterum. Post recidiuam tertio die re- „
 sidebat lien, imminuebatur surditas, crura dole- „
 bant, nocte sudauit, iudicatus est ad diē decimum- „
 septimum, neque in recidiua delirauit.

Liceat nobis eadem vti docendi via, quę in cate-
 ris nartatis supra historiis, propterea primo perqui-
 remus, quę sit diuini senis sentētia: secundo, in quas
 partes sit diuidenda; tandem & examinare verba, &
 controuersias, quę emergunt ex sententiis dispu-
 tare.

Intentio Hyppocr. est in hac tertia historia pro-
 ponere casum inopinatę crisis, cuius causa intentio-
 nis ea esse dicitur; nam verba Galeni in commento
 testantur; etenim pręter expectationem super-
 stes fuit; nam primis diebus perire debebat propter
 sæuissima symphomata, propter vrinas nigras, tor-
 rida excrementa, biliosa, immo vero prauis humo-
 ribus ad caput sublati, symphomata orta fuere læ-
 thalia, vt mirum fuerit qua ratione fuerit iudicatus
 die decima septima, immo vero die pręcedēti nono
 intermiserit omnis febris, id quod imaginationem
 superat omnem; nisi ergo inopinata crisis pręter
 omnem rationem, ac methodum id non pręstitis-
 set, porro in primis diebus ex necessitate sympho-
 matum eorumque vi succumbere morbo debuisset
 natura,

*Hipp. hic
 nota pul-
 cra ac no-
 uantatā.*

natura, cuius oppositum fuit obseruatum.

Diuiditur præfens hiltoria in varias partes; in prima proponit essentialia febris, eamque appellat acutam, concomitatam tribus symphomatum generibus, videlicet deiectionibus, secundo vrinis, tertio vigilis, & hæc vsque ad diem quintum exclusiue; in secunda parte criticantem naturam ostendit in uaria loca decumbente humore scilicet ad splenem, ad præcordia, tertio ad secessu, quæ omnia die quinta euenere, & nos inopinatam appellauimus crism.

In tertia parte uariorum symphomatum proponit seriem, eorumque diminutionem, tandem morbi terminum.

In quarta parte de recidiua morbi, in qua noua fuere superorta symphomatum genera, die quinta a recidiua noui morbi, dum habet, die quinta reuersus est.

Quantum ad primum febris fuit maligna, atque vndiq. praua; etenim fuit tentata natura a prauitate succorum, a quibus vt arbitror vlcus fuit genitum in intestinis; etenim nomine tenesmi oportet intelligere vulcus saltim incipiens more disenteria; tanta enim videbatur esse bilioforum succorum, ac torridorum copia, qui propria acrimonia, atque ascriptitia donati ad inteltina, irruentes tenesimum pepere-
runt, perseverarunt autem tria symphomatum genera vsque ad diem quartum, nam de aliis diebus non fuit facta mentio, scilicet de vigiliis, quæ porro
depen-

dependent a calore febrili, igneo, massam sanguinis adurente, atque adeo degenerante sanguinem in partes torridas, biliosas, sicut ex affectibus, constare legimus scilicet ex tenesmo, ortum ducente ab hoc humore acri, ac mordaci, a quo exalationes biliosae ad cerebrum ascendentes vigilias concitarunt, inde opacaloria ex eadem causa.

Quantum ad secundam partem appellauimus inopinatam crislum, tentante natura per tres regiones, causam malignam educere, praesertim ad duo loca, ad splenem, ad secessum; per secessum apparuerunt excrementa nigra, quae porro excretio praua est utroque modo tam ratione signi, quam ratione causae, & Hyppocrates male consulit languentium salutem, 41 aphorif. 23 dum dicebat, quicumque ex morbis acutis, vel vulneribus, aut extenuatis, nigra bilis, sicuti sanguis niger infra exierit, postridie pereunt, & satis raro Hyppocrates diem videretur obitus assignare certam, sicuti praesentis aphorismi, ubi dicit, postridie pereunt, ergo ratione huius excretionis piceae, mors erat expectanda quamprimum.

Verum Galenus in comm. videns difficultatem esse magnam, quare obitus non ita cito fuisset consecutus,

Respondet, quasi tacitae obiectioni, immo euidentissimo dubio, quoniam excepit lien (inquit Gal.) partem prauorum humorum, subdit idem Galenus, a liene ad crura materiam fuisse depositam

ergo

ergo

ergo tam crura, quam lien fuerunt receptacula excrementorum malignorum, quam veritatem confirmant Hyppocratica verba, dum habet Galenus, lien iterum fuit affectum, dolores fuerunt consecuti inguinum, deinde circa crura,) signa euidentissima depositionis materiæ ad infernas partes, propterea inopinatam crisin citra coctionem, citra virtutis robur cum naturæ grauamine, ac pondere, cum calore natiuo extinctioni proximo: & confirmatur magis; nam die septima apparuerunt symphomata prauissima, sicut frigiditates extremorum, deliria: quæ ergo crisis poterat expectari bona, tuta, perfecta, atque clara, nullo præcedente coctionis signo, sed prauis semper concomitatis symphomatibus: immo quod auget difficultatem, est, quoniam debebat criticare die septima, in termino primæ hebdomadæ; sed depositio materiæ die octaua apparuit, ergo infida erat censenda crisis; narrat tamen Hyppocrates in hac hystoria contrarium; etenim die nona iudicatus est morbus, & intermisit; vbi duo arbitror esse notanda, primo dixit, fuisse iudicatum morbum, quasi vero resolutum, atque terminatum; secundo cum intermissione, non autem cum remissione, vt alibi consuetus loqui legitur in casu Hermocratis; omnia videbantur esse remissa, non autem intermissa: signum euidentissimum iam iudicati, atque resoluti affectus cum intermissione.

Sed

Sed hic oritur dubium, quot esse possunt inter-
missionis causæ in morbis?

Respondetur, nos non posse intermittentium
proponere causas, nisi continuarum fiat mentio
prius.

Primo a perpetua alicuius visceris dispositione;
secundo ex viarum impeditarum exalatione; ter-
tio ex qualitate succorum; quarto ex eorum putre-
dine contingunt; quinto ex vaporib. perpetuo tem-
pore ad cor exhalantibus, & tandem si aut artis, aut
beneficio naturæ nihil foras detrudatur. Hæ, &
aliæ esse possunt causæ, de quibus apud scriptores
neotericos.

Intermissionis autem causæ euidentissimæ sunt,
in quibus non oportet diu immorari. Vna tamen
præstantissima censenda erit, quando totius humo-
ris, ac mineræ fuerit facta foras expulsio vltimata; id
autem fit aut beneficio naturæ, aut beneficio
artis; neutrum autem fuit obseruatum

in tali casu Herophontis, propte-
rea ad controuersias
me
confero examinan-
das.

*Controuersia prima, an crisis inopinata, &
materierum depositiones fuerint cause
sufficientes ad saluandum
hominem?*

Vbi videtur, quod non, & probatur, non fuisse
sufficiencia signa.

Primo crisis debet habere, in via Galeni, multas
conditiones, ex primo de diebus decretoriis, cap. 2.
Primo, vt sit clara, secundo tuta, tertio fidelis, quar-
to perfecta, quinto sine symphomatibus; in hac ve-
ro defuerunt omnia, ergo. Consequentia ex narra-
tis, & ex declarandis infra.

Secundo, quæ poterat expectari crisis, virtute exi-
stente languida? etenim die septima extrema frige-
bant; ergo non poterat natura critice aliquo modo
operari.

Tertio vera crisis non est per abscessum ex primo
aphorif. commen. 20. Gal. in tali vero languente ob-
seruati sunt bubones, & dolores inguinum; quæ sa-
nè critica operandi ratio non supponit naturæ ro-
bur, sed imbecillitatem, expellente natura in sfera
actiuitatis, seu corporis, causam morbi, foras autem
nihil detrudat; ex quibus argumentis, & similibus
licet colligere, in regulis artis nō potuisse hominem
euadere a morte, & hanc criticam expurgandi viam,
non potuisse esse salubrem.

Accedit

Accedit quarto materiæ imperus ad partem animalem; etenim duo symphomata demonstrabant euentissima; primo surditates, quæ succedebant alui fluoribus biliosis; secundo deliria, quæ sane symphomata testantur raptum materiæ ad partem superiorem, principem animalem.

Quinto abscessus supponit, morbum non esse peracutum; secundo supponit materiam, quæ neque vinci, neque expelli poterat. Tertio supponit materiam crassam, viscidam, pituitosam, aut melancolicam; secus philosophandum de materia calida, biliosa, subtili, quæ extra corpus defertur, atque adeo difficile est posse credere in febre adeo acuta, in symphomatibus adeo sæuis, ac læthalibus, peccante succo bilioso torrido, die nona hominem euasisse ab omni malo.

Prima opinio est Vallesii viri doctissimi, qui cum vidisset fuisse iudicatum hominem die nona, recurrit ad concoctiones, quæ fuere obseruatæ die octaua, in vrinis; dixit enim, vrinæ fuerunt melioris coloris cum subsidentia, propterea euasisse dicit. Videbat autem Vallesius se non satisfacere quæsito, ideo dixit, varios abscessus saluasse hominem.

Sed opinio Vallesii non est recipienda.

Primo, quantum spectat ad concoctiones, quæ coctio poterat esse salubris, dum natura languida obseruaretur, primo in excretionibus biliosis, quæ opus naturæ facili negotio diuerterent; ergo diltra-

*Errant
Valles.*

Et non poterat concoquere, sicut evidentissima experientia videmus urinas dealbari, atque attenuari, quando, scilicet humores aliò tendunt, scilicet per secessum.

Secundo, quomodo erat credendum coctioni, dum videremus naturam esse distractam; etenim totus calor erat ad cerebrum, & ad aures, inde surditates, atque deliria apparuerunt, signa quippe evidentissima distractæ naturæ, & caloris concoquentis. Quòd si recurrat ad abscessus, illi non poterant liberare hominem, nisi sensibili euacuatione præcedenti, aut saltem morbus ita acutus in cronicum degenerasset, neque ita citò fuisset in salutem morbus terminatus die decima septima; quare opinio Vallisii non videtur satisfacere quæsito.

Secunda opinio est Mercurialis, asserentis eum euasisse propter ætatem, cuius ratione vires videbantur esse robustæ; morbus siquidem videbatur esse grauis, eoque magis, cum laborauerit in Autumno, quo tempore lienis morbi vigere solent.

*Erravit
Mercur.*

Sed hæc opinio est imaginaria; etenim ætatis non meminit Hyppocrates sicut in Sileni historia legitur, qui annos habebat viginti, & etiam si concedatur gratis Mercuriali, fuisse languentem iuuenem, quorsum erat expectanda salus inopinata in morbo ita pernicioso cum variis sæuis, ac perniciosis symptomatibus?

Miror autem virum adeo præclarissimum non exami-

examinasse sympthomata cōcomitantia morbum, sed ad ætatem confugisse tanquam ad rem, & sibi, & omnibus ignotā, cum de ætate nulla fuerit facta mentio ab Hyppocrate.

Tertia opinio est Præceptoris communis Galeni, qui huic quæsito sic respondet (quare in tali morbo superstes fuit, quem moriturum suspicaremur?)

Respondet, quoniam lien excepit partem malorum humorum, propterea in verbis Galeni liceret philosophari diutius, vtrum prauorum humorum receptaculum lien esset sufficiens agri salus.

Mea tamen est opinio, quam nemo ante nos animaduertit, omnia habuisse originem ab humore melancholico, neque tantam fuisse pernitiem in essentia morbi; sed quod sedes firma, ac putredinis minera esset in liene fundata, a quo eleuati vapores melancholici varia pepererunt sympthomatum genera: primo apparuerunt deiectiones biliosæ cum renescimo, quarum semel solum fuit facta mentio, quasi vero illæ fuerint irritamenta excretionum aliarum, deinde Hyppocrates semper lienis fecit mentionem: nam dicit, lien die quinta intumuit, deinde dixit, aluus excreuit pauca, & nigra, subdit, die octaua, lien diminutus; atque in recidiua morbi iterum redit ad lienem: nam dicit, lien intumuit: tertia die residebat lien, quasi ab Hyppocrate quinquies fuerit facta mentio lienis: ergo tota origo morbi erat innixa lieni; in qua re tanquam in

Opin. propria omnium venarum

re altissima, ac difficillima, proprio Marte inuenta, liceat nobis philosophari: nam si apparuerunt surditates, eę dependent non, nisi ex vapore acri, melancolico: si apparunt in tali ægritudine lotia nigra, id etiam demonstrabant deliria, similiter ab humore melancolico dependentia; frigere circa partes extremas, id poterat adscribi, & pituita, & melancolia.

Confirmatio sententia propria eiusdemq. demonstratione

Propterea hac doctrina, ac principiis veris stabilitis, dicam, quid sentiam circa hoc problema, videlicet quare fuerit superstes languens hic. Quæ sane controuersia inter Galenum, & modernos, non parum controueritur. Parcant tamen cineres præceptoris primi Galeni, vbi commento hoc habet, præter rationem omnem fuisse languentem superstitē) immo vero audebo dicere, morbum fuisse semper vndique tutum: primo propter partem affectam, scilicet splenem: secundo ratione lymphomatum, quæ ad humorem melancolicum referenda sunt omnia & deliria, & excreta nigra, extremorum refrigerationes, desipientie, surditates, vt inde videar conuincere fuisse languentem iatis melancolicum, cuius materia peccabat in toto, sedem tamen habebat in liene; vapores tamen videbantur varios producere effectus, atque pro confirmatione veritatis Hypocraticæ, quam nemo ante nos intellexit, peto, quo modo sine crisi potuit homo liberari, atque ridiculum est arbitrari dolores, aut tibiae, aut tumores inguinum potuisse hominem a morte liberare

berare, præsertim cum supponeret Galenus malum
fuisse prauum, sed omne morbi genus dependebat
a melancolia, quam tentauit natura per secessum,
per vrinas, per inguina, per tibiae eandem purgare
materiam, concitando dolores, aut tumores gignen-
do: vapores ergo esse poterant, qui eleuati a venoso
genere melancolico, aut a liene, melancolica om-
nia, tam in excretis, quam in actionibus læsis pepe-
rere sympthomata, ex quibus omnibus liceat con-
tra omnes colligere, morbum fuisse vndique tu-
tum, quem arbitrabantur scriptores esse prauissi-
mum, vana imaginati de coctionibus, atque de ab-
scessibus: quæ porro nullo modo esse poterant cau-
sæ efficacissimæ salutis, morbo sic citò terminato ci-
tra euacuationis genus aliquod. Vereor tamen ego
ne fuerit passio hypocondriaca coniuncta, quam si-
gna omnia testantur, scilicet deliria, & illa quidem
arbitror fuisse melancolica. Præterea vrinatum ni-
grities, frequentissimæ in liene lésiones, neque in
febris huius languentis legimus sympthomata
praua, sed adæquata humori melancolico affecto
liene, denique intermisit febris die nona: quod præ-
ter rationem omnem accidisse sustineo, si symp-
thomata fuissent læthalia: porro in primis morbi
diebus morbo succubisset natura, quæ sanè si scri-
ptores fuissent bene contemplati in imaginationes
recensitas paulo supra non fuissent lapsi, hæc de con-
uersione prima.

*Morbus
fuit vndi-
que tutus
Herofon-
tis.*

Con-

*Controuersia Secunda, Virum post recidiuam
fuerit affectus vnus, atque idem cum
priori, an differens.*

Quæstioni huic breuiter respondeo, fuisse affectum vnum genere, specie, & numero cum priori: quam doctrinam liceat declarare, ex symptomatibus comprobando: etenim symptomata, quæ apparuerunt in primo morbo, fuerunt in secundo, tumor in liene sicut in priori, surditates, dolores circa crura, sicut in priori morbo: Tandem inditia sunt consecuta: de identitate numerica non possum imaginari languentem hunc fuisse prorsus immunem a febre die nona, præcedentibus vrinis melioris coloris, & sudore consequente: nam si apparuit vrina melioris coloris, signum erat magnam partem melancoliæ fuisse expurgatam: nam non dixit Hyppocrates vrinæ erant concoctæ cum bono sedimento, sed solummodo dixit vrinas habuisse meliorem colorem: ergo signum erat euidentissimum expurgatæ melancoliæ, a qua tanquam a fonte primo, & radice, pendebant omnia; neque sudor consequens poterat liberare hominem ab omni febre, propterea quod peccantes succi erant crassi, lenti, visceri, qui difficulter poterant discuti, quibus omnibus accedunt dolores tibiæ, inguinum tumores, ex quibus omnib. liceat colligere, & audebo dicere,

tere, febrem non fuisse intermissam die nona, sed rationabilius erit credere fuisse remissam, sicut legimus apud Hyppocratem in casu Hermocratis, ubi habet, omnia fuisse remissa die vndecima; nam vera intermissio supponit carentiam febris; ad quod confirmandum recidiva demonstrat; nam die tertia post recidivam eadem redierunt symptomata, ut textus Hyppocratis luculentissime ostendit.

Quo loci esset disputandi tempus, utrum sit facienda in recidiva una dierum computatio, an fortasse duplex? & circa controuersiam hanc multi scriptores multa docent.

Conciliator in differentia 109. 110. Vallesius decimo controuerf. cap. quinto, quibus in locis varia adducuntur Hyppocratis, & Galeni loca a scriptoribus. Nos autem dicimus controuersiam hanc facili negotio esse dirimendam, una sola adhibita distinctione, videlicet, aut symptomata sunt eadem, aut differentia; si sunt eadem, morbus erit idem numericus, genericus, specificus: praterca si affligendi modi sunt similes, & tandem si partes affectæ sunt eadem, tunc inferre oportet computandos esse dies a prima radice, & afflictione morbi prioris; aliter dicendum si morbus secundus differat a priori symptomatum qualitate, & affligendi modo.

Miror equidem scriptores multos viros doctissimos in controuersiam reuocare, an sit deterior affectus secundus, vel prior; porro in re hac non est

*Practica
quest. de-
cisio.*

KK

diu

diu immorandum, scientes, affectum secundum maiorem vim habere in actione phisica contra naturam, illamque cum reperiatur imbecillior, clare colligitur, affectum secundum esse priori deteriore, eoque magis, si natura laborauerit in suis operibus criticando, aut fortasse ars fatigauerit hominem secando venam, aut repetitione pharmacorum, procul dubio timendus est magis secundus euentus, quam primus, propter rationes assignatas, quæ omnia Hyppocrates 2. aphor. 12. docuit, reliquias humorum superuacaneorum causare recidivantes homines; de nouo siquidem putrescunt reliquie humorum, quæ putrescentes, ac nouum adipiscentes calore, noua faciunt, ac degenerant symptomatum genera, aut prioribus simillima, aut seuiora; quam doctrinam insinuauit Galenus, secundo aphorismorum commen. 12.

Controuersia Tertia sub tempore intermissionis febris Hierosontis corpus erat salubre, an insalubre?

Si controuersia reperitur circa actum practicum, consideratione digna est præsens, propterea quod, & medendi opus confurgit ambiguum, non sine magno languentium detrimento, putantes, morbum esse iam resolutum, atque abolitum, causam morbi iam euacuatam omnem, atque ex hac praua

ima-

imaginatione languentes infinitos pereuntes vidimus, & quamuis controuersia hæc superius sit tractata, postulat tamen pertractandi ratio, vt exquisitius, ac luculentius de ea agamus. Propterea ad rem pertractandam circa particularem obseruationem deuenientes, dubitatur, an corpus Herosfontis esset salubre, an insalubre, & sub quo statu reperiretur idem corpus?

Ex vna parte esset dicendum fuisse corpus neutralitatis, quandoquidem ex Hyppocratis verbis habemus, febrem fuisse iudicatam, & intermissam die nona, die autem quinta, de nouo rediisse, quasi vero recidiuauerit languens; ergo causam habebat antecedentem morbosam: vt autem intelligatur hæc doctrina, liceat argumentari argumento quartanarum; etenim in diebus intermissionis neutra sunt corpora, causam tamen habent internam moueri futuram.

Nos autem, asserimus contra Mercurialem, & Modernos omnes, corpus non fuisse neutrum, sed semper fuisse insalubre, ad quam opinionem confirmandam multa me ducunt argumenta, & primo Hyppocrates in tex. habet, octaua die vrinas apparuisse melioris coloris) ergo non poterant hominem prorsus a febre liberare, nam vrinae debuissent apparere cum sedimento cum sedimine albo, leni, ac æquali, quod non dixit Hyppocrates, sed per vrinas melioris coloris intellexit, quoniam non erant

Demonstratio contra Merc.

KK 2 nigra

nigra lotia sicut præcedentibus diebus apparuerant, quæ sane lotia non poterant hominem a morbo liberare. Secundo arbitror, per intermissionem Hippocratem intellexisse remissionem sicut in casu Hermocratis clarissime legimus, ubi habet, die undecima, omnia videbantur remissa, primo epid. comm. 3. text. 6. in histo. Hermocratis, fortasse talis fuit remissio in Herofontis febre, quæ intermissionem sapere videbatur, quibus omnibus accedit eiusdem morbi repetitio cum eiusdem symptomatibus, cum tumore hepatis, cum sorditate, cum tiliarum dolore, & tandem fuit iudicatus die decima septima; quapropter ex numeratis symptomatibus difficile est credere fuisse veram febris intermissionem, sed malo dicere fuisse remissionem: hæc de controuersiis, & Historia Herofontis.

Methodus curatiua Herofontis cum auxilijs.

Cap. XXXVII.

Exposcebat Methodus, secandam esse venam Herofonti, sumpta indicatione ab essentia febris, cum esset appellata ab Hippocrate acuta, sumpta indicatione ab excretis biliosis, ab urinis nigris, a vigiliis, quæ omnia indicabant mittendam esse sanguinem in primis morbi diebus; deserto dolore tiliarum, inguinum tumores, denique corporis

corporis habitus ferè totus humore melancolico
 erat scatens, quæ repetitas missiones sanguinis expo-
 scebant omnia, progrediēte deinde morbo vltius,
 atque die quinta, cū symptomata omnia inualefce-
 rent, corpus rationabiliter erat purgandum, eoque
 magis, cum materia haberet raptum ad cerebrum,
 vt lurditas ostendebat die sexta, qua die apparuit
 delirium; simplicia ergo esse poterant indicata pro
 corpore purgando, vt sunt sy. viol. sy. sol. perficus,
 aut manna corporis calabriæ, basi tamen medica-
 menti existente reubarbaro, iuxta quantitatem op-
 portunam convenientem, addendo parum diaphe-
 niconis, pro flatus melancolici discussione, quem ar-
 bitror multum viguisse in hoc languente; neque
 tentanda erant alia auxiliorum genera, tum propter
 vrinas rectificatas die octaua, tum etiam quia natu-
 ra tentauit humorum expulsionem ad varia loca,
 ad tibias, ad inguina, atque cum humor esset bipar-
 titus, erat speranda salus; illud tamen arbitror esse
 magis indicatum auxilium, quam cetera ex parte
 humori melancolico vacare, saltem contemperan-
 do, ac leniendo, syrupis vtendo summe frigidis, vt
 est sy. de cicor. viol. & alii, semper victu humectante
 vtens, extrahendo sanguinem a vena saluatellæ sini-
 stræ manus, aut ex venis sedis, supponendo, vt in hi-
 storia satis, superque declarata, totam morbi origi-
 nem ex liene pendere; propterea quod quinquies no-
 minat Hyppocrates liem, & vt mea fert opinio noua

a ne-

*Hypoco-
ndriaco af-
fectu fuit
corruptus
languens.*

a nemine inuenta, aut excogitata, quam demonstrati-
uis supra comprobauis signis, ac rationibus, cenfeo
cum hac febre fuisse coniunctam passionem hypo-
condriacam, melancholicam quantumuis duo-
rum signorū Hypp. non meminerit, scilicet metus,
& mēstitiæ, quæ fortasse dereliquit breuitati studēs.
Quod autem hoc sit verum, præter supra decla-
rata, vrinis apparentibus melioris coloris, i. iam hu-
more melancholico finito seu absoluto expurgari,
conualuit homo, atque intermisit febris; errauit, vt
reor, deinde vt propterea idē melancholicus redierit
affectus, cū symphthomatib; iisdē supra narratis, ac
recensitis, vt propterea recidiuauerit, atque adeo
etiam præsentē febre; si ego obseruassem homi-
nem, mea fuisset opinio, balneandum esse homi-
nem balneo aquæ dulcis, ex decreto Galen. 3. de lo-
cis affect. cap. 7. existente in homine tanta siccitate,
& vigente hoc humore melancholico, cuius sedes
firma, ac stabilis semper legitur, atque obseruatur
lien; quam doctrinam tradidit Galenus loco citato
fusissime, præsentis tamen instituti non est proluxa
vri disputatione, de hac passione hypochondriaca,
sed sicut signa sunt coniecturalia, ita coniecturæ
innitentes probabilia dicimus, quæ nemo ante nos,
aut aliquis ex interpretibus fuit imaginatus.

*Ars ad-
implet
quod pote-
rat natu-
ra presta-
re.*

Sed id quod reddit me admiratione plenum, est,
quoniam id quod poterat præstare ars, fecit natura;
nam tibia sinistra iuxta catism eiusdem partis,
scilicet

scilicet lienis, primo doluit, deinde cætera partes;
 signum ergo euidentissimum depositionis mate-
 riæ alienæ ad loca sibi proxima, immo excretiones
 erant adeo euidentes humoris melancolici, ut ali-
 us excreuerit nigra, atque pauca: deliria nolo silentio
 pertransire, quàm multa alia auxiliorum genera,
 sicut ferum lactis decoctione mirabulanarum, alte-
 rata iura, addendo parum radicis cinæ, aut deco-
 ctum cinæ ex floribus cordialibus, & sena exhibere,
 quæ omnia humorem melancolicum euacuarent
 parum, & sæpè, aut illum humectarent; de sero sy-
 ruporum vsum, quorum non est facienda mentio,
 propterea quòd morbus sub paucis diebus fuit ter-
 minatus, & quoniam dolores videbantur infestare
 hominem, lenientia propterea arbitror applicasse
 auxilia Hyppocratem, vel debuisset applicare, quæ
 filuit breuitati studens, eoque magis, quoniam do-
 lores originem trahebant ex materiis adustis,
 quæ cum calorem in se continerent, dolores pote-
 rant concitari vehementes, sumpto argumento a
 partibus lèsis, sicuti erant tibia, atque inguina lienis,
 regione iam exonerata a crassis melancolicis, atque
 adustis materiis.

Sed hic oritur magna difficultas, vtrum corpus
 post recidiuam esset de nouo pharmacandum? &
 videtur affirmandum, else de nouo pharmacan-
 dum: nam rediit acuta febris, lienis affectus, surdi-
 rates rediere omnes cum iisdem doloribus; ergo

*Curiosa
 difficultas
 practica
 proponitur
 de reme-
 dijs recidi-
 uati corpo-
 ris.*

erat

erat supponendum nouam fuisse superortam morbi causam, a qua noua symptomatum colluuiens originem traxerat, simillima prioribus.

Secundo ea est natura recidiuarum, vt supponat reliquias ex decreto Hyppocratis, secundo aphorif. quæ relinquuntur in morbis recidiuas facere confueuerunt, quas reliquias cum natura non posset superare, sequitur indicatum esse auxilium euacuans, & nouas materias educens.

Respondetur huic difficultati, non fuisse indicationem aliquam pharmacandi hominem, & rationes sunt euidentissimæ: etenim cum peccaret melancholicus succus, atque adeo symptomata essent melancholica, cui dubium, quod cum esset materia pigra, quæ moueretur, non poterat testari, nisi vapores, sicut surditates: quod autem hoc sit verum, hic non fuit facta mentio delirii, neque symptomatis vitalis partis, nisi solummodo febris acutæ: sed mea est opinio fortasse fuisse iuuenem, cuius hepar erat summè calidum, cor calidius, denique operationes cum essent omnes vergentes ad calidum, visum fuit Hyppocrati febrem fuisse acutam, quoad tactum, qui vtinam cognouisset pulsum, quem ignorauit, aut paruifecit, vt videar vti verbis Galenicis in libris de crisibus.) porro palam pronuntiasset febrem fuisse pigram ratione peccantis humoris: quare concludendum redeuntibus symptomatibus melancholicis, non esse sumendam indicationem a vi symptom-

ptho-

pthomatam, eorumque natura, sed vacuandum
 erat eum remediis flatum discutientibus; essent au-
 tem confectiones aliquæ, quæ discuterent flatum,
 non imprimendo calorem; mea tamen esset opi-
 nio, sicuti arbitror fecisse Hyppocratem, qui breui-
 tati studuit methodicæ, enemata fuisse laudata ex
 iure capitis arietis, ut praxis Partenopea præclaris-
 sima, ac methodica cum felicissimo euentu, do-
 cuit semper, addendo diaphinicon, diacatholicon,
 aut hiieram, quæ flatum melancolicum discute-
 rent, non pertranscundo confectionem de diani-
 so, de diacinnamomo, & alias quam plurimas, quæ
 non multum calefacerent & flatum discuterent.
 Ad argumenta supra adducta Respondetur, quam-
 uis de nouo fuerint superorta symptomata, non
 tamen acutiem præferebant, sed magnam pigri-
 tiam, atque lentorem, atque flatuum copiam, quæ
 omnia non erant indicata, esse euacuanda usu phar-
 macorum, sed enematum trahentium ad infernam
 sedem, quicquid poterat peccare in visceribus super-
 nis; ad quod confirmandum adducor argumento,
 quoniam sudore fuerunt terminata symptomata,
 scientes Hyppocratem humorem melancolicum
 appellasse aquam; neque argumentum quicquam
 concludit, postquam reliquæ humorum a natura
 concoquuntur, & per consequens calor concoquens
 est ille, qui flatum discuteret, & humores supera-
 ret; in corpore ergo melancolico, abundante, ad
 -mul LI vigente

vigente succo, semper erit augendus calor superans,
ac concoquens vsu bonorum alimentorum; in con-
templabili ergo die, scilicet die decima septima, quæ
dies & terminandi morbos, & indicandi vim habet,
mea tamen est opinio cessasse febrem, lienis tamen
affectum perseverasse, non tamen possum mente
concipere symptomata adeò melancolica, quæ à cras-
so succo pendeant omnia, potuisse sic breuiter ter-
minari; sed vereor ne ulterius progrediretur affe-
ctus; oculatissimus tamen Medicus diuinus senex
inspiciens febrem solius meminit, atque recorda-
tus, dixit die decima septima morbum fuisse ter-
minatum: maiora dicerem, atque docerem, nisi
utiliora docenda me expectarent; propterea confe-
ro me ad Historias, enixarum declarandas, scili-
cet quartam in ordine ex numeratis.

Historia quarta Philini uxoris.

Cap. XXXVIII.

Philini uxorem in Thaxo, quæ filiam pepe-
rerat purgatam ex prescripto natura, & cæ-
tera recte habentem, decimo & quarto
partu die, ignis inuasit cum rigore; huic cor primo
dolebat, & præcordia ad partem dexteram mulie-
brium dolores, purgatio desita est; subito autem
hæc quidem facta leuiora sunt; cæterum colli, &

lum--

lumborum dolores permanebant; nulli erant som-
ni; extremitates frigide; siticulosa erat; ventres
ambustus est; pauca excieuit vrina, tenuis a pri-
ma die decolor, sexta die noctu multum delirauit,
deinde resipuit, septimo erat siti bunda, alius bilio-
sa affatim multa, octauo riguit febris acuta, conuul-
siones dolorifica, multum delirauit, surrexit, ba-
lano supposito multa bili suffusa deiecit, non dor-
miebat, nono conuulsiones, decimo aliquo modo
mente constabat, vndecimo dormiuit, omnia me-
minit, sed statim in delirium recidit, urinam vero
reddebat vna cum conuulsionibus affatim mul-
tam, raro crassam, albam, qualis est, quæ in ma-
tellis diu stetit cum agitur, non subsidebat, co-
lor, & crassitudo assimilis iumentorum urinis,
hæc illius erat vrina, quam ego vidi.

Ad diem decimum quartum totum corpus ei
dolebat, multum loquebatur, aliquantisper men-
te constitit, breui rursus desipuit, ad diem deci-
mum septimum obmutescerebat, vigesimo animam
egit. Longa nimis, ac prolixa proponeretur de
enxis disputandi occasio, nisi in opere alio, typis
excudendo quam primum, lectores, ac scriptores
me locupletiores legerent. Propterea in hac hi-
storia quarta, quæ est finis primæ huius partis, tan-
gendo de enxis capita prima, & illa pauca breuior-
i stilo, sed narratis nihil inferior prætringam om-
nia.

Quare in hac historia quarta primo perquirant
 Hippocratis mentem, secundo diuidam senten-
 tiam in partes; tertio difficultates proponam, quar-
 to medendi viam, atque canones proponam.

Quoad primum, intentio diuini senis est docere
 in enixis, mala omnia ex vitioso sanguine uterino
 dependere, atque exemplo doloris uteri inflamma-
 tiuitur.

Diuiditur præsens historia in partes multas. In
 prima proponit ac docet naturæ opera, dum pur-
 gatam dixit esse secundum naturæ præscriptum.
 In secunda parte opera morborum, qui morbi va-
 rias videbantur obsidere partes; etenim quoad pri-
 mam partem facto partu febris consecuta fuit acu-
 ta cum rigore iam transacta die decimaquarta,
 ex quibus verbis erat supponendum, partum fuisse
 naturalem; postquam post diem decimumquar-
 tum, ex præscripto naturæ, caput corripit igne; si-
 gnum euidentissimum, hoc symptoma non esse
 adscribendum partui, quoniam fuit legitimus se-
 cundum leges naturæ, sed hoc symptoma fuit de-
 inde superortum (cordis dolor) id est, os ventriculi
 ab aliquo humore mordicante, ac vellicante affi-
 ciebatur; scientes os ventriculi appellari cor apud
 antiquos, inde cardialgos, & cardialgia, ut s. apho-
 ris. Hippocrates, & Galenus.

Mulierium dolores fuisse consecuti, ex quibus
 verbis vereor ne fuerit contractum vulcus ab ipso

utero,

utero, seu erisipelas; in internis vero partibus naturalibus fortasse abscessus aliquis; siquidem rigores, cordis conquæstus, & alia id genus symptomatum genera, demonstrare videntur, utrum fuisse inflammatione affectum, uterinam tamen inflammationem fuisse, nemo poterit dubitare.

Vrina erat tenuis sine colore) tenuitas urinarum habet varias causas, in quibus non est diu immorandum, præsertim cum locupletissimi legantur scriptores ut Gal. 2. prognost. Nicolus, Actuarius, & uniuersa modernorum schola, videlicet obstructions viarum, potum superfluum, caloris imbecillitatem impotentis incrassare materias, materia prauitatem, bilis recessum in alia loca nobiliora, ut cerebrum, denique viscerum inflammationes ipsum præstant.

Urinarum ergo tenuitates colore orbatas arbitror habuisse originem ab utero inflammato, sed magis a prauitate materiae corrumpente humores, atque totam sanguinariam massam, ex qua caloris imbecillitas ac magna virium iactura penderet: existente vero debili calore, procul dubio sequitur, urinas consequi tenues, atque colore expertes, quæ sane debuissent coloratæ, atque alteratæ apparere, immo verò aliquo genere humoris bilioli saturatæ apparuere; cuius contrarium fuit etiam obseruatum, cum essent expertes substantia, seu sedimento, expertes accidentali qualitate calorifica, ex

qui-

quibus clare constat errasse modernos, qui aut ad phlogosim confugientes, ut Mercurialis, aut ad veram hepatis inflammationem, ut Vallesius, quæ omnia falsa esse, a modernis imaginata, atque vteri symphomata fuisse demonstrabant singula; quæcunque ergo symphomatum genera apparuere in hac historia, ea omnia sunt adscribenda vtero, a quo, & oriri, & foveri eadem symphomata, asserimus; aut dicendum, vrinas fuisse tenues, propter duas rationes, & causas, aut ratione delirii diei sequentis; nam die sexta, quæ erat consequens, multum deliravit, habentibus humoribus biliosis raptum ad cerebrum; aut forte, quoniam alius biliosa multum deiecit; quod autem hoc sit verum, adhibito balano excrevit biliosa multa; ergo non poterat vrina alterari, sed tenuis permanebat.

Octavo die riguit,

De rigore enixarum multa essent a me docenda, nisi varias causas rigor haberet; etenim generatio lactis, eiusdemque depositio ad musculosas partes, facili negotio supponit, materias posse causare rigores, & motus illos rigorificos, quos maus appellare refrigerationes partium externarum, & horripilationes, quam rigores, propterea licet in essentia rerum magis immorari, quam in verbis; de dolorosis autem convulsionibus alibi disputabitur.

Nona

Nona die apparuerunt conuulsiones.

Conuulsiones ortum ducebant ex inflammato vtero; etenim consensu vteri cum cerebro arbitror partes neruofas fuisse exiccatas ex igneo, ac flammeo partium genitalium calore, adurente massam sanguinariam in vtero, nec esse poterat conuulsio a repletionem; etenim erat purgata ex prescripto natura mulier; quare meminit conuulsionum, quasi voluisset innuere, violentiam febris, eiusque acutiem fuisse in causa conuulsionum; nam aliquando fuerunt dolorosæ, aliquando vero non; de dolorosis autem conuulsionibus multa a me essent philosophanda in via Galenica, & in via Arabum. Nos autem breuitati & methodicę doctrinæ innixi, dicamus, quæ ab aliis fuere derelicta, & silentio præterita, sicut a Vallesio, Mercuriali & aliis, qui de dolorosis conuulsionibus nihil ad rem proponentes, imaginaria proponunt.

Nos vero talem conuulsionem fuisse speciem laxitudinis dicimus, loquor autem de prima dolorosa: ad quod confirmandum ea ducor ratione demonstrante; nam die octaua riguit, deinde sunt consecutæ dolorosæ conuulsiones; ergo conuulsiones illæ veræ non fuerunt, sed partium animalium mortuum laxitudines, & confirmatur magis; nam si riguit die octaua, ergo fuit materia extrahesata ad habitum corporis, deposito succo ad carnes; qua-

pro-

propter arefactiua fuit causata laxitudo, vt barbaro videar vti verbo, neque fuit tensiua, vulcerosa, aut phlegmonosa, de quibus Galenus legitur abundantiſſimus libro de plenitudine, & Turisanus tertio artis medic. super textum duodecimum.

De conuul-
sione dolo-
rosa, & ci-
tra dolo-
rem pro-
ponitur du-
bium.

Meminit ergo primæ conuulsionis Hippocrates cum dolore, secundæ vero doloris non meminit, vt propterea posset aliquis dubitare, vndenam diuerſitas huius simpthomatis dependeat, vt primo doloris fiat mentio die octaua, die autem nona doloris non meminerit, sed tantūmodo solius conuulsionis mentionem fecerit.

Difficultatem hanc nemo è scriptoribus contem-
platur, sed Vallesius huic quæſito respondens, di-
cit, habuisse originem ex inflammatione cerebri;
nam cum tanta mentis alienatione, conuulsiones
demoſtrabant cerebrum esse male affectū, atque ce-
rebrī læsionem esse magnam, cum neruis.

Lapsus
Valles.

Cuius sententia repugnat Hippocrati, & veritati, & quæſito non respondet; nam si conuulsio ef-
ſet adſcribenda cerebro inflammato, procul dubio
non apparuiſſent conuulsiones cum dolore; dixit
autem conuulsiones fuiſſe doloroſas, ego languens
percipiebat dolorem, ergo cerebrum non erat in-
flammatum ſicut Hippocrates. 2. aphorif. 6. qui
dolorem habent in aliqua parte, & dolorem non
ſentiunt, mens ægrotat.

Mercurialis, qui poſtremus omnium commen-
taria

aria edidit, contemplatus difficultatem hanc, dixit, vapores fuisse in causa, qui partim ad cerebrum elati, partim ad totius corporis partes nervosas transmissi, rigores cum conuulsione causabant; qua propter inquit Mercurialis, non quia vterus nerueus cum esset inflammatus, in principium eius, atque in consensum trahebat, quoniam eadem ratione deberent trahi in consensum ventriculus, pancreas, peritoneum, intestina, septum transversum, sed propter coniunctionem venarum, atque articularum, quæ repletæ cum essent, faciebant febres insignes, & numeratas conuulsiones cum dolore, seu dolorosas, vt docet Gal. 6. epid. comment. primo, tex. 2.

Et hæc Mercurialis sententia magis mihi arridet, cum sit innixa Galeno, eiusque principiis.

Decimo mente coëstitit.

Fortasse quia erant resoluti vapores, petentes cerebrum, cum symptomatum nulla tunc fieret a vaporibus turbatio.

Vndecimo iterum delirauit.

Dies vndecima est dies contemplabilis, 2. aph. 24. Hyppocrates, qua die symptomata, quæ apparuerunt, hæc fuerunt, delirii repetitio secunda, in eadem die excretiones vinarum cum conuulsionibus,

M m

bus,

bus, urinae erant crassae, albae, more urinarum iumentorum.

Repetitio delirii supponit iam causam firmam pravam, semper tamen inflammato utero consentiente cum ipso transmissis biliosis vaporibus, ex quibus verbis arbitror, iam euasisse mulierem phreniticam confirmatam; ad quam doctrinam confirmandam duobus adducor signis, primum est convulsionibus, quas non dicit Hyppocrates esse dolorosas, sed simpliciter illas nominat; ergo inflammato cerebro existente, eoque exicato, atque arefacto principio nervorum, signum evidentissimum fuit convulsio. Accedit secundum signum cruditates in urinis, signum quippe evidentissimum materiae ne dum raptae, immo vero in eodem cerebro confirmatae.

Urinam reddidit cum convulsionibus affatim multam, crassam, albam, quasi cum crassitie iumentorum.

Quae sane verba, ut videntur demonstrare, Mercurialis recurrit ad problema Aristotelis octaua sect. problem. 9. ubi quaerit quare in extrema mictione urinae corpora rigent, atque horrent?

Respondet, quoniam aer frigidus ingreditur, videbat Mercurialis hanc problematis responsionem esse malam, atque a re petita satis alienam, recurrit

currit ad vteri inflammationem, quæ cum tangeret vesicam, quasi vacua conuellebatur.

Sed miror Mercurialem in re tam evidentissima cecutisse; etenim Hyppocrates fecit mentionem delirii; nam deliria apparuerunt die sexta, die octava deliravit multum cum dolorosis conuulsionibus, die vndecima iterum deliravit, die decima-quarta deliravit, iterum decima-septima mutitate correpta fuit, vigesima die periit.

Ex quibus verbis clare colligitur capisse inflammationem ab vtero, tanquam a termino, a quo, fuisse tamen terminatam in cerebro, quoniam periit phrenitica mutitate, tamen correpta, tanquam in termino ad quem; quam doctrinam esse verissimam frequentia delirii luculentissime demonstrat, atque ægritudinis terminus; ex quo enim signo colligit Mercurialis ab vtero inflammato, comunicata vesicæ inflammatione, inde conuulsionibus in minguendo oriri? fortasse ex conuulsionibus: sed iam supra docui a cerebro inflammato habuisse fomitem, fortasse quia multam, & albam? sed hoc signum demonstrat multo magis errasse Mercurialem eiusque opinionem esse falsam; etenim tunc lotia fuissent aliquo modo colore tinta, sicut aut flava, aut rubra comunicata inflammatione vesicæ, vt Mercurialis habet albam, tamen, ac crassam minxit vrinam, ergo conuulsio tota pendebat ex cerebro, non autem ab vtero; negandum tamen non erat ab

Mm 2 vtero

utero inflammato traxisse originem omne malum, sicut ex suppræssione mestrurorum historia clare significat, & omnia fuisse terminata in cerebro, perniciosus mulieris euentus clare demonstrat: de qualitate vrinæ iam erat turbida, cum esset vrinis iumentorum similis, vt quarto aphorif. 70. & Gal. primo de cris. cap. 12. qua propter admiranda sunt rationabiliter diuini senis verba, dum habet.

Quam ego vidi.

*Nota ex-
positionē
verborum
diuini se-
nis nouam
ac veram
eiusq. prin-
cipis con-
sonam.*

Quasi voluisset inferre diuinus senex, lotia phreniticorum debuisse esse alba, perspicua, tenuia, quibus conditionibus fuere obseruata a se præceptore primo, quasi secum loquutus Hyppocrates lotia fuere crassa, & turbida, rem sane, & medico rationabili contrariam, suis principiis, veluti paradoxam doctrinam, propterea tanquam rem nouam, rei naturæ, eiusque principiis oppositam, dixit, propterea se vidisse, ne videretur sibi contrarius sicuti 4. aphorif. loco cit. phreniticorum vrinas esse debere perspicuas, propterea dixit (sicuti ego vidi).

Die decimatertia obmutuit.

Sed de mutitate locupletissimus videor in opere meo, de morbis puerorum, atque in historiis supra narratis.

Metho-

*Methodus medendi cum auxilijs.**Cap. XXXIX.*

IN enixis ea videtur esse medendi rationabilis methodus, ut omnia vergant ad opera naturæ perficienda, quæ aut 42. dierum spatio in femellarum partu terminentur omnia, aut saltem 32. dierum spatio si maris fiat parturitio, sic placuit Hyppocrati, & nos in opere, de enixis, videbimur locupletissimi scriptores; propterea opere naturæ iam impedito, & decimusquartus iam erat dies partus præteritus, prudentis medici munus erat, euocanda esse menstrua statim secando venam saphenæ pedis dextri, primo ratione febris superortæ, secundo ratione inflammationis vteri, tertio ratione doloris, quarto ratione delirii, quinto ratione febris putridæ, periodicæ; sexto ratione menstrui retenti, eoque magis in opinionem veram ducor confirmandam, quo magis possumus imaginari apparuisse in mammis lactis copiam, inde fortasse apparuere rigores; quæ omnia cum supponamus verissima esse principia, venæ saphenarum sapissime erant secandæ; sicut arbitror diuinum fecisse Hyppocratem, pluries sumendo indicationem a supradictis, quamuis Mercurialis dixit perseverante dolore iccoris secuisse venam iccoranam, sed errat in duobus,
 primo,

primo, quoniam dolor non fuit in iecore, vt supra probaui, & quantumuis iecur fuisset inflammatum, semper tamen secundæ erant venæ saphenarum, vt alibi de morbis enixarum locupletissime docebo.

Præterea electuaria potuisset accipere aperientia diuretica, sicuti ex seminibus melonis, puluere diaradon Abbaris, aut sandalorum sine camfora; ex seminibus siseleos, & cassiæ lignæ, ana, partes æquales cum saccharo finissimo, & aquis aperientibus, & clambiccatis, potuissent confici electuaria.

Rursus pessaria aut ex dragaganto, aut ex mercuriali, addendo parum croci, & sacchari euocando foras quidquid in vtero, eiusque parte concava reperitur, aut in venis. Duo autem sympthomata erant lenienda, in hoc grauissimo, atque lethali morbo.

Primum erat dolor vterinus, ex inflammatione ipsius vteri causatus.

Secundum sympthoma erat delirium, atque materiæ malignæ raptus in cerebrum, inde confirmata phrenitis.

Quantum ad primum dolor vteri originem traherat a retento sanguine feruido bilioso, ergo oportet euocare huiusmodi sanguinem foras remediis supra assignatis, scientes methodum Galeni eam esse scilicet dolorem tribus modis auferri, hoc est remouentibus causam, secundo anodinis, tertio narcoticis;

coticis; ergo leniendus erat dolor cum fotibus; atque vntionibus cum amigd. dulc. alias deinde opiatas exhibere confectiones pro dolore sedando, sicut est philonium persicum, aut trisera magna. Tercio loco iam supra determinauimus mittendum esse sanguinem pluries, supponendo causam morbi esse dependentem a sanguine, ac proinde sanguinem esse euacuandum. Illud autem memoria mandandum erat cum Galeno in commento, satis paucas esse mulieres, quibus menstrua supprimuntur, quæ ad extremum mortis deueniunt, quibus vterus non fuerit inflammatus; nam sanguis, qui effunditur per vterum, diuersa est præditus qualitate; quibusdam est biliosus, aliis melancolicus, aliis virulentus, nunquam tamen sanguis hic culpa vacat. Illud tamen secundo loco notandum erit cum Galeno in commento, in hac febre fuisse signa opposita, videlicet & caloris, & frigoris; nam aderant sitis, febris acuta, vigilia, delirium, porro sunt hæc omnia signa morbi calidissimi; verum sunt alia signa, quæ pertinere videntur ad causam frigidam, scilicet conuulsiones, tremores, vrinæ iumentorum, quæ omnia erant signa crudi, atque crassi.

Concludit pessimos esse morbos, & prauos, quibus succedunt febres emittitæ (hæc sunt Galeni verba) ex quibus licet colligere febrem fuisse prauam, ac malignam, semiterrianarum morem gerentem, quam docet Galenus in commento, atque videtur

videtur innuere, & nemo ex comentatoribus significat, atque animaduertit.

Quoad secundum symphoma pertinere videtur, primo leniendum erat symphoma, frontis venam secando, suppositis primo loco præcessisse duobus, primo naturam, atque artem perfecisse opera vtero necessaria, atque toti corpori; secundo materiam iam fixisse radices in eodem cerebro, sicuti frequentia deliriorum demonstravit, & ex desipientia, & mutitate. Tandem die vigesima periit.

Neque præter rationem fuisset, aut gallos incisos capiti applicare, aut catulos, missione sanguinis ex fronte supposita prius, reuulsionis tamen gratia essent applicandæ hirundines in venis sedis, vt quinto aphorif. 33. Galenus, ex quo loco colligitur Galeni doctrina verissima; trahunt enim venæ ab vtero, a cerebro, denique a toto, atque enixis remedium obseruatur efficacissimum.

An autem esset huius mulieris expurgandum corpus, posset in dubium reuocari; de qua difficultate in opere de morbis enixarum, me locupletissimum poterunt legere scriptores, periit autem die vigesima, non autem vndecima, quoniam vigesimus dies est magis decretorius, quam vigesimus primus ex decreto Hyppocratis. 7. aphorif. 38. vbi docet destillationem in ventrem superiorem viginti diebus suppurari; dixit autem Galenus in comm. vigesi-

vigesima die, non autem vigesima prima quoniam vigesimus decretorius est, non autem vigesimus primus; hæc circa declarationem historia: conféro me ad controuersias.

Controuersia prima, utrum computatio dierum in enixis fieri debeat a die partus, an a die febris.

Antiqua fuit in scholis controuersia, quenam esse debeat computatio dierum in enixis, an a die partus, an a die febris? quam sane quæstionem, & fufius, & latius in opere de morbis enixarum, Deo duce, disputabo; nunc vero capita rerum tangendo, prout institutum postulare videtur, breuibus rem perstringam. Conciliator in diff. 106. Valles. in controuerf. decimi libri controuerf. quarta, Cardanus in lib. suo primo contradictio. medicin. tract. 2. contradict. quinta Trineauellius in epistolis, & scribentes omnes Neoterici de hac re videntur locupletissimi.

Porro tota difficultas ac controuertendi ratio dependere videtur ex variis pugnantibus locis Hippocratis; etenim si ad lancem percurramus omnia loca, liceat feriatim omnia recensere, & in medium adducere.

Hippocrat. 3. prognost. comm. 12. dicit esse nu-

Nn

meran-

merandos dies a die partus, non autem a die febris. Interdum initium ponit a die febris, ut in hac historia Philini, quæ die vigesima animam egit, aperte terminum morbi, eiusque principium esse inchoandum similiter in vxore Dromedæ a die febris computauit Hyppocrates primo epidem. comment. 3. 27. sed rem cum Valles. cardano, & aliis Neotericis agamus.

Dicunt transcriptores, præsertim Valles. cum aliis, partum esse duplicem, vel naturalem, vel non naturalem; si partus fuerit non naturalis, a die partus; si autem naturalis, a die febris; quare statuit Vallesius decimo controuersi. cap. quarto si partus fuerit naturalis, nunquam mulieres corripi febre, nisi ex causa aliqua procatartica, quoniam ab omnibus excrementis facile expurgantur. Quod si partus fuerit non naturalis, constat, ipsum esse præternaturalem affectum, qui secum varia symptomatum genera afferre videtur. Hac Vallesius.

Sed errat Vallesius, quoniam supponit partum fuisse naturalem, & nunquam posse mulieres corripi febribus, nisi a causis procatarticis, quod esse falsum facili negotio licet demonstrare; nam si semper corriperentur causis procatarticis, semper in ephemeris inciderent febres probatur consequentia, quoniam causæ procatartice non possunt imprimere.

mere effectum, nisi vnus dici, dummodo tamen a parte rei non sit dispositio subiecti; quare si supponit Vallesius mulierem fuisse bene purgatam secundum leges naturæ, incidisse tamen in febres ex causis procatarticis, inferendum erit, febres necessario consequi diarias; videmus tamen consequi putridas sæpe degenerare in malignas, euidentissimum quippe signum non esse vitium, totum dependens ab externis causis, sed ab internis, neque consequentia Vallesii recipienda est; partus fuit naturalis, ergo excrementa omnia debebant ritè expurgari necessario; nam parum refert ad expurgationem excrementorum, partum fuisse naturalem; si enim excrementa vterina, vel in quanto, vel in quali peccantia, aut ratione viarum obstructarum, aut ratione facultatis expellentis, quid poterant prodesse, naturam criticasse, & expulisse fatum sub certo tempore? qua propter concludendum, parum referre partum esse naturalem secundum leges naturæ, excrementa tamen facile expurgari a natura propter rationes assignatas sed nolo disputationem hanc adeo prolixam sub paucis determinare verbis sed alibi; Deo duce, dabitur occasio fusius disserendi, quando de morbis enixarum agemus.

Nn 2

Con-

*Controversia secunda utrum in hac affectio-
nem fuerit hepatis phlegmone affe-
ctum?*

Prima opinio est Valles. dicentis in hoc com-
mento fuisse hepatis phlegmone affectum; quam
opinionem suam sic confirmat; etenim cordis do-
lor, atque rigores, iis, qui a partu febricitant, sunt
familiares, propter consensum nervorum cum vte-
ro; capitis, atque lumborum dolores ex menstruis
malè erumpentibus, factis purgationibus subdit (si-
tis vehementiam febrem, atque phlegmonem se-
quebatur, eiusque magnitudinem) hæc habet Val-
les. cuius opinio non est recipienda; etenim si in-
flammatiō esset in hepate, tunc quam plurima
signa adfuissent, scilicet urinae fuissent ictericae, si
abscessus parenchymati obfecisset, quod ab Hyp-
pocrates supponitur, neque illius fit mentio, er-
go non fuit hepatis affectum, atque inflamma-
tum.

Mercurialis dubitat an sit in iecore inflammatiō
aliqua? cuius dubitandi occasio fuit dolor, sitis,
atque acutissima febris, ergo videtur consentaneum
inflammationem ad fuisse; deinde subdit Gal. 8.
de composit. medicam. per loca cap. 6. non videtur
fuisse vera inflammatiō; nam tunc fuissent carnis
colli-

colliquationes, bilis crassa, quæ purgaretur per feces graueolens, ex quibus colligit Mercurialis fuisse in hepate veluti phlegmonem iocinoris, seu phlogosis.

Sed miror, Mercurialem cum aliis fuisse allucinatum; etenim quamuis in hypocondrio dextro perciperetur dolor, ille tamen non erat adscribendus hepatis, sed vtero male affecto.

Ad quod confirmandum ea ducor ratione demonstrante; nam si fuisset, aut phlogosis, aut inflammatio vera, tunc sequeretur fuisse consequutas, & apparuisse urinas rubras, alteratas, atque ictericas; tenues tamen erant urinae sine colore, quapropter impossibile esse arbitror, posse hepatis incalescere, aut inflammari, nullo in urinis apparente signo (hepate urinarum existente sede) quamuis moderni fuerint somniati varia, non inuenientes coctionis primæ excrementum tenue; quam obrem asseriebant urinam esse primæ coctionis excrementum; quam sententiam Argenterius inuenit primus, quem multi deinceps imsecuti sunt, quod sputum esse arbitramur coctionis primæ excrementum tenue, contra Argenterium.

Mea tamen est opinio, vtrum fuisse inflammatum, atque omnia symptomata habuisse originem ab vtero, tanquam a parte inflammata ex menstruo retento, bilioso, totam massam sanguinariam

286 *Marij Zucc. Super epid. Hyp. exp.*

nariam corrumpente, vt euentus luculentissime demon-
strauit, atque dolores circa regionem vteri-
nam.

Hęc dum scribo, Discipuli omnes petunt, vt ad
opus illis pluries pollicitum, scilicet, de morbis
complicatis, me conferam quam primum im-
primendum; Verum tam presens, quam futura
alia omnia Deo, Beateque Virgini Marię dicanda
fateor, a quibus omne bonum.

F I N I S.

Corrigente D. Marco Antonio Pinardo.